ANTONI LE GRAND

APOLOGIA

PRO

Renato Deſ-Cartes

CONTRA

SAMUELEM PARKERUM, S.T.P.
Archidiaconum Cantuarienſem,

INSTITUTA & ADORNATA.

LONDINI:
Typis *M. Clark*, Proſtant autem venales ad Inſigne Campanæ in Cœmeterio D. *Pauli*. 1679.

Excellentissimo Domino

Principi *GAVRIÆ*

DOMINO MEO,

Legionis Equestris Belgo-Germanicæ Chiliarchæ Pro Rege Catholico in Flandria, &c.

Excellentissime PRINCEPS,

NIHIL *certè magni hac in Apologia molior dum Præstantissimum hujusce seculi Philosophum defendendum aggredior, & Metaphysicas*

ejus Poſitiones, intemeratæ eſſe certitudinis aſſero. Nam cui ſanæ Mentis unquam in dubium venit, Supremum quoddam Numen exiſtere, & Hominis Animam ab ejus corporea mole diſtingui? Annon id Barbari, id Agreſtes agnoſcunt & profitentur? At, nihil aliud Carteſius *in prima ſua Philoſophia oſtendendum ſuſcipit, dum Rationibus à Dei Idea, & vario Mentis & Corporis conceptu, Mortales ad Summi Entis venerationem compellit,*

pellit, atque Humanam percipiendi Facultatem à Materia discernendam esse demonstrat. Verùm, quoniam Vir Eruditissimus, & inter modernos Authores haud incelebris, ejus Rationum firmitatem concutere nititur, & Argumentorum, quibus ad id probandum utitur, momenta tantùm non aspernatur; mearum partium esse duxi, tanto pugili imbellem etiam me opponere, & Magistri mei Demonstrationes, ab omni infirmitatis suspicione

eximere

eximere ac tueri. Hinc O-puſculum hoc, Illuſtriſſime Princeps, *celeberrimo nomini Tuo nuncupandum conſultum exiſtimavi, quatenus ſub Auſpiciis Tuis tutamen ſortiatur, &* Avitarum *Virtutum ſplendore, ornamentum accipiat, & novum Decus nanciſcatur. Nam licet* Veritas *ingenito lumine fulgeat, & apparatum dedignetur, quo ſe Mortalium animis inſinuet; ea tamen eſt Gentis tuæ dignitas, ea Facinorum ejus gloria, ut ſub tanto Pa-*

trocinio

trocinio prodire ambiat, & tam longè latéq; diffusis laudibus clarescere. Non hîc Animi tui dotes recenseo, dixisse sat est, Excellentissimi Comitis Egmontani, *apud Serenissimum Magnæ Britanniæ Regem* Extraordinarii Legati *nunc* Proregis Sardiniæ constituti, *Te Filium esse, & bonorum juxtà ac Virtutum ejus Hæredem.*

Ros unus, color unus,
& unum mane duorum
Sideris & Floris.

TANTI

TANTI *Viri tum domi, tum militiæ heroica facta meminiſſe animus non eſt; illa diffuſiori calamo reſumere alias ſtatui. Accipe interim,* Illuſtriſſime PRINCEPS, *hanc pro Carteſio defenſionem, in æternum Amoris pignus, & in clarum devincti Animi Indicem; quippe nihil mihi magis cordi eſt, quàm palam haberi*

Excellentiæ Tuæ

Devotiſſimus Cultor

Le Grand.

PRÆFATIO

AD

ATHEOS.

SÆpe mecum dubius hæſi, quid vos Athei, ad DEUM è Mundo abdicandum adegerit, quo fato impulſi, ut quem cæteri mortalium venerantur, non vilem modo habeatis, ſed tanquam inutile Naturæ onus è rerum univerſitate amoliamini. An id ſeriò, an placida mente, an adhibita in conſilium Ratione id aggreſſi eſtis? Haud equidem credo, qui ejus ſum ſententiæ, ut quis facilius Æſopi Fabulis aſſentiatur, exiſtimetque Gallum quondam cum Aſino ſermonem habuiſſe, quàm ampliſſimam hanc Mundi Fabricam, vi propria ortam eſſe, & citra moderatorem ſtare ac conſervari. Nam quid in tanta Rerum exiſtentium multitudine obſervari poteſt, quod DEI Majeſtatem ac munificentiam non arguit? Quæ ex eis adeò abjecta, ut Animos non exſulcitet, atque in Creatoris notitiam cognitionemque non deducat? I.

Quippe licet Deus inconſpicuus ſit, nullaque viſibili ſpecie attingi queat, ex Rebus tamen productis, quemadmodum teſtatur Paulus, necnon ex mundo tam mirifice condito perſpici poteſt, & abſque peregrina inſtructione intelligi.

II. Sicut enim Rerum tranſactarum memoria, inventionis ſubtilitate, omnique virtutis decore Mentis efficaciam agnoſcimus, quamvis ipſa Corporis oculos effugiat: Sic Deum, Æternamque illam mentem, ex ejus operibus intelligimus, audacterque pronuntiamus, omnia Creata ejus benignitate ſubſiſtere, atque ab interitu vindicari.

——Superos quid quærimus ultra?
Juppiter eſt quodcumque vides, quocumque moveris.

Unde hæc ſedulò apud me diſcutiens, intentaque mente agitans, citius faterer nullum prorſus extare Numen, omniaque incerto caſu volvi, quam tales reperiri Homines, qui Deum non eſſe aſſerant, aut eum confiteri detrectent.

III. Hinc eos deſipere, mentiſque penitus expertes cenſeo, qui Dominum ac Rectorem è medio tollunt, & latum hoc mundi imperium præſtantiſſima mente orbant, ac fruſtrantur. Enimverò quo alio, quàm amentiæ & delirii titulo, illos inſignies, qui ut voluptati liberiùs vacent, ſenſuumque deliciis, ſereno magis animo demulceantur, Univerſo Præſidem deeſſe ſibi

sibi persuadent, subsannantque quemcunque memineris, insulsæ cogitationis vindicem? Sic dum brutescunt Corpora, Animaliumque conditionem sortiuntur, Mens tenebris obvoluta, quodammodo torpescit, & ingenitæ Rationis vim ac efficaciam amittit. Quippe veluti humi serpentes, nihil sublime contemplantur, iis solummodo addicti, quæ cuticulæ blandiuntur, aut pascendis sensibus inserviunt & adminiculantur.

Aliud Atheorum genus est, qui suæ sortis magnitudine elati, seipsos ut numina suspiciunt, amore sui capti & cætera quæque spernentes. Quod si innatæ Arrogantiæ Fortuna accesserit, atque Rerum, quas meditantur, successui suffragetur, protinus in furorem prolabuntur, & sibi ipsis sufficere autumantes, illum despiciunt, quem alii efferunt Naturæ Moderatorem. Unde mirum non est, si tanti vires suas æstiment, ac sua consilia inter reconditioris politiæ arcana reponant; quia cùm omnia illis ex animi sententia contingant, sui admiratione, in insaniæ morbum incidunt, & ab insita ratione prorsus delabuntur. IV.

Quosdam videre licet, quorum cerebella tam contumax vapor ex atra bile labefactat, ut nullo penitus futuræ Beatitudinis sensu tangantur. Obstat enim Hypochondria, ne summi boni fulgorem aspiciant, & mentis aciem, ultra eam, qua circumdantur, caliginem porrigant. Hinc erga genus humanum malevoli, ei perniciem optant, cui se odio esse experi- V.

untur : & quemadmodum miseri calamitatem suam sociorum turba solantur; Ita ipsi ereptam omnibus fælicitatis spem cupiunt, quatenus si ipsis pereundum est, communi clade simul extinguantur. Cùmque supremi illius Boni suavitate, qua alii tantopere deliniuntur, præ animi molestia frui non possint, illud ut quid inane ac fictitium derident, & quod percipere nequeunt, abjectum & nullius ponderis reddere moliuntur.

VI. Nonnulli Medicorum hoc quoque morbo corripiuntur, qui dum Hominum saluti invigilant, totique eorum conservationi incumbere gloriantur, nimiùm avida Corporum inspectione, virus in animum adsciscunt, & Artis suæ contagionem contrahunt; quippe Cadaveribus dissecandis intenti, cùm quicquam in humanis visceribus non observent,quod in Animalibus non deprehendatur, par in omnibus Temperamentum esse statuunt, ac simile Vitæ, ac Actionum omnium principium. Quippe congeneres vident in omnibus corporibus nervos & arterias, atque à similibus fontibus profectas. Vident humores tum à cerebro, tum à sanguine ad varia fermentationis seminaria devehi. Vident Sanguinem à Cordis compage circuitum suum ordiri, totoque vitæ decursu, eodem prorsus ritu, in omnibus conservari. Vident pares in cerebro spirituum series efformari, & varias sedes occupando, munia sua obire. Vident eosdem mirabili divaricatione, in singulas Corporis regiones excurrere, & affines ubique motus causari. Vident Bruta

Animan-

Animantia, quæ Ratione destitui pro certo habent, charitate proles suas prosequi, & suæ quodammodò familiæ prospicere. Si igitur quæ ab Animantibus peragi cernunt, multiplici partium commixtioni tribuantur, quidni & Mundi Fabrica in Elementorum consensum refundatur, & absque Rei Incoporeæ imperio subsistat, sed ratis ingenitisque motibus gubernetur.

Alii sunt, qui vix Rationis participes, Religionem humanæ Authoritati subjiciunt, voluntque nihil inter Homines sacrum reperiri, quod ab eorum beneplacito & potestate non pendeat. Sic quidam nostri temporis scriptor, asserere non erubescit, Apostolos, qui Verbi Incarnati Interpretes sunt, canones, quibus Fideles adstringerentur, condere haud potuisse, ni Civitatis, aut Reipublicæ consensus accederet: Ac proinde Scripturam, quam Sacram appellamus, non nisi apud eos pro Lege reputari, qui priùs pro tali, civili potestate firmatam agnoscunt: Leviathan, cap. 24. Et eodem Libro, cap. 38. aperte docet nequaquam fieri posse, ut Respublica diu se tueatur, authoritatemque illibatam servet, apud quam majoris pœnæ ac præmii mentio habetur, quàm quæ Magistratus irrogare queat, quæ hujus vitæ fruitio, ac ejusdem jactura existimatur: Ac idcirco concludit, quòd cùm æternæ vitæ, ac mortis æternæ jus, prioribus supergrediatur, nec illud in civili potestate situm sit, citra rationem quosdam sibi persuadere, posse unquam perenni supplicio affici, aut sempiterna VII.

mercede remunerari. Hinc secundum illum Authorem, cum Religio nihil authoritati Divinæ debeat, & ab hominibus dumtaxat obligandi vim mutuetur, quid superest, quam ut nullus Deus esse statuatur, & quam de illo habemus Opinio, à Sapientibus Reipublicæ caussa, ficta esse supponatur.

VIII. Hi sunt præcipui Reipublicæ vestræ Cives, ô Athei, hi Heroes, quibus Deum è Cœlo deturbare nitemini, hi nobilis sectæ vestræ fautores ac Antesignani. At quales, pueris certè imbecilliores, & qui non minùs animi sensu, quam Ratione Rusticis & Agrestibus cedunt. Nam si vos interrogare fas est, quorsum numinis Majestatem tollitis, cur vanum ducitis, quod tota pene gens mortalium colit ac veneratur? Quoniam, inquitis, ille, quem nobis narras, Deus, inconspicuus est, & à mente quantumvis acuta & singulari distinctè concipi nequit. An non magis Rationi consentaneum est, ut ea dumtaxat existere credamus, quæ sensibus obvia sunt, quàm ad iis assentiendum arripiamur, quæ nos fugiunt, & nunquam in conspectum nostrum venere?

IX. Dignum tantis viris responsum! Non quicquam igitur in Natura subsistere arbitramini, quod oculis non patet? At si Epicuri Discipuli estis, qui Mundi ortum vagis & hinc inde gyrantibus Atomis acceptum refert, admittere quædam vos oportet, quæ sub sensus non cadunt, nulliusque obtutui objiciuntur. An aliquis vestrum Atomos unquam contempla-

tus

tus est? Eas invisibiles esse Lucretius asserit, & omni prorsus colore destitutas. Quis varios earum motus, quorum ope, Mundi compages coaluit, aspexit? Quis inane, quis immane illud ultra Coelos spatium, in quo tenuia hæc Corpuscula reconduntur, oculis lustravit? Aut si fortean Mundum infectum esse cum Aristotele opinamini, quis vestrum ejus Æternitatem deprehendit? Quis illa, quæ vos præcessere tempora, intuitus est? Quis eorum omnium oculatus testis est, quibus, ipsi alios fidem habere vultis? An creditu difficilius esse putatis Deum esse Rerum omnium conditorem, quàm quòd ingens hæc Mundi machina ab æterno fuerit, & omni Authore destituta? Si immotum apud vos stat, nihil pro certo habere, quòd non fuerit obtutui vestro expositum, certè quantumvis Mundus iteratis vicibus producatur, nemo factum esse fatebitur, qui ejus constructionem non spectaverit. Verum, quis ille est, qui id testabitur?

Cæterùm an id, quod cum tanta asseveratione proponitis, perspectum sit, attendendum est, nempe quenquam de re certum esse non posse quam præsens non contemplatus est: Vel verumne sit, quòd quæ sensibus non decernuntur, pari dubitatione laborent. Et sanè plurima à nobis pro exploratis recipi quæ nunquam oculis exposita sunt, adeò manifestum est, ut nihil in Scientiis, ac in ipso Vitæ usu notius esse videatur. Quot enim propositiones, quas sola mente volvimus, & quæ visui nunquam objectæ sunt, certissimas esse expe- X.

 rimur?

rimur? Quis in Geometria tantillùm versatus, non exploratum habet, Triangulum Figuram esse tribus rectis lineis constantem, quamvis talem Figuram nullis sensibus attigerit? Nam nequidem ulla Lineæ pars, quæ reverà recta esset, visum nostrum movit, cùm illas, quæ maximè rectæ apparent, perspicillo pulicario attentiùs consideramus, planè irregulares, & undularum adinstar ubique incurvas deprehendimus. Quis ambigit quin Lutetia Parisiorum reverà in Gallia sit, Roma in Italia, Londinum in Anglia, etiamsi tales Civitates nunquam præsens spectaverit? Certè qui talem Famam improbaret, fluxæque fidei ejus Authores arbitraretur, necessum est, vel ut menti suæ vim inferat, aut quî in judicando regenda sit, ignorare profiteatur. Quippe Ratio, ob quam credibilibus testimoniis assentitur, atque Moralem certitudinem nanciscitur, ex eo ortum habet, quòd alios secundùm ea, quæ in se percipit, metiatur, statuatque fieri haud posse, ut tot tantorumque Hominum assertiones & testimonia falsa sint, & veritati publicæ adversentur. Rationis enim munus est, de Rebus quibusvis decernere, ac non minùs de iis, quæ Sensus fugiunt, quàm quæ sub illos cadunt, ferre judicium.

XI. Sed quid iis tamdiu immoror? Ab ignaris, à Rusticis ipsis eruditionem haurite. Si enim eorum quemquam interroges, quam ob causam, ejus Corporis membra modis variis cieantur; quorsum ad ejus nutum, præsto sunt manus; cur versùs diversas regiones Oculi dirigantur?

tur? Haud mora reponet, quoddam in ſe ipſo horum motuum eſſe principium. Si quodnam illud ſit? ſciſciteris, Voluntatem aſſignabit, cujus imperio, omnia Corporis ſui membra ad Motum aut Quietem adiguntur? Si mox urgeas, an unquam voluntatem ſuam viſu deprehenderit; cujus ſit figuræ, quo colore imbuatur? Ultrò fatebitur, illi quidem deſiderium eam facultatem cognoſcendi ineſſe, at illam nunquam oculis ſpectaſſe, ac proinde penitus ignorare, quo colore, quave figura inſtructa ſit. Si reſpondentem premas denuoque inſtes, an quandam in ſe vim gubernatricem admittat, licet nullam ſuis ſenſibus ſpeciem impreſſerit? Illicò annuet agnoſcet que non omnia, quæ exiſtere experimur, Senſibus metienda eſſe, ſed quædam à nobis intelligi, quæ nullis lineamentis, aut membrorum figuris exhiberi queunt.

Quidni idem vos ſentiatis, Athei? Quidni quoddam etiam in vobis latere principium fateamini, à quo operationes veſtræ manant & proficiſcuntur? An illas unquam aſpexiſtis? Nemo inter vos adeò ſtolidus eſt, ut reor, qui id jactitet. At quid in Natura magis perſpicuum, quàm quòd cogitetis, ſive aliquas operationes eliciatis, quarum eſtis conſcii? Id enim adeò evidens eſt, ac per ſe notum, ut qui illud in dubitationem adduceret, de nulla Re prorſus certus eſſe poſſet. Gratis igitur Dei Numen eſſe inficiamini, quoniam ejus ſpecies non cernitur, aut quia nullibi gentium ſit obvia, quandoquidem præcipua veſtri pars, quæ inviſibilis eſt, certò vobis innoteſcit, nec de illius exiſtentia ambigere vobis fas eſt. XII.

Non

XIII. Non obest, quòd non nisi Corpora in Mundo videantur, & quæ nobis obversantur, rerum materialium sint Imagines: Nam quis adeò amentia valet, ut Pictoris officinam ingressus, in qua præter penicillos, pigmenta, ac simulachra deprehendit, existimaret hæc à seipsis esse orta, aut collatis viribus, se invicem produxisse, quoniam Artifex illic non apparet, qui penicillos confecit, pigmenta elaboravit, & picturas ad vivum expressit! An non immensa Mundi magnitudo, accuratus ejus partium ordo, grata Rerum varietas, concinna omnium structura, Opificem arguit, quamvis absconditus sit, & nunquam in mortalium conspectum venerit? Nemo enim tam insigne opus posse sine Artifice fieri opinabitur, nisi qui desipit, & qui in delirium, aut furorem redactus est.

XIV. Fateor equidem, Homines ubi in Causas secundas divulsè positas, animum intenderint, posse in earum contemplatione consistere, & ulterius gradum non moliri: At ubi ad earum nexum attenderint, animadverterintque sibi ipsis implicari, atque ad eundem finem conspirare, non possunt non earum Authorem agnoscere, & primum earum principium demisso animo venerari. Nam quis credat Siderum Orbes, qui undique capitibus nostris imminent, sine Opificis consilio circa se circumvolvi? An solo Fortunæ ductu factum esse existimatis, ut Sol ab Ortu in Occasum, aut Terra axi suæ innixa ab Occasu in Ortum, viginti quatuor horarum spatio indesinenter devehatur?

vehatur?

vehatur? Cur circulo Æquatori parallelo, idque tanta constantia ac stabilitate, ut tot Annorum millibus, nequidem uno momento aut celeriùs aut tardiùs processerint? Unde Planetæ situm tam commodum nacti sunt, ut vicinis orbibus prosint, nulli autem sint incommodo? Annon tam idonea Aeris temperatio, tam imperturbata Diei & Noctis vicissitudo, quadripartita Anni varietas, mutua Elementorum necessitudo, denique tam excellens & inimitabile Naturæ artificium Mundi Architectum spectandum nobis proponunt, & ejus Majestatem, decus, amplitudinem, splendorem, magnificentiam loquuntur, annuntiant, extollunt? Hinc David Dei operum Admirator unicus; omnia ut par est, Opifici asserit, solidisque encomiis prosequitur, dum ait Psal. ciii. Quam magnifica sunt opera tua, Domine! omnia sapienter fecisti; impleta est Terra possessione rerum tuarum.

Scio vos universi æternitatem tueri, & omnia, quæ miramur, in naturæ vim, aut insitam cujusque Rei indolem referre: at ubi ad id probandum compellemini, Deus bone, quàm futilia, quàm absurda ad Ingenii ostentationem profertis! Gerronum, qui in principum aulis versantur, prorsus æmuli, quibus si ludicra quæstio proponatur, imprimis insulsi aliquid ingerunt, & à communi Hominum captu abhorrens: si urgeantur, difficultatisque nodus nova difficultate constringatur, se pluribus modis irretiunt, & quæ antehàc levi negotio solvi poterant, aliis accedentibus in- XV.

volucris

volucris implicant, adeò ut, in quæ effugere moliebantur, absurda, incidant, & laqueis, quos vitare satagebant, corripiantur. Hæc sors vestra, Athei, hæc prætextæ subtilitatis vestræ fortuna; quippe si quis à vobis, sciscitetur, quî factum, ut mundus tam affabrè conditus sit, & quî omnes illius partes in tam concinnum ordinem redactæ sint, si illius opifex abest? Nihil nisi Corpora vos intueri dicitis: at si quis instet, an Corpora tam ordinatam seriem componere posse existimetis? Quoniam ad Agens incorporeum recurrere pudet, ipsis vim se movendi tribuitis; quæ certè si mente carent, nihil regulare, nihil decorum præstare valent; & si mente donentur, ô miseram naturæ vestræ conditionem, qui parem habetis stipitem, & Res etiam vilissimas nulla prorsus dignitate superatis.

XVI. Neque me latet, quid ad hæc reponitis, nempe numen, quod vobis annuntiamus, incomprehensibile esse, ac ita Rebus cæteris supergredi, ut sua Infinitate, non minùs mentis quàm Corporis oculos, declinet. Admonet autem Ratio, ut non modò de ignotis judicemus, verùm etiam ne quicquam admittamus, quod non evidenter ac distinctè nobis objicitur. At quomodò id nobis perspectum erit, quod captum nostrum superat, & mente complecti non valemus? Duo hoc Argumento ingeritis, primum, quod incomprehensibile est, nullatenus ab Intellectu attingi posse. Alterum, quod ab Intellectu attingi non potest, nihil esse, sive non existere. Etsi haud

ægrè,

ægrè posterius concedant Philosophi, fateanturque illud à nobis inter fictitia posse numerari, cujus nulla Idea, seu conceptio occurrit: quia cùm Res nostri intuitu veræ aut falsæ sint, in quantum tales à nobis apprehenduntur, seu cogitantur, & non nisi cognosci dicuntur, cùm sui Ideam, seu notionem exhibent, id sano sensu pro non ente reputandum est, quod intelligi nequit.

Non pari ritu de Priori differendum est, ut scilicet quod comprehendere non valemus, illud quoque ab Intellectu attingi non queat; ac proinde quando Deum Incomprehensibilem esse philosophi admittunt, sic accipiendi sunt, quòd ea sit humanæ Mentis imbecillitas, ut perfectam Rei Infinitæ notitiam sortiri non possit, sive talem de illa habere conceptum, qui illi correspondeat, ac commensuretur. Nam aliud est, adæquatam substantiæ Infinitæ Ideam habere, & aliud eam clarè percipere. Perspicua quidem & distincta Rei summè perfectæ notio, in nobis est, non autem integra & comprehensiva. Enimverò quis talem Sui ipsius cognitionem habet? Quis entis etiam Finiti essentiam omnimodè callet? An Corporum, in quorum contemplatione tantopere versamini, naturam perfectè intelligitis? Quamvis igitur Deum omni ex parte, ut ita dicam, non capiamus, & ejus perfectionum Infinitatem exhaurire impares sumus, nihil tamen obstat, quominus Rei absolutè perfectæ Ideam habeamus, modulo nostro conformem. Quia quod Deum non comprehendamus, non ex XVII.

Ideæ

Ideæ defectu, sed ex mentis nostræ angustiis oritur, qua utpote finita, quod undequaque Infinitum est, complecti non potest.

XVIII. Id adeò manifestum est, ut totum genus humanum hanc opinionem consensu communi tueatur. Qui enim summi, qui medii, qui infimi, hanc Numinis notionem non habuere? Antecedentia tempora repetite, in quorum Annalibus extare comperietis ullam gentem Divinitatis sensu unquam caruisse? Quibus veterum litteris proditum est, Atheismum in Regno, in Provincia, in Urbe, in Oppido publicè viguisse, & abolitam ibi penitus fuisse Numinis memoriam? Constat enim quòd nulla unquam fuerit Natio, quæ Deum aliquem non venerata sit, imo nulla adeo immanitate efferata jactatur, quæ non aliquem Enti Supremo honorem non præstiterit. Ab hoc fonte, quæ unquam in universo irrepit Idololatria originem habuit: Nam licet in numinibus eligendis Homines aberrarent, & debitum Deo verò honorem, in falsos Deus transferrent, hoc tamen ingenito principio innitebantur, supremum aliquod haberi Numen, cui honor exhibendus est, & Mortalium vota dirigenda. Nam unde profectum esse arbitramini, quòd nonnulli Solem aut Lunam colerent? Alii ignoto Deo aras struerent? Imo quidam eo dementiæ laberentur, ut Bovem, Vitulum, Crocodilum, aliasque ignobiles Creaturas, & vice Dei ducerent, & Religione prosequerentur? Quemadmodum testatur Juvenalis, Satyr. 15.

Quis

Quis nescit, Volusi Bithynice, qualia demens.
Ægyptus portenta colat? Crocodilon adorat.
Pars hæc, illa pavet saturam serpentibus Ibin.

Nisi quia Entis supremi notione mens instructa est, ultro ad se ei subjiciendum ferebatur, quod ante, & supra se esse existimabat. Ratum haberi debet, quod omnium gentium consensione firmatur, nec absque temeritate anceps redditur, quod Homines in omni loco, & tempore probant & tuentur.

Nihil moror quòd vos è talium numero eximatis, ac Numen in natura Rerum esse inficiando, universalem Hominum consensum abnuatis. Nam qui estis vos, qui tam firmæ ac stabili veritati vim inferatis? Siccine paucorum suffragiis communis opinio infirmatur? Quid, Deus non est; quia Leucippus, Democritus, Epicurus, & similes impietatis asseclæ id asserunt? Quis dicet Humanum genus Rationis particeps non esse, quoniam nonnulli mentis inopes inveniuntur, & à Ratione aversi? An quia quosdam orbos in lucem edi videmus, idcirco cernendi Facultas non Homini propria est, nec omni convenit? Nemo, opinor, propositiones, quæ omnibus eruditis perspicuæ sunt in dubium vocabit, quoniam pauci aliter sentiunt, & earum claritatem non asse- XIX.

assequuntur. Aliàs in cujuspiam potestate esset, fidem Veritati Morali, aut Theologicæ denegare, quoties eam capere non posset, aut intelligere dedignaretur. Rei enim amplitudo, seu Universalitas, non in cujusvis particularis Hominis assensu posita est, sed in analogia, quam cum communi Ratione habet, à qua velut à principio, Hominum cœtus & regitur & conservatur. Quicquid Rationi consentit, id verum est, & quod verum est, universaliter verum est. Sint forte, qui annuere detrectent in Triangulo duo esse latera reliquo majora: aut duos Angulos æquales esse, qui ab æqualibus lateribus subtenduntur; nunquam tamen efficient, ut duæ hæ propositiones, veræ non sint, & ab omnibus Geometris pro talibus non agnoscantur. Sic quantumcumque Numini adversemini, O Athei, ejusque imperium respuetis, nunquam tamen obtinebitis, ut Mortales omnes, in Supremi Entis notitia consentire non dicantur. De Hominibus, inquit Tullius, nulla gens est tam immansueta, neque tam ferrea, quæ non, etiamsi ignoret, qualem Deum habere deceat, tamen habendum sciat.

XX. Omnium siquidem Animis insculpta est Dei Imago, seu supremi Entis instinctus, cui Barbari, cui peregrinæ Gentes auscultant, & obsequuntur. Quascumque enim inviseritis, nullas numinis suspicione carere nusquam reperietis. Novi quidem Orbis detecti sunt Incolæ, qui pudore abjecto, omnino nudi vitam degunt. Alii extra leges moresque projecti, ita ab humanitate abhorrent, ut nihil præter vultum, hominis

hominis præseferre videantur. Verùm, nullos adhuc deprehendit Navigantium curiositas, qui Deum non agnoscerent, ac eum quodam cultu non prosequerentur. Enimverò Deus Animis nostris sui characterem impressit, dum nos ad suam Imaginem creavit, suæque naturæ similitudinem impertitus est. Quæ adeò firmiter Animæ nostræ inhæret, intimeque connectitur, ut nulla immanitate, nulla ferocia, nulla libidine ab ea avelli queat. Hinc Homines in periculo constituti, sponte, soloque Naturæ impetu oculos in Cœlum dirigunt, palmas efferunt, repetitisque vocibus, ejus opem implorant, quem Rerum suarum præsidem esse intelligunt.

Omnibus enim mortalibus à natura insitum est, dum metu turbantur, aut in calamitate jacent, ad Supremum Ens, quod ipsis imminere autumant, confugere, sub cujus umbraculo tutos se esse arbitrantur, ac confidunt. Annon id vobis aliquando contigit Athei? Hac saltem in re rectæ mentis estote. Nonne Dei cogitatio Animum vestrum quandoque subiit, ubi fortè vos aut circumstitit periculum, aut malum impendit? Fingite adesse Mortis præludia, & in extremo positam esse vitam, quis pavor tunc Vos non corripit, qua formidine non concutimini, dum veluti somno soluti, in propinquo ultorem esse cernitis, quem tam sœpe ludibrio habuistis, & perfricta fronte estis aspernati? At si quicquam vestrûm sepulchro non superest, si Deus universo extorris est, vanus profectò foret ille timor, & cui facilè XXI.

Homines mederentur, modò tales se præstent quales haberi cupiunt; verùm, cùm scelerati omnes imminentis Judicis aspectu terreantur criminumque pœnas, priusquam patiantur, præsentiant; id aliunde oriri non potest, quam quia omnibus Mortalibus innata Dei notio est, & ita Humanæ naturæ infixa, ut ea vix quisquam careat.

XXII. Quidam ex vestris, hunc Numinis instinctum, non in Naturam, sed in Ambitiosorum Hominum astutiam refundunt, qui ut in alios imperium obtinerent, dominationique suæ magis obnoxios redderent, eos primùm Dei metu terruere, persuaseréque adfuturum aliquando Judicem, qui cujusque causam agnoscat, nullumque scelus inultum patiatur. Hinc Religio tanquam Imperii arcanum apud Imperitos invaluit, qua nimirum magis tractabiles redderentur, & servitutis jugum æquiori animo subirent.

XXIII. At quid si illud precariò asserant, & quod in suæ Opinionis firmitatem finxere, politicorum utilitati advertetur. Nam si à Sapientibus efficta est de summo numine Opinio, si Reipublicæ causa inventa est Religio, ut Homines ad officium duceret; aperiant quo tempore fraus illa emicuit, quo artificio in vulgus primùm inducta est, qui illius Authores, & qui illam cæteris prodiderunt. Nam qui contingere potest, ut qui omnia hæc detexere, non se ipsos priùs, mox cæteros Imposturæ admonuerent? Quis credat dolum in omnes mortales, ipsis

ipsis insciis, posse irrepere, qui tamen ipsis adeò exitiosus sit, ut vitæ tranquillitatem adimat, & voluptatis, cujus ita avidi sunt, cursum turbet & interrumpat. An fieri posse putatis, ut Homines adeo sui negligentes unquam evaserint, aut Rerum, quæ ad ipsos spectant, immemores, ut se fraude irretitos esse nunquam intelligerent, nec de illius origine, aut progressu inquirerent! Sed mente tranquilla, citraque examen sibi imponi paterentur? Damus id paucis, iisque rudibus & stolidis posse nonnunquam contingere; at nemo sibi facilè persuadebit Sapientes, Philosophos, Theologos, aliosque Doctrina insignes Viros posse hoc pacto illudi, ut Magistratuum versutiam non olfaciant, sed utroque brachio id amplectantur, quod fictitium esse existimant, & nullo sensu, aut ratione suffultum. Imo quo admisso, suæ libertati impetus fit, & inquietudo terrorque Animis incutitur.

Hoc enim præstigiarum ac imposturæ fatum est, ut ubi semel in lucem eruperint, continuò evanescant, & vim quam antehac apud Homines obtinuerant, nunquam deinceps sortiantur. At quoties vos, duobus abhinc annorum millibus, hanc cantilenam cecinistis, numen à mundo abesse, ejus cultum non nisi Magistratuum esse fucum, quo securius in plebem dominentur, & nihilominus opposita inter Homines Opinio semper viget, & non minus apud Barbaros, quam alios intemerata manet & inconcussa. Quod præstantius Argumentum adferri potest, ad ostendendum Dei Opinionem fictitiam XXIV.

tiam nôn esse, sed omnium Animis impressam, quàm quod omnium gentium judiciis approbetur, nec ulla Arte adhibita dedisci queat?

XXV. Id evidentius in Christiana Religione elucescet, quæ non humano astu, non regnandi cupidine, non promovendis hujus vitæ commodis in Mundo enata est; & tamen seu propria, seu mutuata è Cœlo virtute, Dominantium potestati prævaluit, & Paganis ac Infidelibus devictis, Victrix evasit, magnamque orbis partem Imperio suo subjecit. At quibus mediis? An armata manu præliando? An principum copias fugando? Imo morti occumbendo, & hoc solo telo instructa, Deum integro affectu esse colendum, & ei potius, quàm Hominibus, quantumvis potentibus obtemperandum. Id aliquando futurum Regius Propheta vaticinatus est, Psalmo secundo, ‘ Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt Reges Terræ, & principes convenerunt in unum, adversus Dominum, & adversus Christum ejus. Qui habitat in Cœlis, irridebit eos, & Dominus subsannabit eos. Tunc loquetur eis in ira sua, & in furore suo conturbabit eos. Ego autem constitui eum Regem super Sion montem sanctum ejus: Dabo Tibi Gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos Terræ. Et nunc Reges intelligite; erudimini qui judicatis Terram.

XXVI. Quicumque unquam extitêre Mortales, hujus semper fuere sententiæ, supremum Numen,

Ens

Ens esse Æternum, Infinitum, Omniscium, Omnipotens, rerumque omnium, quæ præter ipsum sunt, Opifex. Verùm, si tale Ens non existit, Deique Idea à fingente Intellectu omnino dependet; quî factum est, ut totum genus Humanum, paucis exceptis Atheis, rei assentiatur, inani, & ex animi libidine effictæ? Imo quomodo contigit, ut hujusmodi notio, omnibus Hominibus unquam occurreret, aut ab illis efformaretur? An sat dicere putatis à Legislatoribus ortam esse, quorum instinctu, Deus in Mundo primùm innotuit? Vel quòd hujus opinionis Authores, faventibus initio principibus, eam in vulgus sparserit, & ad cæteros mortalium, succedentibus annis demum traduxerint? Certè nemo sententiæ vestræ suffragabitur, nisi cum ignorantiæ infamia. Nam quis nescit nisi in Philosophia hospes, rerum Ideas non vocibus & verbis mentem subire, quæ nihil aliud, quàm Sonos, atque eorum Phantasmata nobis exhibent. Occasionem quidem Animæ præbent hujusmodi notiones eliciendi, sed nihil prorsus continent, quod ad res ipsas referri queant, nisi in quantum verba, communi Hominum consensu instituta sunt, quatenus conceptus nostros, seu Ideas significarent. Quare si vocum significata, per Ideas nobis repræsententur, necessum est, ut illæ à nostra cogitandi facultate procedant, ac proinde mentibus nostris à natura impressæ sint & insculptæ.

Nam quamcumque menti nostræ potestatem assignemus, constat illam imparem esse XXVII.

novas Ideas effingendi, seu producendi, quæ prius non fuerint; sed eas dumtaxat componendi, atque Res ipsas, quarum sunt Imagines, variis modis inter se connectendi. Neque certe eam vim obtinet, ut non ens positiva aliqua notione apprehendat, sive Ens assequatur, in cujus conceptu, neque actualis, neque possibilis existentia continetur. Quo pacto igitur Rei Immensæ, Æternæ, summe potentis, Infinitæ Ideam ex nihilo, creare poterit? At id efficeret, si Deus non sit, sed tantùm fingitur, & Sapientum quorumdam vafritie, in Hominum Animos irrepit.

XXVIII. Nihil autem magis sententiam vestram labefactat, Athei, quàm in sceleratis conscientiæ stimulus, & inquieta anteactæ vitæ memoria. Nam si numen Mundo exulat, & non nisi Regnantium astu & industria, in mortalium animis viget; quorsum Impius mentis angore & cruciatu afficitur, ubi patrati facinoris recordationem Conscientia objicit? Cur tam acerbo metu concutitur? Cur in diffidentiam ac desperationem sœpius proruit? E diverso justi mentis securæ testimoniis fulti, nihil metuunt, aut exhorrescunt, quantumvis calamitatibus, penuria, tyrannorum sævitia dejiciantur, aut labascant? Unde tanta in his mentis tranquillitas, in illis verò animi tristitia & dejectio, si Judex non sit, qui virtutem præmio afficiat, & iniquitatem ulciscatur? Quis sibi persuadebit, posse Homines invisibilis, nescio, cujus non-entis timore percelli? Unde tanta Animi carnificina? cur veluti Furiis agitati contre-

contremiscunt; si nullum Numen eorum actionibus præsidet, & eis fas est omnia pro lubitu exequi? Credite mihi, cuique Homini non modò Rerum delectus ingenitus est, sed judicium, boni malique discrimen, quo unusquisque ad honesta fertur, & aversatur turpia. Quantumcumque atrocia insonti impingantur, is constantiam tuetur, semperque in proposito perseverat: Qui verò aliquo crimine contaminatur, aut labem in mente conceperit, pœnam ante oculos continenter versari imaginatur, sic ut in deliciis, in tripudiis, in conjugis amplexu, animi morsus sentiat, & factorum pœnitentia ducatur.

Si verò mentibus humanis impressa non est Dei notitia, quî fit, ut aliquo Boni aut Mali sensu tangantur, & discrimen inter utrumque constituant? Quòd enim Bonum à malo discrepet, sid supremæ cujusdam potestatis intuitu habetur, qua sublata, Rerum delectum evanescere necessum est. Nam dato Homines sine lege vivere, nulloque Imperii fræno coerceri, quisque tunc sui juris factus, quod placet, rectum arbitratur, nihilque illicitum audiet, nisi quod præ imbecillitate ad metam perducere non valet. XXIX.

Boni itaque & Mali distinctio, sic à Deo veluti perfecta Recti regula pendet, ut neutrum humanis mentibus obvium fieret, nisi Bonum Supremum existeret, à quo probantur, & diversitatis suæ vocabula sortiuntur. Nam cùm honesti & turpis ratio, quæ Boni & Mali XXX.

naturam sequitur, ad præmium & pœnam ordinem habeat, cúmque nemò sui ipsius judex constituatur, neque suetum sit, proprias virtutes mercede donare, aut vitia castigatione reprimere; nam quis factis suis præmia meritò persolvit? Quis in se ipsum animadvertet, si nullis legibus coerceatur, & sui ipsius testis & vindex? Nemo enim se reum aut fatetur, aut tacitè consentit, qui priùs eminentem sibi potestatem non agnoscit. Quare necessum est, ut Summum Bonum in natura detur, ad quod relatæ Hominum actiones, bonæ aut malæ existimentur. Deum Mundo ablegate, nihil restat, quod recti & obliqui Index sit, nihil quod innoxios ab injuria tueatur, nihil quod à sicariorum sævitia securos præstet. Omnia perversè aguntur, ubi quisque Lex est, & omnem Dominationem respuit.

XXXI. Si propiora, & quæ intimiùs oculis admoventur, numinis indicia exigitis, mira, quæ nonnunquam in universo contingunt, animadvertite. Annon ea, quæ miracula passim vocamus, id arguunt? Annon quæ causis naturalibus supergrediuntur opera, Divinam potestatem testantur? Quis credat Hominem oculis ab origine captum, paucis verbis posse ad Rerum conspectum adduci? Vivis exemptum, & quem spiritus penitus deseruit, vitæ restitui; nisi Opifex ad sit natura superior, qui Rerum ordinem ac decursum pro arbitratu invertat? Ad naturæ conditorem solummodò spectat, Causarum naturalium progressum sistere, & prout illi visum est, immutare. Quare si quid

contra

contra Naturæ ordinem patratum occurrat, meritò Numini acceptum refertur, à quo speciali ritu profluit.

At quid si nihil simile in universo unquam peractum sit? Inquitis. Quid si quod miraculum nuncupas, luxuriantis Naturæ dumtaxat opus sit, & Causarum occultarum productio? Cùm Rationis participes haberi velitis, Athei, quod ei consentaneum est, opinor, non respuetis; nihil autem magis cum ratione quadrat, quàm Majorum nostrorum monumentis fidem habere, & quod ipsi simpliciter, citraque commodi, aut utilitatis spem asserunt, pari affectu recipere. Alias si solos Sensus veritatis testes constituatis, nec quicquam verum arbitremini, quod Oculis non objiciatur; certè ad arctum Terræ angulum relegandi estis, & paucis limitibus cognitio vestra coercenda. Omnibus recta Ratione utentibus semper placuit, id pro vero accipere, quod priori ætate proditum est, modò probos Authores nactum sit, & omni exceptione majores, hoc est, ubi nulla fraus subit, & factum verisimilitudini non adversatur. Nam tale quid inficiari, quid aliud foret, quàm Rationi Rationem opponere, illudque rejicere, ad quod credendum summa evidentia adigit. Nam quid Puerorum imbecillitati magis affine, quàm id Oculis intueri velle, quod jamdudum elapsum est, ac evanuit? Quid risu magis dignum, quàm prioris ævi facta in dubium vocare, quoniam per Demonstrationem mathematicam non elucescunt? Rerum enim ante- XXXII.

actarum

actarum notitia, credibilibus aliorum testimoniis comparatur, quæ sæpius talia sunt, ut ex ipsis rerum ipsarum monumentis firmitatem mutuentur.

XXXIV. Enimverò nemo Rationis compos, unquam ambiget, quin Miracula à Christo patrata sint, quandoquidem non illius modò Discipuli, & qui illius præceptis imbuti sunt; verùm etiam pertinaciores ejus Hostes, id testentur, id prodent. Pilatus, referente Tertulliano, prodigia, quæ in Christi morte contigere, ad Tiberium Imperatorem transmisit, quibus commoti Cæsares, ita in Christum affecti sunt, ut eum proprio instinctu fuissent venerati, si servata dignitate, Religionem Christianam amplecti licuisset. Publius Lentulus ex Judæa Romam reversus, publica oratione coram senatu, quæ spectaverat, retulit; Jesum Christum nempe plures Mortuos in vitam postliminio revocasse, atque omnia Morborum genera curasse. Imo Christus ipse Judæorum incredulitatem improbans, & de sua Divinitate testimonium perhibens: Si opera, inquit, non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Sic ut de miraculorum veritate planè constet, nec nisi cum contumacia, possit de illis dubitari.

XXXV. At quî morborum insultus propulsantur? Quî lethalis infirmitas evanescit? Quî vita defuncti priori lumini restituuntur, si nullum extat numen, quod naturæ emineat, & ejus potestatem superet? Rem Nicodemus attigit, dum Christi virtutem admiratus, Scimus, ait, quia à Deo venisti Magister, nemo enim potest hæc signa

ſigna facere, quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo. Nam cùm miracula ad Cauſas naturales referri nequeant, earumque effluxum prælabantur, quicquam Divini intervenire neceſſum eſt, ubi Naturæ vis infertur, & ordinati Rerum motus perturbantur.

XXXVI. Veſtræ ſortis miſereor, Athei, nec minùs vos phreneticos, quàm amentes eſſe cenſeo, ni Rerum omnium Opificem agnoſcatis, qui æquo jure virtutem remuneret, & ſcelus ulciſcatur. Nam quid monſtro ſimilius videtur, quàm quòd Iniquus in hoc mundo vitam impunè traducat, malitiæque ſuæ præmium ſortiatur; Juſtus autem penè omnibus vilis fiat, & vix aut nunquam innocentiæ ſuæ mercedem aſſequatur: Etenim ſi Deus non eſt,ubi perverſorum coercitio, aut ſupplicium? Ubi Bonorum retributio, & dignus laboribus fructus? Si verò Deus adeſt, qui jus dicat, & cuique pro meritis præmium, aut pœnam decernat, heu vos miſeros, qui ejus majeſtatem ſpreviſtis, violaſtis præcepta, offuſcaſtis gloriam, fidem prodidiſtis, & prius creditum abjuraſtis. Quid vobis infœlicius, ſi quicquam veſtri poſt hanc vitam remanet? Fortè in nihilum redigemini; at quid ſi ſuperſtites? Quid ſi in irati numinis manus incidatis? An non aliter Homines, quam bruta Animantia ſpirare fingitis? Sic Animæ veſtræ extinguuntur, ut à morte quicquam veſtri reliquum non ſit? Verum quid ſi Hominis mens æterna ſit? Quid ſi nunquam ſit interitura? Imo & Corpus ipſum aliquando ſit integritati reſtituendum?

Cùm

XXXVII. Cùm neutrum vobis certò constet, dubiique hæreatis, mortalésne sint Animæ vestræ, an interitus expertes, annon suadet Ratio ut viam securiorem ineatis, & Deum potius esse, quàm non esse contendatis? Quippe si Deus est, summum Bonum assecuti estis; si non est, certè nullius rei jacturam facitis? Quid autem furori proximius, quàm omnem futuræ fœlicitatis spem abjicere, & se æternæ calamitatis discrimini exponere. Scitote igitur, quicumque estis Athei, immortalem esse Hominem, & ad Dei imaginem & similitudinem conditum. Quòd si Homo Dei imaginem refert, ejusque similitudinem exprimit, eandem cum origine sua naturam consequi necessum est, atque Æternitatis fore consortem. Piaculum enim est, id caducum ac mortale statuere, quod à Dei substantia prodiit, quodque à Divina mente Homini est inspiratum.

XXXVIII. Plura in hujus Argumenti evidentiam adducerem, ni præfationis limites transgredi vererer, nonnullosque suspicio subiret, me id ex proposito suscepisse, quod sanè non nisi Animi impetu aggressus sum; monere vos, Athei, volui, non rationibus vincere. Quippe si assertam Numinis majestatem cernere cupiatis, si macrocosmi Dominum, & microcosmi Opificem mentis Oculis contemplari animus est, Clarissimus Parkerus, Author Disputationum de Deo & Providentia Divina perlustrandus est. Is enim detecta primùm impietatis origine, validis adeo Rationibus Deum esse à Rerum Finibus,

nibus, à mundi productione, à generis Humani ortu, & Corporis Humani structura ostendit, ut tantùm non demonstret. Sed quia Disputatione sexta, quam contra Scepticorum, & Academicorum disciplinam, atque Metaphysicas Cartesii meditationes instituit, celeberrimi hujus philosophi Rationes ad Dei existentiam probandam, expugnare molitur, muneris mei esse duxi, tanti viri Doctrinam in suis meditationibus traditam defendere, & Rationes, quibus ad Numinis existentiam demonstrandam utitur, ab omni seu Erroris, seu Imbecillitatis suspicione, pro Ingenii mei modulo vendicare ac tueri.

Et quoniam Eximius Theologus, viæ, quam iniit Cartesius, de Rebus omnibus ambigendi, imprimis adversatur, assensusque sustinendi argumenta propugnat; nonnulla de Scepticorum Dubitatione præfatus, Cartesianæ Dubitationis, utilitatem ostendo, quæ in eo sita est, ut à præjudiciis liberemur, & mentem à sensibus, quibus in Rerum cognitione comparanda tantoperè distrahimur, abducamus. Mox laudato clarissimi Philosophi instituto, in Propositionibus Mathematicis quoque in ambiguo ponendis, donec, per explorata principia, earum Veritas certò innotescat, ad primum, & inexpugnabile omnis scientiæ principium enucleandum transeo, quod meritò pro Criterio, & indubitata veræ cognitionis nota, ab omnibus habendum est. Jacto hoc primæ Philosophiæ fundamento, nihil mihi facilius visum est, quàm discrimen inter Mentem & XXXIX.

Corpus

Corpus ſtatuere; & cogitationem ſoli menti aſſerere.

XL. Cæterùm cum Humana mens inter alias plurimas, quæ illi occurrunt, Ideas, Dei, ſeu Entis ſumme perfecti Ideam in ſe reperiat, ritè infertur, hujuſmodi notionem nobis eſſe ingenitam, hoc eſt, non à ſenſibus hauſtam, neque imaginationis opera, Intellectui repræſentatam. Hinc etſi Deus Infinitus ſit, nulliſque limitibus coerceatur, nihil tamen obeſt, quin à nobis apprehendatur, quamvis comprehendi, ſeu per Infinitum conceptum exhiberi refugiat. Infiniti enim notio, ut vera habeatur, nequaquam comprehendi debet, quoniam formalis Infiniti ratio incomprehenſibilitatem complectitur.

XLI. Demum Dei exiſtentiam ex ejus natura ac eſſentia clare deduci contendo, quod non ex Argumentis modò, ſed ex ipſis Reſponſionibus ad Objectiones factis manifeſtum eſſe arbitror. Ut mihi ſecurius conſulerem, Carteſii Rationes ubique adhibeo, imo ejus verbis magis quàm propriis non rarò utor, ut Lectori perſpicue appareat, quicquam adhuc contra ejus Doctrinam excogitatum non fuiſſe, ad quod prius non ipſe reſponderit, aut quod illi opponi poſſet, non præviderit.

INDEX

INDEX Capitum, quæ in hac Apologia continentur.

Cap.

APOLOGIA
PRO
CARTESIO.

Caput Primum.

Cur non nisi pauci Cartesii principia, & deductas ex eis Veritates percipiunt.

I. *Magni apud quosdam Homines Antiquitatis æstimatio.*

ADeò Antiquitatis gloria apud nonnullos Mortalium invaluit, tantamque in eorum Animis nacta est potestatem, ut Neoterica quæque inventa respuant, nihilque quod ipsi prosequantur, dignum autumant, quod ipsius Vetustatis authoritatem non adsciscit, & in sui assertionem, primorum Hominum canitiem non vendicat. Hinc *Novas* omnes Opiniones aspernantur, nihilque verum esse existimant nisi quod ab *Aristotele*, *Platone*, aut ipso etiam *Epicuro* traditum recipimus. Nihil præmonuisse juvat, eam esse veritatis indolem, ut præscribi nequeat, & non minùs Temporum intervallum, quàm Regionum

privilegia ſupergrediatur, ipſis nunquam non ſuſpecta eſt, niſi veterum ſuffragiis ſtabiliatur, & poſterioribus ſeculis emineat. Audaciam enim eſſe ducunt à communi Hominum *ſenſu* diſcedere, & ſingularitatis titulum, natis apud nos inventis, aucupari. Nam ac ſi apud priſcos ſolos recondita foret veritas, & in eorum penetralibus occultaretur, non niſi ex ipſis eruendam eſſe pronuntiant, à quibus jus mutuatur, & præſcribendi vim obtinet: quemadmodum *Tertullianus* de vetuſtiſſima Philoſophorum doctrina " Libro de Animo, Cap. 2. diſſerit: Magis dicendo " perſuadens, quàm docendo; Leges Natu- " ræ opiniones ſuas facit, omnia præſcribit.

II. *Quid Samuelem Parkerum moverit ad ſcribendum contra Carteſium.*

Huic *Tertulliani* Opinioni impensè favet Eruditiſſimus Doctor, adversùs quem, Apologiam pro Carteſio molior: Quippe *Diſputatione ſexta* Libri ſui (de Deo, & providentia Divina) *in qua contra Scepticorum & Academicorum Diſciplinam, potiſſimum Ciceronis de Quæſtionibus Academicis Libros, & Carteſii Meditationes Metaphyſicas* diſputat, poſtquam in ſuperbum quoddam, procax, & faſtidioſum Hominum genus, uti loquitur, invectus eſt, qui omnem Scientiæ *rationem* ſumma cum petulantia aſpernantur, quique ſcientias male fundatas eſſe, ac proinde à novis principiis inchoandas eſſe clamitant, in Carteſium demum impingit, quem licet ſummo Ingenii acumine præſtitiſſe, & plurima in *Geometria* adinveniſſe fateatur, quæ ipſi ingentem famam, immortalitatemque conciliarunt: Illi tamen ſuccenſere videtur, quòd tantum auſus eſt, atque Scientiarum fines provehere, non ſat laudi duxerit, *niſi & nova omnium fundamenta jaceret.* Verùm, quid, ſi quod aggreſſus eſt Carteſius,

egerit? quid si peregerit? an propterea superbiæ, aut procacitatis insimulandus est?

VIDEO undique apud priscos Authores, Artium, & Disciplinarum Inventores maxime laudari, & tanquam sui ævi aut præsidia, aut decora à posteris haberi. Video *Gallos* (si Cæsari Libro sexto de Bello Gallico habenda fides est) *Mercurium* quondam inter Deos coluisse, quòd Scientiarum Conditor duceretur, ac eas Artes in Mundum introduxisset, quibus humanæ Vitæ *fœlicitas* stat, atque tam Animi, quàm Corporis bonis consulitur. Video *Athenienses* apud *Diodorum* Libro primo ver. Antiq. cap. 2. legem ab *Ægyptiis* mutuasse, quâ primum Nobilitatis gradum iis assignant, qui cæteris Doctrina eminent, aut novarum Artium inventores comprobantur. Video in sacris Codicibus Genes. ii. quòd licet fœminarum nomina subticeantur, dum Hominum propagines enumerantur, *Noemæ* ob Artis præstantiam, mentionem fieri, quæ lanificium, & pannum texere docuit, cùm antea Homines pellibus uterentur, & se solis Animalium exuviis, ab Aeris intemperie vendicarent. Honor Scientiæ & Artis individuus semper comes fuit, & inseparabile ab earum Authoribus præmium. III. *Scientiarum & Artium Conditores semper honor sequitur.*

Artes nutrit honos, excelsæque indolis esca est Gloria.——

SI ita se res semper habuit, annon meritò quispiam inquiret, quorsum igitur Cartesius, quem & seculi nostri Ornamentum, & Philosophiæ Restauratorem appellant, à nonnullis deprimatur, eique temeritati vertatur, quòd novam Philosophandi rationem intulerit, IV. *Cur à quibusdam Cartesius ut par est, non æstimatur.*

atque alia principia, quibus veritas indagetur, invenerit? Si nova repentinam Animo commotionem causantur, sive Admirationem in nobis pariant, cur apud quosdam Cartesii Doctrina vilescit? Causam profert vir eximius Sectione prima præfatæ Disputationis: *Inter recentiores autem alius nemo majori aut sui fiducia, aut aliorum applausu quàm Cartesius, omnium Scientiarum inventionem sibi arripuisse visus est.* En Cartesii crimen, en causa odii, quòd miserrimam Philosophiæ sortem miseratus, à communi ac trita Scientias tradendi Methodo recesserit,& novam de rebus disserendi viam sit ingressus. At tantùm Scientiarum fundamenta reperisse *visus est*, siccine? Quid si quod molitus est, præstiterit? Atque id præstitisse, testantur plurimi & doctrina, & ingenii acumine celeberrimi Viri, qui extructas ex ejus *principiis* Demonstrationes non solùm exosculantur,sed eas *Geometricis* haud inferiores agnoscunt?

V. *Præclarorum Virorum de Cartesio testimonia.*

Sic testatur Author præfationis ad principia Philosophiæ More Geometrico demonstratæ: Alii (Philosophi) jam receptam, & "in Scholis doceri solitam, alii novam pro- "prio Marte adinventam, istam in ordinem "redegerunt Philosophiam, atque orbi lite- "rario propinarunt. Et quamvis diu mul- "tisque labor iste irrito successu susceptus fu- "erit, exortum tamen fuit tandem splendi- "dissimum illud seculi nostri Jubar *Renatus* "*des Cartes*, qui postquam in Mathesi quic- "quid Veteribus inacessum fuerat, quicquid "insuper à coætaneis suis desiderari posset, "nova Methodo tenebris in lucem protrax- "erat, Philosophiæ fundamenta incussa eruit, "quibus plurimas veritates ordine ac certi-

"tudine

" tudine Mathematica ſuperſtrui poſſe,& ipſe " revera demonſtravit, & omnibus, qui illi-" us ſcriptis nunquam ſatis laudandis animum " ſedulò applicuerunt,luce meridiana clarius " apparet. Unde haud immeritò *Henricus Morus*, illuſtris apud Cantabrigienſes Philoſophus Theologus, Epiſtola ad Dominum Deſcartes, ſic eum alloquitur: Omnes quotquot " extiterunt, aut etiam exiſtunt Arcanorum " Naturæ Antiſtites, ſi ad magnificam tuam " indolem comparentur, pumilos planè vi-" deri ac pygmæos: meque cum vel unica vi-" ce evolviſſem lucubrationes tuas Philoſo-" phicas, ſuſpicatum eſſe. illuſtriſſimam tu-" am diſcipulam, Sereniſſimam principem " Elizabetham, univerſis Europæis, non fœ-" minis ſolùm, ſed viris, etiam Philoſophis, " longe evaſiſſe ſapientiorem. Quod mox evi-" dentiùs deprehendi, cum inceperim ſcripta " tua paulò penitius rimari & intelligere.

VI. *Qui Carteſii doctrinam ſemel amplexi ſunt, eam ſemper tuentur.*

IMO ſi ingentem eorum numerum ſpectes, qui Carteſianam Doctrinam ſecuti ſunt, idem ipſis contigiſſe reperies, quod ſui ſeculi Philoſophis ac Mathematicis primùm evenîſſe *Galilæus* dialog. 2. Syſt. Coſm. meminit, quod in Copernicanæ Hypotheſeos aſſertoribus cottidiana adhuc experientia edocemur, illorum neminem unquam repertum eſſe, qui non prius adverſam *Ptolemaicam* Opinionem amplexus ſit, adeoque perſpectiſſimas *Ptolemæi* & *Ariſtotelis* rationes habuerit: cum è contrario nemo Ptolemæum Ariſtotelemque ſequatur, qui Copernici partes antea tutatus eſt, eoque ſpreto in Ariſtotelis caſtra pedem intulerit. Quo Argumento facile ad credendum adduci poſſumus, illos qui Veterum Philoſophiam deſeruerunt,

ut *Cartesii* vestigiis inhærerent, evidentissimis ac urgentissimis rationibus fuisse ad id impulsos.

VII. *Cur Cartesii rationes Metaphysicæ non ab omnibus percipiuntur.*

Si scisciteris, quamobrem igitur tam perspicuæ rationes, cæteris aliis pari modo non manifestantur? Cur nonnullos fugiunt qui iis intelligendis summam etiam adhibuere operam? Ad hanc tuam Cupiditatem facient Cartesii verba Epistolæ Dedicatoriæ ad sacram Facultatem Theologicam Parisiensem. Quamvis certas & evidentes illas putem, non tamen ideò mihi persuadeo, ad omnium captum esse accommodatas. Sed quemadmodum in *Geometria* multæ sunt ab *Archimede*, *Apollonio*, *Pappo*, aliisve scriptæ, quæ etsi pro evidentibus etiam ac certis ab omnibus habeantur, quia nempe nihil planè continent, quod seorsim spectatum non sit cognitu facillimum, nihilque in quo sequentia cum *antecedentibus* non accuratè cohæreant, quia tamen longiusculæ sunt, & valde attentum Lectorem desiderant, non nisi ab admodum paucis intelliguntur: Ita quamvis eas, quibus hîc utor, certitudine, & evidentia *Geometricas* æquare, vel etiam superare existimem, vereor tamen ne à multis satis percipi non possunt, tum quia etiam *Longiusculæ* sunt, & aliæ ab aliis pendent: tum præcipuè, quia requirunt Mentem à præjudiciis planè liberam, & quæ seipsam à Sensuum consortio facile subducat.

VIII. *Unde pauci sint studiis Metaphysicis idonei.*

Nec certè plures in Mundo, Metaphysicis studiis, quàm Geometricis apti reperiuntur: Ac præterea in eo differentia est, quòd in *Geometria*, cùm omnibus sit persuasum, nihil scribi solere, de quo certa Demonstratio non habeatur, sæpiùs in eo peccant imperiti,

riti, quòd falsa approbent, dum ea videri volunt intelligere, quàm quòd vera refutent. Contra verò in *Philosophia*, cùm credatur nihil esse, de quo non possit in utramque partem disputari, pauci Veritatem investigant, & multò plures ex eo, quòd ausint optima quæque impugnare, ingenii famam aucupantur. Quis enim nescit plurimos contradicendi *impetu* arripi, atque illis veritatibus adversari, quas alii amplectuntur ac defendunt? Ut mobili & inquieta Mente gaudent, nullis limitibus coercentur. & cogitationes suas non minus in *ignota*, quàm nota dimittunt. Se ad veritatem inquirendam se genitos esse jactitant, quam ritè venari arbitrantur, si in utramque partem rationes proferant, aut nullius saltem Sensui adstringantur. Quisque vult, Doctrina præstare, & gloriosum existimat, pro veritatis decore decertare. Nam ut præclarè scribit *Martialis*.

Divitias & opes frequens donabit Amicus
Qui velit ingenio cedere, rarus erit.

IX. *Mens à sensibus avocanda, ad res Metaphysicas intelligendas.*

UNDE quamvis certa ac evidentia sint, quæ Cartesius stabilivit *principia*, & quas ex eis deducit veritates, *Geometricis* non cedant; quia tamen multa à teneris annis hausimus præjudicia, quibus nos exuere Adulti ægrè possumus; oritur ut non nisi valde attentis, & Mentem à rebus corporeis avocantibus ad amussim cognoscantur. Eam ob causam Responsione ad secundas Objectiones, palam profitetur, nullum illi cum iis esse Negotium, qui cum ipso rem attentè non considerant, ac sedulò meditari recusabunt. Et hujus propositi causa, ex eo potissimùm elucescit;

quòd cùm inter illa, quæ proponit, summa de omnibus *Dubitatio* contineatur, nihilque magis commendet, quàm ut singula diligentissimè circumspiciantur, nihilque prorsus admittatur, nisi quod tam clare & distinctè fuerit perspectum, ut non possimus ei non assentiri: Et è contra non alia sint à quibus *Lectorum* animos avocare cupiat, quàm ea, quæ nunquam satis examinarunt, nec ab ulla firma *ratione*, sed Sensibus solis hauserunt, non putat quemquam credere posse, in majore se errandi periculo futurum, si ea, quæ ei proponit sola consideret, quàm si ab his mentem revocet, & ad alia, quæ ipsis aliquo modo adversantur, tenebrasque affundunt (hoc est ad præjudicia Sensuum) illam convertat.

X. *Qui verisimilitudine contenti sunt, de Veritate comparanda non sunt solliciti.*

ALIA etiam causa est, cur quidam observatam in *Cartesii* Meditationibus Methodum declinent, & concatenatas veritates fugiant; quòd Rerum verisimilitudine contenti, de omnibus disserere affectant, parum de veritate comparanda solliciti, modò famam aliquam sibi concilient. Nam cùm facilè, citraque magnum laborem, veri species in Rebus deprehendatur, & in omni propemodum materia occurrat, à veritatis, quam reconditam putant, investigatione abstinent, quæ in quibusdam paulatim dumtaxat detegitur, & non nisi enixè meditantibus se manifestat. *Analysis* autem, quam solam in suis Meditationibus *Cartesius* sequitur, veram viam ostendit, per quam res Methodicè, & tanquam à priori inventa est, adeò ut, si lector illam sequi velit, atque ad omnia satis attendere, rem non minùs perfectè intelliget, suamque reddet, quàm si illam ipsemet

met inveniſſet. Nihil autem habet, quo Lectorem minùs attentum, aut repugnantem ad credendum impellat. Nam ſi vel minimum quid ex iis, quæ proponit non advertatur, ejus *Concluſionum* neceſſitas non apparet, ſæpeque multa vix attingit, quia ſatis attendenti perſpicua ſunt, quæ tamen præcipuè ſunt advertenda.

XI. *A quibus ſuas Meditationes legi optat Carteſius.*

HINC Philoſophus in *præfatione* ad Lectorem, apertè inſinuat, ſe nemini Authorem eſſe velle, ut Primæ ſuæ Philoſophiæ initia legant, niſi iis, qui ſeriò cum illo meditari, mentemque à Senſibus, ſimulque ab omnibus præjudiciis abducere poterunt, ac volent, ſed quales non niſi admodum paucos reperiri ſat manifeſtum habet.

XII. *Carteſii adverſarii non tam malitioſi ſunt quàm ignari.*

QUOD igitur nonnulli, non ea, qua par eſt, humanitate, *Carteſium* aggrediantur, non tam id eorum malitiæ, quàm ignorantiæ tribuendum cenſeo, ortumque inde arbitror, quòd acutiſſimi Scriptoris Methodum, & rationes non calleant; vel ſatis Ingenii non habentes; vel ſatis Temporis ad eas diſcutiendas ſumere detrectantes. Quippe non trita & vulgari *via* Philoſophus, ut jam dixi, procedit, ſed inſolita Philoſophandi ratione utitur, à rebus ſcilicet ſub ſenſum & phantaſiam non cadentibus, quibus humanus Intellectus totus immergitur, Animum ſuum abſtrahit, profundiſſimarum Demonſtrationum nexum breviſſimo ſæpe verborum gyro, ut *Mathematicus* conſtringit. Odit enim profanum vulgus & arcet, qui præjudicatis Opinionibus adhærentes, ſeriò meditari ſecum aut non poſſunt, aut non volunt.

NON

XIII. *Cartesii meditationes etsi ab omnibus non capiantur, non ab eis scribendis abstinere debuit.*

Non tamen inde inferendum est, *Philosophum* rectius facturum fuisse, si ab iis scribendis abstinuisset, à quibus legendis, permulti abstinere debent: quippe ea quæ in *prima Meditatione* atque etiam in reliquis continentur, tam necessaria esse existimat, ut sine ipsis, nihil unquam firmum & stabile in Philosophia statui posse sibi persuadeat. Nam quamvis ignis & ferrum ab imprudentibus, aut pueris, sine periculo non tractentur, quia tamen ad vitam utilia sunt, nemo est, qui putet idcirco ipsis esse carendum.

Caput Secundum.

Quid Sceptici, quidque docuerint, & an inter illos sit Cartesius numerandus.

I. *D. Parkerus Scepticis Cartesium annumerat.*

HAUD satis mirari queo, quo parto *Cartesius*, quem Dogmaticum tota Eruditorum turba agnoscit, & qui rationes suas pro certissimis & evidentissimis proponit, à Clarissimo Doctore, pro *Sceptico* haberi possit, & inter eos recenseri, qui de rebus quibuslibet propositis assensum continent, nihilque adeò pronuntiant. Nam ubi tredecim Sectiones Disputationis suæ Sextæ in Pyrrhoniorum & Academicorum repudianda Opinione impendisset, demum Decimam quintam hoc modo adoritur: *Jam verò cum qua lenitate suscepta sit veterum Scepticorum disciplina demonstraverimus, nihil opinor opus est ut ipsam eandem levitatem propter unum Cartesium nunc iterum reprehendamus.* Quasi verò Scepticorum

ticorum sententiæ Philosophus accedat, & per omnia eos æmuletur.

QUALIS igitur fuerit *Cartesius*, &, quos potissimum ex Antiquis sequatur, liquidius apparebit, si in mentem revocemus tres quondam inter *Græcos* fuisse Philosophandi rationes; Dogmatica, Acataleptica, & Sceptica. II. *Tres Philosophorum sectæ inter veteres.*

DOGMATICI Philosophi appellati sunt, qui Rerum naturas se nosse profitentur, ratasque autumant quas se adinvenisse jactant Opiniones. Hinc secundùm nominis etymologiam, placita, seu *Decreta* proferunt, quibus, rebus quas examinandas suscipiunt, firmitatem conciliant. III. *Dogmatici.*

ACATALEPTICI dicuntur, qui de humani ingenii viribus nimiùm diffidentes, aut Naturæ producta nimis abstrusa, aut conceptu impossibilia arbitrati, non quicquam veri reperiri posse mordicus statuunt; sed veluti Res omnes tenebris involverentur, Mentis humanæ aciem fugere, aut saltem nequaquam posse comprehendi. IV. *Acataleptici.*

SCEPTICI via media incedebant, utriusque Sectæ participes. Quippe neque verum adhuc inventum esse decernunt, nec quid nequaquam inveniri, comprehendique minimè possit, deliberant: sed veluti suspensi assensum cohibent, sententiamque sustinent, quamvis veritatem inquirant, aut ejus contemplationi sedulò incumbant. Unde cùm illis argumentum propositum fuisset, quo humana libertas stabiliebatur, & cui respondendo impares se agnoscebant, illorum causam egit *Sextus Empericus* his verbis: *Cùm* aliquis rationem nobis adfert, quam destruere non possumus, illi dicimus, ante nativitatem V. *Sceptici.*

"vitatem ejus, qui sectam, cui se dedit, in-
"troduxit, eam rationem, quam Secta ea
"ipsi præbet, bonam non esse visam, & ta-
"men ea ratio, in rerum natura non desine-
"bat esse, quamvis cognita non esset: sic
"etiam fieri potest ut ratio, quæ eam destruit,
"quam adfert, in rerum natura inveniatur,
"quamvis nondum cognita sit, atque ideò
"non oportet cedere rationi, quam adfert,
"utut fortis etiam hoc tempore præsenti ap-
"pareat.

VI. *Sceptici cur à Græcis Ephecti appellati. Eorum Author, & discipuli.*

EAM ob causam *Ephecti* à Græcis nuncupati sunt, quòd de re qualibet ambigerent, nullique quantumvis manifestæ ac evidenti assentirentur. *Academici* quidem, quemadmodùm *Agellius* libro undecimo, capite secundo loquitur, Ipsum illud nihil comprehendi, "quasi comprehendant, & nihil posse decer-"ni, quasi non decernant. *Pyrrhonei* autem, "ne id quidem ullo pacto videri verum di-"cunt, quod nihil esse verum videatur. Nam constat Scepticos à *Pyrrhone* Eliensi nomen habuisse, à quo hoc Philosophandi institutum potissimùm prognatum est, & dubitandi, deliberandique Methodus emanavit. Non incelebres habuit *Pyrrho* Discipulos, *Nausiphanem Teium*, *Timonem Phliasum*, *Hecatonem Abderidem*, *Philonem Naucidem*, *Eurilochum*, & quàm plurimos alios, qui etsi abstrusa omnia esse assererent, & toti in evertendis aliorum Dogmatibus occuparentur, Disciplinæ tamen formam conscripsere, quam velut legem ac Sectam posteri haberent, ac sequerentur. Ex iis jam nominatus, *Sextus Empericus* eminet, Plutarchi nepos, & quem tanti fecisse Marcus Antoninus fertur, ut cum illo jus diceret, eum jam Senex factus consuleret, atque in Re-

bus

bus difficillimis, ejus sententiam amplecteretur.

VII. *Præcipua Scepticorum Decreta.*

Præcipua hujus Sectæ effata sunt: Quòd omni Orationi, aliæ æqualis ponderis, sive momenti orationes opponantur. Quòd omnia, quæ sub Sensum, aut Intellectum cadunt, sunt indefinita, hoc est, quantum ego capio, pro eo quod est, sibi videri. Quòd Aliquid magis unum non est, quàm aliud, ac proinde non magis uni propositioni assentiendum esse, quàm alteri.

VIII. *Secundùm Scepticos naturæ rerum non cognoscuntur.*

Sceptici rerum quidem species, sive apparentias admittunt, verùm tales in seipsis esse inficiantur, quales Sensu deprehenduntur. Unde si Scepticum quis interroget, an exempli causa, *Sol* splendescat, aut *Saccharum* dulcedine imbuatur, illico ita sibi videri reponet. Sed cùm ea, quæ in rebus Sensu deteguntur, externa duntaxat adjuncta sint, & non nisi organa afficiant, ratione discerni non posse asseverabit, an intima *Sacchari* & *Solis* natura, talis sit revera ejusmodi, quandoquidem certis Hominibus, temperamenti vitio, aliter videatur. Ad eum prorsus modum *Sceptici* in Ethicis loquuntur, quippe nihil à Natura pulchrum esse, aut deforme, nihil justum, aut injustum esse affirmant; ac proinde circa omnia dubii & ancipites, nihil determinant, imo ne id quidem se determinare abnuunt.

IX. *Quomodo intelligendi Sceptici dum dicunt se nihil definire.*

Unde cùm Scepticus pronuntiat, *Nihil assero, nihil definio, nihil determino*, non sic intelligendus est, quasi assereret, definiret, aut determinaret se nihil asserere, definire, aut determinare; sed veluti diceret, adeò vacillantis nunc sum animi, ut nihil eorum, quæ proponuntur, quicquam dogmaticè affirmem, aut inficiar. Uti de *Arcesila*, qui mediæ

diæ Academiæ conditor fuit, Romanus Orator testatur 1°. Acad. q. *Arcesilas*, inquit, negat esse "quicquam, quod sciri possit, ne illud quidem "ipsum, quod Socrates sibi reliquisset. Sic "omnia latere censebat in occulto, neque esse "quicquam, quod cerni aut intelligi possit. "Quibus de causis nihil oportere neque profi-"teri, neque affirmare quemquam neque as-"sensione approbare: cohibereque semper, "& ab omni lapsu continere temeritatem. "Quæ cùm esset, insignis, tum aut falsa aut "incognita res approbaretur. Neque hoc "quicquam esse turpius, quàm cognitioni & "perceptioni assensionem approbationemque "præcurrere. Huic rationi quod erat consen-"taneum; faciebat, ut contra omnium sen-"tentias dies jam plerosque diceret. Ut cùm "in eadem re paria contrariis in partibus mo-"menta rationum invenirentur, facilius ab "utraque parte assensio sustineretur.

X. *Censet Parkerus Cartesium cum Scepticis convenire.*

HÆC obiter de Scepticis, eorumque Effatis dicta sunto. Examinandum superest, num *Cartesius* in suis de prima Philosophia meditationibus, Scepticorum Institutum secutus fuerit; nam id illi vir clarissimus initio Sectionis decimæ quintæ improperare videtur. *Quæ enim assensus sustinendi argumenta ipse* (Cartesius) *attulit, nisi quæ ipsi* (Sceptici) *prius attulerunt; se nimirum aut insanire aut semper somniare posse; quibus quid inter priscos magis tritum, quid sæpius repetitum legimus?*

XI. *Vindicatur Cartesius à Sceptismo.*

FATEOR equidem Philosophum, *Dubitationem* suæ, & aliorum Scientiæ præferri voluisse, ac proinde Causas in prima meditatione exposuisse, propter quas de Rebus omnibus ambigere liceat. At quo fine? quo proposito id aggressus est? Non ut ipsa *Epoche*, seu dubitatione

dubitatione gradum sisteret, quemadmodum fecere Sceptici, qui authore *Gellio*, nihil decernunt, nihil constituunt; sed in quærendo semper considerandoque, quidnam sit omnium rerum, de quo decerni constituique possit. Verùm, ut per *Dubitationem*, viam facillimam sterneret, ad Mentem à Sensibus avocandam, ac de iis, quæ postmodùm vera esse deprehendentur, in dubium ampliùs vocari non queant. Prout insignem Philosophum decet, veteres ac incertas opiniones exuit, ut novas & irrefragabiles sententias stabiliat, ac ita ab Erroribus, quibus ab ineunte ætate imbutus fuerat, se liberaret, ut demum aliquid firmum in Scientiis constitueret ac moliretur. An sic assensum cohibuere Sceptici? An ita mentem in libertatem asseruere, ut an indubiam & infallibilem veri cognitionem pertingerent? Imo potiùs de nulla re ullum unquam judicium ferebant, assequi desperantes, quod tantopere prosequebantur; uno verbo, semper dubitabant, ut ad verum, aut falsum nunquam pervenirent.

XII. *Quædam Cartesii Decreta, quibus ostenditur Scepticum non fuisse.*

Et ut Res, de qua sic agitur, extra omnem controversiam constituatur, quis *Cartesium* non Dogmaticum agnoscit, ubi tam serio, tantaque cum animi deliberatione asserentem videt, nobis de Rerum evidentia constare, atq; nullatenus errori esse obnoxios, ubi perspicue & distinctè rem percipimus; nos non casu, & cææ fortunæ impetu natos esse, sed à Deo, tanquam communi omniũ Conditori prognatos. 1.

Substantiam esse, quæ propria virtute existit, ac proinde Deo & Creaturis non pari ratione, sive univoce, ut loquuntur *Dialectici*, convenire. Rei autem corporeæ, seu materiali, & Menti creatæ univocè competere. 2.

Sub-

3. SUBSTANTIAM, cui ineſt immediatè Cogitatio, *Mentem* vocari, & Subſtantiam, quæ eſt immediatum extenſionis ſubjectum, & Accidentium, quæ extenſionem præſupponunt, ut figuræ, ſitus, motus localis, *&c.* vocari *Corpus*. Et quemadmodum localis motus, ſitus, figura, modi ſunt Corporis; Ita puratn Intellectionem, Imaginationem, Senſum modos eſſe rei Cogitantis.

4. DUPLICEM eſſe Imaginationem, Corpoream, & Incorpoream; *illam* cerebri miniſterio exerceri, *hanc* autem citra illius opem, mentem noſtram exerere.

5. SUBSTANTIÆ Cogitantis *Voluntatem*, voluntariè quidem & liberè (hoc enim eſt de Voluntatis eſſentia) ferri, ſed nihilominus infallibiliter in Bonum ſibi clarè cognitum: ac proinde libero nos pollere arbitrio, in cujus uſu vero generoſitas poſita eſt.

6. IN omnis Rei Idea, ſine conceptu, *exiſtentiam* contineri, quia nihil concipere valemus, niſi ſub ratione exiſtentis; ſic ut poſſibilis, ſeu *contingens* exiſtentia, in Rei limitatæ conceptu continetur, ſed *neceſſaria* & perfecta in conceptu entis ſummè perfecti.

7. QUASDAM Ideas menti noſtræ occurrere, non à Senſibus hauſtas, aut aliarum ope in nobis genitas, ſed à Deo per ſe, & immediatè mentibus noſtris impreſſas, quas *innatas*, communeſque Rerum Ideas appellamus.

XIII. *Ut Carteſius à Scepticis differat.*

QUÆ omnia Decreta, ſatis indicant Carteſium à Scepticorum opinione prorſus diſſentire, & eo fine de Rebus ambegiſſe, ut ad ſolidam Sapientiam obtinendam ſe compararet. Sceptici autem, quemadmodum obſervavit Lactantius lib. 3. de falſa Sapientia cap. 27. quaſi furibundi exiliunt, & exclamant ſe

cæcos

cæcos esse & excordes. Hinc ex hac desperatione, natam esse *Socratis* Disciplinam existimat, in qua Ignoratio & discitur, & docetur. Nec illos, qui Scientiam sibi assumpserunt, id ipsum, quod se scire putabant, constanter defendere potuisse. Qui, quoniam ratio illis non quadrabat, per ignorationem Rerum Divinarum tam varii, tam incerti fuerunt, sibique sæpè contraria differentes, ut quid sentirent, quid vellent, statuere ac dijudicare non possis. An par sit in *Cartesio*, ac Scepticis dubitandi ratio, id judicent, quorum Mens non ita in æquilibrio posita est, quàm rationum ponderibus deprimi queat.

Caput Tertium.

Omnes propemodùm Philosophi, à Dubitatione ad veritatis inquisitionem processerunt.

QUAMVIS *Dubitatio* Scientiæ adversari videatur, & veritatis inquisitionem præpedire; non tamen Cognitionis penitus expers est, imo nequaquam nosse quis dicendus est, qui priùs non dubitaverit. Ab hac enim Philosophandi Methodo, omnes pene prisci Doctrinæ viam inierunt, se ad Rerum evidentiam ac certitudinem facile perventuros arbitrati, si *cum novis Rebus quasi modò nascentes*, ut loquitur Cicero, *hæsitarent*, & tamdiu suspensos tenerent animos, donec ad veri falsique judicium, perfectioribus Cogitationibus pervenirent. Nam cùm omnis I. *Dubitatio omnibus ferme Philosophis communis.*

cognitio, uti *Cicero* differit. 4. Acad. q. multis sit obstricta difficultatibus, eaque sit & in ipsis Rebus obscuritas, & in Judiciis nostris infirmitas, non sine causa & Doctissimi & Antiquissimi invenire se posse, quod cuperent, diffisi sunt.

II. *Socrates à dubitatione rerum investigationem orsus est.*

Socrates qui *Platonem* pro discipulo habuit, & cui suam disserendi rationem impertitus est, inter Philosophandum dubitasse fertur; cui peculiare fuit, nihil quicquam de Rebus propositis statuere: sed *percontari, interrogare*, & quodam respondendi ritu, sermonem moderari, ac refutare. Sic ita loquentem *Plato* in Menone introducit: Non ego certa exploratàque rerum cognitione mihi consto, ut eo efficiam, quo alii dubitent: sed potius planè dubitabundus, in eosdem Dubitationis laqueos induco alios, quoniam Dubitationem præmitti debere existimavit, à qua velut Exordio, Rerum investigatio manat, & proficiscitur. Id apertè *Protarchus* indicat, dum ait, Dubitationem, non disputantis esse scopum, sed ut ad aliquid certi postmodùm deveniatur; ac proinde, ut ejus verbis utar, deliberare illum (nempe *Socratem*) ut alio modo Controversia componatur.

III. *Plato dubitandi modum affectat.*

Non ab hac procedendi via *Plato* abhorruit, sed Magistri sui vestigiis hærens, ad Scientiæ profectum, judicium retinuit, ut libratis utrimque Rationum ponderibus, quid eligendum foret, faciliùs assequeretur. Nam licet dum de Ideis, sive exemplaribus Rerum formis agit, aut Divinam providentiam explicandam aggreditur, Dogmaticus appareat, in pluribus tamen aliis, judicium ampliat, & Dubitantium ritum non in probabilibus tantùm, sed & in existentibus imitatur. Quemadmodum

dum testatur *Augustinus libr.* 8. *de Civit. Dei cap.* 4. "Plato cùm magistri sui Socratis, "quem fecit in voluminibus suis disputantem, "notissimum morem dissimulandæ Scientiæ, "vel Opinionis suæ servare affectat, quia & "illi ipse mos placuit, factum est, ut etiam "ipsius Platonis de Rebus magnæ sententiæ "non facilè perspici possint.

IV. *Non tamen in Dubitatione hæret, sed ad cognitionem pergit.*

NAM quid Dubitationi magis favens, & ad exercitatorium characterem magis accedit, quàm nullam certam viam inire, & in Scientiis comparandis quærere, an principiis ad finem potiùs, quàm è diverso à fine ad principia progrediendum sit? Uti apud *Aristotelem* refertur libr. de moribus cap. 2. Rectè enim Plato, & de hoc dubitabat, & quærebat, utrum via à principiis ad finem, & à finibus ad principia duceret. Non tamen vaga omnino, & in incerto constituitur *Platonis* Dubitatio; sed eam ad veritatis inventionem assumebat, quatenus examinatis, quæ in utramque partem, in medium afferuntur, rationibus, aliquid veri statuat, aut ad illud saltem quàm proximè accedat. Nonne igitur, (Platonis ipsius sunt verba in Epinomide) hoc maximè "fundamento constare videtur hæc nostra de "Sapientia dubitatio & inquisitio, & ad hunc "finem maximè referri? Quæ quidem am"plior afficitur hac spe, quæ singulis inest. "In iis vel maximè, qui seipsos, & alios om"nis rationis genere prudenter & congruen"ter explorare possunt, *&c.*

V. *Carneades Dubitationem tuitus est.*

CARNEADES, etsi recentis Academiæ Conditor, non à priscorum Philosophandi ritu recessit; sed assensum in omnibus coercendum esse ratus, eos plurimùm insequebatur, qui verum reperiri posse judicarent, &

plusquam verisimilitudinem Hominibus obviam fieri arbitrabantur. Quippe sustinebat esse *Rerum ejusmodi dissimilitudines, ut aliæ probabiles videantur, aliæ contra.* Id autem non esse satis cur alia percipi posse dicas, alia non posse. Propter ea quod multa falsa probabilia sint, nihil autem falsi perceptum & cognitum possit esse. Itaque eos vehementer errare asserit, qui dicunt ab *Academia* Sensus eripi. Illud autem non disputatum, non inesse his propriam, quæ nusquam alibi, esset, veri & certi notam: quæ cùm exposuisset, adjungit dupliciter dici, assensum sustinere *Sapientem*, uno modo, cùm hoc intelligatur, omnino eum rei nulli assentiri: Altero, cùm se à respondendo, ut aut approbet quid, aut improbet, sustineat, ut neque neget aliquid, neque aiat.

V. *Dum voluit assensum esse cohibendum.*

ID cùm ita sit, alterum placere, ut nunquam assentiatur; alterum tenere, ut sequens probabilitatem. Ubicunque hæc aut occurrat, aut deficiat, aut etiam aut non, respondere possit. Nec ut placeat, eum qui de omnibus rebus continet se ab assentiendo, moveri tamen, & agere aliquod, reliquit ejusmodi visa, quibus ad actionem excitemur. Item ea, quæ interroganti in utramque partem respondere possumus, sequentes tantummodo quod ita visum sit, dum sine assensu, neque tamen omnia ejusmodi vi approbari, sed ea, quæ nulla re impedirentur. Sic Carneadis mentem explicat *Clitomachus* apud *Ciceronem* l. c. 4. Acad. q. Sed quam Sextus Empericus lib. 1°. Pyrrh. Hypoth. cap. 33. fusius aperit.

QUOD

VI. *Utilem ac necessariam esse Dubitationem censuit Aristoteles.*

QUOD hæc dubitandi ratio, *Aristoteli* quoque arriserit, & ad probè judicandum utilem ac necessariam esse duxerit, ex plurimis ejus Scriptis manifestum apparet. Constat enim hunc Philosophum Topicis Disputationibus delectatum fuisse, & de rebus in contrarias partes disserendi modum affectasse. Quippe nihil frequentiùs in magnis ejus voluminibus, quàm hæc verba reperiuntur : *paulò ante dubitavimus*, aut illa; *dubitaret aliquis*, aut ista, *quod miram habet dubitationem.* Quibus certè sat indicat, à Dubitatione ad causarum notitiam esse pertingendum, & citra ipsam, non posse ad certam cognitionem perveniri. Sed planiùs, & velut ex proposito libro primo Metaphysicorum, capite secundo, circa hanc rem, mentem suam aperit : Propter Admirationem, " inquit, & nunc, & primò cœperunt Homi- " nes Philosophari, à principio quidem, ad- " mirando ea, quæ de dubitandis faciliora " erant. Deinde paulatim ulteriùs proce- " dentes, etiam de majoribus dubitando.

VII. *Quod ex ejus scriptis metaphysicis colligitur.*

ET certè de Aristotelis mente quisquis securus esse potest, si ad libri tertii Metaphysicorum inscriptionem attendat, quæ sic habetur : *Utilitas Dubitationis, & de quibus priùs dubitare necessum est.* Quare nihil evidentius ex Philosophi sententia, quàm *Dubitationem* esse necessariò Scientiæ inquisitioni anteponendam, nec unquam veritatis lucem affulgere, ni priùs per examen dubia amoveantur, & pro utraque parte Rationes agitentur; ne scilicet aliorum sententiis temerè receptis, aut rationibus, quæ eas fulciunt non probe perpensis, eas amplecti, aut opponere videamur. Et hanc fuisse Aristotelis

ſententiam, declarat *Fonſeca* lib. 3. metaphyſic. " Eſt aliud documentum planè generale, quod docet *Ariſtoteles*, non modo initio " hujuſmodi Scientiarum; ſed etiam particularium tractationum, quibus propoſita eſt " rerum difficilium determinatio, à Dubitationibus initium ſumendum eſſe: nec vel " utrumque id faciendum: ſed bene, hoc eſt, " diligenter & accurate, nullaque pro parte " diſſimulata ratione. Nam ſolvere vinculum nemo poteſt, qui vinculi nodum ignorat. Quare cum nihil aliud ſit, rei propoſitæ difficultates pro utraque parte diſcutere, quàm vinculorum mentis modos inſpicere, (nihil enim aliud ſunt Argumenta pro utraque parte, quàm vincula, quibus mens ligatur & impeditur, ne ultra progredi poſſit) is ſanè ad veritatis perceptionem optime ſe comparabit, qui de propoſita re dubia diligenter & accuratè, pro utraque diſputaverit.

VIII. *Neceſſaria Dubitatio ad verum comparandum.*

E diverſo, qui à *Dubitatione* abſtinent, & Difficultates, quæ in propoſita Quæſtione latent, expiſcari dedignantur, etſi veritatem nonnunquam nanciſcantur, an autem ad Diſputationis finem pervenerint, planè ignorant; iis prorſus ſimiles, qui iter ingreſſi, neſciunt quantum quem deſtituerunt, ab eo, ad quem tendunt locum, diſtet, aut quâ ad eum pergendum ſit. Quippe licet ad locum, quem meditabantur, appulerint, implicati tamen tenentur, eúmne certò attigerint, aut ulteriùs contendendum ſit. Quarè cùm Dubitatio unica via habeatur, quæ ad veritatem inquirendam ducat, & qua ignorata, ab ea abripimur, tamdiu difficultatibus nobis inhærendum eſt, donec veritas

veritas innotescat, & fulgore suo mentibus nostris se insinuet.

IX. *Sceptici dubitant tantum, nec ultra progrediuntur.*

A *Scepticorum* Dubitatione recensenda, hoc in loco abstineo, quia cùm, uti capite præcedenti observatum est, in Rerum contemplatione dumtaxat occupentur, ac earum veritatem quibusdam falsitatis signis, misceri profiteantur, nihil unquam positivè decernunt, sed omnia incomprehensibilia esse existimantes, assensum retinent, nullique Opinioni aut favent, aut adversantur. Quoniam ut bene animadvertit *Gellius:* Judicia rei cujusque & sinceras proprietates negant posse nosci & percipi.

Caput Quartum.

De Cartesiana Dubitatione, & maximo ejus in prima Philosophia usu.

I. *Quem ob finem de rebus omnibus primùm dubitavit Cartesius.*

CARTESIUS novam philosophandi Methodum adorsus, id assequi haud posse putavit, ni à primis *principiis* inchoaret, omniumque rerum existentiam in dubium vocaret, si quid aliquando *firmum* & perenne cuperet in Scientiis stabilire. Nam cùm animadverteret vir solertissimus, & in veritatis investigatione prorsus singularis, quàm imbecille sit humanum ingenium, & quàm multas de rebus ad Scientias spectantibus Opiniones, Infantiæ tempore, admiserimus, existimavit ab iis nequaquam nos posse liberari, ni illas abdicemus, atque omnia tum *dubia*, tum quæ aliquam Falsitatis speci-

em præseferunt, simul & semel rejiciamus. Longo enim usu observavit, non ingenio tardos dumtaxat, & quorum flaccescit industria, à Sensibus decipi, verùm etiam sedulos, & quos acris discendi cupido incessit.

II.
Exuenda primo sunt omnia præjudicia infantiæ.

Quis enim non deprehendit Homines, in teneris annis, Bestiarum more, vitam agere, & à *sensibilibus* objectis variè percelli? Unde mirum non est, si in multis hallucinentur, erroresque adsciscant, qui fortè succedentibus annis tolli, aut emendari possent, nisi præjudicatæ Infantiæ *Opiniones* continuò adessent, easque nimium pertinaciter foverent, ac tuerentur. Nam licet indefesso studio, veritatem sectemur, operamque demus manifestos *Errores* corrigendi; quia tamen nonnulli adhuc Mentibus nostris inhærent, & eis indissolubili pene vinculo alligantur, fit, ut ab *iis* nunquam immunes evadamus, & ad vitæ terminum nobiscum perseverent. Quare omnibus præjudiciis amoliendis, optimum judicavit *Cartesius*, ad genuinam Scientiam adipiscendam, judicium suspendere, nullique Rei assentiri, donec novum examen accedat, quo Mens purior evadat, & certi ac veri cognitione, sibi undequaque cohærente, exornari possit. Nam ut præclarè animadvertit *Theodoretus lib.* 1°. *de cur. Græc. Aff.* " Quo pacto fidem habeat novis ac recenti-" bus Rebus, qui priùs ex Animo non depu-" lerit, quæ male sibi insita fuerunt?

III.
Per Dubitationem à Sensuum erroribus cavetur.

Etsi hæc Regula ad res quascumque, quas nondum exploratas habemus, & de quibus aliqua incertitudinis suspicio adest, extendi possit? ea tamen potissimum in iis, quæ Sensum movent, rejiciendis usui est; utpote quæ præ reliquis, errandi *causas* suggerunt,

runt, occasionemque præbent à vero declinandi. Quicquid enim eatenus ut maximè verum *Philosophus* admiserat, vel à Sensibus, vel per Sensus acceperat: cùm verò eos nonnunquam fallere deprehendisset, prudentiæ esse duxit, nunquam illis planè confidere, quæ nos vel semel deceperunt. Quia non necessum est, ut Sensuum fidem repudiemus, errorem in his continuò deprehendamus; sed sufficit, si falsitatis suspecti sint, quemadmodum insinuat *Philosophus* Responsione quinta ad *Gassendum*: Ut probes Sensuum fidem mihi non debere esse suspectam, dicis, Etsi aliquando non utens Oculo visus sim ea sentire, quæ sine Oculo non sentiuntur, me tamen non semper esse expertum eandem falsitatem tanquam si non sufficiat ad dubitandum, quòd Errorem aliquando deprehenderimus, & tanquam si fieri posset, ut semper, quoties fallimur, adverterimus nos falli, cùm è contra in hoc *Error* consistat, quòd à nobis sub specie erroris non advertatur.

IV. *Quòd maximè rationi consentaneum est à Dubitatione oriri.*

ENIMVERO quid magis Rationi convenit, quàm ab iis *judicium* cohibere, quæ nos in Errorem aliquando induxerunt, & suspecta habere Sensuum testimonia, quæ vel semel imposturam fecerunt? En Philosophi textus *Artic.* 1°. *primæ partis principiorum*: Quoniam Infantes nati sumus, & varia de rebus sensibilibus judicia prius tulimus, quàm integrum nostræ Rationis usum haberemus; multis præjudiciis à veri cognitione avertimur: quibus non aliter videmur posse liberari, quàm si semel in vita, de iis omnibus studeamus dubitare, in quibus vel minimam incertitudinis suspicionem reperiemus.

NON

V.
Mens dubitando se à præjudiciis liberat.

NON temerè igitur *Cartesius* Dubitationem primis Philosophiæ fundamentis prætulit: nam cùm illa nuda sit, ac simplex judicii suspensio, seu potiùs eorum recognitio, quæ ab incunabulis, ac juvenili ætate judicavimus, ut rectiùs postmodum percepta, animo complectamur, & contraria rejiciamus: per *eam* dubias ac falsas suas *Opiniones* sustulit, viamq; stravit, ad principia vulgò receptis certiora invenienda. Quia Dubitatio, (nequis sibi imponat) non *Rerum*, quæ considerantur, intuitu instituitur: sed ipsarum dubitandi Rationum; sic ut mentis dubitantis Affectio est, non autem rei dubiæ, quæ objicitur. Non enim quis ex eo quòd dubitat, Rerum omnium penitus ignarus est, imo earum, de quibus controvertitur, Ideas habet, sive illa concipit, quorum Imagines in ejus mente versantur. Aliàs dubitabundus hanc Quæstionem, *An Sol luminis effectrix causa sit*, proponens, sequeretur, quòd nullam de Sole cogitationem haberet, aut ipsum, quod cottidie oculis contemplatur, lumen, fugeret. Dum de *Rebus* omnibus igitur ambigitur, non ita fit de illis subtractio, ut nullus rei propositæ conceptus subeat, aut quasi causæ, propter quas Dubitatio instituitur, ignotæ sint; nimis enim præpostera foret hæc procedendi ratio, & parum Philosophicæ industriæ congrua. Sed *Dubitatio* confusam rei notitiam supponit Menti inhærentem, verùm citra assensum, aut dissensum, quandoquidem Judicii suspensio utriusque expers est, & tam Affirmationem quàm negationem æquo jure repudiat.

UNDE

UNDE hanc generalem Dubitationem haud malè quis hoc modo descripserit: Universalem quandam eorum omnium, quæ Infantiæ & juventutis tempore judicavimus, ad examen revocationem, ut quæ rectæ Rationi consona sunt, resumantur, & adversa ablegentur.

VI. *Dubitationis in genere descriptio.*

EAM autem Philosophi mentem in prima Meditatione, ex iis, quibus utitur, verbis, clarè elici potest. Quippe in meditatione prima, ut se à præconceptis opinionibus securum se præstet, *falsas*, inquit, *imaginariasque fingam*. Ut à rebus, quæ occurrunt decipi posse se ingerat, *supponam igitur non optimum Deum fontem veritatis, sed Genium aliquem malignum*. Ut omnia corpora ab oculis submoveat, *Putabo Cœlum, Aerem*, &c. Ut seipsum absque oculis, manibus, carne, & sanguine tueatur: *Considerabo meipsum, tanquàm manus non habentem*, &c. Quibus loquendi modis, sat aperit, quòd etiamsi omnes res illas contempletur, ac earum Ideas habeat; Judicium tamen suspendere affectat, donec per *Difficultatum* propositarum attentionem, veris tantummodo postmodùm assentiatur, & demum ad profundioris Scientiæ penetralia perveniat. Quippe mera hujusmodi *fictio*, non Judicii partem facit, sed ei opitulatur ac inservit, non quicquam asserit, aut negat, sed cum attentione, nihil concludendo, nihil componendo defixa manet. Sic non erit necesse, quemadmodum animadvertit *Philosophus* initio primæ Meditationis, ut omnes opiniones falsas esse ostendatur, quod nemo fortè nunquam assequi posset; sed quia Ratio persuadet, non minùs accuratè ab iis, quæ non planè certa sunt atque indu-

VII. *Dubitatio non ad res, sed ad dubitandi rationes refertur.*

indubitata, quàm ab apertè falsis assensionem esse cohibendam, satis erit ad omnes rejiciendas, si aliqua dubitandi ratio, in unaquaque reperiatur.

VIII. *Tres sunt Dubitationis Utilitates.*

Tres sunt hujus Dubitationis *utilitates*, quas hic observare juvat, contra quosdam Calumniatores, qui eam tanquam supervacaneam exsibilant, veluti Hominis delirantis, aut somniantis figmentum obtrudunt.

IX. *Prima, ad præjudicatas Opiniones Infantiæ amovendas.*

Prima est, quòd cùm humanus Intellectus, non tabula rasa sit, sicuti *Aristoteles* imaginatus est; sed variarum Opinionum & Errorum coloribus, ut ita dicam, imbutus, qui in eum ab ineunte ætate irrepserunt; necessarium videtur, ut qui ad Scientiam aspirant, & solidam certamque rerum Cognitionem meditantur, ab universali omnium *Errorum* & *Opinionum* abdicatione incipiant, & illa dediscunt, quæ non recta satis judicii regula admiscere. Obest quoque *iis*, qui discere volunt, magistrorum authoritas, quorum inventa sine ullo judicio probant, & ab aliis pecudum ritu ducuntur. Quoniam infirmissimo ætatis tempore, ut disserit *Cicero Lib.4. Ac. q.* aut Amico cuidam obsecuti, aut unâ alicujus, quem primum audierunt, oratione capti de rebus incognitis judicant; & ad quamcumque sunt Disciplinam quasi tempestate delati, ad eam tanquam ad saxum adhærescunt. Quippe *Spurii* illi, & furtivè inducti conceptus, sinceram Veritatis Lucem obfuscant, & eam à legitimo suo Domicilio expellunt.

X. *Secunda utilitas, in mente formanda circa Veri electionem.*

Secundo, prodest hæc generalis præjudiciorum abdicatio, iis qui nondum philosophi, sed ordine philosophaturi, firmi aliquid reperire aggrediuntur; quique alia fundamenta

damenta non habent, quàm quæ à priscis hausimus. Per *Dubitationem* enim Animus purgatur, & dissipata immaturæ ætatis caligine, Veritas Mentibus nostris affulget; Ut declarat *Cartesius* in Synopsi primæ meditationis, his verbis: In prima (Meditatione) causæ exponuntur, propter quas, de Rebus omnibus, præsertim *Materialibus*, possumus dubitare; quamdiu scilicet non habemus alia Scientiarum fundamenta, quàm ea, quæ antehac habuimus. Etsi autem istius tantæ Dubitationis Utilitas prima fronte non appareat, est tamen in eo maxima, quòd ab omnibus præjudiciis nos liberet, viamque facillimam sternat ad Mentem à Sensibus abducendam: Ac denique efficiat, ut de iis, quæ posteà vera esse comperiemus, non amplius dubitare possimus. Seponuntur igitur omnia *præjudicia*, & Mens ab Opinionum sordibus diluitur, usque dum inconcussa, & indubitabilia principia prodeant, & quid verum, quid falsum sit, postmodum innotescat.

XI. *Tertio inservit Dubitatio ad distinguendas materiales à Spiritualibus Rebus.*

TERTIA Dubitationis Utilitas est, ut per eam Res Intellectuales à Corporalibus discernamus, & citra Fidei auxilium, etiam illa, quæ Sensus nostros fugiunt, liquidò apprehendamus. Nam cùm per eam, omnia Scepticorum argumenta, iis proponantur, qui eorum solvendorum adhuc rudes sunt, habitum priori contrarium inde contrahunt, omnia Corporum simulacra, ac extensionis, figuræ, spatii, motus, species, à conceptibus suis removendi. Hominum enim plurimi, *Infantiæ* præjudiciis mancipati, omnia sub materiali forma percipiunt, nec quicquam possunt nisi coloribus & pigmentis adornatum effingere. Ex eorum numero

numero quondam *Augustinus* fuit, dum unicuique rei magnitudinem assignabat, & quicquid quærebat, sub quibusdam lineamentis, adinveniendum esse arbitrabatur: "Et quoniam cùm de Deo meo cogitare vellem, "cogitare nisi moles corporum non noveram: "Neque enim videbatur mihi esse quicquam, "quod tale non esset, ea maxima & propè "sola causa erat inevitabilis erroris mei.

XIII. *Cartesiana methodus ab omnibus in Veritatis investigatione sequenda.*

At huic hallucinandi principio opportunè *Cartesiana Methodus* succurrit, qua quicquid materiale est, aut cum Materia affinitatem habet removemus; ad eam sic attendentes, ac si nihil esset, aut in Natura Rerum nunquam aliquid extitisset. Adeo ut, ad rerum Spiritualium cognitionem, materia, aut corpore non utamur, nec ullatenus nitamur, dum in Mentis humanæ, aut Dei contemplatione sistimur; Ac proinde sicuti passim experimur, eos magis *ferventes*, majorique zelo, in Dei cultum ferri, qui à Religione erronea transmigrant, quam qui à teneris annis, in vera enutriti sunt. Sic hi sinceriùs *Veritatem* inquirunt, ac de Rebus Philosophicis certiores evadunt, qui antea dubitaverint, & falsa reputaverint, quæ clare non intuebantur. Quare cùm nihil magis ad firmam *Rerum* cognitionem assequendam conducat, quàm ut de rebus omnibus, præsertim corporeis, dubitare assuescamus; optandum est, ut *Lectores* non modò breve illud tempus, quod ad primam Cartesii Meditationem evolvendam requiritur, impendant, sed menses aliquot, vel saltem hebdomadas, in iis de quibus tractat, considerandis, antequam ad alia progrediantur: Quippe ita fiet, ut longe majorem inde fructum capiant, & firmiorem de rebus Incorporeis notitiam nanciscantur.

HINC

XIII. *Immerito Cartesius inter Scepticos numeratur.*

HINC evidenter concluditur, *Cartesium* nequaquam pro *Sceptico* haberi posse; sive eorum morem imitari, qui omnia in dubium revocant, & nullum alium finem, quam *Dubitationem* sibi præfigunt: Sed illum tantummodò dubitasse, quatenus explosis Infantiæ, & rudis adhuc ætatis præconceptis Opinionibus, solida demum & inconcussa Scientiarum fundamenta inveniret; quæ,hoc modo, si quæ essent, effugere non possent. Dubitavit igitur *Philosophus*, sed ut à Dubitatione securum se tueretur; Judicium distulit, at nullatenus abstulit; recognovit quæ antea hauserat, ut post debitum examen, ad profundioris Scientiæ *firmitatem* pertingeret. Quare an Vir Clarissimus Sectionem suam decimam quintam bene inceperit, dum ait: *Jam verò cum qua levitate suscepta sit veterum Scepticorum disciplina demonstraverimus, nihil opinor opus est, ut ipsam eandem levitatem propter unum Cartesium nunc iterum reprehendamus*, prudens Lector Judex esto.

Caput Quintum.

Rectè Cartesius, ob Errores, quibus Sensus sunt obnoxii, de Rebus Materialibus præsertim particularibus dubitare aggressus est.

I. *Sensus passim ad Scientiam ducere existimatur.*

CARTESIO, dum solidam Sapientiam meditaretur, & indubitata Veritatis principia cogitaret, placuit *Priscorum* vestigia relinquere, atque ab eorum judicio se subtrahere,

trahere, quos tantoperè Antiquitas, ſed immeritò venerata eſt. Quippe nihil familiarius tùm Ignaros, tum Eruditos, quàm admittere *Senſus* naturalis cognitionis eſſe initia: imò ſolos eſſe, qui *Animæ Nuntiorum* munere funguntur, ea quæ foris geruntur, impertiendo. Enimvero philoſophia, quam experimentalem vocant, & quæ hiſce diebus maximè excolitur, tota penè Senſibus innititur, & à Phænomenis, quæ per eos eliciuntur, certitudinem ac dignitatem ſuam haurit. Eum inania meditari neceſſum eſt, qui iis relictis, abſtractas Notiones venatur, & ad vana, quæ nihil ſolidi habent, abripi.

II. *Senſus non res etiam materiales detegere queunt.* VERUM, quantum eſt illud, quod à Senſibus ad Animum noſtrum demigrat? Quid illud, quod eorum ope edocemur; præter Rerum umbras, & externas earum Imagines? Illi, qui Senſus conſulunt, eorumq; miniſterio utuntur, Hominibus in *Platonis* antro incluſis, meritò ſimiles reputandi ſunt, qui externorum Objectorum ſimulacra duntaxat intuentur, atque ea tantum, quæ arcto caveæ ſuæ foramini objiciuntur, deprehendunt. Latiùs Mundus porrigitur, quàm ut à Senſibus detegi queat, & parum de ejus amplitudine diſcernere valemus, ſi eam per Ideam, quam de illo habemus, metiamur. Hinc ob iſtam Senſuum noſtrorum imbecillitatem & anguſtiam oritur, ut *infinita* propemodum, quæ nos circumſtant Animalia, diu ignoraverimus, quæ nunc tandem Microſcopio ope deprehenſa ſunt, ac explorata. Ingens nihilominus aliorum numerus ſupereſt, quæ inventa jam perſpicilla pervadere non valent, nec illa unquam in lucem proditura eſſe, ulla ſpes affulget.

HÆC

HÆc excusanda foret Sensuum nostrorum obtuties, nec nisi injuriâ illis vitio verteretur, quòd infirmi sint, & certis limitibus coarctentur, ni *Fallaces* essent, & suis nuntiis nos in Errorem sæpiùs protraherent, hoc est, ni Mentibus nostris occasionem præberent, seipsis imponendi. Fateor equidem nos nequaquam à *Sensibus* circumscribi, ut loquuntur *Jurisconsulti*, dum circa externas objectorum imagines versantur, & eas prout in seipsis sunt, nobis repræsentant; sed solum dum judicium ferimus, res externas illis apparentiis esse conformes. Exempli causa, Lumen quis contemplatur, aut Calorem sentit, in hoc nulla fraus inesse potest, cùm verò utrumq; percipiat, sed tum demum eluditur, quando judicat *Calorem*, qui sentitur, extra Animam esse, quæ illum percipit. Hinc verè dixit Augustinus: Sensus non est falsus internuntius, sed falsus judex.

III. *Sensus occasionem menti præbent seipsam fallendi.*

QUIA igitur Sensus deceptionis *causas*, & Materiam suggerunt, & ad ipsis assentiendum sponte inclinamur, illorum repræsentationibus fallacia meritò adscribitur, atque ideò erroneorum Nuntiorum nomen obtinent. Nam quis non experitur à Sensibus proficisci; quòd *Remus*, qui integer est, Aquæ immersus, fractus appareat? Quòd *Turris* quadrangula, de longinquo cylindri rotunditatem simulet? Quòd *poma*, per vitrum aspicientibus majora videantur? Quod *Semitæ Parallelæ*, ut concurrentes ad certam distantiam exhibeantur? Non Visus modò, sed & Auditus, quantumvis Disciplinæ Sensus reputetur, fallaciæ reus est: Nam in aurem percussus, *sonum* sibi tanquam à foris venientem percipere videtur. Siquis digito *aurem* obturet, tremulum quoddam murmur,

IV. *Fallacia Sensus multis exemplis ostenditur.*

quod exteriùs advenire arbitratur, audit. Qui cœlestis murmuris, & *Plaustri* strepitum auribus excipere assuevit, tonitru reboante, plaustri sonitum audire cogitat. Sic Tactus captionis arguitur, quando pavimenta manibus asperiora, pedibus leviora putantur, & in Lavacris idem balneum ferventissimum primò, temperatissimum subinde existimatur. Adeo ut nullus sit Sensus, qui de fallacia non reprehendatur, & nobis non aliquando illudat.

V.
Hinc Sensationes pro rerum principiis Cartesius admittere noluit.

MERITO igitur Cartesius sedulò Philosophaturus, & indubitata principia inquisiturus, *præjudicia* tanquam inveniendæ Veritatis impedimenta abegit, & se iis Opinionibus exuit, quas antea hauserat. Nam cùm quicquid priùs verum admiserat, *Sensibus* acceptum referret & perfectissima illi visa est perceptio, quæ illorum fidei inniteretur, non potuit non ipsis postmodum diffidere, ubi manifestos eorum Errores detexit, longoque usu expertus est, Rerum loco, nonnisi umbras Mentibus objicere. Admonet quippe Philosophica Prudentia, ne *iis* fidem habeamus, qui vel semel imposturam fecêre, & qui Rectorum vicem obeuntes, nos sperata Veritate frustrantur. Quare cùm *Cartesius* talia tunc inquireret Principia, quæ comparandæ Scientiæ famularentur, pro talibus Sensationes suas habere non potuit, à quibus tam sæpe fuerat delusus.

VI.
Excusantur Sensus ab erroribus.

SICCINE, inquies, omnibus te Sensibus destituis, & nihil certum reputas, quod per eos demonstratur? Quis Judicio tuo subscribet? Nam licet *Res*, circa quas Sensus occupantur, vel ob suam parvitatem, aut nimiam ab organis distantiam assequi non valeant, non tamen eorum fides in dubium vocanda est:

sed

sed eorum imbecillitas potiùs incusanda, quæ talis est, ut non nisi justæ magnitudinis Corpora, & satis vicina percipi sinat. Quis credat te decipi, dum hæc exaras, dum digitis *calamum* premis, dum ex eo stillare atramentum cernis, & *chartam* nigrore afficere? Qua ratione efficies, ut dubitem an sit Sol, Terra, Cœlum, an Corpus, Manus, Oculos habeam?

VII. *Eadem somniantibus, quæ vigilibus occurrunt.*

Quidni hæc omnia prudenti etiam Viro in dubium veniant? nam cùm is Homo sit, & se corporeis Affectionibus subjectum agnoscat, agnoscit quoque ei suetum esse noctu dormire, atque eadem *somno* oppressum pati, quæ sanus & sui compos experitur. Omnibus penè Hominibus commune est, iis per somnum inquietari, quæ *vigilantes* & soluti per dies exagitarunt; quemadmodum observavit *Claudianus Lib.* 3. Præfationis.

Judicibus lites, aurigæ somnia currus,
Vanaque nocturnis meta cavetur equis.
Gaudet amans furto: permutat Navita Mercis:
Et vigil elapsas quærit avarus opes.
Blandaque largitur frustra sitientibus ægris,
Irriguus gelido pocula fonte sopor.
Me quoque musarum studium sub nocte silenti
Artibus innumeris sollicitare solet.

Si igitur non aliæ *Animo* cogitationes, resoluto in somnum corpore obversantur, quàm diurnæ actiones aut munia, qui certò decernam me nunc non illudi? Unde mihi illa securitas, non somniare, dum vigilem me esse affirmo? Respondet Vir Eximius Sectione decima quinta: *Quæ eadem est de somniantibus cavillatio; quòd quamquam vigilemus an dor-*

miamus, inter somniandum judicare non possumus; hæc tamen dum scribo, me vigilare certò novi, neque an dormiam dubitare possum.

Non! faterer equidem *cuique* Mortalium à Natura concessum esse, Vigiliam à Somno secernere, & certis indiciis nosse an expergiscatur, aut somno sopitus inter strata decumbat, nisi interveniret Memoria, suggereretque, iisdem cogitationibus me sæpenumero deceptum fuisse, quibus dum hæc scribo, agitor. Quoties inter dormiendum me scribere existimavi? Quoties cum familiaribus colloqui? Quoties Amicum amplecti? Quoties, uti habet Virgilius 2. Æneid.

In somnis ecce ante oculos mæstissimus Hector
Visus adesse mihi, &c.

Imo quoties contendi, & velut mecum altercatus sum, me non in lecto jacere, non somniare, Rem oblatam Oculis intueri, præsentia manibus attingere? Quæ omnia adeò evidenter distinctéque Menti offerebantur, ut somno postmodum abrupto, in ea imaginatione permanerem, nec nisi post tempus, Somnia fuisse, mihi persuadere valerem.

VIII. *Difficile est somnium à Vigilia distinguere.*

Unde cum *Socrates* apud *Platonem* quæsiisset, quo argumento demonstrari posset, si quis roget, utrum hoc tempore dormiamus, & quicquid cogitemus somniemus? an vigilemus, & revera inter nos disseramus? Respondet *Theætetus*: " Omnia enim tanquam " retro commeantia se mutuò consequuntur. " Nam eo, quo nunc, modo disputabamus, " nihil impedit, quominus dicamus, nos " quasi in somnio quodam discere: Nec certè " inepta est somniorum similitudo istis ser" monibus, quemadmodum cùm per insomnia

« nia somnia videmur commemorare. Cum igitur à Somno Vigiliam distinguere nequeamus,& pari modo Res in utroque statu, nobis objiciantur, quî de veritate Rerum, quas nobis Sensus exhibent, constabit? Quis spondebit *nos* non soporari, dum vigiles ac vegetos esse arbitramur? Quo docente discemus insomnes potius objecta intueri, tactuque percipere, quàm dum somno graves, eadem agere videmur? Hæc seriò meditanti manifestum fiet, Dubia esse omnia, quæ nobis per Sensus ingeruntur, ac proinde ad Scientiam, ad quam aspirabat *Cartesius*, eos prorsus evanidos esse ac inutiles.

IX. *Imo utriusque Veritas æque evidens est.*

IMO animadvertit *Philosophus* in Dissertatione de Methodo,ob Somniorum errores,non debere cogitationes,quas vigilantes habemus, debere in dubium vocari. Nam siquis *Geometra*, exempli causa, novam aliquam Demonstrationem inveniret, ejus profecto Somnus non impediret,quominus illa vera esset. Quantum autem ad errorem Somniis nostris familiarem, illum nempe qui in eo consistit, quòd varia nobis objecta repræsentet, eodem planè modo, quo ipsa nobis à Sensibus externis inter vigilandum exhibentur, non in eo nobis oberit, quòd occasionem det ejusmodi Ideis, quas à Sensibus vel accipimus, vel accipere putamus, parum credendi: possunt enim illæ etiam dum vigilamus non rarò nos fallere; ut cum ii qui morbo regio laborant, omnia colore flavo infecta cernunt; aut cum nobis Astra, vel alia corpora valde remota, multò minora, quam sint apparent. Omnia enim sive vigilemus, sive dormiamus, solam evidentiam Rationis judicia nostra sequi debent. Hæc Philosophus.

X. *Objicitur ea quæ oculis obversantur non posse in dubium vocari.*

TANTAM inter Vigiliam & Somnum affinitatem Vir eruditissimus non agnoscit, ac proinde inanem esse Cartesii simulationem opinatur, nec ullatenus sibi persuadere valet, quî hac fictione, præjudicatæ Opiniones è mentibus nostris eluantur: *Quenquamne à se extorquere censuit* (Cartesius) *ut Solem nunquam lucere, se corpus nullum habere, totum parte majus esse ex animo opinetur? Cum enim ipso judice insanus sit, qui ista omnia incerta diceret, qui ea falsa dicunt, omnium certe qui insaniunt, desperatissimos judicare deberet.*

XI. *In Rebus ad vitæ usum pertinentibus, probabilitas sufficit ut quis eas amplectatur.*

QUAMVIS his verbis, Cartesio adversari videatur, illi tamen maximè favet, & ut ita dicam, illius interpres haberi potest. Observat enim *Philosophus* multis in locis, maximum interjacere discrimen, inter Vitæ actiones, & Veritatis inquisitionem: cùm una ad Theoriam, altera ad praxim tendat, quæ in communi Hominum vita exercenda est, & sæpiùs absque manifesta certitudinis exploratione. Nam quantum ad usum Vitæ, ut habet Philosophi textus prima parte princip. Artic. 3. quia persæpe rerum agendarum Occasio præteriret, antequam nos dubiis nostris exsolvere possumus, non raro quòd tantùm est verisimile cogimur amplecti: Vel etiam interdum, etsi è duobus unum altero verisimilius non appareat, alterutrum tamen eligere. Quicquid enim probabile est, ad Vitæ communis commercium spectans, sæpe illud sequi præcepit Cartesius, licet exacta probatio non præcesserit. *Et de talibus nemo unquam sanæ mentis dubitavit.*

XII. *Certitudo autem in iis, quæ ad Veritatem spectant.*

CUM verò de indubitata Animi certitudine agitur, is certè plane insanus esset, qui fidem Sensibus haberet, & vanam non censeret,

-feret, quam nobis de rebus Opinionem ingenerant. Nam licet Natura me, utpote ex Mente & Corpore constantem doceat, ea quidem refugere, quæ *Doloris* sensum inferunt; illa autem prosequi, quæ sensum *Voluptatis*, & talia: Verùm, non apparet illam præterea nos admonere, ut quicquam ex istis Sensuum perceptionibus, sine prævio Intellectus examine, de rebus extra nos positis concludamus, quia de his verum nosse, non ad Compositum pertinere videtur, sed ad Mentem solam. Tria hac de re exempla profert Philosophus Meditatione Sexta.

XIII. *Tribus exemplis ostenditur Sensus non vera exhibere; primo.*

P R I M U M, quamvis Stella non magis oculum meum, quam *Ignis* exiguæ facis afficiat; nulla tamen in eo realis, sive positiva propensio est ad credendum illum non esse majorem; sed sine ratione ab ineunte ætate judicari.

XIV. *Secundo exemplo.*

S E C U N D U M, quamvis ad Ignem accedens sentio *Calorem*, ut etiam ad eum nimis prope accedens sentio *Dolorem*, nulla profectò ratio est, quæ suadeat in Igne esse aliquid simile isti Calori: ut neque etiam isti *Dolori*. sed tantummodò in eo aliquid esse, quodcumque demum sit; quod in nobis Sensum caloris & doloris efficiat.

XV. *Tertio exemplo.*

T E R T I U M, etsi in aliquo Spatio nihil sit, quod Sensus moveat, non ideo sequitur, in eo nullum esse Corpus; sed video in his aliisque permultis ordinem Naturæ pervertere esse assuetum, qui nempe Sensuum perceptionibus, quæ propriè tantùm à Natura datæ sunt, ad Menti significandum, quænam Composito, cujus pars est, commoda sint, vel incommoda, & eatenus sint satis claræ & distinctæ, utor tanquam Regulis certis ad

immediatè dignoſcendum, quænam ſint Corporum extra nos poſitorum eſſentia. De qua tamen nihil niſi valde obſcure & confuſè ſignificant.

XVI. *Cum errori ſint Senſus obnoxii, non eis fides habenda eſt.*

CUM igitur Senſus ſuſpecti ſint nuntii, & non rarò credulos in errorem inducant, ſuadet Ratio, ut aſſenſum cohibeamus, donec alia quædam certiora detegantur, & innoteſcant. Quæ autem illa ſint, in ſequentibus aperientur.

Caput Sextum.

Qua ratione, Carteſius Res generales. & Mathematicas Veritates in dubium vocavit.

I. *Quid movit Carteſium ad vocandum in dubium generales rerum affectiones.*

POSTQUAM Carteſio neceſſarium fuit, Opiniones Senſibus innixas evertere, ac oſtendere *Scientiam*, quam meditabatur, debilibus his fulcris nullatenus poſſe ſuperſtrui; *Generalium* quoque Rerum abdicationem cogitavit, eiſque aſſenſum denegavit, quamdiu inconcuſſa fundamenta inveſtigaret, & ad inexpugnabilem Sapientiam pervenire moliretur. Quippe quum Scientia ſtabili fundamento innitatur, & certam ac evidentem rationem exigat, dignitate ſua privatur; & in Opinionem degenerat, ubi imbecillis eſt ratio, aut objectum, quod contemplatur, non niſi confuſam ſui ſpeciem exhibet. Sic licet *Generalia* Rerum attributa Mentibus noſtris occurrant, & eas ſuis, ut ita loquar, coloribus afficiant; nam quis Rei *Corporeæ* ideam, prout

quid est tribus dimensionibus constans; sive prout Res est, in longum, latum, & profundum extensa, in mente versari non experitur? Quis non clarè percipit *Figuram* in genere esse Rerum extensarum extremitatem? Quis non Corporum *magnitudinem*, tam continuam, quàm discretam intelligit? An aliquem integræ mentis *Tempus* fugit, per quod durat? & *situm*, quo materiæ partes in ordinem rediguntur?

II. *Possunt omnia attributa in dubium vocari.*

Hæc tamen quamvis communia, & omnibus Hominibus familiaria, pro *dubiis* reputari possunt, ubi de inconcussa certitudine comparanda agitur. Nam cùm videamus nos in iis, quæ certissima videbantur, fuisse sæpissime deceptos, & ea pro veris recepisse, quæ facto postmodum examine, falsa esse deprehendimus, naturali instinctu admonemur, ut dubia saltem ea consideremus, & de eorum veritate ambigamus, quamdiu nondum certiora, quàm quæ ex teneræ ætatis præjudiciis, Præceptorum placitis, Affectuum propensionibus *fundamenta* hausimus. Præterea, cùm in Mentem Dei alicujus Omnipotentis cogitatio venit, qui pro suo arbitratu, aut ob alias rationes, quas ignoramus, nos ejus naturæ creaverit, ut in iis etiam, quæ nobis evidentissima videntur, fallamur, videmur de generalibus Rerum Attributis, æquè ac de reliquis dubitare.

III. *An quis possit naturas universales omnes abdicare.*

Vir Clarissimus eadem sectione 15. factu impossibile esse arbitratur, ut quis omnibus notionibus se exuat, & ad tempus dubias falsasque existimet. Verùm, priusquam illud probatione manifestum reddat, ambigit ipse, serióne, & reipsa, an joco dumtaxat, & voce tenus de omnibus dubitaverit Cartesius Si

seriò,

ferió, *sint autem*, inquit, *validæ rationes*, *ob quas de omnibus dubitari vellet Cartesius*, *an serio itaq; dubitaverit*, *Sólne sit*, *Cœlum*, *Terra*; *habeat ipse caput*, *oculos*, *manus*? Huic suæ interrogationi Cartesii verbis alicubi ex ejus Meditationibus desumptis, respondet, *nequaquam*, *neque enim de iis quispiam sanæ Mentis unquam seriò dubitavit*.

IV. *Distinguendæ sunt Vitæ actiones, à Veritatis investigatione.*

OPTIME! & quid naturali rationi magis consonum reponi potest? Quoniam ut Capite præcedenti observatum est, insulsum omnino videtur, & rationi planè extraneum, ubi de *Vitæ* actionibus quæstio est, Sensibus non credere, & suspectos falsitatis habere tam fidos humanarum actionum directores. At verò ubi de *Veritatis* inquisitione agitur, dico de omnibus dubitari posse, imo pro falsis existimari, ad alia animadvertendum, quæ quia hoc pacto rejici non possunt, hoc ipso esse certiora demonstratur. Quoties de cogitationum mearum Veritate, securum me esse putavi, dum *Solem* intuitus, illum non duorum pedum magnitudinem excedere judicabam? Dum *Cœlum* fornicis instar extensum, *Terram* in planitiem porrectam percipiebam? Quæ postmodùm invictis Demonstrationibus, conceptibus meis dissona & adversa inveni. Quidni in iis, quæ distinctissimè contemplari videor, pari ritu decipiar, & dum *Corporis* Naturam in genere, ac ejus Affectiones considero, dum oculos in *Solem* dirigo, dum caput, dum manus me habere affirmo, fallar, & nihil nisi umbra, & earum omnium Rerum simulacra Menti obversentur? Quandoquidem ea, quæ Vigilanti objici apparent, omnino similia noctu Dormienti, & inter strata decumbenti sæpè occurrant. Seriò igitur, & non

non ob *levitatem*, & *inconsiderantiam*, de omnibus Cartesius dubium movit; sed propter *meditatas & validas rationes*, quas anteà breviter perstrinximus.

AT quid *si joco tantum & fictione*, subjicit Vir Eximius, *dubitandum esse velit, quid quæso profuit? cum inani ista simulatione nullæ omnino præjudicatæ opiniones eluuntur? Atque adeò suis dubitandi principiis nihil earum revera sustulit, & nisi sustulerit, certæ adhuc & indubitatæ supersunt, quas scilicet nullis rationibus, etiamsi omnibus viribus id unum ipse conatus sit, tollendas fateatur.* Miror prudentem Doctorem fingere potuisse *Philosophum* per jocum, & nomine tenus, Res omnes in dubium traxisse, cùm ipse prorsus contrarium in fine Meditationis primæ asserat his verbis: Tandem cogor fateri, nihil esse ex iis, quæ olim vera putabam, de quo non liceat dubitare, idque non per inconsiderantiam & levitatem; sed propter validas & meditatas rationes, ideoque etiam ab iisdem non minus, quam ab apertè falsis accuratè deinceps assensionem esse cohibendam, si quid certi velim invenire. Quibus verbis, sat apertè ab ea temeritate immunem se reddit, qua Imprudentes, & à Ratione aversi, de Rebus, ad quas intellectus non attendit, judicium suspendunt; atque ab illa inconstantia se absolvit, quam vagi, & nulli rei addicti Homines, in actionibus suis præseferunt.

V. *Seriò rerum omnium abdicationem Cartesius cogitavit.*

AT quæ validæ sunt illæ rationes, *inquies*, ob quas *Philosophus* de omnibus dubitare potuit? Paucis dicam: Cùm in Meditatione prima præsertim, non de *Dubitatione* illa, quæ ad Vitæ usum transfertur, ut præmonui, ageret: sed de summa illa, quam Metaphysicam

VI. *Sufficit ad dubitandum quòd rationes quæ offeruntur dubiæ sunt.*

ficam appellat; fatis illi fuit ad judicium fuſpendendum, ſi id, quod ejus intellectui objiciebatur, minimam falſitatis ſuſpicionem ingereret: cùm ad Veritates metaphyſicè certas inveſtigandas, non major dubiorum, quàm planè falſorum ratio habenda ſit. Quemadmodum ipſemet in reſponſione ad ſeptimas Objectiones teſtatus eſt. Eæ enim ſunt ſatis validæ rationes ad cogendum nos ut dubitemus, quæ ipſæ *dubiæ* ſunt, nec proinde retinendæ. Atque *validæ* quidem ſunt, quamdiu nullas alias habemus, quæ Dubitationem tollendo, certitudinem inducant. Et quia nullas inveniebat in prima Meditatione, quantumvis conſpiceret, & meditaretur, *&c.* idcirco eas, quas habuit ad dubitandum, *validas* eſſe dixit ac *meditatas*.

VII. *Non Notiones ſed Opiniones per dubitationem tolluntur.*

Verum, quoniam ita Viro Clariſſimo aliquatenus placet, detur Carteſium joco, & per luſum de omnibus dubitaſſe, quid inde mali ſecuturum eſſe imaginatur? Quid! inquit, *iſta ſimulatione nullæ præjudicatæ opiniones eluuntur.* Et quibuſdam interpoſitis; *& certæ adhuc & indubitatæ ſuperſunt, quas ſcilicet nullis rationibus, etiamſi omnibus viribus id unum ipſe conatus eſt, tollendas fateatur.* Si præjudicatarum Opinionum vocabulo intelligat, Rerum *Ideas*, ſive notiones, quæ menti noſtræ obverſantur, ſponte largior, ſeu ſeriò, ſeu joco *Carteſius* præjudiciorum abdicationem moliatur, non poſſe univerſas deponi & elui: Uti Capite præcedenti obſervatum eſt. Si verò per præjudicatas Opiniones, omnes illas Opiniones uſurpet, quas judicia anteà à nobis facta Animo impreſſerunt, quid obeſt, quin omnes exuere poſſumus, & ab iis tanquam falſis aſſenſionem cohibere? Nam cùm judicare & non

non judicare ad *Voluntatem* pertineat, & illius sit actio, manifestum est, eam in potestate nostra esse, ac proinde penes nos esse, *Opiniones*, quæ talibus judiciis innituntur, eluere, tollere, amoliri. Quandoquidem ut quis præjudicia deponat, nihil aliud requiritur, quàm ut apud seipsum proponat, nihil eorum, quæ antea affirmavit, vel negavit, antequam id rursus ad examen revocarit, affirmare, vel negare, etiamsi intereà eas omnes notiones memoria retineat.

VIII. *Qua ratione licuit Cartesio, de Veritatibus mathematicis dubitare.*

EADEM libertate licuit Cartesio *Mathematicas* Demonstrationes in dubium trahere, atque illa principia pro inexploratis habere, quæ anteà ut per se nota recipiebantur. Id Viris prudentibus peculiare est, ut nihil ab Homine extraneum sibi inesse arbitrentur, ac proinde communis imbecillitatis memores, sibi accidere posse credunt, quod aliis contingere cotidiano usu experiuntur. At cùm nonnullos in *Mathematicis* Demonstrationibus Cartesius errasse comperisset, & quædam pro certis & evidentibus admisisse, quæ falsa postmodum apparuere: cogitavit se quoque in iis falli posse, ac ita à Veritate posse abduci, dum *duo* & *tria* simul addebat, vel *Quadrati* latera numerabat, aut si quid aliud facilius effingi potest; nam in nobis hanc libertatem esse experimur, ut semper ab iis credendis, quæ non planè certa sunt & explorata, abstinere possimus, atque ita cavere, ne unquam erremus.

IX. *Mathematicæ Demonstrationes non adeo certæ sunt, ut de illis ambigi non queat.*

ENIMVERO quidni cum ratione dubitaret Philosophus, cùm plurimæ *Mathematicæ* Demonstrationes obscuræ sint, neque iis constent, quæ per se nota habentur, & rebus, quæ demonstrantur, propria. Hinc *Plato* de Republica,

publica, quemadmodum observavit *Peterius Libro primo* in Acrosim. Physic. cap. 12. dicit, Mathematicos somniare circa Quantitatem, & in tractandis suis Demonstrationibus, non scientifice, sed ex quibusdam suppositionibus procedere; quamobrem non vult doctrinam eorum appellare Intelligentiam, aut Scientiam, sed tantum Cogitationem. In quam sententiam multa scribit *Proclus* in primo libro suorum commentariorum in *Euclidem*. Verum tametsi neque *Platonem*, neque *Proclum*, neque alios Philosophos, graves habemus hujus Sententiæ Authores, tamen id per se manifestum sit cuivis, qui vel leviter attigerit eruditum illum Mathematicorum pulverem. Nam si quis secum repræsentet, atque diligenter consideret demonstrationes *Geometricas*, quæ libris Elementorum *Euclidis* continentur, planè intelliget, eas sic esse effectas, ut ante diximus.

X.

Exempla Demonstrationum Mathematicarum quæ non gignunt Scientiam.

Ac de multis unum, aut alterum proferam exemplum. Geometer demonstrat *Triangulum* habere tres Angulos æquales duobus rectis propterea quòd Angulus externus, qui efficitur ex latere illius Trianguli producto, sit æqualis duobus Angulis ejusdem Trianguli sibi oppositis. Quis non videt hoc *Medium*, non esse Causam illius passionis, quæ demonstratur? Cùm priùs natura sit *Triangulum* esse, & habere tres Angulos æquales duobus rectis, quàm vel produci latus illius, vel ab eo latere fieri Angulum æqualem duobus internis? Præterea, tale medium habet se omnino per accidens ad illam Passionem; nam sive latus producatur, & fiat Angulus externus, sive non, imo tametsi fingamus productionem illius lateris, affectionemque

Anguli

Anguli externi esse impossibilem, nihilominus tamen illa Passio *Trianguli* inesset; at quid aliud definitur esse Accidens, quàm quòd potest abesse & adesse rei præter ejus corruptionem? Ad hæc illas propositiones; Totum est majus sua parte: Æquales esse lineas, quæ à centro ducuntur ad circumferentiam: Illud latus esse majus, quod Angulo majori opponitur, & id genus alia, quæ crebrò usurpat in demonstrando, in quàm multis Demonstrationibus, eas pro medio adhibet, & inculcat Mathematicus; ut necesse sit ex his Demonstrationibus, quæ constant prædicatis communibus, non gigni perfectam Scientiam.

XI.
Jure merito à Cartesio de Veritatibus mathematicis dubitatur.

QUARE cùm apparentes sint dumtaxat Mathematicorum Demonstrationes, & earum certitudo non à Rerum natura pendeat, potuit *Cartesius* jure merito illas ut incertas reputare, donec aliunde earum evidentia ipsi innotesceret.

XII.
Cùm Cartesius Deum nondum noverit, dubitare potuit, an non esset deceptor.

ALIAM addit *Cartesius* suæ Dubitationis causam: Cùm insculptam scilicet Memoriæ haberet & veterem, & omnibus pene Hominibus communem sententiam, *Deum* quendam esse, qui omnia possit, quique cuncta pro beneplacito operatur, & à quo omnia condita sunt; quidni summus ille Rerum & Creator, & Moderator, pro infinita sua agendi libertate effecerit, ut nihil eorum, quæ intueri videmur, verum sit, & in iis decipiamur, quæ nobis notissima apparent. Nam quamvis ad naturam *Trianguli*, exempli gratia, attendentes, concludere cogamur, tres ejus Angulos duobus rectis esse pares, non tamen idem concludere possumus, si ad naturæ nostræ Authorem mentis aciem con-

convertamus, quoniam tunc dubitandi caussam invenimus, ex eo quòd nullam talem Dei ideam habemus, quæ nos ita afficiat, ut nobis impossibile sit cogitare, Deum esse *Deceptorem*. Quippe tam ei facile est, qui veram Dei notionem non habet, quam nos non habere jam supponimus, cogitare suum Authorem Deceptorem esse, quàm non esse Deceptorem: Quemadmodum illi, qui nullam habet *Trianguli* ideam, æquè facile est apprehendere ejus tres Angulos æquales esse, quam non esse æquales duobus rectis.

XIII. *Et quo minus potens fingeretur, eò magis ab eo decipi potest.*

Si urgeas, non necessarium fuisse, ut Philosophus, se productum fingeret à summo numine, à quo falli posset. Respondeo, quemcumque originis suæ Authorem finxerit, seu *seipsum*, seu alium quemcumque, quò minùs potentem sui Opificem assignet, tanto magis credibile est, se tam imperfectum esse, ut semper fallatur, ac proinde de rebus omnibus materialibus, & Sensibilibus, meritò dubitandi rationem *Cartesius* iniit.

Caput

Caput Septimum.

Non frustrà Cartesium, malignum quendam Genium supposuisse, ad Rerum Dubitationem validiùs firmandam.

CUm certitudo Metaphysica, evidentiam postulet, & obscuram instabilemque persuasionem aversetur; sat Cartesio videri poterat, ad eam Scientiam, ad quam aspirabat, si præconceptas *Opiniones* amoliretur, & eas ut dubias, quales reverà sunt, spectaret. Sed quia in Meditationibus suis, præcipuus ei scopus fuit, de rebus Philosophicis agere, quæ non nisi *certa* cognitione comprehenduntur: necessarium quoque cogitavit eas Falsas fingere, & tanquam imaginandi facultate omnino dependentes. Hac in re, eos imitatus est, qui ut *Baculi* curvitati medeantur, & ad pristinam rectitudinem restituant, illum in partem adversam deflectunt, & in ea aliquamdiu detinent. Sæpe enim *Fictio* proficua est, & ad Veritatem illustrandam, non raro utiliter adhibetur. Sic *Astronomi* Siderum motus considerando, varia in Cœlo simulant, ut Zodiacum, Æquatorem, & alios circulos, quos ignorant, qui supera incolunt. Sic *Geometræ* quasi ludibundi, Figuras contemplantur, novas effingunt, & inventis alias lineas superinducunt.

I. *Fictio scientiæ comparandæ aliquando famulatur.*

II. *Hypothesibus utuntur Mathematici & Philosophi.*

Sic *Archimedes* ex paucissimis Hypothesibus, stupenda confirmavit de *Sphæra* & *Cylindro*, de *Circuli* dimensione, de *Lineis Spiralibus*, de Conoidibus & Sphæroidibus, de quadratura Parabolæ, hoc est, portionis contentæ à linea recta, & Sectione Rectanguli coni. His quoque adjutus, numerum *Arenæ*, non illius modò, quæ circa Syracusas, & circa reliquam Siciliam existebat; verùm etiam illius, quæ in universa habitabili simul & inhabitabili Regione ubique contineri possit, determinavit. Sic denique Philosophi pene omnes, falsas nonnunquam *Hypotheses* proponunt, dum è quibusdam assumptis principiis, Rerum universum secundum Naturæ leges paulatim nasci perpendunt: quia satis se præstitisse arbitrantur, si ea, quæ supponunt, talia sint, ut omnibus Naturæ phænomenis respondeant.

III. *Ad eum modum finxit Philosophus esse malignum aliquem genium.*

Ad eum modum, *Genium* aliquem insignis malitiæ *Cartesius* commentus est, qui, utpote summa potestate, & incredibili astutia instructus, nos præstigiis illudere nititur, & data opera in fraudem allicere. Quoniam hac ficta Hypothesi, de Opinionibus nostris securiùs diffidimus, atque non tantum dubias, sed & falsas esse, citra quodammodò Erroris suspicionem apprehendimus. Nam tali *Genio* activam Fallaciam tribuendo, quî Errores vitare possumus? Qua arte, qua industria, quibus præstigiis, nos ab ejus vafritie immunes reddemus, cùm sciamus illi propositum esse, nos decipiendi, & ne quid Veri attingamus impediendi. Certum est interim, nihil inde periculi, vel erroris, ut loquitur *Cartesius*, sequuturum, & nobis plus æquo diffidentiæ indulgere non posse, quandoquidem

dem non de Rebus credendis, aut agendis Quæstio est; sed de Philosophicis dumtaxat, quæ certa Scientia, & irrefragabili certitudine comprehendi debent.

ERUDITISSIMO Theologo hæc Hypothesis non placet, horrere videtur, quòd in ignorantiæ prætextum, Deus deceptor supponatur, summaque ei calliditas attribuatur, à qua omninò secundùm naturam alienus est. *Cùm verò*, inquit eadem Sectione decima quinta, *Deum Opt. Max. malignum quendam Genium esse finxerit, qui datâ operâ in omnibus quantum potuit nos fefellit, itaque fecit ut in iis quæ perfectissimè scire arbitremur, maximè fallamur; hoc fateor neminem ante se finxisse, cùm verò ipse finxerit, è præcipitio se planè misit, atq; ita ruit ut nunquam se postea sustinere possit.* Enimverò quomodo aliqua perfectissimè scire arbitrari possumus, quamdiu omnia dubia esse supponimus, Deceptoremq; adesse fingimus, qui omnem suam industriam in eo ponit, ut nobis imponat, & Res oblatas falsis imaginibus repræsentet.

IV. *Objicitur genii maligni fictionem adversari rerum cognitioni.*

AT hi scrupuli facilè evanescent, si attendatur, magnum esse discrimen ponendum inter Deum Verum, & clarè *cognitum*; & Deum non nisi confusè apprehensum. Certum enim est, Deum clarè cognitum, nullo pacto ut Deceptorem concipi posse; ac pari impossibilitate nunquam fieri posse, ut illi quicquam falsi, hoc est, ab ejus natura alieni tribuetur. Nihil autem obest, quominus Deo obscurè tantum cognito aliquid ex suppositione adscribatur; quia quod ita fingitur, & illi ex *Hypothesi* imputatur, non tam à *Voluntate*, tanquam aliquid verum assignatur; sed solùm *Intellectui* examinandum proponitur;

V. *Potest Deo confusè cognito aliquid tribui, quod vere cognito non potest.*

atque adeò nullam boni, aut mali rationem formalem includit; aut si quam includit, à Fine, cujus gratia Hypothesis facta est, sortitur. Quando igitur Cartesius, Deum, quem clarè non noverat, sive quando se nondum nosse putabat, ut Deceptorem finxit; non id illi vitio vertendum est, quum ea simulatione, ad Intellectum magis illustrandum usus sit, seu ad Dei naturam clariùs cognoscendam, seu ad aliis evidentiùs ostendendam. Verùm, ne fortè hac explicatione, *Cartesio* iniquus fiam, quod supervacaneo sermone, Mentem ejus interpreter, Dico, illum nunquam Deum Opt. Max. malignum quendam *Genium* esse finxisse, nec ei illam calliditatem indidisse, qua ad deceptionem nos traheret. Agnovit quidem Bonitati Divinæ haud repugnare, ut interdum fallamur, atque ut id contingat, permittere; Illi autem nunquam positivam fallaciam affinxit, quem Optimum, & omnis Veritatis Authorem appellat, sed illam in *Genium* quendam *malignum* transtulit, quem astu & versutia instructum, ut omnes suas Opiniones esse falsas imaginaretur, supposuit. Supponam, inquit, non Optimum Deum (esse deceptorem) sed *Genium* aliquem malignum, eundemque summe potentem & callidum, omnem suam industriam in eo posuisse, ut nos falleret. Quibus verbis, sat apertè insinuat, hanc fictionem non Deo Benigno; sed maligno cuidam Dæmoni acceptam ferre, cui fallendi potentiam adscripsit.

VI.
Non dubitavit de omnibus Cartesius, ut in dubitatione maneret.

UNDE patet, non satis matura consideratione; quæ sequuntur Virum Eximium subjunxisse: *Cùm verò ipse finxerit, è præcipitio se planè misit, atque ita ruit, ut nunquam postea se sustinere possit.* Quasi verò, ex eo quòd Car-

Cartesius omnia in dubium trahat, & quæ sub Intellectum cadunt, falsa esse arbitratur, de ejus salute actum sit, & ita dubiarum & falsarum opinionum laqueis implicitus provolvatur, ut nunquam se ab eis extricare valeat. Et quî se ab eis liberare poterit? subjungit Vir Clarissimus; *Si enim tam perversè facti & constituti esse possimus, ut falsa semper pro veris percipiamus, quo quæso initio Scientiæ cujusvis fundamenta ordiemur?*

VII. *Optima Cartesii methodus ad scientiæ fundamenta eruenda.*

RESPONDEO, nulla alia faciliori methodo, quis Scientiæ fundamenta ordietur, & ad Rerum cognitionem certiùs perveniet, quàm si *Cartesii* exemplum secutus, de omnibus dubitandum esse censeat, & per generalem judicii suspensionem simul & semel ea prorsus abdicet. Quoniam eo pacto, ab Infantiæ & Affectuum *præjudiciis* immunem se tuetur, atque Veri cognitione se exornandum exhibet. Non tamen ad Vitæ finem hujusmodi Dubitatio protrahenda est, nec quæ falsa esse semel finximus, pro talibus semper habenda sunt; quemadmodum fecere *Sceptici*, qui humanam imbecillitatem causati, omnem animi operam in dubitando locabant: sed ad tempus duntaxat judicium differendum est, donec tandem velut æquatis utrimque præjudiciorum ponderibus, ut loquitur Philosophus, nulla ampliùs prava consuetudo judicium à recta ratione detorqueat. Fingere igitur possumus, à perverso aliquo *Genio* nos illudi, at non *ut semper falsa pro veris percipiamus*; sed ut faciliùs postmodum transacta dubitatione, & dispersa Genii caligine, à Falsis *Vera* discernamus, & genuina Scientiæ fundamenta eruamus.

VIII. *Dubitatio non ad res ipsas sed ad nostram cognitionem est referenda.*

QUARE citra rationem (salvo tamen meliori judicio) sequentia à præstantissimo Theologo adduntur. *Quantacumque enim perspicuitate res ipsæ nobis sui fidem fecerint, nihil tamen ad assensum unquam efficient, quamdiu manet desperata illa dubitandi ratio probabile esse ut omnia contra quàm sunt nobis videantur.* Quoniam illi prius animadvertendum erat, *Dubitationem*, non ob res ipsas fieri; sed potiùs ob dubitandi rationes, quæ nobis occurrunt. Vel illius intuitu, qui nondum veram Philosophandi viam ingressus, solo Naturæ lumine, ad Res cognoscendas accedit. Verum Vir Clarissimus videtur *Dubitationem* & Falsitatem Rebus affingere, quasi quæ semel ut incerta, aut falsa apprehenduntur, nunquam certa, aut vera reddi queant. Cùm potiùs supponere debuisset Dubitationem & certitudinem, non ut Objectorum esse proprietates, quæ illis perpetuò inhæreant; sed ut relationes *Cognitionis* nostræ ad Objecta: Sic ut Dubitatio & Certitudo solùm in nostra Cogitatione considerandâ sint. Sin verò aliter senserit, volueritque nulli nos rei assentiri posse, quamdiu de illa ambigimus, damus manum, idque ultrò quod intendit, largimur; Cùm Dubitatio Rei ignoratio sit, non notitia, judicii dilatio, non affirmatio, aut negatio, & qua manente, nulli rei fit assensus aut dissensus.

IX. *Ex maligni genii fictione, nihil mali sequitur.*

AT quid inde mali oritur, quòd quis ut inconcussa Scientiarum fundamenta inveniat, dubitet, omnia objecta falsitatis suspicetur, perversæ naturæ *Genium* effingat, qui illum suis artibus in *errorem* inducat? Quid prohibet, ut qui Philosophica tantum meditatur, de iis judicii assensum cohibeat, non adhibita mora,

quæ

quæ ad evidentem & distinctam Rei perceptionem requiritur? Id pandat Vir eximius, & apertiùs ea in re mentem suam aperiat.

X. *Non inservit Dubitatio ad Dei existentiam probandam.*

Sed ubi satis acerbè contra præjudiciorum eversionem invectus est, ac rationum vanitatem, quibus omnia in dubium revocantur, ostendere animum adjecit; ad Dubitationis effectus tandem delabitur. *En igitur*, inquit, *unde initium ipse* (Cartesius) *duxerit, quod Deum demonstrare possit, eumque neque falli, neque fallere.* Adeóne fœcunda est ignoratio? Quid! tantum potest mentis incertæ & dubitantis Affectio, ut ea posita, illico supremum numen existere deprehendatur? Imo ejus esse naturæ, ut non fallere, neque falli queat? Admittit quidem *Philosophus* utilem esse *Dubitationem*, ut nos à præconceptis Opinionibus liberet, viamque facillimam sternat ad Mentem à Sensibus abducendam: Non tamen ad aliquid probandum, aut ad *Veritatem* aliquam stabiliendam. Quis credat, Dei Existentiam ex Rerum omnium subtractione consequi? An inter Deum, & universalem judicii suspensionem connectio necessaria intercedit? *Abdicatio* non nisi ad eum spectat, qui nondum clarè & distinctè quicquam cognoscit: quomodo autem talis, aut per Ideam, aut per effectum, Dei Existentiam demonstrabit? Nisi dicatur *Scepticos*, quibus familiaris fuit Rerum omnium abdicatio, clarè nihilominus aliquid percepisse, quod tamen ipsi abnuunt, & ignorantiæ patrocinantur. Non igitur à Dubitatione *Cartesius* initium duxit, quòd Deum demonstrare posset; sed post Dubitationem; per eam Animum præparavit, non quicquam ejus ope stabilivit.

Deum existere demonstravit, non ambigendo, sed *ratione* in arbitrium ascita, cui soli evidenter & distincte percepta manifestantur, & patescunt.

XI. *Dei Veracitas non hoc loco, sed cap. 16. examinanda.* NONNULLA in eadem Sectione decima quinta Eruditus Theologus subjungit, ad probandum Deum fallere posse, modò delictum absit, & fraus citra alicujus injuriam committatur. Sed quia *Cartesius* in prima Meditatione, quam Reverendus Dominus in ea Sectione, potissimum impugnandam suscepit, nondum Deum se nosse præsupponit, & illius Existentiam in tertia dumtaxat Meditatione demonstrare adoritur, ea, quæ illic adfert, in Capite decimo sexto examinanda consultò differo.

XII. *Quare Opus fuit fingere malignum aliquem genium in prima Meditatione.* INTERIM ægrè fert Vir Clarissimus, quòd ut Res falsas, imaginariasque *Philosophus* fingeret, invidum, perversumque Dæmonem constituerit, qui data opera, fucum faciat, nosque veritate, quam inquirimus, frustretur. Quippe illi satis fuisse arbitratur, si fictus ille Deceptor, facetus lepidusque habeatur, dum nobis ita illudit, ut Cœlum, Solem, Terram, aliaque omnia, quæ cùm non sint, existere videantur. *Nihil igitur opus erat*, inquit, *malignum finxisse, ut hujus præstigiis ludat, satis est, si facetum putaveris*. Sed quare opus non fuit *Genium* malignum potiùs quàm ludicrum simulare? si illi ratio suppetit, cur ita fieri non debeat, cur illam non adfert? Id meritò à quocumque exigere fas est, ubi non tam authoritate, quàm rationibus decertatur. Verùm, quia fortè idem in *Cartesium* retorqueri posset, quòd insigni malitia Deceptorem commentus sit, ejus mentem paucis explicabo. Cum Scientiam *Philosophus* tunc quæreret, quæ foret à minima etiam *erroris* suspicione

cione libera, quicquid ejus evidentiæ obstare poterat, in medium adduxit, ut ostenderet, tanti etiam Deceptoris intuitu, suam infallibilitatem ac certitudinem vendicare.

XIII. *Cùm affinis sit Somno Vigilia, non certò noscitur, quid per alterutrum repræsentatur.*

Hoc Responsum Viro Erudito mecum constare non videtur, qui Sensus suos consulendo, & detecto oculis *Solis* splendore, affirmat se Solem aspicere; neque ea de re ambigere, quantumcunque Dæmon ille malignus obluctetur, & præstigias exerat. *Pro immensa itaque sua potentia me fallat, sive facetus ille, sive malignus Deus, insanus sim, si cùm nunc Solem aspexerim, an aspiciam dubitarem. Atque tu ipse an bona fide dubitares tres angulos esse æquales duobus rectis; quadratum quatuor dumtaxat latera habere; duo & tria esse quinque; res quasdam materiales existere*, &c. Observatum est, in præcedentibus, Sensus non veros esse Rerum Judices, & circa objecta, quæ nobis exhibent, non raro decipi: quod etsi non *formalem*, materialem saltem falsitatem implicat. Quod si ita se Res habet, unde, quæso, nobis apparebit, *Solem* esse, qui nostris oculis objicitur, aut quem nobis objici imaginamur. Cùm similes prorsus cogitationes dormienti & somnianti occurrant, quales nunc ad Sensuum evidentiam provocamus? si actionum nostrarum conscientiam, tanquam Vigiliæ testem adducamus, quomodo nobis Vir Clarissimus persuadebit, quòd *Sidus*, quod præsens esse existimat, somno solutus potiùs, quàm eodem gravis intueatur? Decipi igitur potest, & sic meritò dubitare, an Solem nunc verè aspiciat, necne; ac proinde *non is plusquam insanus reputandus est, qui plus certitudinis quam Solem esse, aut se corpus habere, in re quavis postularet.* Quia sæpiùs experimur,

nos

nos eadem dormientes, quæ vigiles pati, & in alterutro statu positi, pro Opinionibus nostris confligere & præliari.

XIV.
Deo ignoto, ambigi potest de certitudine Veritatum Mathematicarum.

SIMILI ritu nunquam certi esse possumus, in *Triangulo*, tres Angulos esse duobus rectis æquales: *Quadratum* quatuor latera continere: unum & duo facere tria; ni priùs pro certo habeamus Deum non posse esse fallacem: Verùm, cùm Deum existere nondum Cartesio in prima Meditatione innotesceret, de prædictarum Veritatum evidentia, absolutè certus esse non potuit, nisi anteà clarum & distinctum Dei conceptum haberet, qui eum affirmare faceret, Deum esse summè Veracem. Atque cùm illud, inquam, tunc temporis non apparuerit, sufficiens illi dubitandi ratio adfuit; an in Triangulo tres Anguli pares essent duobus recti, & an *Quadratum* non plura aut pauciora latera complecteretur.

XV.
Nihil certitudine Metaphysica acquiri potest, nisi per Dubitationem Cartesianam.

HINC dilucidè manifestum apparet, quàm Cartesiana abdicatio, iis utilis sit, qui ad solidam Sapientiam contendunt, & Sensibus neglectis, soli claræ Cognitioni indulgent; quandoquidem citra illam, nihil quicquam evidenter percipi queat, ea nimirum evidentia, quæ ad certitudinem Metaphysicam requiritur. Unde nullatenus Viro Eximio assentiri valeo, dum ait: *Quid itaque opus est nos ipsos fictis & inanibus istis dubitandi rationibus fatigare, cùm sine labore, sine temeritate, sine periculo res omnes quas scire sit operæ pretium, certo intelligamus?* Quàm fælices nos, si id quod pollicetur, præstare posset! Hinc à nobis lubentes, omnem dubitandi rationem amandaremus, eamque ut inanem rejiceremus, si ad nullam certitudinem nos promovet, &

quæ

quæ discenda nobis proponuntur, citra *laborem*, citra temeritatem, citra periculum certò intelligamus. Sedes igitur suas professores deserant, exulent Academiarum Magistri, ablegentur à Civitatibus Doctores, si ad Scientiam sine *labore* pervenire valemus, si Disciplinarum abdita sine *temeritate* panduntur, & quod scitu necessarium est, sine *periculo* obtinemus. An fortè nihil nostra interest, si Logicæ, si Mathematicis Disciplinis, si Geometriæ Analysi damus operam, quæ dum ingenium acuunt, imaginandi Facultatem defatigant? An Theologia, in qua tam insigniter versatus est Vir Clarissimus, negligenda est, quoniam Veritates à Deo revelatæ, humani ingenii captum excedunt, & sæpe non absque periculo & temeritate discutiuntur?

XVI. *Priùs de rebus dubitandum quàm ut aliquid statuatur.*

SEDULO perpendat Eruditissimus Theologus, an non faciliùs sit, circa Philosophiæ initia, à Dubitatione ordiri, & oblatas utrinq; rationes ventilare, quàm absque ullo examine, & cum magna sui fiducia, omnia scrutari, omnia concludere. "Nam quo pacto, ut disserit Plato, *Fidem* habeat novis ac recentibus Rebus, qui prius ex Animo non depulerit, quæ malè sibi insita fuerunt? Et cùm id egerit *Cartesius*, & deducta à Sensibus præjudicia priùs deposuit, quàm Verum investigaret, quod demum fuit ejus Fatum? Quæ sors illum mansit? En, *Miserrimo hujus Philosophi exitu, modestè sapere discamus, qui cùm ingenii fiducia fretus in altum, spreta naturæ suæ conditione, evolare vellet, mox in tam profundum delapsus sit dubitationum gurgitem, ut quantumcunque postea enisus sit, nunquam potuit aut enatare, aut pedem figere.*

Hoc

Hoc est, quantum ego assequi valeo, ita dubiis involutus permansit, ut nihil posteà veri, nihil certi inde deduxerit. Priusquàm verò tanti Viri judicio subscribamus, lis instituatur, & cui palmam & ratio & institutio assignaverint, Victor esto.

Caput Octavum.

Ut ptimum omnis Scientiæ fundamentum Cartesius invenerit, & quale illud sit.

I. *Adoritur Cartesius post omnium abdicationem, aliquid certi invenire.*

QUAMVIS Rerum omnium abdicatio, ut præmonui, Scientiæ inutilis sit, & ad Veritatem aliquam stabiliendam nihil conducat; Ita tamen ad Res Intellectuales considerandas Animos præparat, & eos præjudicatis intempestivæ ætatis *Opinionibus* exuit, ut citra illam nihil solidi, nihil cum ratione ostendi posse videatur. Quemadmodum *Aristoteles* Lib. 3. Metaphysic. cap. 4. testatur: " *Certa* enim cognitio, quæ sequitur, " solutio est eorum, quæ antea dubitabantur. Hinc *Cartesius* postquam circa omnia, quæ sub ejus cogitationem cadere possunt, dubium movit, periculum demum fecit, num fortè aliquid superesset, quod inter dubia non retulisset, & si ita ancipiti & suspenso quicquam obversaretur, quod in dubium non revocarat, id sibi velut Basim, cui tota ejus Cognitio inniteretur, retinendum sententiæ fuit. Et licet omnia, ut ante patuit, submovisset, nihilque eorum, quæ sibi repræsentarat, ut Verum agnosceret: quippe non de iis

lis solùm, quæ Sensibus attinguntur, dubitarat; verùm etiam de illis omnibus, quæ menti obvia sunt, sive à solo Intellectu apprehenduntur; aliquid tamen, quod explorandum esset, reliquum fuit.

II. *Post omnium abdicationem, se existere certo Cartesius infert.*

AT qua arte, inquies, quibus machinis, illud eruet, cùm *in tam profundum delapsus est dubitationum gurgitem, ut quantumcunque enitatur, nunquam possit aut enatare, aut pedem figere?* Revera non ægrè admodum. Nam cùm omnia per abdicationem sustulisset, animadverteret verò eum, qui sic judicio suspendit, eo ipso, quo hoc facit, existere, se esse conclusit; non quatenus Capite, Manibus, cæterisque Corporis membris constat; quia hæc jamdudum ablegaverat, sed quatenus *Dubitans*, *Cogitans*, &c. Si quis Somnum obtrudat, dicatque eadem simulacra pari modo somniantibus, ac vigilibus occurrere, nihil efficiet: Nam sive quis somno obrutus, sive experrectus, cogitat, tamen est si cogitat. Ac proinde intellexit Philosophus, se Rem, seu Substantiam esse, cujus tota Natura, seu essentia in eo tantùm, consistit, quòd cogitet, quæq; ut existat, nec loco ullo indiget, nec ab ulla Re Materiali seu Corporea dependet.

III. *Uniuscujusque existentia adeò nota est, ut nullo modo de ea dubitari possit.*

VERUM, Te tantillum contine, subjunges, cùm Homo sis, ac idcirco Erroribus obnoxius, unde te non falli judicas, cùm ex tua Dubitatione, seu Cogitatione te existere concludis? Quid ni imposturam patiaris, & cum Rebus cæteris fictitium quid sis, & evanidum. Imo certè *sum*, si erro, si decipior, & qualemcumque Deceptorem mihi objicias, qui astu valeat, omnemque in me fallendo industriam impendat, ero tamen, quamdiu me decipi supponetur. Nec denique quæcumq;

alia

alia dubitandi causa proponatur, ulla unquam adferri potest, quæ de mea *Existentia* certissimum me non reddat. Imo quo plures ambigendi rationes in medium adducentur, eo plura adducentur Argumenta, quæ me existere persuadebunt. Quia etiamsi in Rebus aliis circumveniri possim, nequaquam verò in propriæ Existentiæ meæ cognitione. Quemadmodum præclarè observavit *Augustinus* ad *Euodium*. " Quare priùs abs te quæro, " (ut de manifestissimis capiamus exordium) " utrum tu ipse sis? An fortasse metuis ne " hac in interrogatione fallaris? Cum utique " si non esses, falli omnino non posses. Adeò ut, quamvis me omnibus *Sensibus* destitutum spectes; quamvis à me Corpus, Figuram Extensionem, motum localem removeas, *sum* tamen, si aliquid me esse *cogito*, & quocumque me ad dubitandum verto, in has voces erumpere cogor, *Cogito*, *Dubito*, *igitur sum*.

IV. *Ego cogito, ergo sum est per se notum.*

Hoc effatum tam manifestum, tantaque soliditate præditum est, ut de ejus Certitudine nullatenus ambigi queat; Cum fieri non possit, ut qui cogitat, se cogitare non cogitet, & consequenter ut is qui se cogitat cogitare, non sit. *Non entis* enim *nullæ sunt Affectiones*, aut operationes. Unde sicuti *Archimedes* Geometricarum demonstrationum claritate nixus, non nisi punctum extra Tellurem nostram exigebat immobile, in quo pedem figens, hanc totam loco amoliretur; sic *Cartesius* Archimede fælicior, ope suæ Methodi fretus, inconcussum principium vestigans, *Veritatem* invenit ab omni prorsus dubitandi causa liberam; Adeò ut ei tanquam immobili principio, tota Scientiarum moles innitatur. Quippe illud tale est, ut ab eo solo recte

primus progressus instituatur, ad probandam aliarum Rerum existentiam: quod quilibet propria experientia cognoscere potest: Nam etiamsi verum sit, ea quoque existere, quæ Sensibus detegimus, non tamen à *Sensuum* judicio, tanquam à re per se nota, initium faciendum est, ad rerum existentiam manifestandam; quandoquidem plurima dubia non temerè quæsita, sed Viro cuivis prudenti sese offerentia, de Sensuum testimonio objici queunt. Restat igitur ut hoc effatum, *Cogito, ergo sum,* omnium Veritatum norma sit ac mensura: quippe id pro firmo ac immobili principio habendum est: *Quicquid tam evidenter, ac distinctè cognoscitur, quam istud, id verum est.*

V. *Dogmatici Scepticis præferendi.*

QUAMQUAM Vir eximius hunc conatum non spernat, tacitéque fateri cogatur *Cartesium*, in eum Beatitudinis apicem pervenisse, ut Veritatem saltem unam, suæ Methodi auxilio attigerit; *Scepticos* nihilominus illi præfert, ingeniíque palmam *Academicis* concedit, qui ut ab omni assensu, suam libertatem contra *Dogmaticorum*, ut aiebant, insolentiam tuerentur, incerta omnia, & incognita esse voluerunt. *Cartesius* autem eandem philosophandi semitam ingressus, *omnia in dubium tantummodò revocare voluit, ut ea ratione, summam de omnibus certitudinem investigaret. Quo conatu rem suam longè minori acumine quàm veteres Sceptici confecisse visus est.* Dubitationem Scientiæ anteponendam nondum antea ab ullo assertam audiveram. Quid! ingenii solertiam arguit, de omnibus Rebus ambigere, & nullum alium præter Dubitationem, sibi finem præfigere? qui hujusmodi incertitudo ab Ignoratione discrepat? Quid Rerum planè nescio, aut de illis ambigenti interest? Itane

satius

ſatius erit tuendæ libertatis gratia aſſenſum perpetuò cohibere, quàm Verum ſcrutari, & earum naturas pervadere? Quomodo igitur is erit cenſendus

Fœlix, qui potuit rerum cognoſcere cauſas,

Si ignari, ſi de omni re ambigui, majori acumine rem ſuam conficiunt, quàm qui ad Sapientiam aſpirant, & Veritates detegere moliuntur?

VI. *Parkerus Divinam providentiam ſtabiliendo Scepticis adverſatur.*

AN fortaſſis, quales fuere *Sceptici* Virum Clariſſimum latet? "Qui omnium Rerum, "quemadmodum ſcribit *Gellius*, fidem veritatemque mixtis confuſiſque veri atque "falſi ſignis ita incomprehenſibilem videri "aiunt, ut quiſquis Homo eſt, non præceps, "neque judicii ſui prodigus, his uti verbis "debeat. Vereor profectò ne *Scepticos* hîc nimium extollendo, proprium inſtitutum inconſultò deprimat, & armis, quæ in *Carteſium* contorquet, ſibi vulnus inferat. Nam cùm tota Diſputatione ſexta, Pyrrhonios & Academicos inſectetur, qui omnem de ſummi Numinis providentia, de boni & mali legibus, certitudinem eripiunt, quidni ipſis potiùs laudi ducat, quòd ita fluctuent, & rem ſuam cum majori acumine peregiſſe pronunciet, quàm fecerit ipſe, qui Divinam Providentiam aſſeruit, & Boni malique regulas eſſe demonſtravit?

VII. *Carteſius ſe dogmaticum eſſe oſtendit.*

NIHIL efficiet præclarus Vir, dictumve excuſabit, ſi *Carteſium* ut Scepticum denuò proponat; quippe luce meridiana evidentiùs eſt, illum Scepticos aſpernari, & cum Academicis ſubſiſtere faſtidientem, Philoſophum exiſtimari velle & Dogmaticum. Quare depulſa tota Dubitationum turba, velut è caligine, in lucem erumpens ſuam ex præſente cogi-

cogitatione existentiam adstruit, intrepidéq; profert, *Ego sum.*

VIII. *Illud, ego cogito, ergo sum, ita evidens est, ut dubitando clarum evadat.*

Hoc principium adeò perspicuum est, tantoque lumine se mentibus nostris ingerit, ut sive *Deum* in rerum natura existere credam; sive *Atheorum* exemplo, extra Mundum relegem; sive *Sensuum* testimonio standum esse judicem, sive illos malefidos esse testes arbitrer; sive mentem meam existere; sive illam fictitium quid esse supponam; denique sive me, qui credo, qui judico, qui arbitror, qui suppono, Mentem esse statuam, aut Mentem esse inficiar, inconcussum tamen manet, me, *qui Cogito*, existere. Adeò ut illud ita evidens sit, ut quoties de eo *dubito*, fateri cogar verum esse.

IX. *Non potest quis ex actionibus corporis, sed ex sola cogitatione colligere se esse.*

Reverendus Doctor hunc apparatum improbat, atque ut supervacaneum rejicit; quandoquidem aliunde existentiæ nostræ certitudinem elicere possumus. Nam quis se ut Hominem contemplatus, non statim se existere intelligit? Quis non quavis alia actione sua se esse colligit? Cur tot præparationibus opus, cùm Cartesius *simplici intuitu, sine solenni ista diei indictione, sine prolixa meditationum serie, sine tanto syllogismorum strepitu sat notum sibi habere potuisset.* Id quanquam cum asseveratione à Clarissimo Viro adducatur, omni tamen probatione destitutum est. Nam quicquid præter *cogitationem*, in suæ existentiæ demonstrationem attulerit, nunquam illius certus erit, certitudine scilicet Metaphysica, de qua hîc potissimum est quæstio. Nam quamcunque aliam *Actionem* adduxerit, non tamen ex ea se esse infallibiliter concludet, nisi in quantum internum agendi Judicium Cogitatio est, de qua sola illatio vera est. Nequaquam autem de *Motu*

corporeo, à quo Dormiens non rarò affici sibi videtur, quamvis interim quiescat, & tranquillus in lecto recondatur. Adeò ut, ex eo quòd quispiam se manum, se pedes agitare apprehendit, dubio procul, Mentis, quæ illud apprehendit, existentiam verè deducit; non autem Corporis, aut aliquarum ejus partium, quæ moventur quare statuendum est non *simplici alio intuitu*,non quacumque Corporis actione,potuisseCartesium *notum sibi habere potuisse*.

X. ***Ego Cogito,ergo sum, non est Syllogisticus discursus.***

Et ut omnis ambiguitas circa hoc effatum : *Dubito*, *Cogito*: *ergo sum*, tollatur, observare hîc operæ pretium erit, hanc Orationem non discursum Syllogisticum esse,quo unum ex alio infertur; adeò ut ad illud in forma reducendum, hanc propositionem addi necessum sit: Quicquid cogitat est, vel existit; cogito ego; igitur ego sum. Quia cùm *Præmissæ* in Syllogismo, Conclusionem evidentia superent, & ei Notione antecedant, sequeretur datas præmissas, fore ipsa Conclusione & clariores & notiores: ac proinde illud *Ego sum*, non foret omnis philosophicæ cognitionis fundamentum, imo à Conclusionis dignitate deviaret; cum certa non esset, & dubiis tantùm præmissis inniteretur. Nam cùm *Cartesius* Universales propositiones in dubium prima Meditatione revocaverit, quî aliquam firmitatem nanciscetur, si illius veritas ab illis dependeat, & ab iisdem totam suam claritatem desumat? Quare in Responsione ad secundas Objectiones ita scribit: Cum autem advertimus nos esse Res Cogitantes, prima quædam notio est, quæ ex nullo Syllogismo concluditur; neque enim cum quis dicit, *Ego cogito, ergo sum, sive existo*, existentiam ex Cogitatione per Syllogismum deducit,

deducit, sed tanquam rem per se notam simplici mentis intuitu agnoscit; ut patet ex eo, quòd si eam per *Syllogismum* deduceret, novisse prius debuisset illam majorem: *Illud omne quod cogitat, est sive existit*; atqui profectò ipsam potiùs discit ex eo quod apud se experiatur fieri non posse ut cogitet, nisi existat, unde effatum illud, *Cogito, ergo sum*, pro unica solummodo propositione habendum est, quæ huic æquivalet, Ego sum Cogitans.

XI. *Propositio universalis ex particularibus est deducenda.*

HINC evidens apparet Virum Eximium, non satis ad hoc attendisse, dum solennem diei, qua Rerum abdicatio facta est, indictionem ut superfluam existimans, ait: *Sine prolixa Meditationum serie, sine tanto Syllogismorum strepitu sat notum sibi habere potuisset*, nempe, se esse: Quia nullo Syllogismo ad sui existentiam probandam philosophus usus est; imo nullo uti debuit, quemadmodum ipsemet id testatur, in Responsione ad Instantias *Gassendi*, simile quid objicientis. Præcipuus enim *Gassendi* error hac in materia fuit, quòd Enuntiationum particularium cognitionem, semper ex universalibus secundùm Syllogismorum Dialectices ordinem, deducendam esse supposuerit. Qua in re, quomodò Veritas indaganda sit, se ignorare prodidit. Constat enim inter omnes Philosophos, ad eam inveniendam, initium semper à notioribus *Particularibus* fieri debere, ut postea ad *Universalem* perveniatur: quamvis etiam reciprocè Universalibus inventis, aliæ particulares inde deduci queant.

XII. *Geometer colligit Universalia axiomata ex particularibus.*

ITA si puer in *Geometriæ* Elementis instituendus est, hoc principium generale: *Si ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent, erunt*

æqualia: aut, *Totum singulis partibus* majus est, non capiet, nisi particularibus exemplis illustretur, quia ea est Mentis nostræ natura, ut generales propositiones ex particularium cognitione efformet. Patet igitur, quod hujus effati; *Ego cogito, igitur ego sum*, veritas non sit ex majori universali deducenda, cùm adeò evidens animo appareat, ut ab ea credenda temperare sibi non possit, cùm fortè de illa tum primùm cogitare incipiat.

Caput Nonum.

De Criterio, sive nota indubitata veræ Certitudinis.

I. *Quid tam clarum nobis est, ac nostri existentia verum est.*

CUM nemo ambigere queat se existere, ex eo quod sit Cogitans, & certitudine planè irrefragabili se cogitare, hoc est, affirmare, negare, imaginari, intelligere percipiat, indubitata consecutione, hoc enunciatum, *Cogito*, sive *sum Cogitans*, infert esse solidissimum totius Philosophiæ fundamentum. Quia cum de nulla re certi esse possumus, quamdiu an existamus, nos latet, & omnis nostræ Affirmationis & Negationis veritas, ab hoc principio pendeat, rectè pronunciat, *Ego sum*, esse per se notum, nec per aliud evidentius posse manifestari. Cùm verò in Scientiis nihil aliud investigetur, imo nihil aliud desideretur, ut Res, quæ tractantur, pro *compertis* habeamus, quàm ut omnia inconcussis ex principiis deducantur, eaque non minùs evidentia & distincta evadant, quàm prin-

principia ipsa, ex quibus emanarunt; apertè sequitur, ut quicquid eam claritatem adscitit, sive quicquid nobis pari claritate & evidentia innotescit, ac principium jam repertum; atque omne, quod huic principio sic consentaneum est, ut ab eo talem involvit dependentiam, ut si de illo ambigatur, de principio quoque ambigendum sit, pro verissimo admittere debemus.

UNDE pro Criterio, & infallibili Certitudinis nota recipiendum est: *Omne illud mihi verum est & certum, quod valde perspicuè & distinctè concipio, sive apprehendo.* Ea enim est perspicuitatis & evidentiæ efficacia, ut à nobis assensum extorqueat, & fieri nequit, ut rei alicujus claritate Animus concutiatur, quin illicò velut Lanx ponderibus impositis, cedat, & spretis omnibus præstigiis, quibus ab ea depelli potest, illam probet, atque ut veram amplectatur. Hinc Platonici comprehensibilem vocari Rationem dicunt, quæ est communis Evidentiæ & Veritatis. "Sic *Plato* in "*Phædone*, Ecquando igitur Animus veritatem "assequitur; nonne Animus ratiocinando, seu "alio quodam modo res ipsas perspicuè con"templatur? Certe. Tunc vel optimè ra"tiocinatur, cum ipsum nullus Corporis "Sensus offenderit, seu visus, seu dolor, seu "voluptas. Sed ipse apud seipsum maximè "fit, quantum potest, Corpus nulla commu"nitate contingens, rem ipsam certo instituto "persequitur. An ita res habet, illum Ho"minem, qui maximè & exquisitissimè com"paratus sit, ad ipsius rei, in qua disquirenda "versatur, naturam cogitatione comprehen"dam: illum nimirum proximè accessurum "ad illius rei naturam cognoscendam atque "intelligendam.

II. *Nota Veritatis in omnibus Scientiis observanda.*

III. *Judicium claram rei notitiam sequitur.*

Quippe si rationem inquiramus, quorsum tanta cum Animi securitate, me esse *Rem cogitantem* affirmem, nulla alia occurret, quàm quia illud tam manifestè & distinctè percipio, ut ei assentiri cogar, nec à me in dubium ullatenus revocari queat: Omnium enim Animis, inquit *Cartesius, part.* I. *princip. Artic.* 43. à natura impressum est, ut quotiens aliquid clarè percipimus, ei sponte assentiamur, ut nullo modo dubitare possimus quin sit verum. Nam cùm cognitionem nostram judicium sequatur, & per Ideas, quæ menti insunt, de Rebus decernamus, fit, ut quicquid in Rei Idea clarè, & distinctè continetur, illud de *Re* dici, & verè prædicari queat. Ut quia in Idea *Trianguli* includitur, quòd tres ejus Anguli pares sint duobus rectis, Angulorum æqualitatem de *Triangulo* affirmare licet. Et quia in Idea *Circuli* continetur, quòd lineæ ab uno earum puncto, seu Centro ad peripheriam cadentes, sint æquales, rectè etiam de Circulo linearum *paritatem* affirmare licet.

IV. *Per hanc Regulam*, quicquid clare cognosco, verum est, *tollitur omnis dubitatio.*

Et hoc pacto, tollitur summa illa Dubitatio, quæ ex eo petebatur, quòd nesciremus, an fortè talis essemus naturæ, ut in iis etiam falleremur, quæ nobis evidentissima esse videntur. Quin & aliæ omnes dubitandi Causæ prius recensitæ, facilè ex hoc principio tollentur. Non enim ampliùs Mathematicæ Veritates nobis suspectæ esse debent, quia sunt maximè perspicuæ. Atque si advertamus, quid in Sensibus, quid in Vigilia, quidve in Somno clarum sit, ac distinctum, illudq; ab eo, quod confusum est, & obscurum distinguamus, facilè quid in qualibet Re pro vero habendum sit, agnoscemus. Certum enim est,

nihil

nihil nos unquam falsum pro vero admissuros, si iis dumtaxat assensum præbeamus, quæ clarè & distinctè percipimus. Quia cùm prædicta *Dubitatio*, non ex claræ perceptionis defectu, sed potiùs à quodam fingendi excessu, & quicquid excogitandi libertate, quod Scientiarum *certitudini* adversabatur, profecta sit; ambigi nequit, quin hujusmodi enuntiata adeò dilucida sint, ut nullæ de iis dubitandi rationes reperiri queant, præter hanc unicam, quòd Deus quispiam (dum nimirum ejus natura ignota supponebatur) talem nobis indolem largitus sit, ut etiam circa illa, quæ evidentissima intueri putabamus, deciperemur. Verùm cum de ejus Veracitate nobis constet, eumque omnis luminis datorem agnoscamus, in iis, errare non possumus, quæ clarè & distinctè nobis obversantur.

V.
Et omnis Veritas in quacumq; Scientia stabilitur.

Quippe hæc unica est *Regula*, nec ullam aliam fingere possumus, quæ aliquem usum in Scientiis adipiscendis habeat. Cùm qualemcunque Demonstrationem expectaveris, illa nihil prorsus efficiet, nec earum fundamenti rationem obtinebit, nisi quatenus clarè & distinctè apprehendetur; ac proinde distincta & evidens Cognitio, unicum & stabile est principium,quo aliquid de re cognoscibili, non tantùm certò & decretoriè statuitur; sed *Lapis Lydius* haberi potest, quo Veritas exploratur, & quandonam verum judicium de Rebus profertur, detegitur. Enimverò, si sedulò meditemur, accuratiusque examinemus, cur à nobis, impetrare non valemus, ut confusè & obscurè *perceptis*, quamdiu talia existimamus, assensum præbeamus; à clarè autem & distinctè cognitis, illum cohibere

penes nos non ſit, ſtatim Intellectus lumen ſuccurret, inſinuabitque id ita à nobis fieri, quoniam in iſtis, *falſitatem* aut incertitudinem: In iis verò *veritatem* & certitudinem deprehendimus. Sic ut evidens & diſtincta perceptio, Cauſa ſit, cur judicium noſtrum verum & ſtabile eſſe pronunciemus; obſcura autem & confuſa cur dubium & incertum.

VI. *Unde oritur ut decipiamur in iis quæ arbitramur clarè cognoſcere?*

Si ita ſe res habet, inquies, quo pacto fit, ut nos tam ſæpè *deceptos* eſſe experiamur, etiam in iis, quæ Sole clarius ſcire credebamus? Unde habemus, quòd in iis, quæ clarè & diſtinctè nunc cognoſcere putamus, certum ſit nos neque falli, neque falli poſſe?

VII. *Error noſter oritur, ex defectu accuratæ cognitionis.*

Aliud mihi quod reſpondeam, non ſuppetit, quàm quòd nos clarè & diſtinctè non cognoviſſe, quod falſum eſſe poſtmodùm deteximus: ſed nobis nimia præcipitantia impoſuiſſe. Nec id certè mirum videri debet, cùm pauci inveniantur, etiam inter Liberalium Diſciplinarum *Profeſſores*, & alios, qui publicè docendi munus ſuſcipiunt, qui huic *ſtudio*, ut par eſt, operam navant, aut ad illam evidentiam aſpirant. Quare quid mirum, ſi in iis ſæpè decipiamur, quæ clarè & diſtinctè viſi ſumus cognoviſſe? Quia non perceptionis noſtræ perſpicuitatem à ſolo *Intellectu*, à quo expectanda eſt, petivimus: ſed vel à *Senſibus*, vel à falſo aliquo *præjudicio*, eam deſumpſimus. Nam quis eſt, qui Infantiæ tempore, non judicavit *Terram* planam eſſe; *Cœlum* ad modum fornicis extenſum; *Sidera* veluti clavos in Firmamento affixos; *Solem* & *Lunam* cæteris aliis aſtris majores, ac ſi id evidentiſſimè & certiſſimè intuitus eſſet? Et illud ipſum eſt, in quo multi deluduntur, aut

si verum judicant, id solùm casu contingit, non autem ex suæ Cognitionis evidentia. Quemadmodum monet Philosophus *parte* 1. *princip. Artic.* 44. Certum etiam est, inquit, cùm assentimur alicui rationi, quam non percipimus, vel nos falli, vel casu tantùm incidere, in *Veritatem*; atque ita nescire nos non falli. Id sanè raro contingit, ut assentiamur iis, quæ advertimus à nobis non esse percepta; quia lumen Naturæ nobis dictat, nunquam nisi de re cognita esse judicandum. In hoc autem frequentissimè erramus, quòd multa putemus à nobis olim fuisse percepta, iisque memoriæ mandatis, tanquam omnino perceptis, assentiamur; quæ reverà tamen nunquam percepimus.

VIII. *Ut quis de re quam apprehendit, certus esse possit.*

FUNDAMENTUM igitur, cui omnis humana certitudo nititur, in hoc dici potest consistere: Imprimis, ut statim aliquid à nobis rectè percipi putamus, sponte, naturalique lumine impulsi, *verum* illud esse nobis persuademus. Si verò hæc persuasio tam firma sit, ut nullam unquam possimus habere causam dubitandi, de eo quod nobis ita persuademus, nihil est quod ulterius inquiramus, habemus omne, quod cum ratione optare licet. Quid enim ad nos, si fortè quis fingat illud ipsum, de cujus veritate tam firmiter sumus persuasi, *Deo* vel, *Angelo* falsum apparere, atque ideò absolutè loquendo falsum esse? Quid istam absolutam falsitatem curamus, cùm illam nullo modo credamus, nec vel minimum suspicemur? Supponimus enim persuasionem tam firmam, ut nullo modo tolli possit, quæ proinde persuasio idem plane est, quòd perfectissima certitudo. Sed dubitari potest, an talis certitudo, sive firma

&

& immutabilis *persuasio* habeatur. Et quidem perspicuum est, illam, non haberi de iis, quæ vel minimum obscurè, aut confusè percipimus: Hæc enim qualiscumque obscuritas satis est causæ, ut de ipsis dubitemus. Non habetur etiam de iis, quæ quantumvis clarè, solo *Sensu* percipiuntur, quia sæpè notavimus in Sensu *errorem* reperiri; ut cùm *Hydropicus* nivem videt ut flavam: non enim minùs clarè & distinctè illam sic videt, quàm nos ut albam. Superest itaque, ut si quæ habeatur, sit tantum de iis, quæ dilucidè ab *Intellectu* percipiuntur.

IX. *Objicitur nullos fore fideles, si sola clara perceptio est sequenda.*

DICES fortassè, si hæc Regula in omnibus judiciis servanda est, nulli erunt in Mundo Fideles, nulli Christiani; quia cùm *Voluntas* claram & distinctam mentis cognitionem sequi debeat, quomodò quis Fidem amplectetur, cùm obscura sit, & soli Divinæ Authoritati innitatur.

X. *Fides suam certitudinem & claritatem habet.*

RESPONDET Philosophus, Fidem quidem de obscuris esse, non tamen illud, propter quod, ipsam amplectimur, obscurum est: sed omni naturali luce illustrius. Quippe distinguendum est inter materiam, sive *rem* ipsam, cui assentimur, & *rationem formalem*, quæ Voluntatem movet ad assentiendum. Nam in hac sola ratione perspicuitatem requirimus. Et quantum ad *Materiam*, nemo unquam negavit illam posse esse obscuram, imo ipsammet obscuritatem. Cùm enim judico obscuritatem ex nostris conceptibus esse tollendam, ut absque ullo errandi periculo ipsis assentiri possimus, de hac ipsa Obscuritate clarum judicium formo. Deinde notandum claritatem, sive perspicuitatem, à qua moveri potest nostra Voluntas ad assentiendum, duplicem esse

esse, aliam scilicet à lumine naturali, & aliam à *Gratia divina*. Jam verò etsi Fides vulgo dicatur de obscuris, hoc tantum intelligitur de *Re*, sive de materia, circa quam versatur, non autem quòd *ratio formalis*, propter quam rebus Fidei assentimur, sit obscura: Nam contra, hæc ratio formalis consistit in lumine quodam interno, quo à Deo supernaturaliter illustrari confidimus ea, quæ credenda proponuntur, ab ipso esse revelata, & fieri planè non posse, ut ille mentiatur, quod omni naturæ lumine certius est; & sæpe etiam propter lumen Gratiæ, evidentius.

XI. *Non peccant Infideles quod Christiani non fiant.*

UNDE magna cum ratione postmodum infert *Turcas*, aliosque Infideles, non ex eo peccare quòd Religionem Christianam non amplectantur, quoniam Rebus obscuris, ut *obscuræ* sunt, nolint assentiri; sed vel ex eo, quòd Divinæ Gratiæ interiùs illos moventi repugnent: vel quòd in aliis peccando, se gratia indignos reddant. Atque audacter dico *Infidelem*, qui omni gratia supernaturali destitutus, & planè ignorans ea, quæ nos Christiani credimus à Deo esse revelata, ipsa tamen quamvis sibi obscura, falsis aliquibus ratiociniis adductus amplecteretur, non ideò fore Fidelem, sed potiùs in eo peccaturum, quod ratione sua non rectè uteretur. Nec puto ullum orthodoxum Theologum aliter unquam de his sensisse.

XII. *Quomodo acquiritur clara notitia in conceptibus nostris.*

SI fortè roges; qui tanta in Conceptibus nostris evidentia comparari queat?

Breviter cum Philosopho respondeo *prim. parte princip. Artic.* 75. Primò omnia præjudicia sunt deponenda, sive accuratè est cavendum, ne ullis ex Opinionibus olim à nobis receptis fidem habeamus, nisi priùs

iis

iis ad novum examen revocatis, veras esse comperiamus. Deinde ordine est attendendum ad notiones, quas ipsimet in nobis habemus, eæque omnes & solæ, quas sic attendendo clarè & distinctè cognoscimus, judicandæ sunt veræ. Quod agentes imprimis advertemus, nos existere, quatenus sumus naturæ Cogitantis; & simul etiam esse *Deum*, & nos ab illo pendere, & ex ejus Attributorum consideratione, cæterarum Rerum veritatem posse indagari. Quoniam ille est ipsarum causa. Et denique præter notiones Dei, & mentis nostræ, esse etiam in nobis notitiam multarum propositionum æternæ veritatis, ut quod *ex nihilo nihil fiat*, &c. Itemque Sensuum quorumdam, qui nos afficiunt, ut *doloris*, *caloris*, *colorum*, *saporum*, &c. quamvis nondum sciamus, quæ sit causa, cur ita nos afficiant. Et hæc conferentes cum iis, quæ confusiùs ante cogitabamus, usum claros & distinctos Rerum cognoscibilium conceptus formandi acquiremus.

XIII. *Hæc Regula non in vitæ actionibus, sed in veritatis contemplatione sola est attendenda.*

CÆTERUM animadvertendum est, hanc Certitudinis regulam, non ad *Vitæ* usum extendendam esse, sed solùm ad *Veritatis* contemplationem. Nam quod ad Vitæ actiones spectat, tantùm abest, ut putem nullis nisi clarè perspectis esse assentiendum, quin è contra ne quidem *Verisimilia* puto esse semper expectanda; sed interdum è multis planè ignotis, unum eligendum, nec minùs firmiter tenendum, postquam electum est, quamdiu nullæ rationes in contrarium haberi possunt, quàm si ob rationes valde perspicuas fuisset electum. Ubi autem agitur de *Veritatis* contemplatione, quis nescit unquam ab obscuris, & non satis distinctè

distinctè perspectis assensionem esse cohibendam?

Caput Decimum.

Summa cum Ratione Mentem à Corpore Distinctam Cartesius comprobavit.

SUpposito quòd distincta, & evidens Cognitio, sit Voluntatis norma, quam in Judiciis suis sequi debeat, ac proinde illud verum sit, quod à nobis perspicuè & distinctè percipitur. *Cartesius* Substantiam Cogitantem esse rectè intulit, & ab omni prorsus Materia semotam. Nam cùm an *Corpus* habeamus, dubitare, imo omnia Corpora, per Rerum abdicationem, è medio tollere possimus, nequaquam verò ambigere licet, quin simus, sive existamus, quamdiu dubitamus, sive cogitamus; per claram & distinctam Intellectus operationem deprehendimus, nos Substantias esse, & ab aliis Rebus, quas completè intelligimus, distinctas; ac proinde nos, in quantum Cogitantes, non Cœlum, non Terram, non Ventum, non Ignem, aut quodlibet aliud *corpus* esse, quandoquidem de eorum omnium existentia dubitare possimus, & illa per claram Intellectus operationem à nobis removere. Nullum autem majus Distinctionis inter duas Res argumentum reperiri potest, quàm quòd in utramque partem nos convertentes, nihil planè in una deprehendimus, quod ab altera non sit diversum.

I. *Ut nobis innotescit distinctio Mentis à Corpore.*

NIHILO-

II. *Explicanda sunt nomina Corporis & Mentis.*

NIHILOMINUS quoniam id à quibusdam controvertitur, nec omnium mentibus hæc lux affulget, ad difficultatem, quæ ex nominum ambiguitate oriri posset, tollendam; juvat hic obiter explicare, quid per *Corpus*, quid per *Mentem* intelligendum sit, & an non fortassis hæc duo Vocabula, uni & eidem Rei aliquando tribuantur.

III. *Quid Corporis nomine intelligendum.*

CORPUS passim dicitur Substantia in longum, latum, & profundum extensa; cujus præcipuæ proprietates, *Impenetrabilitas*, *Divisibilitas*, *Figura*, quibus tanquam formis, sive Attributis in ejus cognitionem devenimus.

IV. *Quid Mentis:*

MENS vocatur Substantia Cogitans, sive Res facultate cogitandi, aut percipiendi prædita: Cujus formalis ratio in eo potissimum sita est, quòd Conscientiam inferat. In Mente diversæ Cogitationes reperiuntur; quia *alia* est Cogitatio cùm vult, *alia* cùm intelligit, *alia* cùm dubitat, *alia* cùm affirmat aut negat, &c. Et illæ sunt Formæ, quibus Substantia, quæ Mens vocatur, intelligitur.

V. *Mens & Corpus conceptibus planè distinguuntur.*

UNDE patet nihil planè in Corporis conceptu includi, quod ad Mentem pertineat; nihilque in Mentis conceptu, quod ad Corpus spectet: Ac proinde hæc duo esse revera distincta; adeò ut si una Res sit materialis, altera ut immaterialis & incorporea sit, necessum est. Quid enim hæ duæ Ideæ commune habent? Quid ad earum discrimen amplius requiritur, quàm ut una sine altera concipi queat, vel etiam alterutra sine comparte & socia existere apprehendatur? Ita evidens est illorum Oppositio, ut quis faciliùs admittat *Hominem* esse *Saxum*, Circulum esse Triangulum, Codicem esse Domum, quàm Cogitationem cum Corpore consentire, seu

mate-

materialis naturæ esse participem. Quippe si rogem, cur Homo à *Saxo*, Circulus à *Triangulari figura* discrepet, aliud reponi non potest, quàm quia unum sine alio intelligi potest; & quamvis in pluribus conveniant, aliquid tamen in illis reperiri, in quo discriminantur.

VI. *Potest haberi Conceptio Mentis, etsi nulla dentur corpora.*

CONCEDIT quidem præclarus Theologus Sectione decima sexta, ex Cogitatione, existentiam nostram legitimè inferri, lubensque largitur, quòd Substantiæ simus Cogitantes; at negat inde colligi mentem nostram à Corpore esse distinctam. *Quamobrem vero*, inquit, *non cogitet ipsum Corpus? Quod inquit* (scilicet Cartesius) *cùm Corpus esse negaverim, isto tamen negato me cogitare scio. At falsò negasti (ut probe noris) te corpus habere. Cur itaque cùm quòd cogites te esse concluseris, Corpus non sit, quod se esse cogitet?* Optandum profectò, ut Vir Clarissimus magis sedulò Philosophi ratiocinium perpendisset, & qua ratione discrimen inter Mentem & Corpus collegerit attendere dignatus esset. Scripsit *Cartesius* nos dubitare non posse, quin Mens nostra existat; quia ex hoc ipso, quod dubitemus, sequitur illam existere: sed interim nos posse dubitare, an ulla *Corpora* existant: Unde collegit & demonstravit istam à nobis clarè percipi, ut rem existentem, sive ut Substantiam, quamvis nullum planè Corpus concipiamus, ac etiam negemus ulla Corpora existere; ac proinde mentis conceptum non involvere in se ullum conceptum Corporis.

QUOD

VII. *Sufficiunt varii de Mente & Corpore conceptus, ut illa distincta censeantur.*

Quod Argumentum adeò mihi evidens apparet, ut nihil illustrius ad probandum *Mentem* à *Corpore* distingui, adferri posse censeam. Verùm quia ita Reverendo Domino placet; detur *Cartesium*, cum Homo fuerit, atque vero Corpore constiterit, se corpus habere, non potuisse inficiari; an propterea Corpus cogitare, & à mente indistinctum esse inferendum erat? Nihil minus. Uti præclarè animadvertit Philosophus in sexta Meditatione: Et quamvis fortasse (vel potiùs ut postmodum dicam pro certo) habeam Corpus, quod mihi valdè arctè conjunctum est: Quia tamen ex una parte claram & distinctam Ideam habeo mei ipsius, quatenus sum tantum *Res Cogitans*, non extensa; & ex alia parte, distinctam ideam *Corporis*, quatenus est tantùm Res extensa non cogitans, certum est, me à Corpore meò esse distinctam.

VIII. *Ex eo quod corpus & mens unum compositum faciant sequitur eadem esse.*

Sed majoris evidentiæ gratia, detur quod Mens & Corpus, quæ omnibus suis modis dissentiunt, ita tamen secundùm Naturæ Authoris imperum, ita concordent, ut ex mutatione in *Mente* facta, eodem tempore, mutatio in *Corpore* oriatur; & vice versa, Corporis mutatio, in Animam mutationem inducat; adeò ut certi eorum modi simul ponantur & desinant; Nihilominùs hæc compositionis unitas, non Corporis & Animæ naturam variabit, sed adhuc distincta manere intelligentur. Sic licet quis se *Corpus* habere, negare non possit, non tamen inde sequitur Extensionem & Cogitationem, quæ unum Compositum efficiunt, ita inter se confundi, ut quicquid uni attribuitur, alteri quoque attributum affirmare necessum sit.

HÆC

HÆC Responsio Clarissimo Viro non satisfacit, urgetque nos de una & eadem Re incompletos conceptus habere posse, ac proinde ex eo quòd mentem, Corpore negato, intelligere valeamus, non sequi ab eo esse separabilem. *Quasi vero*, inquit, *de re quaque conceptus, ut vocas, inadæquatos fabricare non liceat.* Verùm, quandonam id licet? Quoties id nobis lubuerit? nequaquam. Nam cùm Ideæ quas de rebus habemus, à propriis nostris cogitationibus proficiscantur, nec de re aliqua, quæ extra nos est, certi esse possumus, nisi per *Ideas*, quas de illis, in nobis esse experimur; cura adhibenda est, ne Judicia nostra ad Res ipsas referantur, aut illis quicquam positivum affingatur, quod in earum Ideis priùs deprehensum non fuerit. Quare ut cognoscamus an Conceptus nostri per aliquam Mentis abstractionem *inadæquati* sint, sufficit si examinemus, annon illam ex subjecto aliquo magis completo desumpserimus: sed ex aliqua Idea, quam in nobis reperimus, magis completa & perfecta; Atque annon illam per Intellectus abstractionem, ex hac desumpserimus, hoc est, cogitationem nostram ab aliqua ejus *parte* abducendo, quod in ista Idea deprehenditur, ut Animum majori cum attentione applicemus, & magis sedulos ad aliam partem nos præbeamus.

IX. *Quandonam Res per conceptum inadæquatum concipitur?*

SIC cùm considero *figuram* aliquam, non cogitando de Substantia, aut Quantitate, cujus est figura, abstractionem mentalem facio, quam postea agnoscere facilè possum examinando annon *Ideam* hanc, quam de *Figura* habeo, desumpserim ab aliqua alia, quam antea habuerim, & cui ita juncta sit, ut licet possit quispiam de una cogitare, altera omissa;

X. *Mens & Corpus non possunt concipi per conceptus inadæquatos.*

nequeat tamen illa negari de hac altera, quando de utraque cogitatur. Etenim hoc pacto clarè video Ideam *Figuræ* adjunctam esse ideæ Extensionis, & Substantiæ, quandoquidem impossibile est, ut concipiam Figuram aliquam, negando esse illi Extensionem ullam, aut etiam negando Extensionem hanc esse Substantiæ alicujus. At verò Idea substantiæ extensæ & figuratæ completa est, quia possum illam per se solam concipere, deque illa negare cætera omnia, quorum Ideas habeo. Video autem mihi valde clarum, Ideam, quam habeo de Substantia *Cogitante*, completam esse hoc pacto, nullamque esse in Mente mea Ideam, quæ illam præcedat, aut quæ sit cum illa ita conjuncta, ut nequeam illas rectè concipere, negando unam de alia, talis enim in me nulla esse potest, quin illius conscius sim.

XI. *Plus differt Mens à Corpore, quam substantia à suis modis.*

Manifestum igitur evadit, *Ideas* substantiæ extensæ, & substantiæ Cogitantis esse completas, ac proinde de quacumque non posse Conceptus inadæquatos, quemadmodum Vir Clarissimus voluit, fabricari. Sed pergit: *Tuum ipse corpus sumas, annon in eo extensionem concipias, motu & figura non conceptis? An itaque figura & motus à re extensa res sint diversæ & separabiles? Figuram concipere potes, non concepto circulo, an itaque in corpore rotundo aliud sit figura, aliud circulus?* Rectè infert Vir Eximius Extensionem concipi posse, Motu & Figura non conceptis; quia ea est inter *Substantiam* & ejus *Modos* differentia, ut eam clarè & distinctè absque modis intelligere valeamus, ac proinde si Extensio, quæ Corporis naturam constituit, cognosci queat absque Motu & Figura, quæ sunt

sunt ejus modi, rectè concluditur Extensionem à Motu & Figura distingui. An propterea, *Figura & Motus à re extensa res sunt diversæ & separabiles?* Nihil minus, quia in eo Modorum natura posita est, ut nullo pacto apprehendi queant, quin conceptum Rerum, quarum sunt *Modi*, in idea sua involvant. Exempli causa, si *Saxum* sphæricum sit & moveatur, illius quidem Figura rotunda absque Motu intelligi potest; & è converso ejus Motus absque rotunda Figura. Verum, nec Figuram illam, nec illum motum sine Saxi substantia concipere valemus; ac proinde liquet Figuram & Motum non esse *Res* à Saxi substantia *diversas & separabiles.* Hinc colligitur Modorum ideas, per mentis nostræ abstractionem dumtaxat, incompletas reddi; quando nimirum illas absque Rebus illis, quarum sunt modi, consideramus. *Substantiæ* autem nequeunt esse non completæ, nec earum Ideæ à nobis inadæquatæ reddi possunt, per Intellectus abstractionem.

XII. *Rerum essentiæ alio modo concipi possunt, quàm sunt in se.*

Quod sequitur, fateor à me non ita probè intelligi: *Denique tua ipsa Mens res extensa sit, an inextensa, utrùm mavis, de utroque cogitare potes, interim de cogitatione nihil cogitans.* Nam si verum est, non plura, quàm duo summa Rerum genera à Philosophis admitti; unum scilicet Rerum Intellectualium, hoc est, ad *Mentem*, sive Substantiam Cogitantem pertinentium; aliud Rerum Materialium, sive quæ spectant ad Substantiam extensam, sive *Corpus.* Qui fieri potest, ut mens extensa aut inextensa apprehendatur? An arbitratur Vir Clarissimus, à libera Voluntate nostra pendere, quòd Res essentiam suam habeant? Et quæ nobis placuerint Attributa eis assignemus?

mus? Quidni pari modo asseram Ignem posse esse aut calidum aut frigidum? Nihil ad montem referre, an cum valle, aut sine valle concipiatur? Fateor equidem in iis, quæ mutari possunt, & quæ idcirco *Contingentia* vocantur, ut quòd quispiam eruditus sit, alius ignarus, quod Corpore firmo sit, vel imbecilli, alterutrum istorum posse illi attribui. In iis autem, quæ ad Rei essentiam spectant, & quæ ei indispensabiliter competunt, contradictionem implicat dicere, quòd alio modo se habere possit, & mens, quæ determinatam habet naturam, extensa sit, vel inextensa, cum Cogitatione concipi possit, vel sine Cogitatione; quia si inextensa est, necessariò *Cogitationem* involvit, & absque illa intelligi nullatenus potest.

XIII. *Conceptus Mentis & Corporis sunt omnino distincti & completi.*

VERUM, cùm ad hanc Veritatem validiùs firmandam addidisset Cartesius Distinctionem realem non ex eo inferri, quòd Res una per Intellectus abstractionem absque alia concipitur; sed ex eo solùm, quod unaquæque Res ut completa intelligeretur, subjunxit Doctissimus Theologus: *At unde hoc probes, aut quem qui contra disputaverit, tibi daturum putes? Quidni enim incompleti sint utriusque* (Mentis scilicet & Corporis) *conceptus; ut cùm Corpus tuum rem extensam, non autem Cogitantem intelligas, non aliud facis, quàm si idem sine erecta figura cogitares.* Nihil hic novi quod superinducam suppetit? Ad Regulam suprà explicatam Vir Clarissimus remittendus est; nempe non posse nos ullam Rerum cognitionem habere, nisi per *Ideas*, quas de illis concipimus; ac proinde debere nos de ipsis secundùm istas Ideas judicare; adeò ut illud à nobis ut impossibile cogitandum sit, & contra-

traditionem involvere, quicquid Ideis iſtis repugnat, & adverſatur. Sed *Mens* diſtinctè & completè, ſive quantum ſufficit, ut habeatur pro Re completa, percipi poteſt, ſine ulla ex iis formis, ſive attributis, ex quibus *Corpus* eſſe ſubſtantiam agnoſcimus; & Corpus diſtinctè intelligitur, atque ut Res completa, ſine iis, quæ ad Mentem pertinent: ergo diſtincti & completi ſunt utriuſque conceptus. Quoniam ut bene animadvertit *Philoſophus* in Reſponſione ad quartas Objectiones; nullum majus argumentum Diſtinctionis inter duas Res haberi poteſt, quàm quod in utramque nos convertamus, nihil planè in ipſa deprehendamus, quod ab altera non ſit diverſum.

XIV. *Nulla certior inter Res Diſtinctionis nota, quàm penes conceptus qui de illis habentur.*

QUAMVIS illud millies ingeſſero, inſinuaveroque nihil in Rebus *poſitivum* admitti debere, niſi in earum Ideis priùs perceperimus, nihil tamen adhuc apud Virum Eximium præſtitero, ni quoque oſtendam hanc Idearum diverſitatem, ad Rerum *diſcrimen* ſufficere, ſatque eſſe ut clarum & diſtinctum ſubſtantiæ Cogitantis conceptum habeamus, in quo nihil eorum, quæ ad Subſtantiæ Corporeæ conceptum ſpectant, continetur, ut illam à Subſtantia Corporea diverſam eſſe pronuntiemus. *Quid autem in re tam levi multa?* inquit, *Cùm corpus rem extenſam, mentem rem cogitantem; utramque ſubſtantiam eſſe intellexeris, an verò eadem, an diverſa fuerit, tuo ſolo conceptu non efficies, atque millies laceſſitus ut id ſeriò coneris, nunquam provocari potuiſti.* Non! quid igitur obeſt? Cur rationem non adfert, quæ contrarium perſuadeat? Si ad Rerum diſcrepantiam non ſufficit, quòd unam abſq; altera evidenter percipiamus, aliam Diſtin-

ctionis realis notam prodat. An cum *Peripateticis* obtrudet illa realiter differre, quæ separatim ab se invicem existere possunt? Tum urgeo, unde quis novit Rem unam ab alia sejunctam esse posse? Quia non sat est dicere ita fieri, sed necessarium est, ut quod *Distinctionis* signum est, innotescat. Fortassis ad *Sensus*, tanquam ad humanæ eruditionis magistros confugiet, quibus Rem unam, sublata altera intuemur, tangimus, olfacimus, &c. At quis nescit quàm dubiæ fidei sint Sensus, quàm sæpiùs decipiant, & longè minùs de iis certi simus, quæ per illos haurimus, quàm quæ per Intellectum vestigamus. Pluribus enim modis contingit ut eadem Res, sub variis imaginibus nobis obverſetur, ut in diversis locis cernatur, & pro duabus sæpe sumatur & appareat. Quid de illis dicendum, qui manu abscissa, *dolorem* in digitis se sentire queruntur, & non raró dubitant, an verè eis manus amputata sit.

XV. *Nostræ cognitionis certitudo ab Intellectu pendet.*

QUARE cùm à Sensibus desumenda non sit Cognitionis nostræ certitudo, restat ut ab Intellectu solo Res percipiantur, & aliud non sit Rem unam absque altera sentire, quàm unius rei Ideam habere, atque percipere istam Ideam non esse eandem cùm alterius Idea. Hoc autem aliunde percipi non potest, quàm ex eo, quòd una citra alteram concipiatur; nec potest certò intelligi, nisi utriusque Rei Idea ita evidens sit ac distincta; atque istud realis Distinctionis indicium, ad illud quod assignavit *Cartesius*, ut sit certum reduci debet.

XVI. *Mens ex Augustino, se à Corpore distinctam cognoscit.*

CONSTANS igitur ac immotum manet, Mentem & Corpus à perceptione nostra realem distinctionem sortiri, & penes conceptus,

quos

quos de illis habemus, diversa existimari. Nam ut præclarè suggerit *Augustinus* libro de Spiritu & Anima: " Removeat ergo à consi-" deratione sua omnes notitias, quæ per Cor-" poris Sensus extrinsecus capiuntur; quæ " namque Corporalia sunt, eorumque simili-" tudines, sensus, & imaginationes in memo-" riam infixæ, cum recordando reminiscun-" tur, ad exteriorem Hominem pertinent: " quanquam istis quasi nuntiis Anima exteri-" ora percipiat. Mens verò, cui nihil ipsa " præsentius est, interiori, non simulata, sed " vera præsentia videt se in se; nihil enim " tam novit mens, quàm id quod præsto sibi " est; nec magis menti quicquam præstò est, " quàm ipsa sibi; nam cognoscit se vivere, " se meminisse, se intelligere, se velle, cogi-" tare, scire, judicare; Hæc omnia novit in " se, nec imaginatur, quasi extra se illa ali-" quo sensu Corporis tetigerit, sicut Corpo-" ralia quædam tanguntur; ex quorum co-" gitationibus nihil sibi affingat, ut tale ali-" quid sese putet. Quicquid ei de se remanet, " hoc solum ipsa est, nihil enim tam in Mente, " quàm ipsa Mens, nec quicquam sic mentem " novit, quemadmodum mens. Cùm enim " quærit Mens, quid sit Mens; profectò novit, " quòd ipsa sit Mens, quæ seipsam quærit. Quid illustrius adferri potest, ad ostendendum *Mentem* immaterialem esse, ac proinde à *Corpore* penitus diversam?

Caput Undecimum.

Ostenditur Cartesium, ritè à Dei potentia, Mentis à Corpore diversitatem desumpsisse.

I.
Ex eo quòd Mens & Corpus sejuncta concipi possint, à Deo separari possunt.

QUAMVIS nullum certius realis Distinctionis argumentum afferri possit, quàm quòd Res una absque altera perspicuè & distinctè percipiatur; Nihilominus ne quis ad libitum fingeret *Mentem* & *Corpus*, ita Naturæ Authoris imperio esse unita, ut prorsus inseparabilia haberentur; Cartesius per Demonstrationem ostendere nititur, Deum sua potestate, duas illas Substantias qualicumq; vinculo connexas sejungere posse; ac proinde Mentem & Corpus esse realiter distincta. Demonstrationem his verbis instituit: Quicquid clarè percipimus, à Deo fieri potest, prout illud percipimus: sed clarè percipimus *Mentem*, hoc est, Substantiam Cogitantem absq; *Corpore*, hoc est, absq; Substantia aliqua extensa; & vice versa, Corpus absque Mente, ut facilè omnes concedunt: Ergo saltem per Divinam potentiam Mens esse potest sine Corpore, & Corpus sine Mente. Major propositio ex jam dictis manifesta est, ex eo quòd omnia, quæ ego percipio, à Deo quoque percipiantur, & conceptus meus nonnulla sit Conceptus Divini repræsentatio. Unde hoc pacto argumentor: Id omne quod clarè concipimus, id ipsum *Deus* concipit, sive est in ejus conceptu, modo tamen illustriori & distinctiori, quàm in nostris conceptibus: sed

quæ

quæ Deus concipit, & quæ ideò essentiam Veritatemque in suis conceptibus habent, ab eo fieri possunt: Igitur quicquid clarè percipimus, à Deo fieri potest, prout illud percipimus. Minor quoque ex præcedentibus evidens est, cùm de *Mentis* propriæ existentia ambigere non valeamus, quamvis omnia, quæ à *Sensibus* unquam hausimus, falsa esse supponantur: Ergo clarè percipimus Substantiam Cogitantem absq; Corpore, & vicissim Corpus absque Substantia cogitante. Jam verò Substantiæ, quæ esse possunt una absq; alia realiter distinguuntur: atqui Mens & Corpus sunt Substantiæ, quæ una absque alia esse possunt; Ergo Mens & Corpus realiter distinguuntur.

II. *Quocumq; nexu uniantur mens & corpus, possunt à Deo separari.*

Hinc hoc ratiocinio, quorundam argumentum tollitur, qui licet liberè fateantur Mentem & Corpus posse separatim concipi, *dubitationem* tamen ingerunt, an Deus ita illa univerit, aut tam arcto glutine inter se conjunxerit, ut sint prorsus inseparabilia: quia qualicumque vinculo aut glutine ea *Deus* copulaverit, certi sumus illum posse *ea* separare, & sic absolutè loquendo esse separabilia; quandoquidem mihi hanc facultatem indidit, illa ut sejuncta concipiendi. Idem de iis omnibus, quorum diversas & completas Ideas habemus, dicendum est, alias Deus impostor foret, nec ullam Certitudinis Regulam haberemus, ex qua Veritas nobis constare posset.

III. *ut motus & figura absque corpore concipi possunt.*

Verum, quicquid in hujus Veritatis assertionem adferri potest, præstantissimo Theologo non arridet, & tanquam ebullientis Cerebri phantasma aspernatur. *Futilia sunt omnia, & penitus pro libidine sumpta. An non motum absque figura clarè & distinctè intelligis, & figuram absque motu, & utrumque absque corpore?*

pore? Neutrum tamen neque à se neque ab isto seorsim poni posse ab ipso Deo non minùs clarè & distinctè intelligi. Duo his verbis Vir Clarissimus complectitur, & quæ majoris explicationis gratia, separatim juvat examinare. *Primum*, Motum absque Figura & vicissim Figuram absque motu evidenter & distinctè intelligi. *Secundum*, Motum & Figuram non talem habere à Corpore, cui insunt, dependentiam, quin ab eo perspicuè concipi etiam queant.

IV. *Figura & Motus non realiter, sed modaliter tantùm ab invicem distinguuntur.*

Quantum ad *primum* animadvertendum est, non eodem modo nos Figuram & Motum intelligere, quo Extensionem & Cogitationem; quia licet Motus absque Figura, & vice versa Figura absque Motu distinctè concipiantur per Intellectus *abstractionem* rem inadæquatè concipientis; Non autem ita distinctè & seorsim ut unumquodque eorum, tanquam ens per se, & ab omni alio diversum intelligamus. Admittimus quidem inter Figuram & Motum distinctionem *modalem* interjacere: sed cùm talis Distinctio, non nisi ad entia incompleta se extendat, nunquam efficiet, ut Motus, aut Figura, ab omni alio ut quid diversum intelligatur, sed ad hoc Distinctio realis omnino requiritur.

V. *Motus & Figura extra subjectum concipi non possunt.*

Quoad secundum, omnino falsum est, *utrumque* Motum scilicet & Figuram absque Corpore clarè & distinctè posse intelligi. Nam licet Figuram absque Motu, & Motum absq; Figura, & utrumque à Corpore abstrahendo, optimè intelligere possimus, non tamen possumus, completè motum intelligere absque Substantia, in qua sit Motus; nec Figuram absque Substantia, in qua sit Figura; nec denique fingere Motum esse in subjecto, in

quo

quo Figura esse non possit, vel Figuram in Subjecto Motus incapaci. Nam ponamus nullum in Mundo Corpus mobile reperiri, quis nobis persuadere poterit, aliquid *rotundum* esse, quemadmodum sine ulla Animi lucta, concipere possumus Rem,quæ cogitat,etiamsi aliquid in Mundo extensum esse inficiemur. Imo completè intelligo quid *Corpus* sit, imaginando tantùm illud esse extensum, mobile, figuratum, &c. deque illo negando omnia ea, quæ ad *Mentis* naturam spectant. Et vicissim *Mentem* intelligo Rem esse completam, quæ dubitat, quæ intelligit, quæ vult, &c. quamvis in ea quicquam ex iis negem, quæ in *Corporis* Idea continentur. Quare quum Figura & Motus entia sint tantùm incompleta, & non nisi per Intellectus abstractionem concipiantur, mirum non est, *si neutrum ab isto*, (Corpore) *seorsim poni posse ab ipso Deo clarè & distinctè intelligamus.*

VI. *Cogitatio & Extensio non ejusdem rei inadæquati conceptus.*

PERGIT nihilominus Vir Eximius, & quæ de inadæquatis Motus & Figuræ conceptibus diximus,ad Mentem & molem Corpoream transfert. Contendit enim Conceptuum diversitatem, non semper Rerum diversitatem arguere, cùm fieri possit, ut ad Rem eandem,sub vario respectu referantur. *Acutè profectò, atque ipsâ Rei solertia tibi aures omnium devinctas tenuisti. Sic ergo gravi vultu in scenam prodis: Me cogitare novi; rem autem cogitantem à mole corporea diversam esse,quòd diversi de iis habeantur conceptus. Quo cùm processeris spe nostra delusi exclamamus non diversos fortè esse diversarum rerum sed incompletos ejusdem rei conceptus.* Quibus verbis, non positivè negat haberi completos Mentis & Corporis conceptus, sed *fortè* tantùm aliter posse contingere,

ut

ut qui de Intellectuali & Extensa cogitant, incompletos ejusdem Rei conceptus formare queant. Sed quam obtrudit difficultas, facilè tolletur, si attendatur quid per *Rem completam* à Philosophis passim intelligatur, Substantia nempe iis formis, sive attributis instructa, quæ sufficiunt ut ex eis ipsa esse Substantia cognoscatur. Quippe Substantiæ non immediatè apprehenduntur, sed ex eo dumtaxat, quòd quasdam formas sive Attributa percipiamus, quæ cum alicui Rei inesse debeant, ut existant, Rem illam, cui insunt, Substantiam vocamus.

VII. *Res clarius cognoscuntur, quo plura attributa in iis deprehenduntur.*

Hinc quo plura novimus Rei alicujus attributa, eo clariùs illam intelligimus; ad eum modum, quo illos Homines magis novimus, quibuscum diu convixìmus, quàm eos, quorum vultum tantùm intuiti sumus, aut nomen audivimus. E diverso si illam eandem Substantiam iis Attributis, ex quibus illam cognoscimus, nudare vellemus, omnem prorsus notitiam de ea destruemus, atque ita voces quidem aliquas de ipsa proferre possemus, sed quorum significationem non clarè & distinctè perciperemus. Sic *Oculus* substantia est completa, si solus consideretur, incompleta verò est substantia, si ad totum *Corpus*, cujus pars est, referatur. Pari modo Mens & Corpus Substantiæ sunt incompletæ, si in ordine ad *Hominem*, quem componunt, spectentur; sunt vèrò completæ, si solæ spectentur, hoc est, si iis Attributis indutæ considerentur, quæ illi peculiaria sunt ac propria. Quare concludendum est, conceptus, qui de Mente & mole Corporea habentur, non *fortè* incompletos esse ejusdem Rei conceptus, sed Rerum diversarum, & quarum Attributa seu Formæ omnimodè discrepant.

SICUT

VIII. *Ut Attributa à modis distinguuntur.*

SICUT abyssus abyssum invocat, & Res rem trahit, ita Viro Clarissimo placet, novas difficultates excitandi, & quamvis sat rectè *Cartesii* Sensum, prout auguror, apprehendat, recentes tamen conflictus amat, & veluti ingenium saperet, plura comminisci, quædam proponit, quæ proprio Marte solvere poterat, ni id ab altero audire expectasset. Quippe nihil faciliùs fuit ex Cartesio, data, quam ipse attulit, Rei Completæ definitione, colligere Rem incompletam dici, quæ non ut existens consideratur, & quæ ab alia non nisi per Intellectus abstractionem, distincta concipitur; Nihilominus ita quærit, *At isto pacto dicas utinam quid sit rem esse incompletam, cùm nullum attributum concipi possit, quin rem, cui insit, substantiam esse agnoscas, quod ab omni substantia nequeat esse secretum.* Etsi interdum per modos idem intelligatur, quod per Attributa, vel Qualitates, non tamen idem est *Modus* quod *Attributum*; Nam quicquid alicui Rei à natura tributum esse intelligimus, sive Modus sit, qui variari potest, sive ipsamet istius Rei planè immutabilis essentia, id ejus Attributum nuncupamus. Ideo in Deo non Modos aut Qualitates, sed *Attributa* tantùm esse dicimus, quia nulla mutatio est in eo intelligenda. Sic unum ex Attributis cujuslibet Substantiæ, est quòd per se subsistat. Sic *Corporis* alicujus extensio, varios quidem in se modos recipere potest, quippe alius ejus modus est, si Corpus istud *triangulare* est, alius si *quadratum*: attamen Extensio illa, quæ illorum modorum basis est, si in se consideretur, non est Substantiæ Corporeæ modus, sed Attributum, quod illi inest, atque ejus naturam constituit. Sic denique varii

sunt

ſunt Cogitationis Modi, ut *affirmare*, *negare*, &c. Verùm Cogitatio ipſa, ut eſt principium internum, ex quo omnes Modi iſti proficiſcuntur, non ut modus concipitur, ſed ut Attributum, quod Subſtantiæ alicujus eſſentiam conſtituit.

IX. *Modi res ſunt incompletæ, non autem Attributa.*

Unde patet, quòd etiamſi nullum Attributum concipi poſſit, quin Res, cui ineſt, cognoſcatur & ab omni Subſtantia ſeparatim eſſe nequeat, non tamen omne Attributum eſſe rem incompletam, ſed modos duntaxat, quorum Ideæ, ut ante dictum eſt, per noſtræ Mentis abſtractionem incompletæ redduntur; quando nimirum illos ſine Re illa, cujus ſunt Modi, conſideramus. *Extenſio* enim, quæ præcipuum eſt Subſtantiæ Corporeæ attributum, & *Cogitatio* Incorporeæ, non illis tanquam ſubjectis à ſe diverſis inſunt, cùm ſubſtantia Extenſa aliud non ſit, quàm Corpus, & ſubſtantia Cogitans aliud quàm Mens. Nam non ex eo quòd Res alteri tribuitur ſtatim inferendum eſt, eam quid eſſe, ab illa, cui tribuitur re ſive ſubſtantia diverſum: ut in Attributis Divinis manifeſtum apparet, quæ ab ipſo Deo aliquid diverſum non ſunt; cùm unam & eandem naturam conſtituant.

Caput

Caput Duodecimum.

Solam Mentem, hoc est, Substantiam Spiritualem, non autem Corpus posse cogitare.

I. *Quæritur cur Corpus quemadmodum Mens cogitare non possit.*

QUAMVIS non ægrè admittat Vir Clarissimus, ex Cogitatione nostra, Existentiam nostram legitimè inferri, & fieri nequaquam posse, ut alicujus operationis conscii simus, quin inde nos *Cogitantes* esse judicemus, persuaderi tamen nequit, cogitandi Facultatem, quam in nobis experimur, soli *Menti* competere, sed posse quoque ipsi moli corporeæ impertiri. Nam si nulla Menti & Corpori, quemadmodum ostendere nititur, distinctio interjacet, si uno posito, alterum perinde poni necessum est, atque si completi de ipsis conceptus haberi nequeunt, quidni iisdem privilegiis fruantur, & quæ Mens possidet, Corpus etiam obtineat? *Quamobrem verò*, inquit, *non cogitet ipsum Corpus? Quod, inquit*, (scilicet Cartesius) *cùm corpus esse negaverim, isto tamen negato me cogitare scio. At falso negasti (ut probè noris) te corpus habere. Cur itaque cum quòd cogites te esse concluseris, Corpus non sit, quod se esse cogitet.*

II. *Cogitationis natura consistit in conscientia, seu Cognitione interna.*

QUARE mihi nunc ostendendum incumbit, ut postquam reale inter Extensionem & Cogitationem *discrimen* duobus præcedentibus Capitibus asserui, eorundem actuum subjecta esse non posse demonstrandum aggrediar.

grediar. Quod ut faciliùs exequar, hic breviter ſupponam *Cogitationis* vocabulo non aliud à nobis intelligi, quam Perceptionem, Conſcientiam, Cognitionem internam, quam unuſquiſque noſtrum per ſe ipſum immediatè percipit, quando ejus conſcius eſt, quod agit, vel quod in ipſo perficitur, quemadmodum tradit *Carteſius* prima parte principior. Art. 19. Cogitationis nomine, intelligo omnia, quæ nobis conſciis in nobis fiunt, quatenus eorum in nobis conſcientia eſt. Atque ita non modo intelligere, velle, imaginari, ſed etiam ſentire, idem eſt hîc quod cogitare; in quantum ſentire ad conſcientiam refertur; quoniam tunc ſolam Mentem reſpicit. Hæc Cogitationis Idea, adeò Menti eſſentialis eſt, tamque intimè illi conjungitur, ut ſicut ab illa divelli nequit, ita Rei alteri ab ea diſtinctæ convenire non poteſt.

III. *Cur Corpus Cogitationis capax non eſt.*

QUAMOBREM *verò, non cogitet etiam ipſum Corpus*; ſive ſi Mentem Viri Clariſſimi bene interpretor, quam ob cauſam Extenſio, Quantitas, Motus, Quies, Figura, partium Situs, quæ in eo reperiuntur, vim percipiendi, volendi, imaginandi, amandi, deſiderandi, &c. non habent? Quid ſi forſitan Res Cogitans aliud non ſit, quam Corpus, ſive eorum omnium complicatio?

IV. *Actus Cogitativi omnino diſtincti ſunt ab Actibus Extenſionis.*

RESPONSIO ex jam dictis evidens eſt: cùm enim Subſtantia non per ſeipſam immediatè intelligatur, ſed per hoc dumtaxat, quòd quorundam Actuum ſubjectum ſit; Ratio poſtulat, imo uſus ipſe jubet, ut *Subſtantias*, quas diverſorum planè Actuum ſubjecta eſſe deprehendimus, diverſis nominibus nuncupemus; atque ut poſtmodum attentè conſideremus, utrum voces illæ diverſæ, unam & eandem

eandem Rem significent. *Actuum* autem quidam sunt quos Corporeos appellamus; ut *Magnitudo*, *Figura*, *Motus*, *Quies*, & cætera omnia, quæ citra localem extensionem à nobis intelligi non possunt. Quippe fingere non possumus aliam esse Substantiam, quæ Figuram recipit, aliam, quæ Motum localem. Dantur præterea *Actus* alii, quos Cogitativos appellamus, ut *percipere*, *velle*, *imaginari*, &c. qui omnes sub communi ratione Cogitationis, sive conscientiæ conveniunt, atque Substantiam, cui insunt, Rem Cogitantem, sive Mentem dicimus, aut alio quolibet vocabulo, modò ne ipsam cum Substantia Materiali confundamus. Quoniam Actus cogitativi nullam prorsus habent cum corporeis Actibus similitudinem aut convenientiam, & Cogitatio, quæ communis est earum ratio, toto genere ab Extensione discrepat, quæ aliorum ratio est communis.

V. *Ac proinde Cogitatio nullo modo potest corpori convenire.*

HIS ritè perpensis spontè trahimur ad asserendum, Cogitationem Corpori non posse competere; quia si nulla Corporis & Mentis *actuum* affinitas interponitur; si esse conscium & esse extensum toto genere differunt, quo titulo, cogitandi Vim Rei corporeæ assignabimus? Qui illi perceptionem, Imaginationem tribuemus, si ejus, quem de illa formamus, conceptui hæ proprietates extraneæ sunt, & illius Modi Cogitantis Substantiæ modos excludant? Hinc *Cartesius* cuidam objicienti Cogitationes quosdam esse Corporis Motus respondit, Parte secunda Epistolarum Epist. LII. Æquè verisimile esse, atque si quis Ignem esse glaciem, aut album esse nigrum diceret. Non enim habemus *albi* & *nigri* magis diversas Ideas, quàm *Cogitationis*

& *Motus*, cùm nullam aliam viam habeamus, qua cognoſcamus utrum duo ſint diverſa, an verò unum idemque, quàm conſiderando utrum diverſas duas Ideas de illis, an verò unam tantùm habeamus.

VI. *Oſtenditur Corpus non poſſe Cogitationem elicere.*

SED ut ad Rem preſſiùs accedamus, oſtendamus Cogitationem non poſſe Rei extenſæ, ſeu Subſtantiæ Corporeæ opus eſſe. Quippe quaſlibet Figuras Materiæ aſſignato, & ut nihil inteutatum remaneat, illius partes pro lubitu compingito, agitato, dividito, & in exiliores quantumvis comminuito; An putas ex his *Mutationibus* Cogitationem unquam adfuturam? Si id non ſuccedat, craſſiorem Materiæ maſſam elige, & ſi quam Figuris *virtutem* eſſe exiſtimas, ſphæricam, cubicam, quadrangularem, ſexagonam, aliamve imprime, an cujuſdam earum gratia, Cogitationem elicies? Negabis, ut opinor, & nullam hac vi pollere dices, Eam utique, quæ ad humani Corporis figuram, partium, membrorumq; contextum accedit. Sed quia ſunt, qui *Animam*, ſeu Subſtantiam Cogitantem, inſtar Venti, Ignis, vel ſimilis rei ſubtilis ac tenuis, craſſioribus humani Corporis partibus infuſæ imaginantur, finge ſubtiliſſimam materiam in Myriadas innumeras quantumvis tenues, figura & motu ad arbitrium præditas, mox fac ut per Cerebri meatus, variis modis in rectum, in obliquum tranſmittantur, ſic ut earum agitatione, membrorum externorum motus ſequatur; an hoc pacto, Cogitationem oriri poſſe exiſtimas? Si affirmes, cur non idem de ſpiritibus animalibus dicendum eſſe opinaris, dum è Corpore humano elapſi, in Aëre vagantur, & tum in rectum, tum in obliquum feruntur.

PRÆTEREA

PRÆTEREA, quis credat, quòd ſpiritus, qui certo ritu, per Cerebri amfractus deducuntur, & magis *recto*, exempli cauſa, quam obliquo tendunt, cogitent, hoc eſt, velint, nolint, affirment, negent, &c. Imo Deum venerentur, Proximum ament, Virtutes exerceant, Vitia abominentur? Quis integræ mentis Vir ſibi perſuadebit; ut cum *Deus* mortalibus imperat, ut *eum* diligant, laudent, noſcant, contemplentur, ei fidem præſtent, ei obtemperent, nihil aliud jubeat, quàm ut ſubtiliſſima Sanguinis noſtri portio tali temperie imbuatur; agilis ſit, aut lenta; abundet aut deficiat, vel ut hoc aut alio modo concutiatur, aut quieſcat.

VII. *Materia motu ſibi impreſſo nihil cogitationis molitur.*

ROGET nunc præclarus Vir, *quamobrem verò non cogitet ipſum Corpus?* aut, *cur cùm quòd cogites te eſſe concluſeris, Corpus non ſit, quod ſe eſſe cogitet?* Quandoquidem ita à communi Hominum ſenſu alienum eſt, quòd Materia ſit perceptionis capax, ut ſe delirare, & ſpectris ſe delectari, ipſo facto prodat, qui illud aſſerit. Denique ſæpius ſupra inſinuatum eſt, ad Corporis naturam ſpectare, quòd tribus Dimenſionibus conſtet; ſive quòd ſit longum, latum, profundum, diviſibile in in partes: Verùm, hæc Animæ noſtræ, quæ eſt *Res Cogitans*, attribui non poſſunt, quoniam neque Intellectio, ſeu Perceptio, neque Volitio, neque Dubitatio, neque Affirmatio vel Negatio, neque ulla alia Cognitionis ſpecies, longa, lata, profunda intelligi, vel in partes dividi, vel pedibus, ulnis, paſſibus, &c. menſurari poteſt; igitur *Cogitatio* nullatenus ad *Corpus* pertinet. Nam quis valenti adeò ingenio, qui Cogitationis partem aliquam majorem, minorem, ſphæricam, quadratam

VIII. *Cogitatio expers eſt dimenſionis cujuſque.*

concipiat? Quis unam ejus partem in alterius locum transponi apprehendat? Quæ tamen omnia in quolibet Corpore clarè & distinctè concipiuntur.

IX. *Ac proinde nihil, quod ad materiam spectat, includit.*

Si cùm Gassendo dicas, *Etiamsi Cogitationem de meipso habeam, nescire tamen utrum ista Cogitatio sit actio corporea, aut Atomus, quæ moveatur, potiùs quàm substantia Immaterialis.* Respondet Philosophus ad Instantias in secundam Meditationem: Judicas te esse Hominem, quia in te omnia deprehendis, propter quæ eos, in quibus illa reperiuntur Homines vocas, sed qui scis annon sis Elephas potiùs quàm Homo, aliquibus aliis, quas ignoras, de causis? Nam postquam *Substantia*, quæ cogitat, se Intellectualem esse judicavit, quia in se omnes substantiarum Intellectualium proprietates observavit, & nullas quæ Corpori conveniant animadvertere potuit, ex ipsa adhuc quæritur, quomodo noverit annon sit Corpus potiùs quàm Substantia Immaterialis.

X. *Cogitatio non potest dici modus Corporis.*

Forsitan quorundam sententiæ Eruditissimus Theologus suffragatur, qui autumant Mentem quoddam eidem subjecto Attributum esse posse, cùm Extensione conveniens; ac proinde Cogitationem aliud non esse, quàm Rei Extensæ modum. Nam quid aliud sibi vult, dum ait: *Quidni enim incompleti sint utriusque conceptus; ut cùm corpus tuum rem extensam, non autem cogitantem intelligas, non aliud facis, quàm si idem sine erecta figura cogitares.* Sed erecta figura, respectu Rei extensæ est *Modus*: Ergo qui rem Extensam absque Cogitatione intelligit, nihil aliud agit, quàm si Rem sive Substantiam sine Modo consideraret. At, non probè naturam Modi intel-

intellexiſſe videtur Vir Clariſſimus, quæ in hoc conſiſtit,ut licet *Rem* abſque illo facilè apprehendamus; non tamen è diverſo, *Modum* clarè agnoſcere poſſumus, ni ſimul Rem, cujus eſt Modus, ſimul concipiamus. Verùm, perſpicuè & diſtinctè intelligo Cogitationem ſine Extenſione, & vice verſa, Extenſionem ſine Cogitatione: Igitur Cogitatio non eſt Rei extenſæ Modus. Sed aliquid Eximio Viro largiamur, & non de verbis contendamus, ubi iis à communi ſignificatione tantillum deviantibus, verus ſenſus elici poteſt. Demus, inquam, *Cogitationem* eandem ſubſtantiam eſſe cum Corpore, & non niſi ab eo modaliter diſtingui; ſi Subſtantiæ nomine, conceptum illum generalem *Entis* per ſe exiſtentis intelligat, qui Menti & Corpori communis eſt, & illi contra ordinarium loquendi modum, lubeat Cogitationem, qua conceptus ille impletur, ut mentem referat, modum appellet, non eſt, quòd illi tantopere obluctemur, modò aliis nominibus,quàm quæ paſſim recepta ſunt, ſe uti fateatur, ne inde inter Res ipſas confuſio naſcatur. Verùm, quicquid moliatur, nunquam efficiet, ut *Cogitatio* & *Extenſio*, quas Modos vocat, inter ſe conveniant, niſi in generali hac ratione, quod *Entia* ſunt per ſe, ſed ſemper hæc ab altera planè diverſa manebit, imo una ab altera ſeponi & negari poterit. Hinc ſequitur Cogitationem & Extenſionem, quocumque nomine inſigniantur, tantum inter ſe diſcrepare, quantum Res ulla ab alia concipi poteſt diſtincta.

XI.
Ut Corpus & Mens diſtinguuntur, per ſimilitudinem Trianguli ſemicirculo inſcripti. Primo.

Si fortè cum *Authore* quartarum Objectionum urgeat Vir Clariſſimus; unde nobis conſtare poteſt,non decipi,dum à Mentis eſſentia Corpus excludimus; quippe ad Diſtinctionem

nem realem non sufficere videtur, quòd unius rei notitia parari queat absq; alterius notitia; Nam qui certò novit *Angulum* in semicirculo rectangulum esse, ambigat verò, imo sophismate delusus neget quadratum basis rectanguli æquale esse quadratis laterum, non tamen ei inferre licet dari posse *Triangulum*, cujus basis quadratum æquale non sit quadratis laterum. Imo etiam si quis neget, quod illius basis quadratum sit æquale quadratis laterum, certus, tamen manet, quòd sit *Rectangulus*, & clara distinctaque remanet in ejus Mente notitia, quod unus ex ejus Angulis sit rectus, quo salvo, ne quidem Deus efficere potest, ut non sit rectangulus. Respondet Philosophus, quantum ad exemplum, multis modis differre. Nam primo, etsi *Triangulus* fortè in concreto accipi queat pro Substantia nimirum, figuram Triangularem habente, certè proprietas habendi quadratum basis æquale quadratis laterum, non est substantia, nec proinde unumquodque ex iis duobus intelligi potest, ut Res completa, quemadmodum Mens & Corpus intelliguntur: nec quidem Res vocari potest, eo sensu, quo dixit, *satis esse, quòd possim unam Rem* (*nempe rem completam*) *absque altera intelligere.* Quia non asseruit Facultates esse Res, sed ipsas accuratè à Rebus sive substantiis distinxit.

XII. *Secundò.* SECUNDO, clarè & distinctè possimus intelligere *Triangulum* in *Semicirculo* esse rectangulum, absque eo quòd advertamus ejus basis quadratum æquale esse quadratis laterum; non tamen ita possumus clarè intelligere *Triangulum*, in quo basis quadratum sit æquale quadratis laterum, quin simul advertamus esse rectangulum; Atqui & Mentem sine Corpore,

&

& Corpus sine Mente clarè & distinctè percipimus.

TERTIO, quamvis conceptus *Trianguli semicirculo* inscripti, talis haberi possit, ut in eo æqualitas inter quadratum basis, & quadrata laterum non contineatur, non potest tamen haberi talis, ut nulla proportio inter basis quadratum, & quadrata laterum ad hunc *Triangulum* pertinere intelligatur; ac proinde quamdiu ignoratur qualis sit ista proportio, nulla de eo potest negari, nisi quam clarè intelligamus ad ipsum non pertinere, quod de proportione æqualitatis nunquam potest intelligi. Sed nihil planè in *Corporis* conceptu includitur, quod ad *Mentem* pertineat, nihilq; in conceptu Mentis, quod pertineat ad Corpus. XIII. *Tertio.*

ITAQUE quamvis dixerit Cartesius, *satis esse, quod possim unam rem absque altera clarè & distinctè intelligere*, &c. Non ideò potest subsumi; at clarè & distinctè intelligo hunc *Triangulum*, &c. Primò, quia proportio inter quadratum basis & quadrata laterum, non est *Res* completa. Secundò, quia non clarè intelligitur ista proportio æqualitatis, nisi in Triangulo rectangulo. Tertiò, quia ne quidem Triangulus distinctè intelligi potest, si negetur proportio, quæ est inter quadrata ejus laterum & basis. XIV. *Distinctio inter Mentem & Corpus; & inter quadratum basis & quadratum laterum.*

EX dictis manifestum evadit, *Quamobrem non cogitet ipsum Corpus, & Corpus non sit, quod se esse cogitat.* Quia quemcumque *Motum* corporeum, cui cogitationis nomen tribuas, assignaveris, fateri cogeris à Cogitatione esse diversum: Nam cùm Ideæ, quas de illis habemus differentes sint, necessum quoque est, ut unum ab alio distinctum apprehendamus: XV. *Quid unitas naturæ & compositionis sit.*

danius; quamvis propter consuetudinem diversas proprietates, quibus nulla affinitas intereſt, uni & eidem Subſtantiæ aſſignandi, contingere poſſit, ut dubitem, vel etiam ut aſſeram me eſſe unum & eundem, qui cogito, & loco moveor. Etenim obſervandum eſt, duobus modis ea, quorum diverſas habemus Ideas, pro una & eadem Re ſumi poſſe: nempe vel *unitate* & identitate *Naturæ*, vel tantùm *unitate Compoſitionis*. Ita exempli cauſa, non eandem quidem habemus ideam Figuræ & Motus: ut neque eandem habemus Intellectionis & Volitionis; neque etiam Oſſium & Carnis, neque Cogitationis & Extenſionis: Atqui nihilominus clarè percipimus illi eidem Subſtantiæ, cui competit ut ſit figurata, competere etiam ut poſſit moveri, adeò ut figuratum & mobile ſit unum & idem unitate Naturæ; Itemque rem Intelligentem & volentem eſſe etiam unam & eandem unitate Naturæ. Non autem idem percipimus de *Re*, quam conſideramus ſub forma oſſis, & de *Re*, quam conſideramus ſub forma Carnis, nec idcirco poſſumus illas pro una & eadem Re ſumere unitate Naturæ, ſed tantum unitate *Compoſitionis*, quatenus ſcilicet unum & idem Animal eſt, quod habet Oſſa & Carnes.

XVI.
Cogitatio & extenſio ſunt tantum una unitate compoſitionis.

JAM verò quæſtio eſt, an Rem Cogitantem & Rem Extenſam perſpiciamus eſſe unam & eandem unitate *Naturæ*, ita ſcilicet, ut inter Cogitationem & Extenſionem, aliquam talem affinitatem, ſive connexionem inveniamus, qualem inter Figuram & Motum, vel Intellectionem & Volitionem advertimus, an potiùs dicantur tantùm eſſe unum & idem unitate *Compoſitionis*, quatenus in eodem Homine reperiuntur, ut oſſa & carnes in eodem Animali,

mali, quod ultimum *Cartesius* affirmat, quia Distinctionem, sive diversitatem omnimodam inter naturam Rei extensæ, & Rei Cogitantis, non minùs quàm inter Ossa & Carnes animadvertit.

XVII. *Concluditur Corpus incapax esse cogitationis.*

Quare cùm illud, quod cogitare potest, Mens sit, sive Mens vocetur, atque Mens & Corpus realiter distinguantur, ac proinde nullum Corpus sit Mens, nullum Corpus potest cogitare.

Caput Decimum Tertium.

Deus sub nulla specie, aut Forma materiali, Menti nostræ occurrit.

I. *Cartesius inter alias Ideas, Dei Ideam in se reperit.*

Ubi Cartesius *Mentem* suam contemplando, ejus existentiam intulit, & ejus perfectionibus probè intentus, ad eam, non autem ad ejus *Corpus* Cogitationem spectare demonstravit; illius penetralia intimiùs perscrutatus, alias Rerum imagines sibi spontè obversari deprehendit; non earum dumtaxat, quæ per *Sensus* Animo ingeruntur, sed illarum etiam, quas spirituales vocamus, & quæ absque ulla specie Corporea Mentem nostram penetrant. Sed nullam clariorem distinctioremque, quam de *Deo* cogitationem reperit, quæ cùm à seipso tanquam à Causa exemplari proficisci nequeat, omni dubitatione postposita, Deum necessariò existere asseruit. Nam quamvis, inquit, *Meditatione tertia*, Substantiæ quidem Idea in me sit ex hoc

hoc ipso, quòd sim Substantia, non tamen idcirco esset idea Substantiæ Infinitæ, cùm sim finitus, nisi ab aliqua Substantia, quæ revera esset Infinita procederet.

II. *Quid Ideæ vocabulo est intelligendum.*

HÆC assertio mirum in modum Eximio Theologo displicet, & tantùm non Cartesio, initio Sectionis decimæ nonæ, improperat, quòd id efferre ausus sit. *Tunè verò*, inquit, *illius Ideam in te habere jactitas? Nosti, quid sit Idea? Quas Latini verum formas, Græci* Ἰδέας *vocant.* Revera Ideæ nomen adeò simplex est, omnibusque ita evidens, ut per alias voces magis perspicuas, vix explicari posse videatur. Nam cùm simplex sit, ac per se notum, obscurius reddi necessum est, quando Definitio accedit, & quædam vocabula ad majorem ejus claritatem adhibentur. Sed quia tam vehementer urget Vir Clarissimus, quid *Idea* sit, & an illa à *Philosopho* noscatur, paucis exponam, quid per Ideam *Cartesius* intellexerit. Satis manifestum est ex præcedentibus, Mentis humanæ naturam in *Cogitatione* consistere, atque varias ac singulares Cogitationes, Mentis nostræ *Modos* vocari; quemadmodum varias rei extensæ sive Corporis figuras, illius Modos appellamus. Cùm verò Modi illi cogitandi aliud non sint, quàm Animi *Conceptus*, illos Ideas dicimus, ac proinde ut aliqua Definitionis specie utamur: *Ideæ* sunt Forma uniuscujusque nostrarum Cogitationum, cujus immediata perceptione, earundem Cogitationum cognitionem habemus; Adeò ut nihil verbis exprimere possumus, quando id quod dicimus, intelligimus, quin ex hoc ipso evidens sit, nos in nobis Rei per verba *Significatæ* Ideam, seu notionem habere. Concedat igitur Vir Doctissimus

simus nosse *Cartesium* quid sit Idea, & quæ illæ sint Rerum formæ quas Græci 'Ἰδέας vocant.

III. *Deus nulla specie corporea potest repræsentari*

VERUM quid eo dato sequitur; *Tu igitur*, infert, *quâ forma, quave specie sit immensa Numinis Majestas intelligis? Si intelligere te ais, cur figura quadam non descripseris, aut fando non explicaveris.* Fateor equidem, neque Me, neque *Cartesium*, nec quenquam alium, qui rectè Philosophatur, posse hoc pacto Deum intelligere. Enimvero quis Deum sub aliqua *figura* sibi, aut aliis unquam repræsentare potest? Quis dicet Corporis *modum* posse nobis spiritualem substantiam exhibere? Quæ inter summi Numinis Majestatem, ei speciem, seu formam materialem, similitudo, ut hæc illam referat? Quando enim de Deo loquimur, implicat Ideam, quam de illo formamus, ulli *speciei corporeæ* consentanea sit. Quare sedulo cavendum est, cum de Deo, cæterisque rebus corporeis sermo habetur, ut Imaginationis species, ab Intellectus puri Ideis secernamus, atque eorum exemplum declinemus, qui Rem unam concipere se non autumant, nisi quam & imaginantur, sive illam sub specie materiali sibi proponunt. Quod ipsis ob inadvertentiam dumtaxat contingit, quippe si in id, quod in mente sua agitur, Animum intenderent, multa sibi citra hujusmodi *species* obversari experirentur. Quod sat arguit, non exiguum inter puram Intellectionem & Imaginationem discrimen esse interpositum.

IV. *Non omnes figuræ possunt per Imaginationem attingi.*

EXEMPLI causa, dum *Triangulum* imaginor, non tantùm intelligo illud esse figuram tribus lineis comprehensam, sed simul etiam istas tres *lineas* tanquam præsentes, mentis acie intueor, & illud est quod propriè imaginari

ginari appellamus. Si vero de *Chiliogono* cogitare velim, equidem bene intelligo illud figuram esse mille *lateribus* constantem, ac intelligo Triangulum esse figuram constantem tribus: sed non eodem modo illa mille latera imaginor, sive tanquam præsentia contemplor. Et quamvis tunc propter consuetudinem aliquid semper imaginandi, quoties de Re corporea agitur, *figuram* forte aliquam confusè mihi repræsentem, patet tamen illam non esse *Chiliogoni*, quia nulla in re est diversa ab ea, quam mihi etiam repræsentarem, si de *Myriogono*, aliave quavis figura plurimorum laterum cogitarem, nec quicquam juvat ad eas proprietates, quibus *Chiliogonum* ab aliis Polygonis differt agnoscendas.

V.

Quid Dei nomine, intelligit Cartesius.

Unde apparet Virum Clarissimum, citra rationem à Philosopho exegisse, ut si Dei Ideam haberet, panderet *sub qua forma, quave specie esset immensa Numinis Majestas.* Quia Ideæ nomine, non Rerum materialium imagines in Phantasia corporea depictæ intelliguntur; sed omne *illud*, quod immediatè à Mente percipitur, quando cum veritate dicere possumus, nos Rem aliquam concipere quocumque modo illam, concipiamus. Unde *Cartesius* Meditatione tertia, ut quid Dei vocabulo intelligendum vellet, sive quam ejus ideam & cogitationem haberet, declararet, hanc profert Definitionem: Dei nomine, intelligo Substantiam quandam Infinitam, Independentem, summè Intelligentem, summè Potentem, & à qua tum Ego ipse, tum aliud omne, si quid aliud extat, quodcumque extat, est creatum. Quamvis hæc Definitio perfecta sit, & omnia Attributa sub Substantiæ *Infinitæ* vocabulo complectatur,

ſtatur, manca Præſtantiſſimo Theologo videtur, ni Subſtantiæ, quæ ut primum Attributum, Dei naturam conſtituit, certa figura aſſignetur, & quodam decore adornata in medium proferatur. *Subſtantiam*, inquit, *intelligimus & nos, quæ vero ſit ejus forma, ſpecies & figura à te diſcere libenter vellemus.*

VI. *Deus non poteſt ſub venerabilis Senis effigie nobis exhiberi.*

Et ego, quam voluerit eligendam relinquo, ſpeciem fingat, quæ hanc Subſtantiam illuſtret, & quæ illi placuerit imaginem Numinis Majeſtati adaptet,non obluctabor.Fortè Deum, prout aliquando *Gaſſendo* viſum eſt, ſub venerabilis Senis habitu nobis exhibebit? Prodeat igitur venerandus ætate gravis,fronte criſpata, capite calvo, genis tumentibus, ore vivido; Illi barba emineat, & niveo colore aſpergatur, acres ſint illi Oculi, & Mundum, quem dextra tenet, pervadat & moderetur. An hoc genuinum Dei *ſimulacrum* reputandum eſt? Siccine res Incorporeæ Oculis noſtris expanduntur? Ita Deus, qui Incomprehenſibilis eſt, à Mortalibus agnoſcitur? Id aſſerant, qui oculis omnia metiuntur, aut qui nihil verum exiſtimant, quod ſub Imaginationem non cadit. Falſitas autem hujus Opinionis ex eo facilè detegetur, ſi ad cogitationes noſtras attendamus, conſideremuſque quàm evidenter judicia noſtra ab Ideis noſtris diſcrepent. Quippe ſi *Deus* ſub Venerabilis Senis ſimulacro nobis innoteſcere fingatur, quodcumque aliud judicium de Deo formemus, illud falſitatis arguere cogemur, ſi Dei Ideæ adverſetur, & ei in omnibus non correſpondeat. Quia naturali lumine ad credendum adducimur, falſa illa eſſe *judicia*, quæ à Rerum Ideis, quæ in Mente noſtra verſantur, diſſentanea ſunt, ac proinde nunquam cum

cum certitudine affirmare possumus, Deum partium esse expertem, non Corpore constare, esse invisibilem, & in omni loco reperiri. Quia hæc omnia cum Venerabilis Senis Idea non conveniunt, imo hæc duo conceptibus discrepant.

VII. *Alias Spiritus S. sub specie columbæ cognosceretur.*

Si dicatur, Deum sub hac effigie nonnunquam Mortalibus se conspiciendum præbuisse. Quid tum ! an inde sequitur illam esse notionem, quam de Deo habere debemus? Alias inferendum quoque esset, nullum alterum de *Spiritu Sancto*, quàm Columbæ conceptum habere posse, quoniam sub hac Hominibus aliquando apparuit, & ejus volatum imitatus est.

VIII. *Deus bene definitur substantia quædam Infinita, independens &c.*

Postquam frustra Vir Clarissimus sciscitatus est, quæ Divinæ Substantiæ esset species, & qua *figura* terminaretur, demum in verbum quoddam offendit, quod ne datam à Cartesio Dei definitionem amplecteretur, impedivit. *Quandam enim esse cautè an callidè, seu potiùs imprudenter dicis ? Quid enim hoc est, quàm quæ fuerit, te omnino nescire ?* Quasi indeterminati hujus Pronominis, *Quandam*, subsidio, ignorantiam suam celaret, & quod explicare non poterat, Vocis obscuritate tegeret. Verùm, tantùm abest, ut Pronomen istud, Substantiæ imprudenter adderet, quinimo vix citra confusionem, omitti potuit. Nam cùm Substantiam definiret, cui nihil est, cum cæteris Rebus creatis commune, *Quandam* appellavit, cui scilicet specialia Attributa competerent, & eam ab omni alio Ente amolirentur. Hinc *Gassendus* Dubitatione septima ad tertiam Meditationem : " Bene, inquit, " dicis, *quandam*, ut quæ prorsus talis non " sit, quales sunt prorsus omnes, quæ à nobis intelli-

"guntur aut intelligi putantur Substantiæ: "quæ non subſtet ulli Accidenti, quæ nulli "planè ſubſtat rei; quæ propriè Subſtantia "non ſit, quæ potius ſuperſubſtantia ſit, quæ "ſit aliquid longè excellentius, quam quic-"quid Subſtantiam intelligimus. Quæ deniq; "ſit aliquid, quod intelligere non poſſumus. Non imprudenter igitur Carteſius, Dei nomine intellexit Subſtantiam *Quandam* Infinitam, Independentem, Potentiſſimam, &c. Cùm Subſtantia illa ſingularis ſit & individua, & poſitiva ſolius Dei perfectio, ac proinde per vocem illam, *Quandam*, demonſtranda.

IX. *Deus noſci non poteſt per aliquam ſpeciem corpoream.*

VERUM, nihil effecero, ni cuidam illi Subſtantiæ Differentiam præſcribam, oſtendamque an materialis ſit, an incorporea: *Dicas itaque*, inquit, *Corporea, an incorporea ſit; ſi corporea; iſtuc unde clarè & diſtinctè noveris; ſi incorporea; iſtuc, quid ſit, nobis clare & diſtincte explices. Obſcuræ (mihi crede) & difficiles ſunt primæ iſtæ rerum notiones. Etſi experiare, nihil magis arduum invenies, quàm quo pacto res, quæ corpore vacua ſit, à corporea mole diſtinguatur.* Tanto certè molimine opus non eſt, ad cognoſcendum an Dei *Subſtantia* corporea ſit, an incorporea. Rem paucis perficiam, ſi unam ex duabus his partibus ſeligam, oſtendamque Dei Subſtantiam nullatenus corpoream eſſe poſſe. Nam hoc probato, infallibili conſecutione infertur, Deum *Immaterialem* eſſe & Incorporeum. Apud omnes, qui quid per Dei nomen importetur, intelligunt, in confeſſo eſt, Deum Ens eſſe omnium, quæ concipere poſſumus, perfectiſſimum: Sed in Re Corporea, non omnes inveniuntur perfectiones: Nam etſi Corpus prout tribus dimenſionibus conſtare intelligitur, longitudinem

dinem sine latitudine, & latitudinem sine quadam profunditate habere non queat, non tamen necessario talem ac tantam longitudinem sine tali ac tanta latitudine includit. In Deo verò, talis ac tanta *Sapientia*, à tali ac tanta *Potentia* dividi nullatenus potest, nec ullum Dei Attributum summè perfectum, ab alio etiam summè perfecto separari potest; non est igitur Dei Substantia corporea. Deinde Rem materialem clarè & distinctè apprehendere possumus, quantum ad quæstionem *Quid est*, quamvis eo ipso non percipiamus *An sit*; Sed Deum rectè definire non possumus, nisi in ejus definitione *Existentia* includatur, quandoquidem Existentia Dei conceptum ingreditur, nec ejus Essentia, citra illam intelligi potest.

X. *Deus cùm materiæ proprietates non habeat, dici nequit Corporeus*

Si objicias Deum ens esse maximè *singulare* ac proinde impropriè cum Corpore in genere comparari. Respondeo ex ejus collatione cum Corpore singulari, magis utriusque diversitatem patescere. Omne enim Corpus *singulare*, ex variis partibus componitur, varios subit motus, variis instruitur figuris, quæ à se mutuò separari & disjungi possunt: Hinc Rerum materialium *corruptio*, *alteratio*, *diversitas* oritur. At Deus Immortalis est, nullis mutationibus est obnoxius, & quamcumque varietatem refugit. Si igitur Deus Materiæ vicissitudines non subit, nullasque ejus proprietates admittit, non illa, ex qua constat Substantia Corporea dici potest, sed ut incorporea sit, necessum est. Dico itaque me *clarè ac distinctè* cognoscere Dei *substantiam esse Incorpoream*, quamvis illius imaginem in phantasia mea depictam non inveniam, imo in me inveniri posse impossibilem existimem.

At

XI.
Ii rectè Philosophari non possunt, qui suam cognitionem à sensibus & imaginatione tantum habent.

AT *cum Philosophi quidam sunt*, inquit Vir Eximius, *iique non indocti, qui quicquam præter phantasmata, menti advenire inficiantur, atq; hinc factum ut in surdo nato nulla sit vocis Idea, neque in cæco lucis, quod primi occludantur aditus, per quos illarum phantasmata ad phantasiam pervenirent. Si autem nullas Ideas habeamus, nisi quæ extrorsum advenere, nihil aliud sunt omnes, nisi Imaginationis phantasmata.* Sunt equidem, qui ita censent Philosophi, sed quales nobis narrat, eos nimirum, qui toti Carni immersi, præjudicia Infantiæ pro *Axiomatibus* habent, qui Res cortice tenus, hoc est, earum, quibus indicantur verba contemplantur, & qui ratio regenda sit, ignari, rerum Spiritualium notiones è mente sua deturbant. Quid? ita Cognitio nostra à *Sensibus* initium ducit, ut nihil Menti occurrat, quod per illos non subierit? Nihil ab *Intellectu* percipitur, quod in Cerebro non delineatum sit, aut in Imaginatione insculptum? Quis dicet Sapientiam, Beatitudinem, Justitiam, Amorem, cæterosq; animi Affectus per phantasmata repræsentari? Cùm Vir Clarissimus se vivere non dubitet, certusque sit se cogitare, se multa contra Cartesianam Philosophiam moliri, an putat suæ Existentiæ & Cogitationis Ideam, *Corpoream* esse simulachrum? Id si arbitretur, precor, ut quo colore afficiantur nobis aperire non dedignetur: dicat quem ejus Auribus sonum imprimunt; quibus Qualitatibus imbuantur, frigidæne sint, an calidæ? Nihil minus: nam licet *Sonus*, aut *Vox* cogitationem & existentiam exprimant, & earum species cum harum Idea conjungatur, non est tamen Cogitationis, de qua sit quæstio, imago.

XII.
Multa sunt secundum Augustinum quæ sola mente, seu Intellectu percipiuntur.

Id animadvertit *Augustinus*, dum libro sexto de Musica, ita loquitur: Tria sunt Rerum genera, quæ videntur: Unum Corporalium, sicut hoc *Cœlum* & *Terra*, & quicquid in eis Sensus cernit & tangit; Alterum simile Corporalibus, sicut sunt *ea*, quæ spiritu cogitata imaginamur, sive recordata vel oblata, quasi corpora contuemur. " Tertium ab " utroque discretum, quod neque sit Corpus, " neque habeat similitudinem Corporis; sicut " est *Sapientia*, quæ mente intellecta conci- " pitur, & in cujus luce de iis omnibus vera- " citer judicatur. Nihil enim magis Veritati adversatur, aut ejus acquisitionem arcet, quam phantasmatum multitudo, & Rerum imagines, quæ per Sensuum organa in animum transmittuntur. Nam licet earum conscii sumus, & veluti præsentes intueri videamur, certi tamen esse non possumus, non vana esse somnia, quibus deludimur, & subreptitia figmenta, quæ in errorem nos inducant. Adeo Cognitioni Rerum Spiritualium infesta est imaginandi Facultas, ut eas Mens ad modum Corporum concipiendo, earum naturam alienet & corrumpat. Hinc *Idololatria* externa, qua effıcta ab Hominibus simulacra coluntur, non aliunde originem habuit, quàm quòd *Deus*, qui solo Intellectu concipi potest, sub Imagine exhibitus sit, & exsculpta in Cerebro exemplaria, typo externo cuderentur. Mens humana igitur corporeis *speciebus* primùm exuenda est, ut veram Dei Ideam nanciscatur, & illi viriliter, pertinaci versus corporea inclinationi obluctandum, ut sibi aditum ad Spiritualium rerum contemplationem aperiat.

XIII. *Possunt in cæco nato esse ideæ colorum, & in infante in utero materno ideæ Dei & sui.*

Ad id quod de *Cæco nato* subjungit, *quod nulla ei insit lucis Idea, aut in Surdo vocis.* Idem quod Philosophus olim *Gassendo* illud ipsum objicienti respondendum est; nullius prorsus esse momenti. Quî enim scit Vir Doctissimus, in Cæco nato nullam esse colorum Ideam? Cùm non rarò in nobis, etsi oculos claudamus, nihilominus Lucis & Colorum *Sensus* excitentur; & quamvis quod ait, concedatur, nunquid ab eo, qui rerum materialium existentiam negat, dici potest, Cæcum natum non colorum Ideas habere, quia oculis est privatus? Concludimus igitur, nihil eorum, quæ Deo attribuuntur, ab objectis externis, tanquam ab exemplari proficisci posse, quia nihil in Deo iis simile est, quæ in Rebus externis, hoc est, Corporeis observatur. Hinc *Cartesius* alio in loco, eidem opponenti verè dixit. Quia tam ingenuè interrogas, quas putem Mentem meam habituram fuisse Dei & sui Ideas, si ex quo infusa est in Corpus mansisset hucusque in eo clausis oculis, & absque ullo aliorum sensuum usu.: ingenuè & candidè Respondeo, me non dubitare (modò ipsam in cogitando non impeditam à Corpore, ut neq; etiam adjutam supponamus) quin easdem, quas nunc habet, Dei & sui Ideas fuisset habitura, nisi tantùm quòd multo puriores & clariores habuisset: Sensus enim *ipsam* in multis impediunt, ac in nullis ad illas percipiendas juvant: & nihil obstat, quominus omnes Homines easdem se habere æquè animadvertant, quàm quia in rerum Corporearum imaginibus percipiendis nimium occupantur.

Caput Decimum Quartum.

Ostenditur Cartesium Divinæ Substantiæ Cogitationem, seu Ideam habuisse.

I. *Secundùm D. Parkerum nulla est in nobis idea, quæ non sit in Imaginatione depicta.*

CUm eximius Doctor omnes Cogitationes suas ab Imaginatione mutuetur, nullamq; Ideam agnoscat, quæ priùs in Cerebro non fuerit depicta, mirum non est, si Rerum *Intellectualium* notiones repudiet, palamque fateatur, Deum à Mente humana attingi non posse. Quippe si necessum est, ut Intellectus ad *Phantasmata* se convertat, quatenus aliquid intueatur, quo pacto Deum sibi obvium efficiet, qui Corpore destituitur, & nihil cum materiali specie affinitatis habet? Hinc eadem Sectione decima nona, distinctis verbis, mentem suam aperit: *Quanquam enim distinctas Intellectus facultates esse concesserint, non tamen distinctas Ideas; sed cùm Mens ipsa quicquam percipit, aut de quopiam dijudicat, illius non novam & distinctam Ideam effingit, sed solam Ideam in imaginatione depictam intuetur. Nullius itaq; substantiæ Idea intellectui obversatur, nisi quæ prius phantasiam afficiat, quam cùm Natura divina movere nequeat, nulla illius idea in nobis esse potest.*

II. *Nomine Dei audito aliud præter vocis sonum menti ingeritur.*

VERUM, quid si dum à se Dei *Ideam* eliminare videtur, eam hoc ipso admittat, & quod inter Cerebri *Phantasmata* reponit, ejus menti insideat? An non Dei nomine audito, aliquid præter sonum sibi repræsentat? Aliâs

quî

quî fieri possit, ut tam multa de Deo demonstremus; ut quòd Unus sit, Omnipotens, Æternus, Sapiens, &c. quandoquidem nihil eorum in hoc *sono*, Deus, includitur, sed in Idea dumtaxat, quam de Deo habemus, & quam huic sono adstrinximus. Deindè, si hac voce pronunciata, nulla nobis est Dei Idea, nihil igitur de illo concipimus, quam quatuor has litteras D, E, V, S, & dum illum colimus & veneramur, in nihil aliud, quàm in earum Sonum noster cultus ac veneratio dirigitur. Quod an aliquid effingi potest absurdius, ipsimet Viro Theologo discernendum relinquo. Annon quis jure ipsum severitatis insimulabit, quòd tantopere in Atheos invehatur, & eos perversitatis & stultitiæ reos faciat? Quippe si Dei negatio, unius dumtaxat Vocis negationem importat, & Deum è Mundo deturbando, unam tantùm dictionem ipsi amoliantur, quorsum tanta Acerbitas? Cur tot in Insontes minæ, qui nomen abigunt, cujus significationis cùm rudes sint, nullam ejus Ideam animo concipiunt? Annon *Paganis* immeritò Vir Clarissimus succenset, qui Divinitatis vocabulum Falsis Numinibus assignant, cùm id illis solummodo *materialiter*, ut loquuntur logici, conveniat? Quid linguæ Latinæ perito ad Pietatem, ad devotionem conducet, quòd nomen, *Deus*, pronunciari audiat, magis quam Synagogam ingressus, Hebraicæ autem linguæ plane ignarus, *Adonai*, aut *Eloha*, efferri audiat? Cum ex utroque pronunciato nullum conceptum sibi efformet, & non nisi à quodam syllabarum murmure afficiatur? Necessum igitur est, ut Dei ipsius notionem habeamus, dum illi Attributa assignamus, & quid nomen illud significet, nobis

manifestum sit, ut cæteris Rebus extraneum esse judicemus.

III. *Omnes gentes in Dei notione conveniunt.*

CERTE, cùm diversæ gentis Homines, variis nominibus Deum exprimant, quî fit, ut omnes similem de illo conceptum efforment? Annon *Gallus* & *Germanus*, dissimilibus utentes verbis, cùm de Deo loquuntur, eandem de eo cogitationem efformant? Quî fit, ut de illius Majestate, Potentia, Sapientia, Æternitate idem censeant, nisi quia à vocabulis cogitationis suæ identitatem non habent, sed potiùs ipsis eadem *Notio* Dei occurrit, & similis Idea in eorum mentibus correspondet. Enimverò quomodo summo Honore Deum esse colendum decernerent? Quomodo Dei opera admirarentur? Quomodo Dei misericordiam ejus justitiæ præponerent? Quomodo denique Dei amore contemnenda esse omnia prædicarent, nisi Dei cogitationem haberent, & alias Ideas ad illa nomina spectantes mente gererent, quàm quæ diversosorum Sonorum Phantasmatibus tribuuntur. Putatne Clarissimus Vir, dum Athei Deum esse inficiantur, aut saltem, ne pejus quàm par est, de illis judicem, Mundo exulem optant, ut liberiùs vitia sectentur, & impunè voluptati indulgeant; putatne, inquam, nihil prorsus per hoc nomen, *Deus*, intelligere? Si affirmet, non igitur Athei culpandi sunt, quandoquidem non nisi nihili existentiam denegant, aut saltem illius Rei, quæ nullam sui notionem eorum Intellectui exhibet. Si præter *litteras*, quibus hoc vocabulum, *Deus*, componitur, quicquam significare aiat, cùm Res per illud significata, ejus Menti insinuetur, ut illius quoque Ideam habet, necessum est; cùm nequaquam fieri possit, ut aliquid

verbis

verbis exprimere possumus, id intellgendo, quod dicimus, quin hoc ipso, certum sit in nobis illius Ideam esse, quod verbis illis significatur.

IV. *Deus per Ideam à nobis cognoscitur.*

ID Eximio Doctori necessarium non videtur, sed sufficit secundùm eum, ut Deus percipiatur, quòd Ratio adhibeatur, non autem Idea. *An ergo Deum esse non percipimus?* inquit, *Immo quidem ratione, non Idea.* At, quomodo asseverabit se rem nosse, cujus nulla *Idea* ejus Menti obversatur? Cùm per Ideam, id omne intelligitur, quod alicujus perceptionis est forma, adeò ut Idea aliud non sit, quàm Mentis conceptus, sive res Mente concepta & intellecta. Nam si quicquid perspicuè & distinctè cognoscimus, verum est, & tota evidentia & distinctio rei, ab Ideis nostris pendeat, certi nunquam erimus, eorum cognitionem, quæ extra nos sunt, habere, nisi per Ideas, quas in nobis invenimus: Cúmque Vir Clarissimus, nullam Dei notionem se Mente gerere asserat; quidni audacter inferamus, nullam prorsus Dei perceptionem habere, ac proinde, si *non Idea*, neque etiam *ratione* Deum cognoscere, quandoquidem Idea sit id ipsum, quod ratione evincitur, ut & alia, quæ quolibet modo percipiuntur. Sic *Philosophus respons. ad Tert. Object.* Ego passim ubique, ac præcipuè hoc ipso in loco, ostendo me nomen *Ideæ* sumere pro omni eo,quod immediatè à Mente percipitur, adeò ut cùm volo, & timeo, quia simul percipio me velle, & timere, ipsa volitio, & timor inter Ideas à me numerentur; usus; sum hoc *nomine*, quia jam tritum erat à Philosophis, ad formas perceptionum Mentis Divinæ significandas, quamvis nullam in Deo

phantasiam agnoscamus; & nullum aptius habebam. Satis autem puto me explicuisse Ideam Dei pro iis, qui ad meum sensum volunt attendere: Sed pro iis, qui mea verba malunt aliter quam ego intelligere, nunquam possum satis.

V.

Veteres non potuerunt Deum definire, nì priùs ejus Ideam habuerint.

ITA nihilominus prosequitur Doctissimus Vir; *Quanquam enim quendam esse summe cùm potentiæ tum sapientiæ novimus, quæ tamen sit illius essentia omnem captum humanum non modò superat, sed & prorsus fugit. Cum ejusmodi sit naturæ, ut menti, quamdiu Carni immersa sit, obversari nequeat.* Si Dei natura, seu essentia ita Homines latet, ut ejus nulla *Notio*, in hac Vita comparari queat, qui contigit ut veteres tum *Philosophi*, tum *Theologi* eum definire aggressi sunt? Cùm Definitio aliud non sit, quàm clara & distincta Rei Idea; quæ certè de nulla re haberi potest, nisi vocabula, quibus constat, ab Intellectu evidenter apprehendantur, & eorum significatio innotescat. Unde cùm dixerunt, Deum esse *Ens*, quo majus, aut melius cogitari non potest: vel *Actum* esse omnis potestatis expertem: vel primam & sempiternam *essentiam*, ex qua, est omne, quod est, quatenus est: vel denique, *Ens* summe *perfectum*; haud dubiè Dei cogitationem Cartesiano sensu habebant, & quid per nomen Dei significatur, per hujusmodi descriptiones, animo tenebant. Etenim quo alio pacto Rei alicujus Idea ostendi potest, quàm ejus definitionem tradendo, & Attributa, quibus constat, explicando? Quod cùm circa Dei cognitionem Veteres Philosophi præstiterint, negari non potest, quin de Deo Cogitationem habuerint.

NIHIL

VI. *Non potest fieri sermo de Deo, nisi ejus idea habeatur.*

NIHIL solentius inter Theologos, quàm Cursum suum, quem *Theologicum* vocant, à Dei naturæ examine ordiri, ac inter primas Quæstiones proponere, *An Deus sit*, sive an Ens sit Infinitum, Æternum, summè potens, à se ipso existens, &c. Dici nequit hanc Quæstionem de nomine, seu *voce* materiali, hoc est, de duabus Syllabis, quæ Dei vocabulum componunt, agitari; sed de ipsa Dei Existentia, de qua Quæstio moveri aut intelligi poterat, nisi Dei conceptus haberetur, hoc est, nisi animo apprehenderetur subjectum, de quo investigatur. Nihil præclaro Theologo proderit adferre, *Quendam esse summæ cùm potentiæ tum sapientiæ, sed illius essentiam omnem captum humanum excedere.* Quia eo ipso, quo tale Ens dari affirmat, cùm ejus conscius sit, quod asserit, cogitationem sive notionem habet de tali ac tanto Ente, quod existere affirmat. Quia, quemadmodum loquitur Philosophus *prima parte princip. Artic.* 19. Quamvis summas Dei perfectiones non comprehendamus, quia scilicet est de natura Infiniti, ut à nobis, qui sumus finiti non comprehendatur: Nihilominus tamen ipsas clariùs & distinctiùs, quàm ullas res Corporeas intelligere possumus, quia Cogitationem nostram magis implent, suntque simpliciores, nec limitationibus ullis obscurantur.

VII. *Ex Scriptura & Ratione ostenditur Dei notionem in nobis reperiri.*

ET profectò si quis Theologos consulat, deprehendet omnes propemodum asserere, Dei Existentiam non modò naturali ratione posse manifestari; verùm etiam ex sacris litteris inferri ejus perceptionem multis, quàm quæ de creatis Rebus habetur, faciliorem esse, imo ita comparatu facilem, ut qui ea destituuntur, culpandi sint. Quod ex Sapientiæ decimo

decimo tertio Capite manifestum est: *Nec his debet ignosci: si enim tantùm potuerunt scire, ut possent æstimare seculum, quomodo hujus Dominum non faciliùs invenerunt.* Et D. Paulus ad Romanos cap.1. Eos *inexcusabiles* esse proclamat, atque ibidem paulò post; *Quod notum est Dei, manifestum est in illis.* Quibus verbis sat admonemur Deum maximè intelligibilem esse, & solis naturæ viribus manifestissimum. Enimverò cùm Veritas Mentem respiciat, & illud sit circa quod Intellectus potissimum versatur, id Intellectum maximè afficiet, quod maximè Veritas est, sive quod est ipsa *Veritas* originaliter & essentialiter: Sic quoniam Deus præcipuum est humani Intellectus objectum, sequitur quòd Homines naturali instinctu ad Deum cognoscendum primò & maximè ferantur: Quia quæcumque Operatio, ea ratione ad præstantissimum objectum dirigitur, à quo perficitur, & in quo solo quiescit: Sed summa Intellectivæ Facultatis perfectio sive Veritas, in nullo alio objecto, quàm in Deo posita est, cùm illud Infinitum sit, humanique Intellectus capacitatem expleat; sequitur igitur, quod Homines ad eum intelligendum maximè propendeant.

VIII. *Ostendit Augustinus obstare Corporea, ne Spiritualia attingamus.*

VERUM longè aliter sentit Vir Clarissimus, dum ait: *Et quidem multum interest inter illius (*Dei*) existentiam, an Ideam intelligamus; in existentiæ enim notitiam, rerum omnium pulchritudine ducimur; Ideam verò quî assequi possumus non intelligo, nisi ipse se coram sistat; atque quasi videndum & palpandum se exhibeat, cùm nullæ substantiarum Imagines ad Mentem, nisi per sensus advenire possint.* Dederint Superi, ut Doctor Eximius, priusquam hæc scriberet, D. *Augustini* Confessiones evolvisset, advertisset

tiſſet enim *lib.6. cap.* 10. illuſtriſſimum Eccleſiæ Doctorem, infælicem ſuum ſtatum, ante ſuſceptam Evangelii Doctrinam, deflere, atque errorum ſuorum Cauſam in hoc rejicere, quod Mens ejus Corporeis Imaginibus obtenebrata, ſpiritualia capere non poſſet.
" Et quoniam, *inquit*, cùm de Deo meo
" cogitare vellem, cogitare niſi moles Cor-
" porum non noveram: Neque enim vide-
" batur mihi eſſe quicquam quod tale non
" eſſet; ea maxima & prope ſola Cauſa erat
" inevitabilis erroris mei. Et *lib.* 4. *cap.* 15.
" Et converti me, ad Animi naturam, & non
" ſinebat falſa Opinio, quam de Spiritualibus
" habebam, verum cernere. Et irruebat in
" oculos meos ipſa vis Veri, & avertebam
" palpitantem Mentem ab Incorporea re, ad
" lineamenta & colores, & tumentes magni-
" tudines. Et quia non poteram ea videre in
" Animo, putabam me non poſſe videre A-
" nimum meum.

IX. *Imago in Cerebro depicta non habet rationem Ideæ.*

ENIMVERO qui Dei Ideam unquam aſſequi poterimus, quamdiu illa ad rerum materialium Imagines, quæ in phantaſia formantur reſtringetur? Non enim effigies in Cerebro depicta, Ideæ nomen ſortitur, ſed omne illud, quatenus habet tantùm eſſe objectivum in Intellectu; quemadmodum Tertio Opponenti dicit *Philoſophus*: Cum additur non dari Ideam animæ, ſed ratione colligi, idem ac ſi diceretur, non dari ejus Imaginem in phantaſia depictam, ſed dari tamen illud, quod ego Ideam vocavi. Nam quis ille eſt, qui non percipit ſe aliquid intelligere, dum has voces pronunciat: *Deus eſt Res omnium, quas concipere poſſumus, perfectiſſima?* Hoc enim eſt quod apud omnes Homines Dei nomine venit.

venit. Si vero dicat Eruditissimus Doctor, se non intelligere quid significent voces omnium mortalium ore tritæ; dico hanc omnium, quæ fingi possunt, maximè impiam esse confessionem, quod de seipso profiteatur, nullam eo sensu, quo accepit Cartesius, Dei Ideam habere. Hoc enim non solùm est palam insinuare se illum ratione naturali non cognoscere, sed etiam nec Fide, nec ulla alia via, quicquam de illo posse attingere. Quia si nullam Ideam, hoc est, nullam perceptionem habeat, quæ hujus vocis, *Deus*, significatui respondeat, quantumvis Deum esse se credere profiteatur, istud perinde est, ac si diceret, se *nihil* esse credere, & ita in Impietatis & extremæ Ignorantiæ abysso demersum jacere.

X.
Cognitiones humanæ non ita à Sensibus pendent quin absque illis haberi queant.

SED quorsum tam obstinatè Dei perceptionem haberi posse negat Vir Clarissimus? An fortè Ideæ nomen, quo Cartesius utitur, displicet? An nimis ineptum, quàm ut Dei notionem seu conceptum significet, existimat? Nequaquam, sed quia *nullæ substantiarum Imagines ad mentem, nisi per sensus advenire possunt.* Itane cognitiones nostræ eam à Sensibus dependentiam habent, ut quicquid per illos non subierit, Intellectum nostrum fugiat? Quid! ita Mens nostra *Corpori* involuta est, ut nisi Sensus consulat, in nullius Rei notitiam deveniat? Mirum; quod Insignis Theologus Rei alicujus Cogitantis conscius est, nihili omninò conscius fit; quòd dum affirmat, aut negat, idipsum, quod affirmat vel negat, illi ignotum sit, & nullam ejus Ideam prorsus habeat, quoniam esse conscium, assentiri, dissentiri Rei Spiritualis Operationes sunt, & quæ nullis corporeis Sensibus innituntur. Statuendum igitur est, omnes cogitationes

nostras,

nostras, non à Sensibus initium ducere, & plurima Menti nostræ obversari, quæ sine ulla Rei materialis similitudine intuemur.

XII. *Nulla ratio ad probandum Dei existentiam efficacior quam Cartesiana.*

HINC manifestum est, quàm verè dixerit Cartesius, de Rationibus, quas à Mente sua, pro Dei Existentia desumpsit, eas tales esse, *ut non putet ullam viam humano ingenio patere, per quam meliores inveniri unquam possint:* Quia cùm Mens humana de sui existentia certa sit, & eo ipso, quo de Rebus cæteris ambigit, eam firmet ac stabiliat, sequitur quòd ex se probè inspecta & explorata, Deum existere demonstrando, à maximè notis & perceptis procedit; Quippe constat Conclusionem eò notiorem evadere, quo certiores, & magis homogeneæ fuerint præmissæ. Igitur si nihil humanæ Menti evidentius est, quàm ipsa sibi, Mens à se pro Dei Existentia argumentum petendo, Conclusionis veritatem infallibiliter deducit. "Quoniam ut "probè animadvertit *Marsilius Ficinus in* "*Alcib.* 1. Perfectum & absolutum Hominis "officium est, primò quidem ut naturam "suam animadvertat, deinde ab illa tanquam "ab Imagine & effectu ad Divinam Mentem "& exemplar ejus & Causam convertatur. Magna enim in hoc Existentiam Dei probandi modo, inquit *Cartesius prima parte princip. Artic.* 22. per ejus scilicet Ideam, est prærogativa; quòd simul quisnam sit, quantum naturæ nostræ fert infirmitas, agnoscamus: Nempe ad ejus Ideam nobis ingenitam respicientes, videmus illum esse Æternum, Omniscium, Omnipotentem, omnis Bonitatis Veritatisque fontem, &c.

Caput

Caput Decimum Quintum.

Ingenitam esse omnibus Hominibus de Deo cogitandi Facultatem.

I. *Cùm Dei Idea non à Sensibus proveniat, à solo Deo Menti nostræ imprimitur.*

DEMONSTRATO, quod Dei Idea in nobis sit, sive quòd illius notio Mentibus nostris insideat; haud immeritò quæri potest, à *quo* proficiscatur, & quæ ejus origo sit & exemplar; nam non illam à *Sensibus*, ut satis probatum est, hausimus, & quæ per *Imaginationem* nobis repræsentantur, rerum Materialium sunt simulachra; alia istius Ideæ causa investiganda est, quæ à prædictis differat. Et certe alia assignari nequit, quam ipse Deus, qui illam Animis nostris impressit, & illos producendo, indidit. Adeò ut illa nobis insita sit, & veluti nota tanti Artificis ejus operibus exarata. Ita Philosophus *Meditatione Tertia:* Neque enim Ideam istam Sensibus hausi, nec unquam non expectanti mihi advenit, ut solent Rerum sensibilium Ideæ, cùm istæ res externis Sensuum organis occurrunt, vel occurrere videntur, nec etiam à me efficta est. Nam nihil ab illa detrahere, nihil illi superaddere planè possum, ac proinde superest, ut mihi sit innata. Quemadmodum etiam mihi est innata Idea mei ipsius. Et sanè non est mirum, Deum me creando, illam mihi indidisse, ut esset tanquam nota Artificis operi suo impressa.

NON

Non tamen per illam impressionem ita intelligendum est, quasi *actu*, & reipsa Idea illa menti nostræ semper obversetur, quoniam tunc nos semper de Deo cogitaremus; sed per illam impressionem intelligimus Facultatem Homini à Deo concessam, qua Dei Ideam, absque aliarum Idearum præsidio, elicere potest. Quippe cùm Cogitationes se comitentur, & una aliam expellat, fieri nequaquam potest, ut iisdem perpetuò Cogitationibus inhæreamus. Dicimus igitur Dei Ideam, nobis *innatam* esse, ad eum modum, quo innatam quibusdam familiis *generositatem* dicimus, & aliis quosdam morbos, ut *Calculum*, vel *Podagram*: non quòd ideò istarum familiarum Infantes, Morbis istis in matris utero laborent; sed quod cum quadam dispositione, sive Facultate ad illos contrahendos nascantur, & in lucem edantur.

II. *Quid per innatam Ideam Dei intellexerit Cartesius.*

At quid ad hæc Vir Eximius? Nihil, quod huic cogitationi faveat, expectes. *Quanquam*, inquit Sectione decima septima, *hanc disputandi ab innatis notionibus rationem adhiberi hac præcipuè causa nollem, quòd ea maximè utuntur omnes, qui Deum solùm jocandi causa induxerunt*. Id illi gratis largiamur, quod nonnulli Philosophi, inter quos *Epicurum* potissimum recenset, Dei nomine abutantur, atque illud ad ficta & evanida quædam numina transferant. An ideò è philosophorum Scholis amandandum est Dei vocabulum? Quidam reperti sunt, qui *innatas* notiones non nisi ad jocosos de Deo sermones fingendos desumpserunt, quid tum! Abigenda est igitur penitus è mente nostra Dei Idea? Nihil amplius de Deo loquendum est? Aut quicquam de ejus perfectionibus, Justitia, Bonitate, Sapientia

III. *Non innatæ Ideæ rejiciendæ, quia illis aliqui abusi sunt.*

entia cogitandum? Quis ignorat, qui Ciceronem legit, *Velleium* quondam existimasse à natura nos omnes habere, omnium gentium, speciem nullam aliam nisi humanam, Deorum? *Quæ enim alia forma unquam aut vigilanti cuiquam aut dormienti occurrit?* inquit. Certe nihil in natura adeò sacrum reperies, quod non temeratorem interdum habeat, aut quicquam Mortalium omnium ita *Animis* insitum, quod non à quibusdam vile fiat & contemnatur.

IV. *Tria dantur Idearum genera, Adventitiæ, factitiæ, & ingenitæ.*

VERUM, cùm nullam ideam Eximius Theologus admittat, quæ non sit in Cerebro insculpta, & cùm Divina *Substantia* illud movere non possit, quid aliud ex illius mente concludendum est, quàm quod à nobis efficta sit, & ad modum Entium, quæ rationis vocamus, & formata: *Putasne enim,* inquit, *te illius simulachrum, exemplar, imaginem mente depictam habere? Si non putas, nihil aliud Ideæ nomine intelligis; Sin putas, omnem simulachri istius delineationem, quam intus habes, nobis quoque externa descriptione exhibere potes; ut quidem nunquam Dei Ideam tibi inesse persuaseris, donec istius picturam, & delineationem nobis descripseris, quòd cùm omnino fieri nequeat, planè sequitur, nullam est istiusmodi Ideam.* Ut hæc Idea meliùs describatur, & qualis revera sit, evidentiùs innotescat, haud parum animadvertere proderit, *Ideam* posse in tria genera dispesci. Quædam enim *Adventitiæ* sunt, quæ à Rebus extra nos positis adveniunt, qualis est Idea, quam de *Sole* habemus, quæ ideò tales vocantur, quoniam experimur quòd Res quædam externæ efficiunt, ut hoc tempore potiùs, quàm alio, id genus cogitationes animo præsentes habeamus. Aliæ

factæ

ficta vel *factitia*, quæ à nobis effinguntur, in quantum Cogitationes Adventitias componimus, seu conjungimus; ut dum *Montem aureum* nobis repræsentamus, aut Corpus, quod sit summè perfectum fingimus. Aliæ denique *Innatæ*, quæ à Deo immediatè proficiscuntur, & Mentibus nostris sunt inditæ, ut Idea *Dei*, *Mentis*, *Corporis*, *Trianguli*, & generaliter omnes, quæ aliquam veram, immutabilem & æternam essentiam exhibent.

V. *Dei Idea inter eas quæ nobis ingenitæ sunt numeranda est.*

AD Ideas ingenitas, *Dei* Idea maximè referenda est, cùm nec Sensuum ope, nec per divisionem, aut compositionem factam, nobis adveniat, sed insita nobis sit, hoc est, à natura nobis *potentia* insit, qua Deum cognoscere possumus. Quia Deus nos creando, istam de se cogitandi facultatem nobis impertiit, qua inter alia, absolutam ipsius Immensitatem & unitatem cuncta alia Attributa complectentem sic nobis repræsentamus, ut nullum eorum exemplum alibi reperiamus.

VI. *Idea Dei non efformatur ad modum universalium.*

AD id, quod aliqui dicunt Dei Ideam in Mentibus nostris ad modum Generis, & reliquorum Universalium efformari, quæ tantùm Entia sunt rationis; Respondeo, *Universalia* ex eo dumtaxat fieri, quòd una & eadem Idea utamur, ad omnia *Individua*, quæ inter se similitudinem habent, cogitanda. Ut etiam unum & idem nomen Rebus omnibus per Ideam istam repræsentatis imponimus, quod nomen est *universale*. Verùm, quis dicet aliquid Deo par, aut secundum reperiri, ut inde Generis conceptus formetur? Aut Dei Ideam objectivè consideratam, tantùm esse, cogitandi modum, ac nihil præterea reale in illa contineri? Deinde nullam omnino perfecti-

sentiunt. At quicumque nullum unquam judicium ferunt, nisi de Rebus, quas clarè & distinctè concipiunt, non possunt uno tempore aliter, quàm alio de eadem re judicare.

VIII. *Nulla est natio, quæ non supremum aliquod numen agnoscat.*

CLARISSIMUS Parkerus etsi certò non asserat dari in Mundo Homines, adeò Rerum spiritualium ignaros, qui omni Divinitatis sensu destituantur, nonnullorum tamen meminit Sectione decima octava, *qui integras Hominum gentes sic immanitate efferatas esse ferant, quæ omni Numinis sensu & suspicione caruerunt. Quod de quadam inter novi orbis incolas urorum gente narrat Josephus Acosta quodq; de Touvoupinambulis, de Caribum Insulis, aliisque populis Americanis alii narravere.* An tales Historici fidem mereantur, se planè nescire fatetur, non modò quod alii aliquantò post de iisdem populis contrarium scripserunt; verum etiam quod ipsi rem de qua narravere, non possent satis exploratum habere. Imo ipsemet Josephus Acosta, de Proc. Ind. Sal. lib. 5. 479. apertè inculcat, omnibus barbaris vulgare esse, supremum aliquod numen agnoscere. "Hoc commune apud omnes Barbaros est, "inquit, ut Deum quidem omnium rerum "Supremum & summè Bonum fateantur; "Spirituum autem quorundam perversorum "non obscura Opinio sit, qui à nostris Bar-"baris *Zupay* vocari solent. Igitur & quis "ille summus, idemque sempiternus rerum "omnium Opifex, quem illi ignorantes co-"lunt per omnia doceri debent, mox quan-"tum ab illo, illiusque fidelibus ministris "Angelis absint gens pessima Cacodæmo-"num.

IX.
Non dantur nationes, quæ penitus sint Divinitatis ignaræ.

Quia vero Historici, quarundam nationum mentionem faciunt, quæ nullam veri Dei notionem habent; sed *Idola* venerantur, concludi posset, non omnium mentibus insculptam esse Divinitatis Ideam. Ad quod dupliciter responderi potest. *Primò* cum efferæ, omnisque humanitatis expertes gentes habeantur, nequidem seipsos, hoc est, *Mentis* suæ naturam concipiunt, cùm tamen insitam à Natura habeant illius notitiam: dubitari nihilominus non potest, quin gentes quantumvis barbaræ, & ab omni humaniore disciplina alienæ, in Dei notitiam, per naturæ contemplationem, & Mentis suæ proprietatum intuitum deduci queant, in quibus sedulò intentæ, & Deum & Mentem suam clarè deprehendent. Responderi potest *secundò*, Gentes illas non omni prorsus Dei cognitione destitui; Quia licet vice Dei, Idolum usurpent, atque nomen Dei rejiciant, rem tamen per illud significatam admittunt. Cùm certum sit, illos non *Idolum* colere, nisi quia Ens summè perfectum esse existimant; ac proinde necessum est, ut aliquam Divinitatis Ideam habeant. Non tamen putat *Philosophus* istam Ideam, esse ejusdem naturæ cum Imaginibus rerum materialium in phantasia depictis, sed esse id tantùm, quòd Intellectu sive apprehendente, sive judicante, sive ratiocinante percipimus. Unde Homines nunquam in ista Dei Idea rectè concipienda aberrarent, si tantum ad Entis summè perfecti naturam attenderent: Sed quia aliqui alia simul miscent, fit ut pugnantia loquantur, & *chimæram* Dei notionem esse effingant.

QUAMVIS

X. *Deus etsi ratione attingi possit, non tamen tam clarè ac per Ideam.*

Quamvis Vir Clarissimus nullos in Mundo Homines esse putet, adeò suæ Originis immemores, ut se, cæterisque rebus spectatis, ad Dei notitiam & cognitionem non deducantur, id tamen non per ingenitam Ideam fieri contendit, sed per rationem, sive quantum conjicio per ratiocinationem & discursum. *Sic verò firma omnium de Deo consensio, neque esse dubito, an igitur insculpta & innata sit necesse est? Cur non potiùs ipsa rei perspicuitate omnes se percipere sibique assentiri cogat?* Ne nimium in confutandis Viri Eximii effatis rigidi sumus; demus Deum ratione, ut alibi ipse loquitur, percipi, an tantam ex Ratiocinio adfuturam Menti suæ evidentiam arbitratur, quantum ex *Idea* eliceret? Nequaquam. Quæ enim *discursu*, & rationum ambagibus comparantur, tamdiu solummodò manifesta sunt, quamdiu eorum claritas à nobis animadvertitur; Illa autem evanescente, eorum quoque certitudo corruit, nec ampliùs de Conclusionis veritate, quam antea amplexi sumus, nobis constat. Illa autem, quæ per Ideam nobis obversantur, consensum à nobis extorquent, nec de illis dubitare possumus.

XI. *Cur de primis principiis non liceat dubitare.*

Hinc oritur, ut *prima* principia, & quæ per se nota sunt, ita Intellectum & judicium afficiunt, ut de iis ambigere, accedente etiam *Voluntatis* imperio, non possumus. Cum igitur Res, quæ per Ratiocinium investigatur, desinente Meditatione, nullam amplius perspicuitatem sortiatur, neque ea pro Indubitatis admittamus, nisi quia nobis memoria occurrit, eorum nos claram & manifestam *Demonstrationem* habuisse, non autem quia suo lumine efficiunt, ut de iis dubitare non possi-

quocumque modo attingere Cogitatione possunt, & nullis planè defectibus obnoxius. Tota enim Argumenti efficacia, in eo posita est, quòd vis de Deo cogitationem formandi, in Intellectu ejus esse non posset, si Intellectus humanus tantum finitus esset, ut revera est, nullamque sui causam haberet, quæ Deus esset; sive quòd quis agnoscat fieri non posse, ut talis naturæ, qualis est, existat, nisi etiam revera Deus existeret.

XIII. *Rerum Creatarum consideratio non juvat ad Dei notionem obtinendam.*

QUOD si verò velit Clarissimus Theologus ex *Solis*, rerumque aliarum Materialium intuitu, Ideam seu notionem Dei formari posse, non minùs contra Rationem loquitur, ac si quis affirmaret, nullam audiendi Facultatem nobis inesse, sed ex sola Colorum *visione*, in Sonorum notitiam devenire. Quippe plus analogiæ ac similitudinis inter Colores & Sonos fingi potest, quàm inter res Corporeas, & *Deum*; ac proinde ex rerum creatarum perfectionibus, quantumvis ampliatis, nulla Idea formari potest, quæ ad Deum nos dirigat. Nam cùm Creaturarum perfectiones, *finitæ* sint, & certis limitibus coerceantur, quo pacto majoris perfectionis Ideam, seu conceptum nobis conciliabunt? Cùm cuique manifestum sit, Dei *Ideam* non successivè, & per gradus formari, sed uno quasi intellectus aspectu, Ens Infinitum à nobis concipi, sive apprehendi; atque ampliatio illa Infiniti notioni tantùm adversatur, quàm si illud idem infinitum, per Imaginationem nobis exhibere vellemus. Et licet in entibus Creatis, graduum accessus inveniri possit, id tamen Ideæ, quam de Deo habemus, repugnat, cùm sit *Ens* summè *perfectum*, ut ultra id, quod est, extolli non possit.

XIV. *Ex Dei Idea, quam habemus rectè concluditur eum existere.*

Hinc ab illa Dei notione, seu Idea, quæ Mentibus nostris obversatur, ipsum existere rectè concludimus; quia cùm de Deo *conceptum* habeamus, & conceptus ille, quædam sit Entis perfectissimi repræsentatio, *causam* Efficientem exemplarem habere debet, in qua omnis illa perfectio objectivè, & tanquam in Imagine, *actu* reperiatur, ut in Archetypo & exemplari: sed in tota rerum Universitate, nulla Res occurrit, quæ talis ac tantæ perfectionis sit, Exemplaris causa, quanta in Dei Idea continetur: Igitur ejusmodi causa *Deus* esse debet. Deus, inquam, sive Res illa summè perfecta, cujus notio, seu conceptus Menti nostræ insidet; ac ideò Deus existit. Et quamvis vi illius Axiomatis, *Nihil esse potest in Effectu, quod non præextiterit in Causa*, non ex qualibet Rei notione, actualem rei conceptæ existentiam manifestari possit, ex illa tamen *notione*, seu conceptu, qui majus ac melius repræsentat, quam in concipiente, & aliis quibusvis Rebus conceptis invenitur, clarè ostenditur: quoniam conceptus ille, nullam aliam habere potest Causam, præter Rem illam Animo repræsentatam, Maximam scilicet, summè Potentem, Æternam, Immensam, & ut verbo dicam, Realissimam.

Caput

Caput Decimum Sextum.

De Dei Veracitate, & quod Hominibus imponere nullatenus possit.

POSTQUAM Vir Eximius omnem Dei conceptum è Mentibus nostris expellere conatus est; eo nimirum Argumento nixus, quòd omnis Idea, quæ nobis obversatur, phantasiam afficiat: Eadem rationum vi, ejus perfectiones humano ingenio ignotas esse asserit, & nullo conceptu repræsentabiles. Unde Sectionem vigesimam sic orditur: *Cùm autem nullam (quantum intelligis) divinæ substantiæ Ideam habueris, quæ, quæso, est, quam de illius perfectionibus habere te dicis? Primùm esse infinitam. Tune vero infiniti Ideam cognitam & comprehensam habes? Nimium tibi assertaris.* Quasi hujus Sectionis initio, monitum vellet, frustra quempiam ad Dei Attributorum perceptionem aspirare, qui ejus naturam non priùs deprehenderit, & cum nullius Substantiæ notio occurrat, in vanum ad ejus perfectiones attingendas contendit. Eam ob causam, statim Dei Infinitatem obtrudit, quæ cùm ab Intellectu humano comprehendi nequeat, sic etiam neque ab eo cognosci posse decernit.

I. *Asserit Parkerus non posse à nobis ullam haberi de Dei perfectionibus Ideam.*

SED quia tota Cognitionis nostræ certitudo, à Dei Veracitate dependet, & hæc Regula: *Quicquid clarè & distinctè percipio, verum est,* ex hac Dei perfectione eruitur, priùs de

II. *Nostræ Cognitionis certitudo à Dei veracitate dependet.*

de illa, agendum esse existimo, ob rationes, quas Capite septimo tetigi. Quoniam ut prudenter animadvertit Cartesius *prima parte princip. Artic.* 29. primum Dei Attributum, quod hîc venit in considerationem, est, quòd sit summè verax,& dator omnis luminis; adeò ut planè repugnet, ut nos fallat, sive ut propriè ac positivè sit causa Errorum, quibus nos obnoxios esse experimur. Quòd autem Veritas ab eo in nobis evidenter & distinctè percipientibus dependeat, ita concludit *Artic.*30. Atque hinc sequitur, lumen Naturæ, sive cognoscendi à Deo nobis datum, nullum unquam objectum posse attingere, quod non sit Verum, quatenus ab ipso attingitur, hoc est, clarè & distinctè percipitur.

III. *Non committitur circulus in probando cognitionis nostræ certitudinem per Dei existentiam, & Dei existentiam ex clara nostra cognitione.*

Clarissimus Vir Sectione decima quinta, ubi hanc doctrinam de Dei Veracitate potissimum impugnat, dubium movet, quomodo hæc duo, intemerata manente ratiocinii essentia, se comitari queant; quòd scilicet perceptionis nostræ evidentia, Dei Existentiam necessario inferat; & vice versa, ex Dei Existentia nostræ cognitionis certitudo concludatur: sive manifestum nobis esse, quia id clarè & distinctè percipimus, & quæ clarè & distinctè percipimus vera esse, quia Deus est. *Sicut igitur*, inquit, *facultates veraces esse ipse non intelligendum statuit, nisi Deum prius esse intelligamus: Ita Deum esse nullo modo intelligi potest, nisi prius facultates veraces esse intelligantur.* Ubi certè Circulus committi videtur, qui passim à receptis argumentandi legibus deflectit. *Cartesius* ad quartas Objectiones distinguit id, quod reipsa clarè apprehendimus, ab eo, quod recordamur nos antea evidenter percepisse. *Primum* enim

enim nobis constat, inquit, Deum existere, quoniam ad Rationes, quæ id probant, attendimus. Postea verò sufficit, ut recordemur nos aliquam Rem percepisse, ut ipsam veram esse simus certi; quod non sufficeret, nisi Deum esse & non fallere sciremus. Quamvis enim plurima Dei *Attributa* ratiocinatione tantum & discursu nobis innotescant, quorum per consequens ea est natura, ut nobis evidentia appareant, nisi cùm Rationes, quæ nobis eorum veritatem persuaserunt, animo præsentes sunt: non inde tamen sequitur, in Dei Existentia probanda, *Circulum* committi: quia alio modo in Dei Existentiæ, quàm in ejus Attributorum notitiam devenimus. Nam in Dei, ejusque Existentiæ cognitionem devenimus non ratiocinio & discursu; sed attenta solummodo ejus *contemplatione*, quæ naturæ lumine, & ita per se manifesta est, ut nihil inveniatur, unde lumen mutuari possit, cujus subsidio, ejus veritas nobis efficacius insinuetur. Et ita statuimus per se notum esse, Deum existere.

IV. *Ut Dei attributa detegimus, & cur Deus decipere non possit.*

Postmodum Dei Ideam exactiùs, perpendendo, alia *multa* in Deo detegimus, & per discursum ei convenire ostendimus, quæ à prioribus per se manifestis dependent, & cum eis connexa sunt: Quemadmodum in *Trianguli* Idea, quam nobis insitam antehac diximus, contingit, de qua ambigere non possumus, an *Figura* sit tribus Angulis comprehensa; quamvis Geometræ *Trianguli* rationem postmodum accuratiùs animo volventes, plurima per Demonstrationem, Triangulo consentire probent, quæ ipsos antea latebant. *Philosophus* igitur ut Dei Veracitatem assereret, Argumentum ab ejus perfectione desumpsit: quia cùm Deus sit Ens, summè perfectum,

perfectum, & in quo nihil intelligitur, quod aliquem defectum, aut perfectionis limitationem involvat, ei deceptio, aut fallendi Voluntas attribui non potest, cùm omnis fraus à defectu pendeat, & non nisi ex *metu*, vel *malitia* proficiscatur. Quippe Metus potestatis diminutionem arguit; Malitia verò Bonitatis privationem supponit, & cùm neutrum in Deum cadere possit, infert *Philosophus*, nullam Fraudem, aut fallendi Voluntatem, Enti summè Bono, & summè potenti esse adscribendam.

V. *Notio perfectionis, veritatis, &c. est nobis à natura indita.*

A T, quid ad hæc Vir Clarissimus; *Cùm autem Deum esse invenerim, unde sciam non esse deceptorem? Quòd sit summè perfectus. At quî sciam quid sit perfectum, quid imperfectum? quid mentiri, quid verum dicere; cùm fieri possit, ut quod summè perfectum putem, sit summè imperfectum; ut mentiri sit verum dicere; ut nihil sit mendacio melius, veritate nihil deterius: ut denique perceptionibus nostris semper contrariæ sint ipsæ rerum Notiones?* Si ad conceptus, qui ejus Menti obversantur, Doctissimus Theologus attentè animadverteret, non modò *adventitias* Cogitationes, & quæ à Rebus externis derivantur, deprehenderet; sed plurimas alias *innatas*, quæ illi ab exordio impressæ sunt, & quas non Sensuum auxilio, aut Hominum institutione formavit, ut quod intelligendo quid sit *Res*, quid sit *Perfectio*, quid sit *Veritas*, quid sit *Mendacium*, sibi repræsentet: Quoniam hæc non aliunde possunt, quàm à sua, hoc est, mentis suæ natura, utpote quæ est res vera, & quidem Cogitans. Enimvero quem latet quid sit mentiri, quid verum dicere? Cùm illæ notiones adeò simplices sunt, & per se notæ, ut qui eas Logicis Definitionibus expli-

care

care aggrederetur, non tam eis evidentiam, quàm obscuritatem conciliaret. Quem fugere potest, quid sit *Perfectum?* An non quilibet experitur se intelligere & velle perfectionem? Esse Justum, Clementem, Bonum, Veracem, esse perfectionem; Vitia autem, & quæcunq; Virtutibus sunt opposita, esse imperfectionem? Id quisque à natura edocetur, & propterea experitur, se facultatem habere Ideas illas ex proprii ingenii viribus, absque ullo Sensuum experimento eliciendi.

VI. *Certius est Deum mentiri non posse, quam Solem interdiu lucere.*

VERBIS immediatè sequentibus prosequitur Eximius Doctor: *An verò Cartesi, Deum mentiri non posse tam certò te scire putas, quàm Solem interdiu, noctu lunam lucere, aut te oculos, te manus, te corpus habere?* Quasi verò tanta certitudine agnoscamus Solem interdiu splendescere, ac nobis evidens est, quòd Deus non mentiatur, non fallat, non Erroris sit causa? An ita implicat decipi nos, dum Solem oculos radiis suis ferire arbitramur, ac dum Deum Ens omnimodè perfectum esse intelligimus, & cui proinde ut Deceptor sit, repugnat? Quoties in Sensu fallaciam deprehendimus? Quoties *Hydropicus* sitim patitur? Quoties *Ictericus* Nivem flavam esse spectat? Quoties qui membro, exempli causâ, pede carent, se dolorem in digitis sentire conqueruntur? Ea enim est Corporis nostri constitutio, ut nulla ejus pars, ab alia parte aliquantum remota agitari queat, quin etiam eodem modo, ab iis, quæ interjacent, moveri possit, remotiore etiam quiescente. In exemplum *Funis* proponatur in quatuor partes distinctus A, B, C, D. Cujus si quarta pars D trahatur, non aliter prima A movebitur, quàm moveri etiam posset, si secunda pars B, vel tertia

tertia C traheretur, & quartâ D, immota maneret. Simili prorsus ratione, cùm pedis *dolorem* sentimus, docere nos potest Physica, Sensum illum, nervorum per *pedem* sparsorum adminiculo excitari, qui inde ad Cerebrum funiculorum instar extenduntur, imo ex Cerebro in omnes Corporis partes educuntur. Hi ergo *nervi* dum in pede trahuntur, (quemadmodum in ponderum elevatione & torturis contingit) eopse momento, intimas Cerebri partes, ad quas terminantur, trahunt, & aliquem *motum* in illis partibus producunt, qui secundum Naturæ ordinem, Mentem *dolorem* percipere facit, tanquam in pede existentem.

VII. *Potest sentiri dolor in una parte corporis, in qua nullus est.*

AT quoniam necesse est, Nervos illos per *tibiam, crus, lumbos, dorsum* & *collum* transmitti, à pede ad Cerebrum ut perveniant, facile accidere potest, etiamsi ea Nervorum extremitas, quæ in pede est, non tangatur, sed aliqua tantùm ex interjacentibus in tibia, crure, cæterisque partibus, ut idem ille motus in Cerebro oriatur, qui aliàs à pede malè affecto proficiscitur. Hinc autem necessariò sequitur, Mentem tunc dolorem tanquam in *pede* existentem sentire, qui tamen non à pede, sed ab aliis inter Cerebrum & pedem interjacentibus *partibus* dependet. Et similis naturæ fallacia, in reliquis omnibus Sensuum perceptionibus locum habet.

VIII. *Repugnat Deum posse nos decipere.*

SI igitur ita nobis Sensus imponunt, quidni & cùm *Solem* intueri videmur, decipi possumus? Cum Somno oppressis idem nobis contingat, ut multa cernere, audire, palpare videamur? Quare cùm majori certitudine asseverare possumus, *Deum mentiri non posse, quàm Solem interdiu, & Lunam noctu lucere, aut nos*

oculos

oculos, manus, corpus habere. Quia cùm Deus sit supremum Ens, non potest non esse etiam summum Bonum & Verum; atque idcirco repugnantiam involvit, ut ab eo aliquid proficiscatur, quod in *falsum* positivè tendat: atqui cùm nihil reale nobis contingere possit, quod ab ipso tanquam omnis perfectionis fonte non manet: realem autem in nobis facultatem ad verum cognoscendum experiamur, & illud à Falso distinguendum, concludendum est, Deum Veracem esse, & mentiri nullatenus posse. Alias non summè perfectus optimo jure diceretur, hoc est, si propriè & efficienter causa Errorum foret, quibus nos obnoxios esse experimur. Hinc Cartesius *prima parte Epistolarum* Epist. LXXXII. Omnem fraudem à defectu pendere, mihi est lumine naturali manifestum; quia *Ens* in quo nulla est imperfectio, non potest tendere in non ens, hoc est pro fine & instituto suo habere non ens, sive non bonum, sive non verum, hæc enim tria idem sunt. In omni autem Fraude esse falsitatem manifestum est, falsitatemque esse aliquid non verum, & ex consequenti non ens, & non bonum.

IX. *Non decipiuntur damnati dum putant se ab Igne torqueri.*

QUOD si fortè Eximius Theologus, in suæ rationis probationem adferat, cum plurimorum Theologorum turba, *Dæmones* & damnatos Homines, per Ignis torquentis ideam, sibi à Deo inditam decipi, ita ut firmissimè sibi persuadeant, manifestéque se percipere arbitrentur, se ab *Igne* cruciari, quamvis revera nullus adsit Ignis, qui illos torqueat. Huic Objectioni occurrit Philosophus Responsione ad sextas Objectiones, his verbis: Quod autem repugnet Homines à Deo decipi, clarè demonstratur, ex eo quòd forma deceptionis

ceptionis sit *non ens*, in quod non potest ferri summum Ens. Et in hoc omnes Theologi consentiunt, omnisque Fidei Christianæ certitudo ex hoc pendet. Cur enim à Deo revelatis crederemus, si nos interdum ab ipso decipi arbitraremur? Et quamvis vulgò Theologi affirment Damnatos igne torqueri, non ideò tamen censent ipsos decipi per falsam Ideam Ignis torquentis sibi à Deo inditam, sed potius ab Igne verè torqueri, quia "ut viventis Hominis incorporeus spiritus "tenetur naturaliter in Corpore: sic facilè "per Divinam Potentiam teneri potest, in- "corporeo igne, &c. Vide *Magistr. lib.* 4. *sent. dist.* 44.

X.

In Deo neque est potentia, neque voluntas decipiendi.

ALIA ratio, quæ Cartesium adegit, ad Dei Veracitatem affirmandam est, quòd cùm ad Fallaciam pertexendam duo concurrere animadverteret, *Potentiam* scilicet decipiendi, & decipiendi *Voluntatem*, & cùm utrumque imperfectionem implicet, neutrum in Deum cadere posse statuit. Nam quamvis fallendi potestas, nonnullum ingenii argumentum apud Homines videatur, quatenus aliquam in Intellectu subtilitatem ostentat, si illa tamen propiùs inspiciatur, imbecillitas potiùs, & impotentia dicenda est. Nam quid aliud aliis imponendi Facultas indicat, quàm à Vero posse deficere? Quod certe *Perfectioni* adversatur. Decipiendi autem *Voluntas*, non aliundè quàm ex metu, vel in Affectibus pravitate provenire potest, quod utique ab Ente summè perfecto alienissimum esse putat, quisquis Dei naturam percipit.

CLA-

XI.
Deus uti deceptione uti non potest, etiam ea, quæcommittitur citra delictum.

CLARISSIMUS Vir autem Deum fallere posse tuetur, modo in illa deceptione absit delictum, & citra alicujus injuriam committatur. *Si putas*, inquit (certo Deum mentiri non posse te scire) *mihi solum probes quodvis in deceptione delictum esse, nisi cum injuria copuletur; si enim non noceat, peccatum esse nego.* Id est, inter nostras Cogitationes, & Dei Veracitatem ordo, tantaque est illarum ab hac dependentia, ut nullam prorsus *Certitudinem* sortiantur, nisi de illo Dei Attributo nobis primùm constiterit. Quia cùm Deus omnis luminis Naturalis, seu claræ perceptionis largitor sit; sequitur hanc cognoscendi facultatem, utpote à Deo nobis datam, nullum unquam objectum posse attingere, quod non sit verum, quatenus ab ipsa attingitur, hoc est, quatenus claré & distinctè percipitur. Verùm, an non damnum nobis inferri censet Doctissimus Theologus, si postquam Deus *promisso* se adstrinxit, Cogitationes nostras modo speciali recturum, nos postmodum circumducat, & in Errorem præcipitet? Non enim inter hujus Veracitatis objecta, promissa duntaxat reponuntur, quæ Deus vocibus, vel literis se tuiturum significavit: Verùm etiam, quicquid Signis, Testimoniis, Ideis quibuslibet, ut certa Menti exhibuit, seu per interposita Corpora, seu immediatè per suas ipsius cogitationes. Nam cùm Rerum omnium sit Opifex, omnia exequitur, quæ se facturum pollicitus est. Unde hæc notitia, Quisquis *facultate* cognoscendi rectè utitur, is Veritatem offendit; seu rectè *Intellectu* utenti Veritas occurrit, quam Deus Mentibus nostris ita infixit, ut de illa ambigi non possit; est veluti primum *promissum*, quod Deus sine in-

juria infringere non poteſt; cùm Verax ſit, hoc eſt, dator omnis luminis, Fons veræ cognitionis, &c. Quod enim abſoluto ſuo imperio Mentibus noſtris præſens, vel futurum eſſe voluit, haud putandum eſt, ut id aliquando improbet, & priori Voluntatis actui alterum opponat.

XII. *Deus non ad formale actus, ſed materiale tantùm concurrit.*

Si dicas Deum Errori patrocinari, cùm ad *actus* Voluntatis eliciendos concurrat, judiciiſque noſtris adſit, in quibus decipimur. Id liberè conceditur, ſi ad *Materiale*, non autem ad *Formale* attendatur. *Actus* enim boni, & veri ſunt, ſi in ordine ad Deum ſpectentur, à quo dependent; & major in nobis quodammodò perfectio reputatur, quòd à nobis elici poſſint, quàm non elici. *Privatio* verò, in qua ſola, formalis Veritatis ratio conſiſtit, nullo Dei auxilio indiget, quia non eſt *Res*, neque ad illum ut Cauſam relata, privatio, ſed *Negatio* tantummodò appellari debet.

Caput

Caput Decimum Septimum.

Deus quamvis Infinitus, per Ideam finitam, à nobis cognosci potest.

I. *Infinitum etsi à Mente humana comprehendi non possit, potest tamen intelligi.*

CUM Deus Res Summa sit, & omnes perfectiones undique infinitas complectatur, objiciendi, seu potiùs dubitandi occasionem Viro Clarissimo præbuit; an Deus à Mente humana attingi posset, præsertim cùm Infinitus sit, & nullis limitibus circundatus; *Quæ quæso est Idea*, inquit Sectione vigesima, *quam de illius perfectionibus habere te dicis? Primùm esse infinitam. Tunè verò infiniti ideam cognitam & comprehensam habes? Nimium tibi assentaris.* Inficiari non possum, quin ille sibi assentaretur, nimiúmque ingenio suo daret, qui *Infinitam* Substantiam se posse comprehensam habere arbitraretur. Quippe Infinitum, qua tale, humanæ cogitationis angustias transgreditur, & nullatenus comprehendi potest. Nihilominus non obest, quin à nobis percipi queat, in quantum clarè & distinctè intelligimus aliquam Rem hujusmodi esse naturæ, & nulli planè limites, in ea reperiri possint; Et id est clarè intelligere Rem illam esse Infinitam. Unde illud inter *Infinitum* & *Indefinitum* discrimen statuimus, quòd *Infinitum* propriè tantùm nuncupemus, in quo nulla ex parte terminos, seu limites reperiamus, quo sensu, solus *Deus* Infinitus esse dicitur. Illa verò, in quibus sub aliquo tantùm

respectu finem non agnoscimus; ut *Spatii* ultra Cœlos protensi Extensio; *Partium* in Corpore Divisibilitas, & similia, *Indefinita* quidem vocamus, non autem Infinita, quia non omni ex parte, fine destituuntur. At quo pacto, illa Distinctio nobis innotesceret, nisi Infiniti Ideam haberemus, & ni illud clarè & distinctè apprehenderemus?

II. *Aliud est Infinitum apprehendere, & aliud comprehendere.*

Verum si Viro Eximio credimus, nihil de Infinito noscimus, nisi illud undequaque noscamus, hoc est, comprehendamus: Cùm verò Mens nostra imbecillis sit, & non nisi ad pauca extendatur, quî Infinitum sibi repræsentabit? *Quanta enim cumque Mens sis, finita es. Dic ergo, quî finitæ facultatis modulo infinitum comprehendas? Si non comprehendis, finita est, quamcumque habes Ideam; & si finita ipsa sit, finitum est, quodcumque repræsentat.* Certè aliud est conceptum & notionem Infiniti habere, & aliud ipsum Infinitum comprehendere: quia etsi *finita*, & ad ingenii nostri modulum accommodata cognitione, Infinitum attingamus, non autem perfectè & adæquatè illud intelligimus. Hanc enim cognitionem nemo habet, non modò de *Infinito*, sed nec de minima etiam Re alia, quam concipiendam aggreditur. Quis enim *Pulvisculi*, exempli causa, notitiam perfectam habet? Quis eorum omnium, quæ illi insunt, aut esse possunt, conscius est? Assignet, qui id asserere præsumit, omnes ejus particulas, ejus motus, gradus & modos enumeret, ejus figuras metiatur, & illa præcisè determinet, quæ illum à cæteris corpusculis dirimunt. Clarè quidem omnia, quæ ad hoc corpusculum spectant, Deus intuetur, & peculiares modos, quibus affici potest, distinctè pervadit. At cùm

cùm nulla assignari queat ratio, qua ad credendum adigamur, conceptus nostros, Divinæ Cognitioni æquiparari, incassum præsumimus, Ideas nostras posse Rei alicujus esse adæquatas. Interim quanquam non nisi imperfectè Corporea à nobis apprehendantur, non inde sequitur, non dari Corporum notitiam; Ita nihil obest quominus infinitum à nobis percipiatur, quamvis non adæquata & comprehensiva cognitione.

III. *Deus magis est intelligibilis quam quodvis aliud creatum.*

IMO licet Deus ob perfectionum suarum exuberantiam, magis humano Intellectui incomprehensibilis sit, quàm quodlibet aliud Ens Creatum, nihil tamen obest quominus magis ab eodem cognoscibilis dicatur: ad eum modum, quo *Sol* licet suo splendore oculos offuscet, nihilominus validius se ipsis ingerit, quàm nebulosæ Stellæ, quæ suis radiis eos debiliùs lacessunt. Uti enim luminis copia ad Visionis claritatem confert; ita ubi plus entitatis, seu perfectionis reperitur, plus conceptibilitatis seu cognoscibilitatis exurgit.

IV. *Ut Infinitas & res infinita sunt in nostro intellectu.*

URGET Vir Clarissimus; *si non comprehendis, finita est, quamcumque habes Ideam, & si finita ipsa sit, finitum est quodcumque repræsentat.* Mihi quod respondeam, in promptu est; nec Infinitatem, nec Rem ipsam, quæ Infinita est, in cogitatione nostra residere; imo nullum est Dei Attributum, quod in Mente isto modo versatur; aliàs cogitatio mea Deus dicenda esset, quandoquidem quælibet ejus perfectio, ab eo realiter non distinguatur, & res eadem sit cum Deo. Sunt igitur tantummodò in cogitatione nostra certæ quædam *delineationes*, & umbratilia indicia, è quibus Rem Infinitam, hoc est, Deum

existere deprehendimus. Non tamen necessum est, ut delineamenta ista, iisdem perfectionibus instruantur, quas Res illa possidet, quam Menti exhibent; alioquin non Imagines & tabulæ forent, sed ipsum Exemplar. Nec dici debet, à Dei Infinitate alienum esse, ut alio modo, quàm perfectissimo repræsentetur; imo maximè consentaneum est, ut per Rem *aliam* ab ipsa diversam perfectissimè non exhibeatur; quoniam hoc dato, duo Dii forent assignandi, sive duæ Res perfectissimæ, quod implicat.

V.

Deus non potest per Cogitationem perfectissimè repræsentari.

Suspicor quid contra hoc repositurus sit præclarus Theologus, nempe hanc quæstionem moveri de Re Infinita, *objectivè* modo perfectissimo repræsentanda, non autem *subjectivè*; quæ duo se patiuntur, nec sese in rebus diversis tollunt, aut adversantur. Etsi id cum quadam Veri specie objici posse videatur, dico tamen falsum esse. Nam quis, ubi de Rebus Cogitantibus sermo instituitur, dixerit, hæc cognitio, perfectissimam & infinitam Cogitationem modo perfectissimo repræsentat? planè idem est ac si diceret, hæc cogitatio est perfectissimè *cogitans*, hoc est, est ipsamet Cogitatio perfectissima & infinita; ac proinde perfectè objectiva Infiniti imago, seu repræsentatio, reperiri non potest, nisi in Re, quæ revera est Infinita. Unde Christus, qui à D. Paulo *Splendor paternæ gloriæ, & imago Substantiæ illius* vocatur, Deus quoque est subjectivè, quoniam perfectissima Dei imago est, & vice illius.

VI.

Infinitas à re, quæ infinita dicitur distinguenda.

Cum Cartesius, ut similium argumentorum, quæ contra claram & distinctam Infiniti notitiam, à Theologis, aliisque Philosophis proposita sunt, vim eluderet, ingessisset que ad

ad perfectam Rei cognitionem habendam, non necessarium esse, ut adæquata sit & comprehensiva, sed sufficere, si pauca intelligantur, quamvis cætera in Mentis conspectum non veniant, subjecit Eximius Doctor. *Itane? Infiniti igitur Ideam non habes, sed solum finiti; cùm, si non omnia, quæ in infinito sunt, partem tantùm infiniti apprehendis: at infiniti pars non est ipsum totum infinitum.* Cartesius suæ assertionis sensum dilucidiùs explanaturus, distinguit inter rationem *formalem* Infiniti, sive infinitatem, & *Rem*, quæ est infinita; nam quantum ad *Infinitatem*, etiamsi illam intelligamus esse quàm maximè positivam, non tamen nisi negativo quodam modo intelligimus, ex hoc scilicet, quòd in *Re* nullam limitationem advertamus: ipsam verò Rem, quæ est infinita, positivè quidem intelligimus, sed non adæquatè, hoc est, non totum id, quod in ea intelligibile est, comprehendimus; sed quemadmodum in *Mare* oculos convertentes, etsi non totum visu attingamus, nec immensam ejus vastitatem metiamur, dicimur tamen illud videre. Pari modo, etsi *Montis* alicujus valde excelsi magnitudo non patiatur, ut brachiis totum illum complectamur, nihil tamen obstat, quòminus illum manu tangamus, & sensu adeò evidenti, ut clarè & distinctè illud nobis innotescat.

VII. *Cognitio quam de Deo habemus, finita est.*

AT quantumcunque distinxeris, addit Vir Eximius, *nihil proficies, nisi quod id ipsum distinctionibus tollas, quod antea argumentis posueras: ut cùm priùs Deum Infinitum esse, quod de eo infinitam Ideam haberes, concluseris, te nunc excusatum putas, quod omnem infiniti Ideam finitam esse inquias; & tamen quanquam istâ tuâ excusatione præmissas sustuleris, à conclusione di-*

moveri nolis. Sed vereor ne his verbis aliquid Philosopho imponat, quod ab ejus Mente prorsus alienum esse existimo: Deum scilicet *Infinitum* esse, quod de eo *infinitam Ideam* habuerit. Loca precor adferat, ubi *Cartesius* se infinitam Rei Infinitæ Ideam habere asserit; cùm implicet, ut ante monui, ut Infinitum ipsum, aut ipsa infinitas in *Intellectu* nostro versentur, nisi quis ei Divinitatem assignet, & Deum à conceptu non distinguat. Admittit quidem *Philosophus*, se Entis summi & perfectissimi Ideam habere, sed illam infinitam esse, hoc est, summam & perfectissimam esse abnuit. Imo Responsione ad primas Objectiones, expresse testatur, eam, quam de Deo habet cognitionem finitam esse & inadæquatam. Ego, inquit, ubicumque dixi, Deum clarè & distinctè posse cognosci, non nisi de hac *finita*, & ad modulum ingenii nostri accommodata cognitione intellexi. Et ad secundarum Objectionum *Authorem*, qui Dei Ideam, quemadmodum numeri infiniti, aut lineæ infinitæ, haberi non posse obtendebat, respondet *Philosophus:* Cùm dicitur Deus *incogitabilis*, intelligitur de Cogitatione ipsum adæquatè comprehendente: non autem de illa inadæquata, quæ in nobis est, & quæ sufficit ad cognoscendum ipsum existere. Imo ea est *Infiniti* natura, ut planè repugnet, ut si quid comprehendam, id, quod comprehendo sit infinitum. Idea enim infiniti ut vera sit, nullo pacto comprehendi debet, quoniam ipsa *Incomprehensibilitas* in formali ratione Infiniti continetur, & nihilominus manifestum est, Ideam, quam Infiniti habemus, non tantùm aliquam ejus *partem*, sed revera totum Infinitum repræsentare, eo modo, quo per humanam

nam Ideam exhiberi poteſt, in quantum ſcilicet omnium perfectionum eſt complementum.

VIII. *Non requiritur ad Rem cognoſcendam ut omnes ejus proprietates noſcantur.*

NAM dum ejus *Potentiam*, exempli cauſa, cogitamus, etſi de illius objectis quicquam determinare non valeamus, agnoſcimus tamen tantam eſſe, ut nihil ei reſiſtere queat; Et ita de cæteris Dei Attributis diſſerendum eſt, quorum notiones ſatis in nobis perſpicuæ ſunt, ut judicemus illa in eo realiſſima, ſimpliciſſima, adeóque infinita eſſe. Non tamen inficias eo, quin alia Dei notio multò hac ſit perfectior, hoc eſt, accuratior & diſtinctior, aut ab ipſo *Deo*, aut ab alia Natura Intelligente haberi poſſit, eadem ratione, qua dubium non eſt, quin *Geometriæ* imperitus, totius *Trianguli* Ideam habet, cùm Figuram tribus lineis comprehenſam intelligit; etſi à Geometris alia multa de eodem *Triangulo* cognoſci poſſint, atque in ejus conceptu animadverti, quæ ab illo ignorantur. Quemadmodum enim intelligere ſufficit *Figuram* tribus lineis contentam, ad habendam totius Trianguli Ideam: ita quoque ſatis eſt, *Rem* intelligere nullis limitibus comprehenſam, ut genuina & integra totius Infiniti Idea habeatur.

IX. *Duo in Idea conſideranda ſunt, formale & objectivum.*

EXPLOSA igitur à Mente humana, infinita Entis perfectiſſimi Idea, inadæquatam impugnare aggreditur Vir Clariſſimus, oſtendendo neceſſarium non eſſe, ut finita Idea à Re ſumma producatur; ſed quamcumque cauſam ad illam efformandam ſufficere. *Si verò finita ſit Dei Idea, infinitam cauſam non exigit, etſi non exigat, finitâ produci potuit; & ſi potuit, ruit tota demonſtratio, quæ huic ſoli principio innititur, infinitæ Ideæ infinitam cauſam eſſe oportere, quod tantumdem ad minimum*

eſſe

esse debeat realitatis formalis in causa, quantum reperitur objectivæ in Idea, atque idcirco cùm Ideæ objectiva infinita sit, causæ quoque, quæ eam produxit, infinitam formalem esse. Animadvertendum est, duo in quacumque notione, seu Idea consideranda esse. *Unum*, Proprium seu formale, quatenus est Mentis operatio seu cogitandi Modus. Alterum, Objectivum seu vicarium, in quantum est rei apprehensæ Imago, seu quatenus est vice illius. Licet Idea quatenus Mentis nostræ *operatio* est, nullam aliam, præter Mentem nostram causam exigat, quia cùm sit Res Cogitans, talem operationem eliciendi par est. Aliam tamen exigit, quatenus talis est, sive quatenus ab omnibus aliis Cogitationibus distinguitur, & quatenus Idea *Dei*, exempli causa, Substantiam Infinitam, Independentem, summè Intelligentem, summè Potentem nobis repræsentat. Et certè talis Idea neque à Mente nostra, neque à quacumque Causa alia *finita* proficisci potest. Nam licet ipse ego, exempli causa, Ideam Substantiæ in me habeam, ex hoc ipso, quòd sim Substantia, ac proinde causa Exemplaris esse possim illius Ideæ secundum esse vicarium spectatæ, nequeo tamen istius Ideæ exemplar esse, quatenus mihi *Infinitum* exhibet, quia hoc esse objectivum, non se habet ut vicarium mei esse tanquam alicujus principalis. Quare necessum est, ut ab aliqua causa, quæ revera Infinita est, procedat. Unde patet Dei Ideam, quamvis finitam, Causam Infinitam exigere, & *Finitâ produci* non posse.

X.
Quo sensu intelligitur Infinitas esse quid negativum.

Etsi Distinctio, quam supra tetigimus, inter Substantiam Infinitam, & ipsam Infinitatem, cuique Philosopho sit obvia, assentiri tamen

tamen præclarus Theologus nequit, quòd Res Infinita quàm maximè *positivam* intelligatur, Infinitas verò, non nisi ut quid *negativum* concipiatur, quandoquidem eo concesso, nihil ad Infinitam Substantiam stabiliendam suppeditetur. *Cùmque mones, (etiamsi nihil demonstrant monita) positivam esse rei Infinitæ Ideam, Infinitatis negativam ; quid agis, nisi quod fatearis rei, quæ reipsa fortè infinita est, solam finitam Ideam te assequi ? Cùm itaque tuo sensu infinitam esse dicis, te nihil intelligere fateris, quid enim aliud est negativa Idea, quàm Ignorantiæ confessio?* Non sequitur ex eo, quòd in Re Infinita nullam limitationem advertamus, quòd limitationis negatio in *Finiti* cognitionem ingrediatur : quoniam illud, per quod Infinitum Finito discrepat, *positivum* est, & reale : E diverso limitatio ; qua Finitum ab Infinito distinguitur, est *non ens*, sive entis negatio. Manifestum est autem apud omnes Philosophos, id quod non est, non posse nos in illius notitiam adducere, quod est. Sed contra ex Rei cognitione, ejus negatio percipi potest. Quando igitur dixit *Cartesius* ; quantum ad Infinitatem, etiamsi illam intelligamus esse quàm maximè positivam, non tamen nisi negativo quodam modo intelligimus, ex hoc scilicet, quòd in Re nullam limitationem advertamus ; vulgarem loquendi modum secutus est, quemadmodum & Infiniti nomen retinuit, quod tamen rectiùs *Ens Amplissimum* vocari posse alicubi existimat, si omnia vocabula Rerum naturis conformia esse vellemus : quoniam verò usus invaluit, ut Infiniti nomen per *limitationis* negationem exprimatur, tanquam si ad Rem maximam designandam, non parvam esse, seu nihil planè

plane parvitatis includere, dicere sufficeret.

XI. *Infinitum non includit in sua natura negationem limitationis.*

AB hoc loquendi ritu deflectere noluit Cartesius, quanquam nullibi scripserit *positivam* Infiniti naturam per *negationem* cognosci; Imo Meditatione Tertia, attendendo Ens Infinitum idem significare, quod *perfectissimum*, ita loquitur: Nec putare debeo me non percipere Infinitum per veram Ideam, sed tantum per negationem finiti, ut percipio *quietem*, & *tenebras*, per negationem motus & lucis; nam contra manifeste intelligo plus realitatis esse in Substantia Infinita, quam finita, ac proinde priorem quodammodo in me esse perceptionem Infiniti, quàm finiti, hoc est, Dei, quàm mei ipsius: qua enim ratione intelligerem me dubitare, me cupere, hoc est, aliquid mihi deesse, & me non esse omnino perfectum, si nulla Idea entis *perfectioris* in me esset, ex cujus comparatione defectus meos agnoscerem?

XII. *Deus clarè & distinctè à nobis attingitur, etsi illum non comprehendamus*

SIMILITUDINEM quoque, quam à Maris intuitu Philosophus desumpsit, ad ostendendam claram & distinctam haberi posse notitiam, licet Rei non sit adæquata & perfecta, rejicit Vir Clarissimus, & veluti ipsi adversam inculcat: *Quam denique affers similitudinis rationem cum scilicet in mare oculos convertimus, etsi* non totum visu attingamus, nec immensam ejus vastitatem metiamur, dicimur tamen illud videre: *Nonne vides contra te valere, cùm quicquid videre dicamur, non tamen videamus? Sed aliquousque intenditur oculorum acies, & nihil ulterius intuentur.* Quid tum! An propterea mare non intuemur, quia totum *Mare* non discernimus? *Deum* mente attingo, ergo nisi illum comprehendam, hoc est, omnia, quæ in Deo sunt, cogitandi actu capiam

capiam ac teneam, non Deum percipere dicendus sum? Quis abnuet ex sola depicta *faciei* Imagine, Hominem distinctè cognosci, quamvis Corporis reliquum occultetur,& nulla pectoris, crurum, &c. delineatio adsit? Nihil in rem facit, si dicatur, per humani vultus delineationem, non totum Hominem exhiberi, sed ex *parte* depicta, in Totius notitiam ratiocinando deveniri: Quia cùm Deus partibus careat, & tantùm Attributa, sive perfectiones illi insint, non potest aliqua ejus pars, per ejus Ideam repræsentari, sed ex unius Divini Attributi notitia in alterius notitiam discurrendo deduci. Unde postquam *Philosophus* dixit *Mare* videri posse, etsi totum oculis non perlustretur, immediatè subjunxit: Et quidem si eminus respiciamus, ut quasi totum simul oculis complectamur, non videmus nisi confusè, ut confusè imaginamur *Chiliogonum*,cùm omnia simul ejus latera complectimur; sed si cominus in aliquam Maris partem obtutum defigamus, talis visio potest esse valde clara & distincta,ut etiam imaginatio *Chiliogoni*, si tantùm ad unum, aut alterum ejus latus se extendat.

XIII. *Deus clarè & quoad singulas ejus perfectiones perspicuè intelligi potest.*

SIMILI ratione, Deum ab humana Mente capi non posse, cum omnibus Theologis concedo, & nequidem etiam distinctè posse cognosci ab iis, qui totum simul conantur animo complecti, & tanquam è longinquo respiciunt. Quo sensu dixit *Sanctus Thomas* Dei cognitionem sub quadam tantùm *confusione* nobis inesse: Qui autem ad singulas ejus perfectiones attendere, illasque non tam capere, quàm ab ipsis capi, & Intellectus sui vires omnes in *iis* contemplandis occupare conantur, illi profectò multò ampliorem facilio-

ciliorem que materiam claræ & distinctæ cognitionis in eo inveniunt, quàm in ullis Rebus *Creatis.*

XIV. *Ex rerum progressu deveniri non potest ad Dei cognitionem*

PROGREDITUR Clarissimus Theologus: *Ita cùm Deum infinitum intelligere dicimur, aliquousque intelligendo progredimur, at quicquid revera intelligimus, finitum est, & cùm illius perfectionem latiùs patere intelligamus, quam ut ulla Intellectus acie assequi possumus, infinitam esse dicimus, quod quanquam conceptus nostri, nullum tamen illius finem agnoscamus.* Nihil penè objicit, ad quod prius Philosophus non responderit; quippe Responsione ad primas Objectiones, profitetur se argumentum suum non desumpsisse ex eo, quod videret in *Sensibilibus* esse ordinem sive successionem quandam Causarum efficientium: Tum quia *Deum* existere multò evidentiùs esse putaret, quàm ulla res sensibiles: Tum etiam, quia per causarum istarum *Successionem*, non aliò devenire posse videbatur, quam ad imperfectionem Intellectus sui cognoscendam, quòd nempe comprehendere non posset, quomodo infinitæ tales Causæ sibi mutuo ab æterno ita successerint, ut nulla fuerit prima. Nam certè ex eo quòd istud comprehendere non posset, non sequitur aliquam primam esse debere, ut neque ex eo infinitas *Divisiones* in quantitate finita comprehendere non valeam, sequitur aliquam dari ultimam, ita ut ulterius dividi non possit, sed sequitur tantùm Intellectum meum, qui est finitus, Infinitum capere non posse. Id quoque insinuare videtur Eximius Vir verbis sequentibus: *Cùm sane cuivis liceat perfectissimam, quam pro suis viribus fabricare possit Ideam, & cùm longiùs progredi se non posse sentiat; exclamare infinities perfectiorem esse & fabri-*

fabricari posse, quanquam ipse præ captus angustia, non possit omnem illius amplitudinem complecti.

XV. *Per rerum ampliationem perveniri non potest ad Dei existentiam.*

NEGARI non potest, quin in Mente nostra, *Facultas* sit, ad Rerum Ideas ampliandas, sed quantumvis earum perfectiones augeantur, nunquam eò devenient, ut cum Divinis essentialiter conveniant, ac proinde ut per illarum Ideas, Dei Idea in nobis oriatur. Nam quot velis gradibus *Creatam* perfectionem amplifices, nunquam idcirco Divina evadet, nisi impetu, ut ita dicam, & veluti saltu infinito, una vice à perfectione *creata*, ad aliud quid omnino diversum transitus fiat. Unde longè dilucidiùs *Philosophus* rem aperit Meditatione Tertia, quam hic Vir Clarissimus. Dum in me ipsum Mentis aciem converto, inquit, non modo intelligo me esse rem *incompletam*, & ab alio dependentem, remque ad majora & majora, sive meliora indefinitè aspirantem: sed simul etiam intelligo Illum, à quo pendeo, majora ista omnia non indefinitè & potentià tantùm, sed re ipsa infinitè in se habere, atq; ita Deum esse.

XVI. *Nullatenus Deus adæquatè cognosci potest.*

POSTQUAM sat exspatiatus est præclarus Doctor in ostendendo imparem esse Mentem humanam, ad omnes Perfectiones Divinas adæquatè concipiendas, quod illi ultrò concedimus, se ipsum alterius nomine interrogat. *An igitur, inquies, nullum habemus infiniti conceptum? Habemus sanè, atqui eo modo, quo dixi, non quòd absolutam & infinitam illius Ideam habeamus, sed solùm quod tale quidpiam esse, qualecumque fuerit, ratione concludamus.* Sufficienter in præcedentibus monui, adæquatum Dei conceptum à Mente humana haberi nullatenus posse ac proinde frustra

frustra illius mentionem ampliùs fieri, ut ostendatur Deum per absolutam & *infinitam* notionem nobis repræsentari. Nam quis perfectam Rei etiam minimæ notitiam habet? Prodeant Metaphysici, qui *Ens* in genere sibi ita notum existimant, ut primum cognitum apud omnes censeatur, nemo tamen eorum, opinor, omnia Entis *Attributa*, quatenus Ens est, se explicitè cognoscere asseret: Ita quid Deus sit, manifestè quidem percipiunt, licet innumera in Divinarum perfectionum abysso latentia non attingant.

XVII. *Absq; Idea Deus nullo modo apprehendi potest.* QUO pacto igitur, in Dei notitiam deveniemus? *Non quod absolutam, inquit, & infinitam illius Ideam habeamus, sed solùm quòd tale quidpiam esse, qualecumque fuerit, ratione concludamus.* Hinc præter Viri Clarissimi Mentem, infero; nos veram Dei Ideam habere. Nam quî Rem aliquam existere Ratione concludam, si ejusdem Rei nulla in me Idea sit? Sive si illa Menti meæ non obversetur? Nam cùm Mens *simplici* intuitu Rem contemplatur, tum illius Rei speciem, seu imaginem efformat; ubi judicat, duas aut plures *Imagines* connectit; ubi discurrit, vel in motu circulari acta, primas Ideas cum posterioribus copulat; At qui nullam Dei Ideam animo volvit, quomodo Deum existere percipiet, judicabit, aut ratione inferet? Quomodo *illud* qualecumque fuerit Infinitum dari concludet, si ignotum sit, hoc est, si nulla ejus Idea, notio, conceptus Menti exhibeatur? Id aliàs Reverendo Domino decernendum relinquo.

ALIUS

XVIII. *Possumus claram & distinctam Dei Ideam habere, etsi non Deum comprehendamus.*

Alius, qui eum remoratur scrupulus tollendus est, quî nimirum fit, si comprehensivam Dei cognitionem habere non possumus, ut clarum nihilominus & distinctum Divinæ Ideæ conceptum consequamur. *Si enim non adæquatè, neque clarè & distinctè: omnis enim imperfecta cognitio (qualis est inadæquata) pro suo imperfectionis gradu, obscura est & confusa. Cum itaque tam longè absit, adæquatam, ut tu vocas, sive ut ego, claram & distinctam Dei Ideam habeamus, tuis principiis, utcumque distinxeris, confecta res est, & tollitur omnis illius existentiæ certitudo.* Quamvis eadem pluries repetere, penè ad nauseam coacti fuerimus, quia tamen quicquid alicujus *difficultatis* speciem præ se fert, non intactum relinquere statui, & ad hanc aliquid etiam reponere visum est. Quando igitur clara & distincta Rei Idea nobis inesse dicitur, non ita accipiendum est, quasi in Re, quam clarè & distinctè cognoscimus, omnia Attributa, omnesque ejus proprietates intelligamus; talis enim conceptio planè repugnat. Nam ut sumpto anteà *Cartesii* exemplo utamur; possum perspicuam & distinctam Trianguli Ideam habere, quamvis omnes Trianguli proprietates, quas de eo Mathematici demonstrant; ut quòd *Angulus* externus in *Triangulo* sit æqualis duobus rectis internis & oppositis: Quod omnes tres Anguli duobus rectis sint æquales: quòd major Angulus in *Triangulo*, semper à majori latere subtendatur, &c. Quemadmodum itaque intelligere sufficit figuram tribus lineis comprehensam, ad habendam *Trianguli* Ideam; Sic etiam satis est Rem nullis limitibus comprehensam intelligere, ut vera, integra totius Infiniti Idea habeatur. Quod

inde evidens apparet; Nam ſicuti nullæ proprietates de *Triangulo* probari poſſunt, quæ ab illa Trianguli Idea alienæ ſunt, quam priùs de Triangulo quis habuit: ſimiliter nullæ de Deo Perfectiones demonſtrari queunt, quæ in Idea, quam de Deo habuit, concluſæ non fuerunt.

Caput Decimum Octavum.

Realitas objectiva, ſive Cogitationum noſtrarum eſſe objectivum non eſt nihil, verùm aliquid in ipſis reale & perfectum.

I. *Objicitur quod objectiva realitas nihil ſit.*

UT in congenitam Dei notionem tutiùs Vir eximius invehatur, & *Carteſii* argumentum ex Infiniti idea deſumptum, ad Dei exiſtentiam probandam fortiùs convellat, Realitatem objectivam, ſeu Artificium objectivum è medio tollere conatur, tanquam nomen inane, & *ens* à ſola *Carteſii* mente depromptum. Quippe ubi inadæquatum Rei conceptum cum evidentia ſtare non poſſe, tota *Sectione vigeſima* contendit, & confuſionem individuam eſſe imperfectæ cognitionis comitem: tandem ex hoc labyrintho elapſus, in alterum ſequenti Sectione devolvitur, ut ſcilicet Ideam ſua perfectione exuat, & nihil prorſus ab objectis mutuari demonſtret. Sed hoc opus, hic labor eſt. *At quid quæſo*, ita Sectionem vigeſimam primam incipit, *eſt iſta realitas tua objectiva, quam ubique tanto ſtrepitu*

strepitu evehis & miraris? Et cùm scripsisset Cartesius Ideam esse ipsam rem cogitatam, quatenus objectivè est in Intellectu. *Præclarè*, subnectit, *At quid est esse objectivè in Intellectu?* Et Cartesium respondentem introducens, id aliud non esse, quàm esse in Intellectu, eo modo, quo objecta in eo esse solent. Ad hæc simulata admiratione, *Quam diffugiunt tenebræ, quámque perspicua fiunt omnia! Quis responsum clarius ex ipso Sibyllæ antro expectaret, quàm Objecta in intellectu eo modo esse, quo esse solent, hoc est, in Intellectu eo modo esse solere, quo esse solent?*

II. *In Idea duo sunt attendenda, ipsa Mentis operatio, & ipsa rei repræsentatio.*

IMO & diffugerent *Tenebræ*, & perspicua fierent *omnia*, si duo in omnibus Cogitationibus considerasset: *unum*, quòd quædam sint Mentis nostræ operationes, sive ut ante dictum est, operandi Formæ, in hanc illamvè faciem velut conformantes: *Alterum*, quòd sint Repræsentationes, sive quædam picturæ illarum rerum, quam nobis exhibent. Certum autem est, quòd simplices cogitandi Modi, alia ratione in Mente nostra non versentur, quàm ipsæ rerum Imagines & picturæ, quæ peregrina objecta repræsentant. *Priores* enim à Mente utpote Re Cogitante promanant, eique pari modo inhærere videntur. *Posteriores* verò magnum nanciscuntur discrimen, prout ad Res diversas, quas exhibent, referuntur. Quare mirum non est, si dixit *Cartesius*, Rem cogitatam in Intellectu esse, eo pacto, quo objecta esse solent. Nam cùm Eruditus quidam fœderati Belgii Theologus objecisset; objectivè esse in Intellectu, aliud non esse, quam denominationem extrinsecam, & nihil rei; Respondet *Philosophus* Theologum ad Rem ipsam, tanquam extra In-

tellectum positam respexisse, cujus ratione, est sane denominatio extrinseca, quòd sit objectivè in intellectu; illum autem de *Idea* loqui, quæ nunquam est extra Intellectum, & ratione cujus, esse objectivè non aliud significat, quàm esse in Intellectu, eo modo, quo objecta in illo esse solent.

III. *Ut objecta dicuntur esse in Intellectu exemplo Solis ostenditur.*

ITA exempli causa, si quis quærat quid *Soli* accidat, ex eo quòd sit objectivè in meo Intellectu, optimè respondetur nihil ei accidere nisi extrinsecam denominationem, quòd nempe intellectus operationem per Modum Objecti terminet: Si autem de Idea Solis quæratur quid sit, & respondeatur, illam esse rem cogitatam, quatenus est objectivè in Intellectu, nemo intelliget illam esse ipsum *Solem*, quatenus in eo extrinseca est denominatio: neque ibi, *Objectivè esse in Intellectu*, significabit ejus operationem per modum objecti terminare, sed in Intellectu, eo modo esse, quo solent ejus objecta; adeò ut Idea Solis sit ipse *Sol* in Intellectu existens, non quidem formaliter, ut in Cœlo, sed objectivè, hoc est, eo modo, quo objecta in Intellectu esse solent. Quid clarius efferri potest, ad ostendendum, quo pacto res in Intellectu residant, sive ut earum Ideæ Menti obversentur?

IV. *Objicitur Cartesium existimasse objectivam realitatem esse tantum nomen inane.*

SED quia Vir Clarissimus se supra Sensus erigere non vult, & omnes Ideas ad solas Imagines in phantasia depictas restringit, vanam esse putat Objectorum in Intellectu repræsentationem. Quod ut validiùs persuadeat, iis Cartesium comparat, *qui quanquam ingenti hiatu nugas ridiculas parturire se viderint, magnum tamen aliquid se peperisse clamant.* Prætermitti hæc Comparatio à Viro Eximio

poterat,

poterat, cùm omnibus Doctis satis notus sit Cartesius, qui tantum abest, ut ejus rationes nugas ridiculas existiment, ut eorum plurimi illas commendent, atque tanquam veras ac certas Discipulis suis, aliisque *Veritatis* amatoribus proponant. Sed venia Viro Eruditissimo danda est, qui Philosophi doctrinæ subtilitatem aspernatus, non sat illi errores impingere autumat, ni & illum eorum conscium fuisse, ut crederemus, efficeret. *Vidit Cartesius*, inquit, *realitatem objectivam, nomen inane esse, tamen quòd magnum aliquod de eadem promiserat, etiam convictus, ne ipse Mens non foret, fateri noluit, cùm ad nauseam usque interrogatus tam frigido responso quicquam aut sibi, aut aliis satis factum esse putaret.*

V. *Quid est Realitas objectiva Ideæ.*

SED ubi id vidit Cartesius? cur locum, cur Meditationem non assignat? Cur illius verba non prodit? Si putavit Realitatem objectivam aliud non esse, quàm *inane nomen*, ita iniquus fuit, ut non aliis modò, sed & sibi ipsi imponeret? Quis de Viro modesto, sapienti, Philosopho hoc credat? Contingere quidem potuit, ut non omnino plenè, & ad omnium captum, Objectivam Realitatem explicuerit, dum dixit, esse objectivè in Intellectu, est esse eo modo, quo objecta in eo esse solent. Verum poterat Vir Clarissimus apertiorem hujus rei explicationem ex *Geometricis* ejus Rationibus, ubi de illa ex proposito agit, mutuari, ubi ita loquitur: Per Realitatem objectivam Ideæ, intelligo entitatem Rei repræsentatæ per Ideam, quatenus est in Idea; eodem modo dici potest *Perfectio Objectiva*, vel Artificium objectivum, &c. Nam quæcumque percipimus tanquam in Idearum objectis, ea sunt in ipsis objectivè.

Adeò ut Realitas objectiva, aliud non est, quàm Perfectio, seu entitas rei cognitæ quatenus est in Idea, in qua tanquam in Imagine fulget.

VI. *Esse objectivum Ideæ est aliquid reale.*

An quis talem perfectionem, fictitiam esse dicet, & inane nomen dumtaxat? Quomodo igitur fit, ut talis *Perfectio* Causam realem exigat, & una ab altera realiter distinguatur? Nam quòd quædam Cogitationes sublimes & excelsæ dicantur, aliæ autem humiles & abjectæ; quòd quædam de Deo, aliæ de Creaturis, exempli causa, de *Sole*, de *Cœlo*, de *Terra* habeantur, quatenus scilicet tales aut tales res referunt, id non à reali Mentis actu sortiuntur, quoniam Ideæ quatenus *Modi* sunt cogitandi, nullam habent inæqualitatem, & omnes à Mente simili ritu procedere videntur: Ergo necessum est, ut ab altera alia reali causa proficiscantur. Si enim illud nihil esset, haud dubiè tantam differentiam inter eas procreare non posset, nec nobilior perfectiórve foret de *Sole*, aut alio Sidere cogitatio, quam de vilissimo Terræ *pulvisculo*. Cùm autem non ens, neque discrimen, neque convenientiam, neque quicquam aliud efficère possit; oportet ut Cogitationes à Causa aliqua reali proveniant. Et hanc esse *Cartesii* Mentem ex illius verbis, Meditatione Tertia, luce clarius colligi potest: Nempe quatenus Ideæ istæ cogitandi quidam *Modi* tantùm sunt, non agnosco ullam inter ipsas inæqualitatem, & omnes à me eodem modo procedere videntur: sed quatenus *una* unam Rem, *alia* aliam repræsentat, patet easdem esse ab invicem valde diversas. Nam proculdubio illæ, quæ *Substantias* mihi exhibent, majus aliquid sunt, atque ut ita loquar, plus realitatis objectivæ in se conti-

nent,

nent, quàm illæ, quæ tantùm *Modos*, sive Accidentia repræsentant: Et rursus illa, per quam summum aliquem Deum Æternum, Infinitum, Omniscium, Omnipotentem, rerumque omnium, quæ præter ipsum sunt, Creatorem intelligo, plus profectò realitatis objectivæ in se habet, quam illæ, per quas finitæ Substantiæ exhibentur. Unde à nobis passim sciscitari solent Homines, quomodò in talem Cogitationem inciderimus? Quo modo talem conceptum formare potuerimus? Ubi non de causa Ideæ, prout Mentis *actus* est, quæritur, sed prout habet tale *esse vicarium*: quæritur enim unde sit expressa; quod exemplar talis Imaginis,

VII. *Realitas Ideæ est quid distinctum ab ipsa objecti realitate.*

SUPPOSITO, quod tales revera dentur in Mente cogitationes, ita præclarus Theologus prosequitur: *Sint verò in Mente tua Ideæ, suamque realitatem objectivam habeant: Quid autem rei est ista realitas, an res ipsa in te procreata? Si non sit, nullam istius rei realitatem habere potes. Si sit, Dei Idea Deus alter erit, ut enim Deus formalis est, qui extra te, ita objectivus, qui in te existit.* Quis unquam somniavit ipsam objecti Realitatem in Mente reperiri? An quia esse cognitum aliquid reale in Intellectu est, necessum est, ut objecti realitas, in ipso quoque Intellectu inveniatur? Ineptè quis dubio procul sic argumentaretur: Pictura est Rei imago, pictura est aliquid reale; Ergo pictura est ipsa objecti realitas. Ita non magis à Ratione deviaret, qui ex eo quòd Idea sit realis quædam Rei in Mente pictura, statim inferret; igitur Idea est ipsa rei realitas seu perfectio. At si ista rei realitas in Idea non est, nulla istius rei realitas haberi potest. Quid tum? nullum unquam

 Philo-

sophorum asseruit, Ideas Rerum, quas Intellectui exhibent, ipsammet rerum realitatem involvere: sed pro illis supponi, sive ipsarum vice & loco esse. Ergo, inquies, si *Res* ipsa in te *procreata non est*, nullam istius Rei realitatem habere potes; Distinguendum est, non erit *formalis* realitas, quæ tanquam Rei inhærens apprehenditur, concedendum est; non erit ipsa Rei realitas in Mente *cognita*, negandum est. Nam etsi Idea formalem objecti realitatem non involvat, non tamen penitus nihil est, sed aliquid est, quatenus est Rei cogitatæ Imago, seu vice illius: quemadmodum pictura loco illius rei est, quam repræsentat. Certè esse in Mente, esse objectivè, esse cognitum, amplius est, quàm omnino non esse. Aliàs quomodo Idea rei loco esse posset? Quomodo alicujus vicem, à quo infinitum distat, præstaret? Sed esse vicarium Idearum, est esse in mente, esse objectivè, esse cognitum: Ergo illud aliquid reale est, quamvis non sit ipsa Rei realitas.

VIII. *Habemus rei veram ideam, etsi res ipsa non sit in mente nostra.*

Si *non sit*, instat Vir Eximius, *nullam istius Rei realitatem habere potes*. Illud ipsi lubentes largimur, modò istius realitatis *formam* in Intellectu nos habere concedat, fateaturque Mentem, dum unam Ideam potius, quàm aliam in se producit, ab aliqua causa determinari. Nam sicuti *Pictor* Angliæ Regem coloribus illustrare non potest, nisi eum intuitus sit, aut ejus saltem *Imaginem* aspexerit; quia suum Exemplar quælibet pictura postulat: Ita Mens humana Dei Ideam effingere non potest, nisi priùs Deum contemplatus sit, aut certè ad ejus Imaginem, quam in se ipsa invenit, attenderit. Unde totum argumentum corruit, quo præclarus Doctor, probare

bare moliebatur, data objecti Realitate in intellectu depicta, Naturam Divinam multiplicari debere, ac tot fieri in Mundo numina, quot sunt Homines, qui Realitatem Dei objectivam in se habent. Quia cùm Idea sit tantùm Rei pictura in Mente, à formali objecti realitate differt, nec unquam ejus perfectiones assequitur.

IX. *Perfectio objectiva debet habere causam, à qua proficiscatur.*

SED quid demum erit esse objectivè in Intellectu, si nihil reale ipsi contingit, & quæ ipsi obversatur Imago, nullam ei perfectionem conciliet? Respondet Vir Clarissimus; *Si quid itaque fortè sit objectivè in intellectu, non est ipsa res, sed conceptio rei, quæ nihil magis reale est, quam intellectus actio; ut esse objectivè in intellectu, nihil aliud sit, quam esse intellectionis objectum, quod nullam aliam causam exigit, quàm ut intellectus suam cogitandi facultatem exerat; cùm enim de quavis re meditari velit, fit res ipsa absque quavis novæ realitatis productione, ejus Meditationis objectum.* Si per Rei conceptionem intelligat *Ideam*, seu Rei repræsentationem, manus dat, & in nostram sententiam etiam obluctans trahitur: quoniam illa repræsentatio, ut antea diximus, aliud non est, quam *Perfectio*, sive rei cogitatæ entitas, quatenus in Idea, velut in Imagine elucet. Sin verò per *Rei conceptionem*, Mentis operationem intelligat, qua res extra se positas contemplatur, nihil contra *Cartesium* movet, qui in omni conceptu duplicem realitatem, seu perfectionem agnoscit; Formalem seu propriam, quatenus est Mentis operatio; alteram Objectivam, seu vicariam, quatenus est Rei cognitæ Imago, qua Rem apprehendimus, veluti res ipsa esset. Et de hac ultima *Perfectione* quæstio agitatur, an scilicet Cogitatio,

tatio, quæ viva quædam eſt Rei pictura, cauſam exigat, in qua Ideæ realitas objective contineatur, & illam aſſerit contineri debere formaliter vel eminenter in ejus cauſa.

X. *Oportet ut realitas objectiva Idearum noſtrarum, cauſam habeat.*

Quamvis id inficias eat Vir Clariſſimus, arbitreturque eſſe objectivè, nullam aliam Cauſam poſtulare, *quam ut Intellectus ſuam cogitandi Facultatem exerat*, dicimus tamen adeò neceſſariò admittendum eſſe realitatem Objectivam Idearum noſtrarum, cauſam requirere, in qua eadem ipſa Realitas non tantùm objectivè, ſed formaliter vel eminenter contineatur, ut ab hoc principio, omnium Rerum tam ſenſibilium, quàm inſenſibilium cognitio dependeat. Unde enim ſcimus, exempli cauſa, Cœlum exiſtere? An quia illud videmus? At iſta viſio Mentem non attingit, niſi quatenus Idea eſt, Idea, inquam, Menti ipſi inhærens, non autem Imago in phantaſia depicta: Nec ob hanc *Ideam* poſſumus judicare *Cœlum* exiſtere, niſi quia omnis Idea Cauſam ſuæ realitatis objectivæ habere debet realiter exiſtentem; quam Cauſam judicamus eſſe ipſum *Cœlum*, & ſic de cæteris. Unde evidens eſt, plus requiri, ut aliquid ſit Intellectionis objectum, quàm ut Intellectus ſuam cogitandi Facultatem exerat. Nam à quo alio, quàm ab ipſis Rebus oritur, quod quædam Ideæ mihi Rem undequaque *Perfectam*; aliæ finitam & *creatam* exhibeant? Aliæ Corpus, aliæ Mentem repræſentent? Quæ eſt inter iſtas Ideas diſcriminis cauſa? Nam licet differentia, quam inter Ideas noſtras animadvertimus, in relatione dumtaxat ad Res objectas conſiſtat, talis tamen reſpectus adeò Ideis, in quantum *rerum* ſunt Imagines, eſſentialis eſt, ut maximam inter Cogitati-

ones

ones differentiam constituat. Et quamvis in Rebus extra Mentem nostram positis, nihil reale ponat, necessum est tamen, ut quid realitatis in ipsis Ideis ponat; imo talem realitatem, quæ non solùm inter se, verum etiam ab aliis Qualitatibus & actionibus distinguatur.

XI. *Esse Ideale seu objectivum involvit aliquam perfectionem.*

At *nondum Cartesii fastus*, subdit Eximius Theologus, *flecti potest, sed vult quicquid obnitimur, aliquid reale nosci.* Et quidni esse invicem opponi, & quendam diversitatem objectivum, seu ideale aliquid reale esse vellet *Cartesius*? Cùm videamus conceptus, sibi præ se ferre. At quis dicet, id nihil esse, per quod aliqua differunt? immo tanto discrimine à se mutuò avellantur, ut contrariorum nomina habeant? Nec quispiam debet hanc doctrinam tanquam peculiarem Cartesio adscribere, eam longè antè *Aristoteles* professus est in *lib. Categ. cap. de Qualitate*; ubi Scientiam inter Qualitates enumerans, ita „ loquitur: Nihil aliud est Scientia in Ani- „ ma, quàm intentio & imago Rei cognitæ, „ repræsentans rem, quæ extra animam est. Scientia igitur secundum Aristotelem, ens reale est, & quandam perfectionem involvit.

XII. *Ideæ in Deo idem sunt cum ejus essentia.*

Verum, quia mihi cum præstantissimo Theologo res est, rationibus Theologicis obiter uti liceat, ad hanc veritatem, Veritatis Discipulo persuadendam. *Dei Filius* in Sacris Codicibus, Imago patris, & character illius personæ appellatur: sed quomodò id constabit, si *Ideæ* secundùm esse objectivum, nihil omnino sint, & esse signum, esse imaginem, nihil reale importat? Præterea docent passim Theologi Ideas non quicquam esse à Deo

diversum

diversum, sed ipsummet *Deum* esse, quemadmodum explicat *August.lib.*82. *Quæst.* " Sunt " Ideæ principales formæ quædam, vel ratio- " nes rerum stabiles atq; incommutabiles, quæ " ipsæ formatæ non sunt, ac per hoc æternæ, " atque eodem modo se habentes ; quæ in " Divina Intelligentia continentur, &c. Unde sic infero : Quod in Intellectu Divino est ipse Deus, id in nostra Mente, non pro nihilo haberi potest, præsertim cùm Dei *Imago* & similitudo in eo etiam consistat, quòd Mens humana res objectas sibi exhibeat, quemadmodum Deus sibi prorsus omnes, & nunquam non præsentes sistit, quæ actu sunt, quæ elapsis temporibus extiterunt, aut aliquando futuræ sunt.

XIII. *Ideæ sunt aliquid reale in Mente, & quandam veritatem includunt.*

SED vereor ne id frustra præclaro Theologo inculcemus: Nam cùm ipsemet *Cartesius* desumpto à *Sole* exemplo, explicuisset, dixissetque Solem *objectivè* esse in Intellectu, aliud non esse, quàm Solis ideam in intellectu existentem, non quidem formaliter, ut in Cœlo, sed objectivè, hoc est, eo modo, quo objecta in intellectu esse solent ; illico exclamat: *utinam foret, ut tenebras, quas tibi ipse offundis discuteret.* Profectò nulla caligine involvi *Cartesium* opinaretur, nisi quia ipse præjudiciorum vi adhuc obruitur, & nondum *Infantiæ* cogitationes deposuit. Pluribus enim causa erroris fuit, quod illa, quæ spiritualia sunt, ipsi nihil esse arbitrentur, cùm tamen res sint. Nam uti dantur Substantiæ *incorporeæ* & spirituales, quæ verissimæ sunt Substantiæ : ita Accidentia dantur *spiritualia* quæ veram habent entitatem. Imo cum veritatem habeant Ideæ, & aliæ aliis veritate anteponantur, habent quoque realitatem, seu perfectionem aliæ aliis majorem. Sed ut omnis

omnis caligo circa hanc materiam penitus evanescat, annotandum est, cum *Claubergio*, has species seu intentiones, quas in Anima esse diximus, esse aliquid *reale* & *intentionale* simul: Nam respectu objecti, quod repræsentant, & cujus dicuntur species, habent *esse intentionale*, at respectu subjecti, in quo inhærent, habent *esse reale*, ut Scientia in Anima: quod quidem ex hoc discrimine cognosci potest, quia *lapis* in anima tum substantia est, tum accidens: nam secundum se formaliter est Accidens de genere qualitatis, & est Substantia per repræsentationem; movere autem anima dicitur & cognosci, non secundum esse formale, sed secundum esse suum repræsentatum: quando enim cognoscimus *Lapidem*, Substantiam cognoscimus, non ipsam secundùm se qualitatem illam, &c.

XIV. *Magna est differentia inter Ideam, & rem per illam repræsentatam.*

His igitur tenebris, Rationis lumine discussis, quid sequatur, videamus? *An vero te solem ipsum*, subjungit Vir Clarissimus, *in te habere putas? Habeo, inquis, objectivum, non formalem. Atqui Sol objectivus Sol realis est, etsi sit, quamobrem minus in te, quàm in Cœlo luceat! At, inquis, Solis formalis munus est lucere, non objectivi. Nego, omnis Sol lucet, etsi non luceat objectivus, Sol non est. Si igitur ipsum Solem in intellectu tuo haberes (ut habere te ais) certè nisi crassissimis tenebris obducatur, luceret; cùm itaque non luceat, non habes.* Fatigor toties idem repetere, at quî vitari id potest, ubi penè eadem sub diversis nominibus continuò objiciuntur. Aliis igitur verbis quoq; utendum est, & ne carere responso videar, lector etiam attentus fallendus est. Quamvis Idea objecto similis sit, & in cognoscente ejus locum suppleat, non tamen omnis perfectio,

fectio, quæ in re repræsentata reperitur, ipsi Ideæ attribuitur. Quippe experimur *solidum* illum & efficacem existendi modum, qui in Rebus repræsentatis deprehenditur, ab Ideis abesse; ac proinde non necessum esse, quòd si Solis lucidi Ideam in nobis habeamus, non minus in Mente nostra quàm, in Cœlo Sol fulgeat. Fundamentum enim ab esse Idearum intentionali & umbratili distinguitur, atque perfectione, seu realitate discrepat. Hinc *Cartesius* Meditatione Tertia, actualem seu *formalem* entitatem, quæ Rebus tanquam fundamentis competit, ab *objectiva*, quæ in Ideis intelligitur, separat, & tanquam duo entia à se invicem dirimit. Causa Ideæ, inquit, nihil de sua realitate actuali, sive formali in Ideam transfert, &c. Quantumvis imperfectus sit iste existendi modus, quo res est objectivè in intellectu per Ideam, non tamen profectò planè *nihil* est: ac proinde à nihilo esse non potest. Hæc enim sufficere videntur, ut quis sibi persuadeat, dum Solis imaginem in Mente complectitur, haud opus esse, ut Solem ipsum in se habere putet, nec ad illam Imaginem pertinere, ut *lucem* emittat, nisi crassissima caligine obducatur.

XV. *Nihil docet Cartesius, quod non sit omnibus philosophis commune.*

HUJUS Sectionis vigesimæ primæ reliquum Vir Clarissimus impendit, in fingendo *Cartesium* se supra cæteros Homines evehere, oracula fundere, responsa dare, quæ sua perspicuitate omnium assensum extorqueant; ac proinde mirum non esse, si alios Philosophos, quos à Cartesio è Terra satos vocari simulat, fugiant, iisque solùm detegantur, qui è Cœlo delapsi, mentium instar & disserunt & philosophantur. Unde his verbis Cartesium alloquitur. *Tu verò si sectam affectaveris,*

ctaveris, Cœlum redeas, ubi fortasse tuam denominationum extrinsecarum philosophiam acriùs intelligunt; Nos autem Terræ filii, ea est indolis nostræ hebetudo, tam subtiliter philosophando nos non esse fatemur. Neque Sectam *Cartesius* affectavit, nec unquam laudem ex Opinionum suarum novitate venatus est; cùm palam profiteatur, se nullo uti *principio*, quod ab *Aristotele*, omnibusq; aliis omnium seculorum philosophis admissum non fuerit; adeò ut philosophiam suam non ut *novam*, sed omnium maximè antiquam & vulgarem sequacibus suis proponeret. Addo etiam, quemadmodum ipse Epistola ad P. *Dinet* scribit, quod fortè videbitur esse paradoxum, Nihil in ea philosophia esse, quatenus censetur *Peripatetica* & ab aliis diversa, quod non sit novum; nihilq; in mea, quod non sit vetus: Nam quantum ad *Principia*, ea tantùm admitto, quæ omnibus omnino philosophis hactenus, communia fuere, suntque idcirco omnium antiquissima, & quæ ex eis deduco, jam ante in ipsis contenta & implicita fuisse, tam clarè ostendo, ut etiam antiquissima, utpote humanis Mentibus à natura indita, esse appareat. Contra verò principia philosophiæ *vulgaris*, eo saltem tempore, quo ab *Aristotele*, aliisque inventa sunt, erant nova, nec jam meliora putari debent, quàm tunc fuere; Nihilque ex iis deducitur, quod non sit controversum, & ex more Scholarum à singulis Philosophis mutari possit, ac proinde quod non sit maximè novum, cùm quotidie adhuc renovetur.

Caput

Caput Decimum Nonum.

Realitas Objectiva Ideæ Dei etiamsi Formalem non æquet, tamen Dei Existentiam optimè concludit.

I. *Dato realitatem objectivam Ideæ esse formali similem, non sequitur Deorum pluralitas.*

EX dictis plus æquo manifestum est, Ideam à Re concepta, aut simili pendere, cùm re vera aliud non sit, quàm rei repræsentatio, sive *Imago*, ad cujus imitationem expressa est; quia tamen Eximius Theologus hujus conformationis adhuc dubius manet, eodemque, Sectione vigesima secunda, Dilemmate utitur ad probandum, nihil ex *objectiva* Realitate inferri posse, nisi formalem includat, denuò statuit, hoc concesso, plures Deos in Mundo dari debere, & Naturam Divinam pro Intelligentium numero esse multiplicandam. *Tanta verò sit realitas tua objectiva, quantam esse velis; an tamen formalem ejusdem rei realitatem naturæ perfectione æquare censes? Si æqualis sit utriusque conditio, plura denuò fiunt Deorum Numina, cùm res diversæ sint, extra Intellectum una, intus altera, quæ infinita naturæ perfectione, cæteris omnibus antecellunt; at quicquid perfectionum infinitum est, Deus est.* Certè etsi hanc rationem Vir Clarissimus, magni ducat, remque confecisse sibi videatur; si tamen attentiùs discutiatur, prorsus evanida apparebit, & ad trahendam, quam meditatur, Conclusionem, inepta; cùm plusquam luce meridiana evidentius sit Ideam esse quid à re, quam exhibet, distinctum.

SED demus exercitii causa, Realitatem objectivam & Formalem paris esse conditionis, an propterea plura fient Deorum *Numina?* Nihil minus. Quippe aut illæ in eadem essentia Divina convenient, aut non; si non conveniant, *plures* igitur Dii non sunt. Si verò Divinam essentiam pari modo participant, neque etiam tunc plures Dii sunt, sed unus Deus: Cùm in Ente summe perfecto essentia & existentia individualis sit, & unius existentia omnem realitatem, seu perfectionem exhauriat, atque complectatur. Præterea, Dei Idea, est Idea Entis perfectissimi, Omnipotentis, ab omni alio Independentis, &c. Realitas autem illa *objettiva*, quæ est intra Intellectum, duplicem dependentiam involvit, *unam* à Concipiente, sive Cogitante Intellectu, quatenus est ejus operatio; *Alteram* à Re concepta, seu cognita, quatenus ejus Imago est, & pro illa sumitur. Qui igitur talis Realitas pro Deo haberi potest? Quo modo cæteris rebus, infinita naturæ perfectione antecellet?

II. *Realitas objectiva duplicem includit dependentiam, quæ in Deo non reperitur.*

SI *vero realitas objectiva*, refert Clarissimus Doctor, *à summa perfectione quoquo modò deficiat, infinita non est: Si ergo finita, causam infinitam non exigit, etsi non exigat, à causa, quæ quoque ipsa finita sit, proficisci potuit.* Monui non semel in præcedentibus haud necessarium esse, ut perfectio secundùm esse vicarium, principalis sui perfectiones prorsus adæquet, seu eas in omnibus repræsentet. Nam ut bene animadvertit *Philosophus* in responsione ad quintum Opponentem, non est de ratione Imaginis, ut in omnibus eadem sit cum Re, cujus est Imago; sed tantum ut illud in aliquibus imitetur. Hinc *Aristoteles Topic. lib.6.*

III. *Imago est ignobilior ipsa re quam repræsentat.*

cap. 2. Imaginem definit, id esse, quod per imitationem efficitur, sive cujus natura ab Imitatione dependet. Imitatio enim si probè quid sit spectetur, per se aliud dici nequit, quàm conformatio rei imperfectioris ad perfectiorem, ac proinde implicat ut Imago suum exemplar perfectione excedat, aut illi par sit.

IV. *Signa non omnia referunt, quæ in signatis inveniuntur.*

QUAMPLURIMA *Signa* sunt, quæ evidenter ac distinctè signata sua manifestant, quamvis non omnia, quæ in eis reperiuntur, non exprimant? Tibi *vocabula* elige, quæ ad Res significandas maximè idoneas judices; an non poterit *Vox* rem totam perspicuè indicare, ni priùs ab omnibus Rei partibus & attributis desumpta fuerit? Plurimarum certè Rerum claram & distinctam Ideam habemus, etiamsi plurimas earum proprietates, attributa, perfectiones nos lateant. Non tamen sequitur, quòd si realitas *objectiva* integram Dei naturam non exhibeat, hoc est, non sit infinita, quòd Causam Infinitam, non postulet; ac proinde à Causa Finita proficisci queat. Quia *finitum* esse, si probè consideretur, Infiniti absentiam & negationem denotat: unde fit, ut dum Mens nostra tanquam quid finitum se percipit, *Infiniti* notionem in se habere supponatur, non quod istius Ideæ causa sit exemplaris; sed quod sui conceptum quodammodo negativum habere non possit, ni antè saltem naturæ ordine, positivam omnino Infiniti Ideam in se habeat. Nam uti præ-
" clarè observat Boetius: Omne quod imper-
" fectum esse dicitur, id diminutione perfecti
" imperfectum esse perhibetur. Quo fit, ut
" si in quolibet genere Imperfectum quid
" esse videatur, in eo perfectum quoque ali-
quid

" quid esse necesse est. Etenim sublata per-
" fectione, unde illud, quod Imperfectum
" perhibetur exstiterit, nec fingi quidem po-
" test. Neque enim à Diminutis Inconsum-
" matisque, Natura Rerum cepit exordium;
" sed ab integris absolutisque procedens, in
" hæc extrema, atque effœta delabitur.

MENS igitur nostra *Infinitæ* Substantiæ Ideam habere non potest, nisi hæc Idea à Substantia Infinita proficiscatur; quia aliud Exemplar, ex quo desumpta est, habere non potest: cùm summæ perfectiones, quæ per Dei Ideam exhibentur, nec formaliter, nec eminenter in ulla alia Re, quàm in *Deo*, actu inveniuntur. Unde mordicùs tenendum est, quemadmodum & Clarissimus Theologus ipse ibidem insinuat, tantumdem ad minimum debere esse realitatis formalis in Causa, quantum est objectivæ in Effectu: & cùm Idea infinitæ perfectionis Menti nostræ occurrat, erit quoque *Formalis* Causa Infinita. Nam quæso undenam posset assumere realitatem suam nisi à Causa? Et quomodo ei illam Causa dare posset, nisi etiam haberet?

V. *Idea Dei à re procedere debet, quæ verè est Infinita.*

HUIC Ratiocinio lubens Vir Clarissimus acquiesceret, nec ampliùs tam manifestæ Veritati renitens, ultrò fateretur, *objectivæ* realitatis perfectionem à principio, quod illam formaliter continet, debere procedere, ni scrupulum *Cartesius* injecisset, dum in Responsione ad primas Objectiones, ita loquitur: Quanquam modus essendi Objectivus, longè imperfectior sit, quàm ille, quo Res extra Intellectum existunt, non idcirco planè nihil est. Ad hæc subjungit præclarus Doctor: *Si verò longè imperfectior sit, tantundem realitatis formalis in sua Causa non exigit, quantum obje-*

VI. *Modus, quo res est in Mente imperfectior est, eo quo est extra Mentem.*

objectivæ in se habet: Cùm isto pacto longe imperfectiore realitate formali æquari aut superari possit, adeò ut eam ipsa, quanquam Infinita non sit, efficere valeat. Certè illum à sententia dimovere non debet, quod is existendi modus, quo Res in Mente repræsentantur, *imperfectus* est, quia id relatè tantummodo intelligendum est, eo nimirum sensu, quo ille essendi modus, quo Rex in *tabula* depictus est, illo imperfectior dicitur, quo idem Rex Londini, aut alio quovis loco degit. Quis nescit picturam suo Exemplari in perfectione cedere? Sufficit quod non nihil, sed *reale*, & perfectum, ut Causam postulet, & à nihilo esse non possit.

VII. *Res perfectior ab ignobiliori tanquam à causa procedere non potest.*

LICET itaque Cogitatio secundùm *esse vicarium* imperfectior sit, & formalem objecti dignitatem non æquet, Causam tamen exigit, in qua tantumdem sit ad minimum perfectionis originaliter, quantum est in Cogitatione repræsentativè: Et cùm *Idea*, quam de Deo habeo, summum aliquod Ens, Infinitum, Omniscium, summè Potens mihi exhibeat, non potest ab alia Causa, quàm Infinita proficisci. Nihil enim quod finitum est, illius conceptum, qui Infinitum repræsentat, Exemplar esse potest. Nam sicuti nulla Res, nec ulla rei *Perfectio* actu existens, potest habere nihil, sive rem non existentem pro Causa suæ existentiæ: Ita quod magis perfectum, sive quod plus *realitatis* complectitur, ab eo produci nequit, quod minus reale & perfectum est. Ac proinde necessum est, ut Idea, quæ Deum talem ac tantum repræsentat, ab eo promanet, & ab alia Causa *finita* effici non possit; cùm in notione Rei finitæ, Substantiæ Infinitæ notio non contineatur.

Quòd

Quòd autem nihil fit in Effectu, quod simili, vel eminentiori aliquo modo in Causa præextiterit, prima notio est, qua nulla clarior habetur: Hæcque vulgaris, à *nihilo nihil fit*, ab ea non differt: quid si concedatur aliquid in *Effectu* esse, quod in *Causa* non fuerit, concedendum quoque erit, hoc aliquid à *nihilo* factum esse; nec patet cur nihil non possit esse Rei Causa, nisi ex eo, quod in tali Causa non esset idem, quòd in effectu.

VIII. *Entitas objectiva, quantumvis tenuis, causam requirit realem.*

HINC haud probè concludit Vir Clarissimus, quòd nisi realitas *objectiva* omnino Formali similis sit, & par sit in utraque Perfectio, de *Cartesii* Demonstratione conclamatum esse. *Quo demum fit, ut nisi modum essendi objectivum formali omnino æqualem esse dicat, se, suamque demonstrandi viam planè prodat; sin dicat, quid plane sequitur, jam ante diximus.* Idea enim, quantumvis tenuis ac exiguæ entitatis, habito ad fundamentalem Rerum existentiam respectu consideretur, Causa nihilominus exemplaris Rei *faciendæ* esse potest, aut certè conditio ad producendum necessaria; uti ab omnibus passim conceditur: Ergo saltem ejus perfectionis imbecillitas, non obstabit, quin Causam aliquam requirat: Cùm sane majus sit Rei cujusquam *principium* esse, quàm à principio procedere: ad aliquid efficiendum *activè* concurrere, quàm ab altero causari, & *passivè* dependere. Ac proinde rectè dixit *Cartesius*: Quanquam igitur objectivus essendi modus longè imperfectior sit, non tamen idcirco nihil est: Quia intentionaliter est ipsum Objectum; Ens autem intentionale, realitatem in genere non excludit, quemadmodum Ens Rationis, quod est Reali oppositum; sed in specie, illam dumtaxat, quæ

propriè fundamentalis dicitur, & in ipsis Rebus repræsentatis reperitur.

IX. *Objectiva Realitas aliquid est in Mente existens.*

At, quid ad hoc Doctor Eximius ; *Quàm autem pudet post tantum Thrasonismum in tam abjectam pusillanimitatem incidisse ! Cùm enim primo ingressu tanta de realitate tua objectiva jactaveras, ut nulla causa, nisi ipsa, quæ Omnipotens fuerit, produci possit, nunc dimisso vultu, & stomacho, saltem ut nihil non sit demùm, imploras.* Quorsum dicere puderet Imaginem in speculo *nihil non esse*, quamvis Rei repræsentatæ perfectiones non æquet? Regis picturam *nihil non esse*, quamvis Rex nobiliori modo se habeat, quam ejus Effigies coloribus adumbrata? Signum *nihil non esse*, etsi ad Signati dignitatem, aut valorem non accedat? Satis enim est, ut Imago, Pictura, & Signum realia sint, & verè existant, quatenus *nihil non esse* dicantur, & inter Entia perfecta numerentur. Similiter quamobrem Philosophum puderet asserere Ideam *nihil non esse*, etiamsi non nisi quid umbratile sit, & illius tantùm similitudo existat, ad cujus notitiam nos deducit? Quantumcunque imbecillis res *Idea* fuerit, opus est, ut ab aliquo principio oriatur, nec possibile est, ut quod aliquid est, à nihilo pendeat. Una enim quæque Res, pro natura sua Causam exigit, & ex varia cujusque conditione, diversum quoque principium colligitur. Exempli gratia, si Theologis credimus, alia ratione *Virtus* à causa proficiscitur, quàm *Peccatum*: Nec eodem modo, si Medicos audias, Morbus initium habet, quàm Sanitas. Ita si attendatur, quæ causa sit Ideæ productiva, seu unde manet illud *esse vicarium*, & quid illud constituat, non alia occurret, quàm quæ Rei repræsentatæ assignatur;

aſſignatur; quoniam tota illius vicariæ Realitatis natura, quæ in Idea deprehenditur, in tali repræſentatione poſita eſt, quæ certe *non nihil eſt*, cùm Exemplar aſſignari poſſit, unde ejuſmodi Repræſentatio pendeat, & à quo mutuatur, quod talis in Mente exiſtat.

X. *Quicquid quantumvis debile cauſam requirit ſi Res eſt.*

Pergit igitur Vir Eximius, & veluti *Carteſio* favens, Ideam nihil non eſſe ſupponit: *Euge ergo, bono ſis animo, nihil non ſit; quid inde, an quod quoque nihil mus non ſitò ſemper ſit montibus parturiendum? Cùm itaque res tam exiles ſint Ideæ, ut nihil tantum non ſint, non opus eſt, ut aut ad graviditatem Jovis, aut ad partum Lucinæ opem invoces, cùm tam exilia non duriori enixu, quàm ſponte orta naſcantur.* Quemadmodum neceſſarium non eſt, ut ſi *Mus* naſcatur, è Montium penetralibus erumpat; ſed tantùm ſi edatur, ab aliqua *Cauſa* profluat, quia nulla perfectio, qualis eſt exiſtentia, à *nihilo*, ſive à Re non exiſtente provenire poteſt. Similiter etſi ad *Jovis* graviditatem recurrendum non ſit, aut *Lucinæ* auxilium implorandum, quatenus Ideæ efformentur, & Rerum vice ſubſtituantur; non propterea ultrò pullulant, & citra *Cauſam*, ſuum eſſe vicarium obtinent. Nam ſicuti Intellectus cauſa eſt Efficiens conceptus, uti operans ſuæ operationis eſt principium: Pari modo, Res concepta, vim Cauſæ Exemplaris habet, ad illum producendum, ad quem ſimili ritu refertur, quo Archetypon ad Ectypon, & vicarium ad ſuum principale. Quis autem dicet Entia illa, quæ hoc pacto producuntur, *ſpontè* oriri, hoc eſt, quantum Viri Clariſſimi Mentem interpretari valeo, abſque ulla Cauſa, nulloque præcedente principio? Nam id inſinuare videntur illius verba Sectionis præce-

 dentis:

dentis: *ut esse objectivè in Intellectu, nihil aliud sit, quàm esse intellectionis objectum, quod nullam aliam causam exigit, quàm ut Intellectus cogitandi facultatem exerat: Cùm enim de quavis re meditari velit, fit res ipsa absque quavis novæ realitatis productione, ejus Meditationis objectum.*

XI. *A nobis non pendet ut res aliter cogitentur, quam sunt.* VERUM quidem est, nos pro lubitu agere, hoc est, nos Causas Idearum liberas esse, quatenus illæ *esse formale* habent in Intellectu, & illius sunt Operationes: non tamen quidvis de objectis cogitare valemus; sive Libertas Contrarietatis, & ad actus specificationem nobis deest: Nam cùm Ideæ causa secundùm *esse vicarium* spectatæ sit necessaria, ad certam objecti Naturam concipiendam nos determinat, & de illa aliter nobis cogitare non licet. Exempli causa, *Ternarium*, qui numerus est, ex Binario & Unitate conflatus, pro arbitratu considerare non possumus, ita compositum, aut non ita compositum: Sed necessariò sub priori ratione; sic ut sive talis Numerus extra Mentem nostram existat, sive non existat, ejus Definitio certa sit, quæ ejus essentiam, seu formalem rationem exprimit, & cui neque addi, neque detrahi à nobis quicquam possit. Nam quòd *Ternarius* ex tribus unitatibus componatur, quòd ter sumptus novem conficiat, & quòd in se ductus viginti septem, &c. ita in Ternario contineri perspicuè & distinctè deprehendimus, ut à Mente nostra non pendeat; sed *Ternarium* illis Proprietatibus insigniri concipimus, sive tales esse velimus, sive nolimus. Simili modo in potestate nostra non est, *Ens* summè *Perfectum* ut existens, aut ut non existens cogitare: aut Omnipotens, aut imbecille, aut Sapiens, aut ignarum; sed neces-

sario

fario femper exiftens, fummè potens, fummè fapiens à nobis cogitatur. Adeò ut Ideæ, quæ rerum funt Repræfentationes, non *spontè* nafcantur, ut Clariffimo Viro placet, fed à Rebus, quarum Ideæ funt, proficifcuntur. Et illud eft, quod docet Philofophus initio Meditationis Quintæ : Invenio apud me innumeras Ideas quarumdam Rerum, quæ etiamfi extra me fortaffe nullibi exiftant, non tamen dici poffunt nihil effe : & quamvis à *me* quodammodo ad arbitrium cogitentur, non tamen à me finguntur, fed fuas habent veras & immutabiles naturas.

Exempli caufa, cùm *Triangulum* imaginor, etfi fortaffe talis Figura nullibi gentium extra Cogitationem meam exiftat, nec unquam extiterit, eft tamen profectò determinata quædam ejus natura, five effentia, five forma, immutabilis & æterna, quæ à me efficta non eft, nec à Mente mea dependet, ut patet ex eo, quòd demonftrari poffint variæ proprietates de ifto *Triangulo*, nempe quòd ejus tres Anguli fint æquales duobus rectis : quòd maximo ejus Angulo maximum latus fubtendatur ; & fimiles, quas velim nolim clarè nunc agnofco, etiamfi de iis nullo modo antea cogitârim, cùm *Triangulum* imaginatus fum, nec proinde à me fuerint effictæ. XII. *Id manifestum fit exemplo Trianguli.*

Repetit poftmodum præclarus Theologus, quo pacto Dei Idea *Cartefio* advenerit, fumpto fcilicet à Mentis fuæ argumento. *Cùm enim Subftantiam quandam effe te deprehendas, quadam Naturæ Perfectione præditam, quodammodo ftabilem, aliquamdiu duraturam, quædam intelligentem, atque efficere potentem ; harum omnium perfectionum meditationi fi diu incubueris, fex dierum fpatio, aut faltem quanto ovis gallinæ incubant,* XIII. *Rectè Cartefius à fuæ Mentis cognitione ad Dei notitiam pervenit.*

incubant, ſubſtantiæ infinitæ, æternæ, independentis, omniſciæ, omnipotentis Ideam facile conficias. Enimvero quidni Mentem ſuam intimiùs conſiderando, in Subſtantiæ cujuſdam Infinitæ, Æternæ, Independentis, &c. notitiam deveniret? Quomodo enim ſe exiſtentem ſpectare valet, ni & illico in ſuæ originis *Principium* aſſurgat? Nam à quo Mens ipſa foret, ni *Deus* illam procreaſſet? An fortè ejus eſt virtutis, ut à ſe oriri poſſit? Sive an ea eſt Mentis humanæ natura, ut ad exiſtendum nulla Cauſa indigeat? Si ita eſſet, nec dubitaret, nec optaret, nec quicquam omnino illi deeſſe animadverteret. Omnes ſiquidem *Perfectiones*, quas clara cognitione aſſequeretur, ſibi concederet, atque ita ipſamet *Deus* eſſet. Quippe cùm *Res Cogitans* in Bonum evidenter ſibi cognitum immota voluntate tendat, non poteſt non illas perfectiones, quibus deſtituitur, ſibi ſtatim largiri, ſi penes illam ſunt, hoc eſt, ſi illas obtinere potis eſt. Verùm, cùm Mens experiatur, ſe quibuſdam Perfectionibus acquirendis imparem eſſe, imo imbecillitatis ingenitæ conſcia ſit, ſummum Opificem agnoſcit, cujus *Ideam* in ſe reperit, tanquam Imaginem in tabula inſcriptam. Lumine enim naturali notiſſimum eſt, Rem illam, quæ aliquid perfectius ſe novit, à ſe non eſſe, ſed ab alio.

XIV. *Objicitur per Cognitionis augmentum poſſe ad Dei cogitationem perveniri*

ALTERAM Difficultatem Eximius Theologus ingerit circa Dei *Ideam*, quam ex noſtris Perfectionibus efformari poſſe autumat, juxta id, quod ſibi ſolvendum proponit *Philoſophus* Meditatione Tertia. Experior, inquit, jam cognitionem meam paulatim augeri, nec video quid obſtet, quominùs ita magis & magis augeatur in infinitum; nec

etiam

etiam cur sic aucta cognitione, non possim ejus ope, reliquas Dei perfectiones omnes adipisci; nec denique cur potentia ad istas perfectiones, si jam in me est, non sufficiat ad illarum Ideam producendam. Ita *Cartesius*. Clarissimus Vir autem in eundem sensum, quamvis verbis dissimilibus sic objicit: *Cùm enim tuæ Naturæ perfectioni, quousq; potes, alios, aliosque perfectionis gradus accumulaveris, rei quam concipis, Ideam, infinitam appellas, solummodo quod nullum meditandi finem invenias? atque isthæc unica infinitatis Idea est, quod quantumcunque adauxeris, semper tamen deficias, atque aliquid ultra quàm quòd tu cogitare potes, addi posse fatearis.* Respondet Cartesius nihil horum esse posse: Nam *primò* ut verum sit Cognitionem meam gradatim augeri, nihil tamen horum ad cogitationem de Deo pertinet, utpote in qua nulla includitur perfectio, quæ tantùm *possibilis* sit, sive quæ esse possit, & revera nondum sit præsens: Sed contrà omnes Dei perfectiones in ea Cogitatione mihi exhibentur, tanquam *actu* semper Deo præsentes, atque ita præsentes, ut earum nulla unquam possit, vel ad momentum temporis abesse. Atque hoc ipsum alia perfectione gradatim augeri, sive melius ac majus paulatim fieri, certum est Imperfectionis & mutabilitatis indicium, quæ in Ente summè perfecto, & mutabilitatis experte cogitari non possunt.

XV. *Omnis Cogitatio, sola de Deo cognitione excepta, potest semper augeri.*

PRÆTEREA concesso, quòd *Cognitio* mea usque & usque augeatur, majorque & major indies evadat, nihilominus intelligo, nunquam *actu*, seu revera fore ut infinita sit, quoniam nunquam tanta erit, ut non sit majoris incrementi capax. Eodem modo quo

me

me docuerunt *Arithmetici*, numerum posse usque & usque augeri, eumque ideò potentia Infinitum esse, addentes, nullum tamen esse tantum, quin Unitatis adjectione, major fieri queat. E contrario Deum non sic *Potentia* tantùm Infinitum judico, ut numerum, & id genus alia, quæ Indefinita appellantur, quod finis in iis non deprehendantur; sed *actu*, revera,& propriè Infinitum dicitur, quia omnibus rebus finem habentibus, innumeris modis majorem cognosco, hoc est, sic Infinitum, ut nihil omnino ejus perfectioni addi possit; nam Infinitum tantumdem valet ac *perfectissimum*, hoc est, quo majus ac melius cogitari nihil potest.

Caput Vigesimum.

De clara & distincta Dei Attributorum notitia, & quòd hæc à Parentibus, aut ab Institutione non proveniat.

I. *Dei Attributa ab essentia Divina, nec à se invicem sunt separabilia.*

UT effossis Fundamentis, facilè quod superstruitur Ædificium corruit, & Radice avulsa, *arbor* in Terram sponte delabitur; Ita Eximius Doctor, è Mentibus nostris Dei Ideam abegisse ratus, nullo Molimine opus esse arbitratur, ut eas quoque illius Attributorum cognitione exuat, persuadeatque, quæ eum comitantur perfectiones, non tam ab humano Intellectu attingi, quàm ab eo pro arbitratu effingi. Etenim si omnia Dei *Attributa* aliud non sunt, quàm tot partiales, & inadæ-

inadæquati unius & ejusdem Entis Summi *conceptus*, qui ob humani Intellectus imbecillitatem, simul & semel apprehendi non possunt; rem peregisse sibi visus est Vir Clarissimus, ubi Deum per Ideam concipi non posse ostendit, ac proinde tales esse ejus perfectiones, ut Intellectum quemcumque Creatum fugiant. Omnia siquidem in Deo Attributa, non aliter à nobis considerari possunt, quàm & ab ejus *Essentia* inseparabilia, & à *se* invicem prorsus individua. Quippe nec Optimam Voluntatem à Potentia Efficacissima, nec Misericordiam à Justitia, nec Sapientiam ab Infinitate, nec denique ullam perfectionem ab alia ejusdem perfectione, ulla ratione divellere ac separare possumus.

II. *Duratio non ingreditur conceptum Æternitatis.*

SED quia *Æternitas* præcipuum est Attributum, quod ante omnia, considerandum venit, nullam illius notionem nobis occurrere prætendit. *Cum deinde*, inquit eadem Sectione vigesima secunda, *æternam dicis durationem, eam, quæ nunquam exorsa, aut desitura est, animo comprehensam non habes, sed solùm agnoscis quotcunque annorum millia tecum cogitaveris, durationis neque initium, neque finem cogitare te posse, atque isthæc tua Æternitatis Idea.* Primùm, in propria persona loqui debuisset Clarissimus Doctor, hoc pacto: *Cùm deinde æternam dico durationem, eam, quæ*, &c. Quia nullibi quod sciam Philosophus Æternitatem *Durationem* nominavit, quæ nunquam exorsa, aut desitura est: Hæc enim duo Conceptibus discrepant; cùm unum Essentiæ, aliud Existentiæ dumtaxat attributum sit. Est enim *Duratio* Attributum, sub quo Rerum creatarum Existentia, prout in sua actualitate perseverant, concipitur. Cum qua nihil prorsus

commune

commune habet *Æternitas*, quæ Attributum est, sub quo Infinitam Dei Existentiam intelligimus. Omnis enim Duratio Successionem involvit, sive effluxum à præterito per præsens in futurum, ob Rei, cui competit, dependentiam, quæ talis est, ut omnes ejus Realitates, quas animo agnoscimus, non omnes simul ponantur, sed unæ post alias, prout summo omnium Moderatori visum est.

III. *In Duratione plus imperfectionis quàm perfectionis includitur.*

At quis non videt, in tali Durationis *Successione*, plus imperfectionis, quàm perfectionis includi? Quippe quod præteritum est, esse desiit; quod futurum est, adhuc non est; & solum volucre quoddam momentum superest, quo Res istis subjecta, actu fruitur. Quomodo autem *Successio*, & effluxus in Deo concipietur, cùm omnia, quæ illius sunt, *unum* sint, & sub perfectissima & Independenti Cogitatione comprehendantur. Quàm à Ratione alienum est, quòd Æternitas infinitorum momentorum series constituatur, quæ principio carentia, ita cursum suum peragant, ut nullum fluendi terminum adipiscantur? An non hoc pacto *Imperfectiones* Deo adscribuntur? Nam cui Successio competit, omnia in eo simul & semel esse non possunt, ac proinde limitatæ sint naturæ necessum est. Quod enim distendi, ac prolongari concipitur, haud necessariò existit, sive non absolutè est, sed tantum sub conditione, ut reproducatur, qua sublata, in nihilum relaberetur. Cùm igitur Dei Existentia in præteritum devenire nequeat, cùm sit perfectissima, neque talis est illius præsens status, qui re aliqua ad postmodum existendum indigeat, nulla ei *Duratio* convenit, sed Æternitas, qua Deum, seipsum, seu Essentiam suam totam independenter, & perfectissimè *semel* possidet.

At

IV. *Æternitas Deo competere demonstratur.*

At *talem æternam Durationem*, inquit Clarissimus Vir, *quæ nunquam exorsa, aut desitura est, animo comprehensam non habes.* Quanquam ob Mentis nostræ imbecillitatem, ejusq; naturæ imperfectionem, *adæquatam* & perfectam Æternitatis Ideam habere nequeamus, ambigi tamen non potest, quin aliqua ejus Notio occurrat, quamdiu de illa demonstrare possumus, quòd ad Substantiam aliquam pertineat, eamque solam, quæ perfectæ ac immutabilis est Naturæ. Quia certè posito quod jam *unus* existat Deus, hoc est, Ens summè perfectum, sive Infinitum, efficace prorsus, & immutabili consequentia, inferri videmus, eundem illum Deum, & ab æterno exstitisse, & in æternum permansurum. Nam quid hac *Demonstratione* clarius: Deus est Res summè perfecta, cùm nullum defectum, sive perfectionis limitationem involvit, ex quo sequitur illum necessariò existere? Si enim limitata Existentia illi assignetur, ejus Existentiæ limites necessariò si non à nobis, saltem ab ipso Deo intelligi debent; quia est summè Intelligens; quare Deus ultra illos limites, hoc est, *Ens* summè *perfectum* non Existentem intelliget, quod est absurdum; quandoquidem Deus ex sola ejus Naturæ consideratione cognoscatur: Ergo Deus non limitatam, sed Infinitam habet Existentiam, quàm Æternitatem vocamus: Deus igitur est Æternus. Quis enim animo non capit, in eo, qui maximè Ens est, sive Ens simpliciter, initium, aut finis reperiri non posse; ac proinde mera existendi Æternitas in eo intelligi necessum esse. Quoniam qui *Initium* apprehendit, primum, in eo non esse, dein esse intelligit, & qui Finem mente concipit, is intelligit non esse

esse post esse, sic ut illud quodammodo comitetur: Verùm, in Ente simpliciter, nullum non esse agnosci potest, sive ante, sive post statuatur esse: Ergo, &c.

V. *Clarè cognoscitur summam Intelligentiam Deo convenire.*

Uti nullum Æternitatis conceptum haberi posse Doctissimus Theologus inficiatur; ita neque summam Intelligentiam, & Omnipotentiam, de Deo nullatenus demonstrari posse declarat. *Quod idem de Omnipotentia, Omniscientia, aliisque quibuscunque perfectionibus, quas tuæ Numinis Ideæ tribuis dicendum est.* Profectò Deum summè Intelligentem esse, adeo lumine Naturali evidens est, ut de illo Cogitationem habere non possumus, quin & illud Attributum occurrat. Nam cùm *Intelligentia* perfectionem includat, & Deus Ens perfectissimum sit, nullaque perfectione carere possit, *Scientia* summo gradu erit Deo assignanda; talis scilicet, quæ nullam Ignorantiam, sive Scientiæ privationem supponat; quia tunc in ipso Attributo, sive in Deo imperfectio reperiretur. Hinc sequitur Dei Intellectionem, ab ejus Essentia haud distingui, cùm perfectissima sit cogitatio, ac proinde eam ipsi esse naturalem, ut nullis rebus Creatis communicari possit, cùm tantæ perfectionis capaces non sint: Sed id omne Deum esse, qui Deum comprehendit, seu adæquatè intelligit. Quòd si quædam *alia* à Deo noscantur, non tamen ab illlo necessariò noscuntur: sed à libera ejus *Voluntate* pendet, quod illa attingat, quandoquidem fieri potuerit, ut illa non nosceret, qualiter ab illo nunc intelliguntur.

SIMILI

VI. *Omnipotentia adeò Deo essentialis, ut nulla res concipi nequit, quæ ab eo non pendeat.*

SIMILI modo de Dei Omnipotentia disserendum est, cùm fieri nequaquam possit, ut Deum omni perfectione instructum consideremus, quin & summè *potentem* quoque agnoscamus. Est enim in nobis Idea tantæ potentiæ, ut certi simus res omnes vi ejus *placiti* existere; sive quia summo numini visum est, eas non tantùm veras constituere, aut earum Ideas concipere: sed ut omnem suam *realitatem* ab eo mutuarentur, & velut umbras ac repræsentationes sui placiti se exhiberent. Quippe Rationes omnes, ut bene animadvertit *Cartesius*, primo *Volum. Epist. Epistola Octava*, quæ Dei Existentiam probant, illamque primam esse, & Immutabilem Causam omnium effectuum, qui à libero Hominum arbitrio non pendent, mihi videntur probare illum etiam esse Causam *actionum* omnium, quæ à libero arbitrio pendent. Non enim potest demonstrari quòd existat, nisi consideretur ut Ens summè perfectum; non esset autem summè perfectum, si quid in Mundo fieri posset, quod ab illo omnino non procederet. Verum quidem est, sola Fide doceri nos, quid sit *Gratia* illa, per quam Deus ad Beatitudinem Supernaturalem nos evehit: sed ex sola naturali philosophia colligere licet, non posse animum humanum, vel minimam Cogitationem subire, quin velit Deus, & ab æterno voluerit, ut subiret.

VII. *Implicat ut res summe perfecta non sit Omnipotens.*

OMNIPOTENTIA enim adeò essentiale est Divinæ Cogitationi Attributum, ut à nemine in dubium vocari possit; nisi cui Animus pendet, an Deus omnes perfectiones includat, seu Enti, quod perfectissimum habetur, aliquid desit. Nam etsi Rerum Creatarum essentiæ, seu potiùs *conceptus*, quos de illis

habet Deus, illius rationem non ingrediantur, ac proinde eorum negatio, non necessariò Divinæ essentiæ negationem inferat: Ex suppositione tamen, quòd summè perfectus sit, & Res hoc aut illo modo esse voluerit; sequitur, aut eas ita esse, aut si non sint, statuitur eas noluisse, qui eas voluisse dicitur, quod *hypothesi* adversatur; aut si voluit, non esse Ens summe perfectum asseritur: quoniam hoc pacto statuetur ei aliquid deesse, non quòd illi peregrina Entia deficerent, utpote quæ ad ejus Naturam non spectent: sed quòd ejus *Voluntati* ad ea ponenda vis, & efficacia deesset, cui tamen propositum esset, ut extra se constituerentur. Enimvero quomodo illud perfectissimum censeretur, à cujus libertate non penderet, ut *Res* existerent, & quæ etiam valde imperfecta sunt, extra se ponere non valeret?

VIII. *Nihil docet Cartesius, quod non sit veterum opinionibus conforme.*

AD id, quod subjungit Vir Clarissimus: *Quanquam ne nimium tibi assenteris, te tam prolixa, & profunda Meditatione Dei Ideam, quam tuam esse jactitas, ex imis tuis ipsius visceribus effodisse*; *Id quoque nego, eam enim diu ante te natum Viri docti expolivere, & ab eis nomina, quibus usi sunt, ipse accepisti, quid autem rei significent, an intellexeris, nimiam suspicionis causam dedisti, cùm ea nunquam explicare conatus sis, neque ut coneris, quavis importunitate induci velis.* Observavi in præcedentibus, *Cartesium* Doctrinæ novitatem non affectare; sed veterum potiùs vestigiis hærentem, nihil moliri, quod ab illis antè receptum non fuerit; quemadmodum ipsemet manifestat in Responsione ad septimas Objectiones: Neque ullam unquam, inquit, ex novitate mearum Opinionum laudem quæsivi: Nam contrà ipsas

ipsas omnium antiquissimas puto, quia verissimas. Et nulli rei magis soleo studere, quàm simplicissimis quibusdam Veritatibus animadvertendis, quæ cum Mentibus nostris sint *innatæ*, statim atque alius admonetur, non putat se illas unquam ignorasse.

IX. *Dei Idea non nobis à parentibus, aut magistris communicatur.*

SED quantumcunque id profiteatur Cartesius quantoque Ingenii acumine præstiterit, ut cuicunque animum seriò applicuerit, ut loquitur præclarus Theologus, in illius naturam tantum, quantum fortasse quispiam alius penetrare posset; in animum tamen inducere non valet, quòd veram Dei *Ideam* unquam habuerit: sed quicquid de illo noverit, vel per Traditionem, vel per rerum Observationem hausisse. *Ut ut verò fuerit*, ait, *quicquid de Deo intelligendum est, id satis, superque tibi demonstravi, quî aut ab aliis discendo, aut propriam naturam contemplando, absque quovis Numinis afflatu Ideam fabricari potueris: & si possis, quid de tua tam jactata, & plusquam Mathematica demonstratione fiat, rursum tu ipse videas.* Certè talem Ideam à *Parentibus* depromere non potuimus; nam cùm illorum Natura à nostra non discrepet, non alia via, quàm nos comparare eam potuerunt: Et licet Doctrina, quâ à *Magistris* imbuti sumus, causa esse possit, ut res, quæ ad nos spectant, aut nobis extraneæ sunt, accuratiùs exploremus, atque ita ad Dei Ideam, quam Mentibus nostris ingenitam, anteà diximus, attendamus; ipsa tamen Institutio talem Entis Infiniti notitiam suppeditare nobis non potuit. Quia quamvis ante omnem *Institutionem*, in nobis Facultas esset, Rei Infinitæ conceptum excitandi, ea tamen est Naturæ nostræ imbecillitas, ut Infinitum concipiendi omni-

no impares essemus: quemadmodum nunc potentia intelligendi aliquam naturam destituti sumus, quæ cum Rebus jam productis nullam affinitatem habet, quantumvis *possibilis* sit, & à Deo creari queat. Longè enim minor Cognatio intercedit inter naturam Dei Infinitam, & Creaturam finitam, quàm inter Ens jam productum, & à nobis cognitum, & naturam *possibilem*, sed à Rebus omnibus creatis distinctam; cùm nihil omnino sit, quod de Deo & Creaturis univocè prædicetur.

X.
Non ex Rerum observatione vel traditione agnosci potest qualis Deus sit.

Præterea, unde illi, qui nos erudierunt, Dei conceptum sibi compararunt; cùm neque in *ipsis*, neque in toto universo deprehendatur, quod illos ad Infiniti notitiam deducat? Nam licet ex ingenti illa, quam contemplamur, Mundi *Machina*, dari Deum comprobetur, sed quis, & qualis ille Deus sit, de quo omnes conveniunt, id ex nullius Creaturæ intuitu deprehendimus: Imo ex hac Mundi Fabrica, nunquam ad illius Authorem Deum deveniremus, si Entis Infiniti Idea *innata* nobis non esset, & ab illo non dimanaret. Hinc Cartesius *Regio*, in quodam programmate statuenti *Ideam Menti insitam esse, vel ex Divina Revelatione, vel Traditione, vel rerum Observatione*, ita respondet. Illius assertionis *errorem* faciliùs agnoscemus, si consideremus, aliquid dici posse ex alio esse, vel quia hoc aliud est causa ejus *proxima* & primaria, sine qua esse non potest; vel quia est *remota* & accidentaria duntaxat, quæ nempe primariæ occasionem dat, suum effectum uno tempore producendi, potius quàm altero. Sic *Artifices* omnes primariæ & proximæ operum suorum sunt Causæ; Qui vero jubent, vel mercedem promittunt, ut illa faciant, sunt Causæ Accidentariæ,

dentariæ, & *remotæ*, qui fortaſſis niſi juſſi non facerent. Non autem dubium eſt, quin *Traditio*, vel rerum Obſervatio, ſæpe remota Cauſa ſit, nos invitans, ut ad Ideam, quam de Deo habere poſſumus, attendamus, illamque Cogitationi noſtræ præſentem exhibeamus. Quod autem ſit Cauſa proxima iſtius Ideæ effectrix, à nemine dici poteſt, niſi ab eo, qui putat nihil à nobis de Deo unquam intelligi, niſi quale ſit hoc nomen, DEUS, vel qualis ſit Figura Corporea, quæ nobis ad repræſentandum Deum à *pictoribus* exhibetur.

XI. *Nihil Senſus nobis exhibere poſſunt, quod Deum referat.*

Quippe Obſervatio, ſi per *Viſum* fiat, nihil propria vi ſua, Menti præter picturas exhibet, & quidem picturas ex ſola motuum quorundam Corporeorum varietate conſtantes: Si per *Auditum*, nihil præter verba & voces: Si verò per alios *Senſus*, nihil in ea habetur, quod ad Deum referri poſſit. Et ſanè quòd Viſus nihil præter *picturas*, nec Auditus præter *voces* vel ſonos, propriè ac per ſe exhibeat, unicuique eſt manifeſtum: Adeò ut illa omnia, quæ præter iſtas voces, vel picturas cogitamus, tanquam earum ſignificata, nobis per Ideas repræſententur, non aliunde advenientes, quàm à noſtra Cogitandi Facultate, ac proinde cum illa nobis innatas, hoc eſt, *potentia* nobis ſemper inexiſtentes: Eſſe enim in aliqua Facultate, non eſt, eſſe *actu*, ſed potentia duntaxat, quia ipſum Facultatis nomen, nihil aliud quàm potentiam deſignat. Quòd verò de Deo, nihil præter nomen, vel effigiem corpoream cognoſcere poſſimus, nemo poteſt affirmare, niſi qui ſe apertè Atheum, atque etiam omni Intellectu deſtitutum, fateatur.

Caput Vigesimum Primum.

Cogitatio de Ente Infinito, à Mente nostra, quæ Finita est, effingi non potest.

I. *Investigatur quid sit realitas objectiva Ideæ.* SECTIONE vigesima tertia, Vir Eximius ad Realitatis *objectivæ* Ideæ Examen revertitur, se nihil adhuc effecisse arbitratus, ni illam ad interitum prosequatur, & desumptis etiam ex *Cartesio* viribus, è medio tollat. Primùm itaque philosophum interrogationibus adoritur, poscitque, ut quid Objectivæ Realitatis nomine, intelligat, manifestum faciat. *An Substantia?* inquit, *Atqui te priùs inficiatum esse audivimus. An substantiæ modus? id quoque negas. At si neutrum sit, tenuissimum, & admodum exiguum quiddam esse necesse est. Quid ergo? an Mentis actio? neq; isthæc quidem. Jamdudum ad nihilum penè devenimus. Si autem neque substantia, neque illius aut modus, aut actio sit; miror grande istuc quid tandem esse possit. Ne itaque rumpamur, Oraculum edas. Auscultate ergo; responsa dat Apollinis Sacerdos. Est mentis operationis modus.*

II. *Realitas objectiva non est modus operationis mentis.* SATIS attentè, quantum saltem Ingenii mei imbecillitas patitur, *Cartesii* opera legi relegique; verùm, hæc ultima verba, quæ Cartesii esse affirmat, nullibi me vidisse recordor. Imo Philosophus pluribus in locis contrarium tradit, dum ait *Objectivam* Ideæ Realitatem, esse entitatem Rei repræsentatæ per

per Ideam, quatenus est in Idea; Dum ait illam à Re concepta, tanquam ab Exemplari efficiente proficisci. Dum eam, *Perfectionem* Objectivam, vel Artificium objectivum appellat. Si igitur adeò agilis est Vir Clarissimus, ut per omnes, in quos correpit Philosophus, cuniculos sequatur, in quo antro hæc Realitativæ objectivæ Definitio, *Mentis operationis modus*, delitescit? Cum Cartesius ex professo, duplicem realitatem, seu perfectionem in omni Idea consideret: Unam *formalem*, seu propriam, quatenus est Mentis operatio. Alteram *objectivam*, seu esse vicarium, quatenus est Rei cogitatæ Imago, seu quatenus ejus loco est, & vicem ejus præstat. Et cùm inter Mentis operationes, nullum discrimen agnoscat, sed solum inter Repræsentationes, seu picturas, quæ Res nobis exhibent, quomodo fieri potest, ut Realitas Objectiva Mentis operationis modus sit? Quandoquidem Idea, qua *Sol*, exempli causa, Menti obversatur, diversa sit ab Idea, quæ *Lapidem*, aut *Hominem* eidem objicit? Si Mentis operationis modus, ab alio mentis modo non distinguitur, non est igitur Realitas objectiva Mentis operationis modus: sed potiùs Mentis perfectio, & tanto nobilior, quanto res meliores illi sistit.

III. *Objicitur quod Idea sit tantum Mentis operationis Modus.*

Ita igitur mecum dubius, cùm hærerem quid præclarum Theologum ad tale quid *Cartesio* imputandum adegerit, fortè in Gassendi Instantias adversus Cartesii Metaphysicam incidi, in quibus me quicquam simile olim animadvertisse memoria suggerebat, nec fefellit, nam in Instantia prima post Dubitationem quintam tertiæ Meditationis, hæc verba offendi: *Jam verò Idea per te, estne substantia?*

Dicis manifestè esse modum, imo & modum dicis non substantiæ, sed operationis, quæ ipsa est modus. Igitur ipsa Realitas erit quidem modus, sed non poterit Realitas dici. Dignum profectò fuit, ut Discipulus Magistri sui placita sequatur, & vera autumet, quæ verè dicta esse ab eo arbitratur. Unde mihi Animus non est, inutili sermone, ad omnia respondere, quæ contra hunc modum, eumque, ut vocat, *tenuissimum* prosequitur: sit cuique uti cogitandi, ita & scribendi libertas. Non enim ut Virum Clarissimum quacumque in re carpam, hanc Apologiam aggredior; sed ut servatis ubique humanitatis legibus, Difficultates tollam, quæ *Cartesii* Doctrinam aliqua caligine aspergere videntur.

IV. *Mens finita non potest ex se habere, quòd rem Infinitam cogitet.*

SED ad Rem à Viro Eximio, in hujus Sectionis titulo potissimum intentam revertamur. Ubi igitur diu pro arbitratu, Quæstionibus suis Respondentem philosophum constituit: *Bellè quidem!* inquit, *Annon mens ipsa plus perfectionis, quam suæ operationes habet; suæque operationes, quàm eorum modi? Quidni ergo suis viribus producat? etsi producere valeat, quid sodes opus est, cœlo Deum evocare? An nondum vides quantam tibi subtilitate tua illuseris?* Nequaquam. Nam etsi Mens humana Operationibus suis supergrediatur, & *Modos*, à quibus afficitur, dignitate excedat, suis tamen viribus Ideam, quæ Deum, hoc est, Substantiam Infinitam repræsentet producere non valet. Nam quamvis penes illam sit, ut de *Substantia* cogitet, cùm ipsa vera substantia sit, & verè existens: quòd autem de Substantia Infinita, hoc est, summè perfecta cogitet, non id à se obtinet, nec obtinere potest, cùm ipsa sit *Finita*. Nec in illa, utpote

pote imperfecta, Rei perfectissimæ repræsentatio, sive imitatio, sive imago quæcunq; reperiri posset, nisi ab Ente summè perfecto, velut à Causa efficiente *exemplari* revera emanaret, ac proficisceretur.

V. *Sumpto à pictore exemplo ostenditur mentem finitam non posse formare ideam rei infinitæ.*

Res fortè dilucidius exemplo declarabitur: pone *pictorem* dari, turpi ac inamœna facie, qui singularem *Veneris* vultum, in tabula expresserit: quod pingat, habet ex eo quòd pictor est: quod humanam faciem perficiat, à suo vultu, per speculum conspecto mutuari potest: quod verò speciosissimam artificio exornet, cùm à sua id depromere non potuerit, quam inhonestam esse supponimus; necessum est, ut aliunde proveniat, nempe vel ab *Ingenii* præstantia, mentisque suæ perfectione; vel ex eo quòd *Puellam* miræ speciei alicubi existentem intuitus sit; vel demum ex eo quòd separatas in diversis faciebus *perfectiones* consideraverit, & in una conjunxerit. Cùm verò Mens, quæ de Deo cogitat, nihil in se reperiat, quod perfectionem per suam Cogitationem exhibitam adæquet, multo minus excedat; neque ullas summas perfectiones, quas in Deo junctas animadvertit, nullis in Rebus sparsis reperiat; superest ut *Attributa* summè perfecta in aliquo revera existente, quem Animo apprehendit, inveniat. Imo Intellectualis visio talis Rei existentis, aliud non est, quàm Dei Idea, hoc est, summè perfecti in ipsa repræsentatio; ac proinde humana Mens, Ideam de Deo nulla ratione producere potest, hoc est, non potest esse Exemplar istius Ideæ, quatenus illi Rem Infinitam repræsentat; quia hoc *esse objectivum* non se habet ut vicarium illius esse tanquam principalis.

FRUSTRA

VI. *Ex eo quod habeamus rei finitæ ideam, non sequitur Infinitum nobis innotescere.*

FRUSTRA præclarus Vir cum quibusdam opponet Rem Cogitantem finitam, Substantiæ Infinitæ conceptum habere posse, etsi ipse à Substantia Infinita non proficiscatur; Quippe ex eo ipso, quòd se tanquam *Finitam* quandam Substantiam agnoscit, per hoc necesse est, ut Substantiæ Infinitæ notionem habeat, utpote quam se non esse deprehendit: aliquid enim *finitum* esse agnoscere, idem esse videtur ac cognoscere, aliquid non esse Infinitum. Sicut è diverso concipere aliquid esse Infinitum, est concipere non esse finitum. Verum quidem est, si illud, *Finitum esse*, accuratè perpendatur, Infiniti absentiam & negationem denotare, ac propterea ex eo quòd humana Mens, sub hoc titulo, quatenus Finita, se apprehendit, jam præsupponatur in se Infiniti quoque *notionem* reperire, non quòd Mens ipsa, Ideæ exemplaris causa sit, seu quòd sui Ideam quodammodo negativam (in quantum scilicet plurimas perfectiones sibi deesse animadvertit) habere non possit, nisi positivam Infiniti Ideam, qua perfectissima quæque sibi repræsentat, in se prius habeat. Malè tamen quis inde inferret Infiniti conceptum, à *Finiti* conceptu pendere; quemadmodum neque positiva Entis intellectio, à negativa non entis intellectione pendet; sed potius è diverso, negativa hujus conceptio, à positiva illius conceptione, tanquam ex remotione Causæ Exemplaris proficiscitur.

VII. *Id ex Cartesio probatur.*

ET hanc fuisse *Philosophi* Mentem, ex illius verbis Meditatione tertia colligi potest. Manifestè intelligo plus realitatis esse in Substantia Infinita, quàm in finita, ac proinde priorem quodammodo in me esse perceptionem Infiniti, quàm finiti, hoc est, Dei quàm

mei ipsius: qua enim ratione intelligerem me dubitare, me cupere, hoc est, aliquid mihi deesse, & me non esse omnino perfectum, si nulla Idea Entis perfectioris in me esset, ex cujus comparatione defectus meos agnoscerem? Nam licet Entis Infiniti *Idea*, hoc est, ejus Rei, quæ omnes prorsus perfectiones complectitur, Entis finiti, hoc est, ejus Rei, quæ aliquibus duntaxat perfectionibus instructa est, Ideam contineat, non autem vice versa, in Rei finitæ idea, Rei Infinitæ idea continetur.

VIII. *Unde fit, ut Dei Idea nostræ mentis ideam præcedat cum ex hujus existentia, illius existentia probetur.*

URGEBIT fortassis Vir Eximius: Si Dei *cognitio*, mei cognitionem antecedat, cur antea, ex Mentis meæ contemplatione, Dei existentiam deduxi, cùm *præmissæ* priores notioresque esse debeant, quàm quæ ex illis colligitur Conclusio.

RESPONDEO, Mentem nostram *Temporis* ordine, priùs se positivo quodam modo apprehendere, in quantum ex positivis *Intellectionis, affirmationis*, &c. actibus, qui ad Cogitationem referuntur, suæ Existentiæ certitudinem adipiscitur. Mox verò ubi ingenitam hisce actibus imperfectionem deprehendit, *negativa* quadam ratione se cognoscit, & demum notitiam præstantiæ, & *Naturæ* ordine, positiva Dei conceptio antecedit, utpote Entis primi ac perfectissimi. Nihil certè inter Theologos frequentius, quàm *Sacras Scripturas*, priùs quàm Dei naturam explicandam suscipere; quamvis Dei cognitio illarum intellectionem præcedat, & ipsis vim, authoritatemq; conciliet. Quidni igitur pari ratione Menti nostræ, cui inscriptam Dei *Imaginem* experimur, ejus existentiam demonstrare liceat, etiamsi Deus non solum

Menti

Menti anteponatur, sed etiam aliqua Dei perfectio, cuidam Mentis nostræ perceptioni præferatur.

IX. *Formale & esse vicarium Ideæ non ab eadem causa proveniunt.*

CUM Vir Clarissimus, *objectivam* Ideæ Realitatem, ab operandi Modo non distinguat, & utramque hanc rationem in idem principium releget, mirum non est, si quemadmodum proprium & formale à Mente produci, ita & ejus vicarium, seu objectivum ab eadem provenire asserat. *Dicas ergo*, inquit, *an re ipsa discrepant ? Non, inquis: bene ergo se res habet. Quidni enim ipsa causa, quæ formalem producere valet, valeat & objectivam ? Quo jam te vertes ? si enim ipsius Ideæ realitas à sola Intellectrice mentis facultate proveniat, Mens cùm fueris acutissima, distinguas, quî quoquo modo objectiva, si (ut ipsa definiveris) eadem fuerit, ab eadem provenire non possit.* Optandum foret, ut Vir Eximius, verba ipsa, quæ ex Cartesio immediate ante adduxit, paulo attentiùs perpendisset. Quippe nihil, meo judicio potest illi esse magis adversum. Nempe quatenus Ideæ istæ tantum cogitandi quidam *Modi* sunt, inter ipsas nullam inæqualitatem agnosco, sed quatenus una unam rem, alia aliam repræsentat, easdem ab invicem valde diversas esse patet, diversasque pro diversa *Objectorum* perfectione, perfectiones obtinere ; atque adeò secundum *esse formale* ab Intellectu, at secundùm *esse objectivum*, à solo Deo fieri potuerunt. Quid clarius adferri potest, ad Mentis operationem, à Rei repræsentatione discernendam ? Quî secundùm Philosophum esse formale Ideæ, cum ejus esse objectivo confundetur, cùm expresse doceat, diversos esse Realitatis sive entitatis gradus : Nam *Substantia*, prout in eodem

eodem loco observat, plus realitatis involvit, quàm *modus*, & Substantia Infinita, quàm finita.

X. *Ideæ substantiæ Infinitæ à Substantia Infinita procedere debet.*

OBJECTIVA enim Idearum nostrarum Realitas Causam requirit, in qua eadem ipsa realitas, non tantùm objectivè, sed formaliter, vel eminenter contineatur. Ex quo conclusit Philosophus Substantiam Cogitantem finitam, Ideam Substantiæ Infinitæ habere non posse, nisi hæc Idea à Substantia, quæ reverà Infinita est, proveniat: quia aliud *Exemplar*, ex quo desumpta est, habere non potest, cùm summæ perfectiones, quæ Menti nostræ per Ideam exhibentur, nec formaliter, nec eminenter in alia Re, quàm in Deo *actu* inveniuntur. Nam si quis sciscitetur, undenam *Homo*, suæ Cogitationis & Corporis ideas habeat, nemo non videt illum eas ex se formaliter nimirum omne, quod Ideæ objectivè continente, habere. Quare si Homo aliquam ideam haberet, quæ plus realitatis *objectivæ* complecteretur, quàm ipse *formalis:* Necessariò naturali lumine impulsi, aliam Causam extra Hominem ipsum, vestigaremus. Nec ullius unquam aliam præter hanc Causam assignavit, quam æquè clarè & distinctè conceperit. Quia cùm Realitatis gradus, quos in Ideis deprehendimus, non in Ideis sint, quatenus tanquam cogitandi Modi considerantur, ut dictum antea est; sed quatenus *una* Substantiam, *alia* Modum tantùm Substantiæ repræsentat, seu uno verbo, quatenus ut rerum Imagines considerantur: hinc clarè sequitur Idearum nullam aliam primam Causam dari posse, præter illam, quam omnes lumine naturali perspicuè & distinctè intelligere, modò ostendebamus, nempe in qua

eadem

eadem ipsa Realitas, quam habent objectivè, formaliter vel eminenter continetur.

XI. *Res à Cartesio considerantur prout sunt in mente.*

Unde quæ Vir Eximius subjungit, nullo nituntur fundamento, nam aliud est rogare *cur Triangulus è tribus Angulis, & quadratum è quatuor constet? Cur bis ter sex efficiant, cur ligo ligo sit, & denique Davus Davus, non Oedipus:* quàm quærere, *quid efficiat hanc Ideam hoc objectivum potiùs, quàm quodvis aliud repræsentare?* Quia non hîc agitur de Rebus extra *Intellectum* positis; sed de ipsis prout in Mente per Ideam repræsentantur; quibus licet Causa opus non sit, ut extra Cogitationem nostram existant; ipsis tamen causa opus est, ut concipiantur, & de hac sola Quæstio movetur. Nam quemadmodum *Regis* effigies Coloribus expolita, causam Exemplarem exigit: Pari modo Rei cujusque Imago, seu exhibitio in Mente, Exemplar aliquod postulat verum, & reale. Aliàs si quicquam in Cogitationibus nostris reperiatur, quod in illius causa *Exemplari* non fuerit, id igitur à *nihilo* proveniret, quod contingere impossibile est: cùm nulla Res, neque ulla perfectio actu existens, potest habere *nihil*, sive rem non existentem pro suæ existentiæ Causa, seu principio. Unde rectè concluditur, quòd si Realitas repræsentativa alicujus ex meis Cogitationibus tanta sit, ut exploratum habeam, eam in Mente mea nec formaliter, seu æquè perfectè, nec eminenter, seu perfectiori modo esse, nec proinde me ejus ipsius Cogitationis causam Exemplarem esse posse; hinc necessariò sequi me non solum in Mundo esse, sed *Ens* aliud, quod Cogitationis istius *Exemplar* sit, etiam existere.

XII. *Causa exemplaris nihil transmittit in Ideam*

MANIFESTUM igitur evadit, Ideam, quæcumque illa sit, ab aliqua Causa Reali proficisci, atque objectivam suam perfectionem ab illa depromere; ac idcirco haud satis ad illud attendisse Eximius Theologus videtur, dum ait: *Si enim penes Mentis imperium sit, quales vult, actiones elicere, cur non etiam & suarum actionum modos? Cùm nihil aliud sit, quam de re quaque suo modo cogitare. Nisi velis, cùm de Machina quavis, si placet, ipse cogitaveris, ipsam machinam sui Ideam, ut Deum sui in te transfusisse. Adeò ut si novum fortè Horologii artificium inveneris, id ab ipso Horologio acceptum esse velles: Si velles, quî se in te efficere posset neque intelligere; neque dicere posses.* Necessarium non est, ut Cogitationis causa Exemplaris, aliquid in *eam* transfundat, quemadmodum *Sol*, exempli gratia, calorem suum Corporibus nostris impertit; quoniam ea est Cogitationis, quatenus Mentis operatio est, natura, ut ejusmodi perfectionem à Mente cogitante habeat, qualem calor à *Sole* calefaciente obtinet, hoc est principalem, seu originalem, in quantum verò Rei cognitæ *Imago*, cogitatio est, nullam realitatem à Mente sortitur, sed eam habere debet ab aliqua Causa, in qua tantumdem sit ad minimum perfectionis realis, quantum ipsa continet objectivæ. Quare siquis in intellectu *Machinæ* alicujus, puta *Horologii* affabrè exstructi Ideam habeat, meritò quæri potest, quænam ejus Ideæ sit causa: non tali quæstioni satisfaciet, qui dicet Intellectum ipsum esse ejus Causam, nempe ut suæ operationis (quatenus illi Ideæ dat esse formale & proprium) de hac enim *re* non dubitatur; sed tantum de causa *Artificii Objectivi*, quod in ea est. Nam quòd hæc Idea Machinæ

Machinæ tale Artificium objectivum potiùs contineat, quàm aliud, hoc est, quòd hoc potiùs, quàm illud repræsentet, hoc profectò ab aliqua Causa Exemplari, vel Exemplaris vicem præstante habere debet; estque respectu hujus Ideæ artificium objectivum, quod respectu Ideæ Dei est Realitas objectiva.

XIII. *Varia potest esse causa machinæ in intellectu exhibitæ.*

Et quidem hujus Artificii Causa varia assignari potest: Vel enim est realis aliqua talis *Machina* priùs visa, ad cujus similitudinem Idea ista facta est; Vel magna *Mechanicæ* scientia, quæ est in illo Intellectu: Vel fortè magna *Ingenii* subtilitas, cujus ope, etiam sine prævia scientia potuit illam adinvenire. Notandum quoque est, quod omne Artificium, quod in talis Machinæ Idea est tantum objectivè, necessario debere esse in ejus causa, qualiscumque tandem illa sit, vel formaliter, vel eminenter; & idem etiam de Realitate objectiva, quæ est in Idea Dei esse putandum. In quonam verò hæc ita erit, nisi in *Deo* realiter existente? Sive in qua Causa, summa illa perfectio per Ideam Dei in Mente exhibita, nisi in Deo continebitur, cùm in nulla Re aliquid esse possit, summis perfectionibus eminentius, nec possint summæ perfectiones, nisi in *Ente* summè *perfecto* reperiri.

Caput

Caput Vigesimum Secundum.

Existentia Dei, ab Essentiæ Divinæ conceptu rectè infertur.

I.
Ex summæ Dei perfectionis consideratione infertur Deum existere.

Cum Rerum veritates à nostris cogitationibus potissimum desumamus, nihilque aliud ad probandum certas proprietates cuidam Rei competere requiratur, quàm ut eas in illius conceptu clarè & distinctè contineri percipiamus, rectè intulit *Cartesius* Deum actu existere, sive in ejus Idea, utpote entis summè perfecti *necessariam* ac perfectam Existentiam involvi. Argumentum ab eodem in hac ferè forma proponitur: Quod clarè & distinctè intelligimus ad alicujus Rei veram & immutabilem naturam, seu essentiam pertinere; Id potest de ea Re & verè & certò affirmari: Sed postquam satis accuratè investigavimus quid sit Deus, clarè & distinctè intelligimus ad ejus veram & immutabilem Naturam pertinere ut existat: Ergo tunc & constanter verè possumus de Deo affirmare, quòd existat. *Major* adeò evidens est, ut vix aliter manifestentur, quæ per se nota sunt: Nam licet perceptio mea, causa non sit, cur aliquid tale sit, est tamen causa cur *tale* esse judicem, cùm revera aliter judicare non debeam, quàm intelligo. Verùm, causa cur hoc ita percipiam, est ipsa Rei natura, quæ Intellectum meum sic determinat, & impellit. Id quod assumitur, ex Dei Idea,

sive Definitione, quæ est hæc, *Ens summe perfectum*, probatur. Quippe Rem summè perfectam Mente concipere non valemus, quin eam existere omnino intelligamus, quandoquidem Existentia maxima est perfectio; imo nihil à nobis distinctè percipi potest, nisi id existentiam saltem possibilem habere intelligatur.

II. *In Dei conceptu necessaria existentia includitur.*

AT, quid ad hoc Argumentum Vir Clarissimus? *Alterum*, inquit, *jam superest subtilius quid ejusdem Sophisma, quod quinto deinceps die excogitavit. Sic igitur quinto die meditatur: Per Ideam Dei clarè & distinctè intelligo Ens summè perfectum, &c.* Sed quibus fallax & Sophisticum hoc Argumentum apparet, iis solùm profectò, qui Existentiam in Deo, ab ejusdem Essentia secernunt, & quæstionem *quid est*, à quæstione, *an est*, separant. Sed eos animadvertere decet illam quidem distinctionem in omnibus Rebus creatis valere, quæ esse, & non esse queunt, semperque aliunde pendent; at talis Distinctio ad Deum, hoc est, ad Rem Increatam & Independentem applicari non potest, cùm citra *Existentiam*, absque aperta in conceptu contradictione cogitari non possit. Qui enim Deum Ens esse perfectissimum dicit, non modò ejus *Essentiam* animo concipit, sed simul in eodem conceptu inclusam *Existentiam* intelligit. Quippe si existentia destituatur, id, quod omnem perfectionem complectitur, aliqua perfectione carebit, quod contradictionem implicat.

III. *De ratione entis summè perfecti est ut existat.*

QUARE igitur sicuti à nobis concipi non potest, *Mons* sine valle, aut *Numerus ternarius*, negata ejus imparitate: Ita Deus, hoc est, Ens cui omnes insunt perfectiones mente apprehendi non potest, exclusa existendi

æternitate

æternitate, hoc est, cui desit hæc perfectio. Quæ quidem tam aperta Intellectus apprehensio fortissimè nos impellit, ut Deum necessariò, & semper existere asseramus, neq; aliter judicare aut possumus, aut debemus, nisi rationem exuere, aut nobis ipsis adversari, judicio à perceptione dissidente, velimus. Hinc *Cartesius* Dissertatione de Methodo, pag. 23. Quamvis satis viderem si supponamus, exempli causa, dari aliquod *Triangulum*, ejus tres Angulos necessariò fore æquales duobus rectis; nihil tamen videbam, quod me certum redderet, aliquod *Triangulum* in Mundo esse. At contra cùm reverterer ad Ideam Entis perfecti, quæ in me erat, statim intellexi *existentiam* in ea contineri, eadem ratione, qua in Idea *Trianguli* æqualitas trium ejus Angulorum cum duobus rectis continetur; vel ut in Idea *Circuli*, æqualis à Centro distantia omnium ejus circumferentiæ partium, vel etiam adhuc evidentius; ac proinde ad minimum æque certum esse Deum, qui est illud Ens perfectum, existere, quàm ulla *Geometrica* demonstratio esse potest.

IV. *Potest ab attributorum in creatis similitudine, ad Dei ideam perveniri.*

EA est hujus Argumenti vis, ut nullam ei rationem Vir Clarissimus opponat, sed veluti ei assensum præberet, optat duntaxat, ut *Philosophus*, à Rebus Creatis potiùs ad Ens summè perfectum viam fecisset, quò paratius ad illius existentiam perveniret. *Et quidem,* ait, *si res finitas gradum quendam, & aditum ad perfectiones infinitas posuerat, me aversum, aut reclamantem non habuisset, cùm ista via facilè ab imo ad summum perfectionis gradum pervenire possumus. Sume enim rem quamlibet, quæ facta sit, unde interrogo, an à se? Atqui ita fuisset, antequam esset. An ab alio? Isthuc igitur*

igitur aut factum, aut infectum; si primum idem rogo; si posterius, rem summè perfectam attigi. Quid hac disserendi ratione Vir Eximius moliatur, non apprimè concipio. Nam quid illud adversùs *Cartesium*, qui eadem prorsus argumentandi ratione utitur Meditatione tertia; Idcirco sim Res Cogitans, ideamque quandam Dei in me habens, qualiscumq; tandem mei causa assignetur, illam etiam esse Rem Cogitantem, & omnium perfectionum, quas Deo tribuo, Ideam habere fatendum est: potestque de illa rursus quæri an sit *à se*, vel *ab alia*; nam si *à se*, patet ex dictis, illam ipsam Deum esse, quia nempe cùm vim habeat per se existendi, habet proculdubio etiam vim possidendi *actu* omnes perfectiones, quarum Ideam in se habet, hoc est, omnes quas in Deo esse concipio. Si autem sit *ab alia*, rursus eodem modo, de hac altera quæretur, an sit à se, vel ab alia, donec tandem ad Causam ultimam deveniatur, quæ erit Deus. Satis enim apertum est, nullum hic dari posse progressum in infinitum, præsertim cùm non tantùm de *Causa*, quæ me olim produxit, hic agam, sed maximè etiam de *illa*, quæ me tempore præsenti conservat. Quid Viri Clarissimi Argumento magis affine adferri potest? Quæ, obsecro, inter utrumque disparitas? nisi fortè quòd *Cartesii* argumentum apertiùs, validiusque concludat, & ad existentiam Dei probandam magis conducat.

V. *Ut licet à perfectionibus creatis ad Dei perfectiones ascendere.*

Si autem velit magnus Theologus à Rebus *finitis* ad infinitas perfectiones aditum parari, exempli causa, ex eo quod in nobis aliquid insit *Sapientiæ*, *Bonitatis*, *Potentiæ*, *Quantitatis*, &c. Ideam Infinitæ vel saltem indefinitæ sapientiæ, bonitatis, potentiæ, & aliarum per-

perfectionum, quæ Deo tribuuntur, formare possimus, hoc totum lubentes concedimus, & forte alia non est in Idea Dei, quàm quæ hoc pacto formatur. Sed tota vis Cartesiani argumenti est, quod contendat se non posse talis esse naturæ, ut illas *perfectiones*, quæ minutæ in illo sunt, in infinitum extendere queat per Cogitationem, nisi originem nostram haberemus ab *Ente*, in quo actu infinitæ reperiantur; ut neque ex inspectione exiguæ quantitatis, sive Corporis finiti, quantitatem indefinitam concipere possemus, nisi Mundi *Magnitudo* etiam esset, vel saltem esse posset indefinita.

VI. *Proponitur Argumentum ex D. Thoma pro Dei existentia.*

INTERIM miror, cur Vir Clarissimus, *Cartesio* tantum deroget, dum ait, illum ex sola summi Numinis perfectione, ejus Existentiam deduxisse; cùm eam ex eo quòd Dei Idea in nobis sit, & ex eo quod nos ipsi ejus Ideam habentes existamus, validissimis Rationibus demonstraverit. *Cùm verò Philosophus*, inquit, *viam contrariam ingressus fuerit, ut à sola summæ perfectionis ratione ad realem Dei Existentiam perveniret, neque initium, neque exitum invenit; sed antrorsum, retrorsum se versans, tandem ipsa sophismatis subtilitate se ipse perdidit.* Hæc quidem libera Viri Doctissimi assertio, sed citra probationem. Sed quia, sumptum à Dei naturæ consideratione Argumentum pro ejus existentia, quibusdam fallax & sophisticum videtur, ad hanc suspicionem firmandam, D. *Thomæ Aquinatis* authoritate utitur, qui Sum. part. 1. Quæst. 2. Artic. 1. inquirit, an Deum esse sit per se notum, secundùm nos, hoc est, an unicuique sit obvium? Quod negat, & meritó. Sed argumentum contra se objicit, & ita proponitur: " Intellecto

" quid significet hoc nomen Deus, statim
" habetur, quod Deus est, significatur enim
" hoc nomine id, quo majus significari non
" potest. Majus autem est, quod est in *Re*,
" & in Intellectu, quàm quod est in *Intellectu*
" tantùm: Unde cum intellecto hoc nomine,
" Deus sit statim in Intellectu, sequitur etiam
" quod sit in re.

VII. *Suo argumento D. Thomas respondet.*

" Ad quod respondens Angelicus Doctor, " ita differit: Dato quod quilibet intelligat " hoc nomine, Deus, quo majus cogitari non " potest. Non tamen propter hoc sequitur, " quod intelligat id, quod significatur per " nomen Dei, esse in rerum natura, sed in " apprehensione tantùm. Nec potest argui, " quod sit in *re*, nisi daretur, quod sit in re " aliquid, quod majus cogitari non potest: " quod non est datum à ponentibus Deum " esse: Qua Responsione arbitratur Vir Clarissimus, *Cartesii* Argumentum penitus evanescere: quia etiamsi Res summè perfecta, suo nomine ipso, existentiam inferat, non tamen sequitur, quòd talis existentia in rerum natura actu aliquid sit, sed tantummodò quod cum Idea Rei perfectissimæ, existentiæ Idea conjungatur. Ex quo haud bene concluditur Dei existentia actu quid esse, nisi Res illa perfectissima *actu* existere supponatur.

VIII. *Rectè concludit Cartesius Dei existentiam ex claro ejus conceptu.*

Sed respondet *Philosophus*, Argumentum in forma peccare, cùm concludi tantum debuisset: Ergo intellecto, quid significet hoc nomen, Deus, intelligitur significari, Deum esse in re & intellectu: Atqui quod verbo significatur, non ideo apparet esse verum; *Cartesii* autem Argumentum tale fuit. Quod clarè & distinctè intelligimus pertinere ad ali-

alicujus Rei veram & immutabilem naturam, seu essentiam, sive formam, id potest de ea re cum veritate affirmari: Sed postquam satis accuratè investigavimus quid sit Deus, clarè & distinctè intelligimus ad ejus veram & immutabilem naturam pertinere, ut existat; ergo tunc cum veritate possumus de Deo affirmare, quòd existat. Ubi saltem Conclusio rectè procedit. Sed neque etiam *Major* potest negari, quia supponitur illud omne, quod clarè & distinctè intelligimus, verum esse. Sola *Minor* restat, in qua fateor esse Difficultatem non parvam: *Primò*, quia sumus tam assueti in reliquis omnibus Essentiam ab Existentiâ distinguere, ut non satis advertamus, quo pacto ad Essentiam Dei potiùs, quàm aliarum rerum pertineat. Ac *deinde* quia non distinguentes ea, quæ ad veram & immutabilem alicujus Rei Essentiam pertinent, ab iis, quæ non nisi per figmentum Intellectus ei attribuuntur, etiamsi satis advertamus Existentiam ad Dei Essentiam pertinere, non tamen inde concludimus Deum existere, quia nescimus an ejus Essentia sit immutabilis & vera, an à nobis tantum efficta.

IX. *Existentia necessaria in solo Dei conceptu includitur.*

SED ut prima hujus Difficultatis pars tollatur, est distinguendum inter Existentiam possibilem & necessariam; notandumque in eorum quidem omnium, quæ clarè & distinctè intelliguntur, conceptu sive Idea, existentiam *possibilem* contineri: sed nullibi *necessariam*, nisi in sola Dei Idea. Qui enim ad hanc diversitatem quæ est inter Dei Ideam, & reliquas omnes diligenter attendent, non dubito quin sint percepturi, etiamsi cæteras quidem res nunquam intelliga-

mus nisi tanquam *existentes*, non tamen illas existere inde sequi, sed tantummodo posse existere: quia non intelligimus necesse esse, ut actualis Existentia cum aliis ipsarum proprietatibus conjuncta sit. Ex hoc autem quod intelligamus existentiam actualem necessario & semper cum reliquis Dei Attributis esse conjunctam, sequi omnino Deum existere.

X.
Objicitur existentiam tantum Deo competere sub conditione.

Etsi hoc Attributum, *necessario existens*, in subjecti hujus, Dei, definitione contineatur, & impossibile sit, ut quod summè perfectum est, non necessariò existat: vult tamen Vir Eximius hanc perfectionem, non nisi sub conditione competere, supposito nimirum, quòd actu existens sit. *Quanquam autem praecipuus Sophismatis nodus est, quòd cùm dicitur, res summè perfecta tectâ & occulta quadam enuntiatione, subjecto copuletur attributum, adeò ut rei summa perfectio non minus attribuatur, quam si aperte dicerem, esse rem summè perfectam, quatenus suppressa solum copulationis voce, rei isti summa perfectio tribuatur secundùm id, quod ut caveamus, monent Dialectici, complexum subjectum cujusvis propositionis semper esse assertionem hypotheticam. ut res necessaria necessario existat, hoc est, si sit res necessaria; Chimæra existens existit, hoc est, si sit Chimæra existens; ita res summè perfecta, si quippiam tale sit, existit.*

XI.
Cùm in Dei Idea existentia includatur, bene infertur, Deum existere.

Hæc propositio: Quod in alicujus rei Idea seu conceptu includitur, id ipsum de ea verum est, certissima est, quacumque etiam conditione submota. Id inductione probari potest. Nam si habere tres Angulos æquales duobus rectis, ad *Trianguli* naturam pertinet, affirmari potest *Triangulum* habere

tres

tres Angulos duobus rectis æquales. Si in Idea *Quinarii* duo & tria contineantur; ergo verum erit quinque esse duo & tria. Si in *Totius* conceptu includatur, quod partes habeat: Igitur verum est, *Totum* partes includere, &c. Ergo similiter si in Idea Entis simpliciter, seu Entis Realissimi, essendi *necessitas* contineatur, verum est Deum necessariò existere. Nam si aliquando potuerit non existere, hoc est, si aliquando inter non entia recenseri potuerit, profectò non esset Ens maximè, sive simpliciter, quia perfectius cogitari potest, id nimirum, quod necessariò semper fuit, & necessariò semper erit. Unde sicuti in *Exemplis* assignatis, actualis Existentia non præsupponitur, sed *possibilis* duntaxat infertur, ita in hac Argumentatione: Quod in alicujus rei Idea continetur, id ipsum affirmari potest: atqui Existentia *necessaria* in Idea Dei continetur: ergo potest necessaria Existentia cum veritate de Deo affirmari: Non necessaria Existentia præsupponitur, sed infertur, ac proinde falsum est, quod in rei alicujus Idea continetur, id posse verè de illa affirmari, *præsupposito quod existat*.

XII. *Existentia necessaria non potest materiæ competere.*

SIMILITER non legitimè concludit præclarus Theologus, dum ait: *Atque adeò si rei cuilibet quodvis Attributum, quod existentiæ notionem aut exprimit, aut includit adjunxeris, idem de eadem pari jure concluseris: uti si ipsi materiæ Attributum, Necessaria, aut à se existens, aut summè perfecta adjungas, an non statim sequitur ipsam materiam existere?* Si illi respondeatur, ad *Materiæ* Ideam existendi necessitatem, aut necessariam existentiam non pertinere. Urget illico Vir Clarissimus:

An

madverto Ideam istam ab ipsomet meo Intellectu omnes corporeas perfectiones simul jungente fuisse conflatam, existentiamque ex aliis *corporeis* perfectionibus non exurgere, quia de illis æquè potest negari atque affirmari. Quinimo ex eo quòd ideam *Corporis* examinando, nullam in eo vim esse percipio, per quam seipsum producat, sive conservet, rectè concludo Existentiam *necessariam*, de qua sola hîc quæstio est, non magis ad Corporis, quantumvis perfecti naturam pertinere, quàm ad Montis naturam pertinet; ut Vallem non habeat; vel ad naturam Trianguli, ut Angulos non habeat duobus rectis majores.

XIV. *Deus concipi non potest nisi ut existens.*

NUNC autem si quæramus non de *Materia* sive Corpore, sed de Re, qualiscumque tandem illa sit, quæ eas omnes perfectiones habeat, quæ simul esse possunt, an *Existentia* inter illas sit numeranda. Prima quidem fronte dubitabimus; quia cùm Mens nostra, quæ Finita est, non soleat illas nisi separatas considerare, non statim fortasse advertet quàm necessariò inter se conjunctæ sunt. Atqui si attentè examinemus an *Enti* summè potenti competat Existentia, & qualis, poterimus clarè & distinctè percipere primò illi saltem *possibilem* Existentiam competere, quemadmodum reliquis omnibus aliis Rebus, quarum distincta Idea in nobis est, etiam iis, quæ per Intellectus figmentum componuntur. Deinde quia cogitare non possumus ejus Existentiam esse possibilem, quin simul etiam ad immensam ejus potentiam attendentes agnoscamus illud propria sua vi posse existere, hinc concludemus ipsum

ſum revera exiſtere, atque ab æterno extiтiſſe: eſt enim lumine naturali notiſſimum, *id*, quod propria ſua vi poteſt exiſtere, ſemper exiſtere. Atque ita intelligemus Exiſtentiam *Neceſſariam* in Idea Entis ſummè potentis contineri, non per Intellectus figmentum; ſed quia pertinet ad veram & immutabilem naturam talis Entis, ut exiſtat: Necnon etiam facilè percipiemus illud Ens ſummè potens, non poſſe non habere in ſe omnes alias *Perfectiones*, quæ in Dei Idea continentur, adeò ut illæ abſque ullo Intellectus figmento, & ex natura ſua ſimul junctæ ſint, atque in Deo exiſtant.

XV. *Athei rerum ignari apparent, dum exiſtentiam neceſſariam materiæ tribuunt.*

NIHIL in Viri Clariſſimi rem facit, quod Athei ſoli materiæ, cùm exiſtendi neceſſitatem, tùm ſummam, quæ eſſe poteſt, perfectionem tribuendam eſſe arbitrantur. *Neque enim*, inquit, *naturalem aliam rei cujuſvis perfectionem cogitari poſſe intelligunt, præter ſolidam ipſius ſubſtantiæ molem, & ſi quas alias eſſe putamus, factitias eſſe omnes inquiunt, quæ Materiæ motu, ſitu, & ordine oriuntur & occidunt.* Si *Athei* Entis ſummi nomen, prout omnem perfectionem ſignificat, ad Ens Corporeum transferant, ut ſenſus ſit, *Materiam* ens eſſe, in quo omnes perfectiones reperiuntur, ſe ejus naturæ rudes ac ignaros eſſe oſtendunt: quoniam ipſa Materiæ Compoſitio multas imperfectiones involvit; Ut quòd Corpus in partes diviſibile ſit; quòd unaquæque pars ejus ab alia diſtinguatur; quòd Materia ex partibus integrantibus conſtituatur: Et ſimiles, quæ ſummæ, quæ eſſe poteſt, perfectioni tribui non poſſunt; cùm per ſe notum ſit, majorem

per-

perfectionem esse non dividi, quam dividi, Ens simplex esse, quam compositum, &c.

XVI. *Quod aliqui Cartesii rationibus non convincantur, id provenit quòd ad earum seriem non sedulò attendant.*

Non obest, quod nonnulli *Cartesii* Rationibus non penitus convincantur, imo illius argumentum ad Dei Existentiam probandam, pro Sophismate accipiant, quemadmodum insinuat Vir Clarissimus ; *Denique tametsi quædam fuisset in Argumento subtilitas & acumen, nemo tamen est, quin etiamsi nodum solvere non poterat, se illaqueatum potiùs & fraude captum, quam ratione victum suspicaretur.* At, unde id oritur ? Non Argumenti vitio, aut imbecillitate, cùm reverà si probandi modus spectetur, ad *Mathematici* vim accedat, etsi qui ejus subtilitate illaqueatos se experiantur, id provenit, quod nimia claritate, mentis oculos, tanta luce nondum assuetos perstringat, qui antea non nisi Rerum *Sensibilium* exemplis illustrati, consuetudine & Regulis minùs rectis malè ducebantur. Unde Philosophus tales in *Præfatiuncula* ad suas Meditationes, admonet, si aliquem fructum ex earum lectione consequi volunt, ut Mentem à Rerum Corporearum contubernio immunem tueantur, & ad Rationum vim ac nexum sedulò attendant. Quinetiam nullis Author sum, inquit, ut hæc legant, nisi tantùm iis, qui seriò, mecum meditari, Mentemque à Sensibus, simulque ab omnibus præjudiciis abducere poterunt, ac volent, quales non nisi admodum *paucos* reperiri satis scio. Quantum autem ad illos, qui Rationum mearum seriem & nexum comprehendere non curantes, in singulas tantùm Clausulas, ut multis in more est, argutari studebunt, non magnum ex hujus Scripti lectione, fructum sunt percepturi

cepturi : Et quamvis fortè in multis cavillandi occasionem inveniant, non facilè tamen aliquid, quod urgeat aut Responsione dignum sit, objicient.

FINIS.

Scripta Latina Antonii Le Grand apud J. Martyn venalia.

INstitutio Philosophiæ secundum Principia D. Renati Des-Cartes nova methodo adornata & explicata. In usum Juventutis Academicæ.

Historia Naturæ, variis Experimentis & ratiociniis elucidata: secundum Principia stabilita in Institutione Philosophiæ edita ab eodem Authore.

Dissertatio de Carentia Sensus & Cognitionis in Brutis.

Scydromedia seu Sermo quem Alphonsus de la Vida habuit coram Comite de Falmouth, de Monarchiâ.